

TÜRK EDEBİYATI

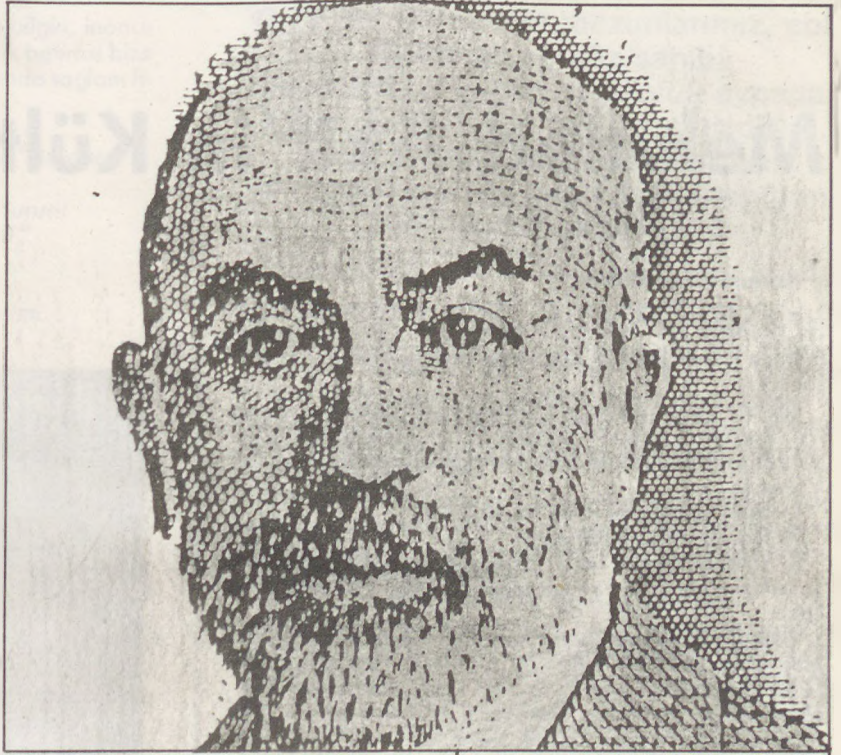
Aylık Fikir ve Sanat Dergisi • Aralık 1986 • 158. Sayı • Fiyatı 500-TL (KDV Dahil)

**MEHMED
ÂKİF
ANIT SAYISI**

MEHMED ÂKİF ANIT SAYISI

- Ahmet Kabaklı:** Mehmed Âkif'in Kültür Çevreleri, s. 4
Cemal Kutay: Teşkilât-ı Mahsusa... Âkif... Gurbet mektupları, s. 10
Necmettin Hacıeminoğlu: Âkif'te Devlet Fikri ve Millî Tarih Şuuru, s. 13
Sevinç Çokum: Şiirleri Gibi Bir Âkif, s. 16
Münevver Ayaşlı: Büyük Şâir Büyük İnsan, s. 19
Emin Bilgiç: Ölümünün ellinci yılında millî şâirimize ihtirâm, s. 21
Hüsrev Hatemi: Mehmed Âkif'i Anlamak, s. 24
Emin Işık: Âkif'in Kur'ân Tercümesi, s. 25
Yavuz Bülent Bâkiler: Dosdoğru Adam, s. 27
Semiramis Çavuşoğlu: Eğilmeyen İnsan, s. 31
Gülsüm Ak: Âkif'ten İstanbul Manzaraları, s. 33
Mehmet Önder: İstiklâl Marşı Belgeleri, s. 34
Ziyad Ebüzziya: Âkif'i ilk ve son ziyâretim, s. 39
Ayla Ağabegüm: Âkif'le Beraber Düşünmek, s. 42
Aytuğ İzât'la konuşma: Akif Haftası (kon.: Y. Bülent Bâkiler) s. 43
Vahap Kabahasanoğlu: Mehmed Âkif'te Sosyal Tema, s. 45
Necmettin Türinay: Âkif'in "Leylâ-yı vicdân"ı, s. 47
Nermin Suner Pekin: Âkif ve Terakki'nin Sırrı, s. 49
Nail Uçar: Gittikçe Büyüyen Âkif, s. 51
Dilaver Cebeci: Âkif'in Bir Şiiri Etrafında Düşünceler, s. 53
Mehmet Âkif: İstiklâl Marşı, s. 55

Metin Sezgin'in Bir Akif Portresi.

Vahap Elbir: Âkif'in Eğitime Bakışı s. 59

- A. Aydın Bolak:** Mehmed Âkif Bey'in Ankara'sı, s. 60
Nail Kesova: Ş. Muhiddin Targan, s. 61
İsmail Özmel: Âkif'in Dünyası, s. 63
Cemal Kurnaz: Âkif'in Evinde, s. 66
Halistin Kukul: Mehmed Âkif ve Gençlik, s. 67
M. İlyas Subaşı: Âkif'te İslam ve Batı, s. 68

Necat Birinci: Âkif'in Hayatı ve Eserleri, s. 70

Âkif'in Vaazları'ndan: Nasrullah Kürsüsü'nden, s. 79, Balkan Harbi Sırasında Bir Vaaz, s. 85

Cemal Kutay'dan: Destanı Kafiyeleştiren Adamın Gözyaşları, s. 87

Âkif'ten Hâtîrâlar: Âkif'in Mısırdaki Yaşayışı, s. 88

Zeki Gezer: 13. cildimizin İçindekiler, s. 90

Türk Edebiyatı

Aylık Fikir ve Sanat Dergisi
 Türk Edebiyatı Vakfı Adına
 Sahibi:
AHMET KABAKLI
 Müessese Müdürü:
VAHAP ELBİR
 Yazı İşleri Müdürü:
AYLA AĞABEGÜM
 Teknik Sorumlu:
İSA KOCAKAPLAN
 Tashih-Kontrol:
B. KARAHOCAOĞLU

Ofset Hazırlık:
ÜNAL AKKUŞ

Baskı ve Cilt:
 Flaş Matbaacılık San. ve
 Tic. Ltd. Şti. Tel: 526 75 51

Yazışma Adresi:
 P.K. 2 Sirkeci/İstanbul

İdare Yeri:
 Divanyolu Cad. No: 14 Cevri
 Kalfa Medresesi
 Sultanahmet-İST
 Tel: 527 50 32-526 16 15

ABONE ŞARTLARI
 Yurt İçi:

Yıllık Abone: 4500.—TL.
 (Öğretmen ve Öğrencilere
 4000.—TL.)

Posta çekli hesap no:
 124-540

Yurt Dışı:
 Yıllık Abone 70 Dm. (Yurt
 dışındaki okuyucularımız abone
 bedellerini T.C. Ziraat Bankası
 Çağaloğlu Şubesi 78 79 VDS
 döviz hesabına mark olarak
 yatırmalıdır.)

Türk Edebiyatı 28 Ocak 1985
 Tarih ve 2181 sayılı Tebliğler
 dergisinde öğrencilere ve
 ilgililere tavsiye
 edilmiştir.

* Gönderilen yazılar
 basılsın basılmasın
 iade edilmez.

• Dergiye gönderilecek yazılar
 aralıklı daktilo edilmiş olmalıdır.

* Yazı kurulu dergiye girecek
 yazılarda lüzüm gördüğü
 değişiklikleri yapar.

Ahmet KABAKLI

Mehmed Âkif'in Kültür Çevreleri

Konumuzun Sınırı:

Önce konumuzun sınırını çizmeye çalışalım: Biz burada, Mehmet Âkif'in ömrü boyunca içinde yaşadığı ve kısmen de içinde yetiştiği **bilgi muhitlerini** anlatmaya çalışacağız.

Pek azını kendi hâtıra-şiir'lerinden, büyük bölümünü ise Âkif üzerine dostlarının yazdığı hâtıra ve biyografilerden çıkardığımız bu **ilim ve kültür çevreleri**'ni anlatırken, Şair'imizin:

- 1- Nasıl yetiştiğine, bilgi ve kültürüne;
- 2- İlim ve kültür anlayışına;
- 3- Safahât'taki ve nesir yazılarındaki ilim savunmaları ve telkinlerine vs. de zarûrî tedahüller (giriş çıkışlar) olacaktır.

Aslında, bütün bunlar tek konudur. Geniş zamanlı, dikkatli, uzun bir tetkik, bütün bu ayrıntıları içine alan soluklu bir çalışmadan, çok faydalı bir kitap çıkarabilir. O kitap, belki de zamanının en kültürlü, en bilgili edebiyatçısı olan Mehmet Âkif'in, şairliği, vatan hizmetleri kadar büyük bir başka çehresini daha vuzuhlu ortaya koyacaktır.

Ama bu satırların naçiz yazarı, ne yazık ki, o kadar geniş zaman bulamıyor. Bu çalışmayı, üniversite mensubu genç arkadaşlarından bekliyor. Yalnız Âkif konusunda de ğil, henüz ilmin eşiğinde bulunan Türkiye'mizin, mutlu bir çağdaşlığa ulaşması için, yakın ve uzak tarihimizde, düşünenlerimiz, aydınlarımız, ediplerimiz arasında, ilmi heyecanla övmüş, ilim anlayışını belirtmiş ilim telkinleri yapmış, ilim metotlarını kullanarak eser vermiş kimselerin hizmetlerini ortaya koyan kitaplara ve bu kitapların ciltler halinde neşrine de büyük ihtiyaç vardır. Önümüzü bu yolda aydınlatılabilmek için, arkamızdaki karanlığı ortadan kaldırmalıyız.

Bu küçük çalışmada "Mehmet Âkif'in Kültür Çevreleri"ni de tam olarak anlatabildiğimize inanmış değiliz. Konuyu tamamlayıcı ek çalışmalar yapılmalıdır. Ancak az vakit ve az emeğimize ve herşeye rağmen, bu zengin kültür çevresine bu çok yönlü şahsiyete dikkat çekmeye çalışmamız, "realize" olmaktan fazla 'idealist' bir sebebe dayanıyor:

Âkif ve çağdaşlarının ve öncekiler gibi Millî Mücadele neslinin de bilgili kültür ve ilimle ne ölçüde içli dışlı, nasıl her ân ve her yerde hasırneşir olduğunu, bu çok önemli okuma, bilme, öğrenme kaynaklarından, maalesef çok uzak düşmüş görünen nesillerimize ve daha yeni kuşaklara bir örnek gibi göstermek istedim.

Batının ve dünyanın ileri gitmiş bütün milletleri çok okuyorlar. E, bizim önceki nesillerin aydınları da kendi alanlarında ve umum kültür sahasında çok okumayı bir haysiyet meselesi biliyorlardı. Bir aydının, dilde, (varsa) yabancı dilde, kavramlarda kendi uzmanlık alanında veharcâlem kültürde yapacağı bir hatâ, onu neredeyse "ayıptı" ve kendisiyle konuşulmayacak bir adam haline getiriyordu.

O halde, üniversite mezunlarımız, çok diplomalı ve söz sahibi insanlarımız, bugün iki büyük aynada, "boy ölçüsü" vermek zorundadırlar. Birincisi, ileri ülkelerde her gün kütüphaneler dolusu çıkan kitapların hâlâ istahla okunusudur. İkincisi burada, Akif dolayısıyla anlatacağımız, çok bilgili, derinleme mazi aynamızdır. Akif, kendi devrindeki okumuşları dahi, tahsillerinin hakkını vermemekle suçlayarak:

"Yazık hâlâ biz

Dünkü ilmin bile bigânesiyiz, câhiliyiz" diyordu.

Bugünkü "aydınlar", dünyada ilim ve kültür için boşalan alın terini, eskilerimizin gayretlerini, "**dünkü ve bugünkü ilimde**" yerimizin neresi olduğunu düşünerek, Yunus Emre gibi "**feryâd u figan koparmak**" durumdadırlar. İşte biz, İstiklâl Şairimizin, ilim, sanat, kültür çevrelerinde aldığı ve verdiği feyizleri anlatan bu hâtıra parçalarını, eksik de olsa, öyle bir 'feryad'a başlangıç olsun niyetiyle yazıyoruz.

Safahâtta Birkaç mısra:

Âkif, başlangıçta bütün inancını ve ilmini, "İpek ten gelmiş "**Ummî ve yarı vahşi bir adam oğlu**" olduğunu söylediği

Fatih Camii dersâimlerinden temiz lâkaplı Tahir Efendi'den almış olduğunu söylemektedir:

"Beyaz sakallı, temiz, yaşça elli beş ancak
Vücudu zinde fakat saç sakal ziyâdece ak"
diyerek, portresini hayranlıkla çizdiği, o bilgin, inançlı
ve yüksek seciyeli "baba" ile ilgili bu sabilic hatırası bize
çocukluktan oluşan "Akif karakteri" hakkında sağlam fikir
veriyor:

"Sekiz yaşında kadardım, babam gelir: "Bu gece
Sizinle camie gitsək çocuklar erkençe.
Giderseniz gelin amma namazda uslu durun:
Merâminiz yaramazlıksa, işte ev, oturun!"

Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi.
Namaza durdu mu, haliyle koyverir peşimi
Dalar giderdi. Ben artık kalınca âzâde,
Ne âşikane koşardım hasırlar üstünde

...
Koşar koşar duramaz... Âkibet, denir "Âmin!"
Namaz biter, o zaman kalkarak o pîr-i güzîn,
Alır çocukları; oğlan fener çeker önde.
Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde...

Sabi'likten başlayarak öğrenim hayatını, neler okudu-
ğunu ve eğilimlerini de, yine Akif'in kaleminden okuyalım:
"İlk tahsile, Fatih civarında, Emîr Buhâri mahalle
mektebinde ve dört yaşında başladım... Burada iki
sene kadar bulundum."

"Fatih Muvakkithanesinin yanbaşındaki" binada il-
kokula devam ettiğini anlatan Akif, ortaokulu, "Fatih, Ot-
çı yokuşunda bulunan Fatih Merkez Rüştiyesi"nde
okuduğunu açıklıyor:

"Rüşdiye tahsilime devam ederken babamdan yine
Arapçookuyordum ve iyice ilerlemiştim.. Seviyem, mek-
tep programından çok yüksekti... Mektepte okunan Faris
(Farsça) ile iktifa edemezdim. Fatih Camiinde, ikindiden
sonra, Hâfız Divanı gibi, Gülistan gibi, Mesnevî gibi mu-
halledâtı (kalıcı, şâheser) okutan Esad Dede'ye devam
ederdim. Rüşdiye (orta) tahsilinde zaten, en çok lisân ders-
lerine temayülüm vardı. Dört lisanda (Türkçe, Arapça,
Farsça, Fransızca) birinci idim ve şiiri çok severdim. İlk oku-
duğum şiir kitabı, Fuzulî'nin Leyla ve Mecnunu dur. Ba-
bam, bu temayülüme ses çıkarmazdı."

Orta tahsilini bitirince, babası "meslek ve mektep ter-
cihi"ni "kendisine bırakır. Böylece Mülkiye'nin (Siyasal
Bilgiler) ilk kısmına idâdî=lise bölümüne) giren Akif, ba-
basının ölümü ve evlerinin yanması yüzünden üst kısma
devam edemez:

"O sırada ilk defa olarak Mülkiye Baytar (vete-
riner) mektebi ihdas olundu. Birkaç arkadaş: "Bu
mektep yenidir, çıkanlara memuriyet verecekler" di-
ye Mülkiye'yi terk ettik." Baytar Mektebi'nin iki yıllık
gündüzlü kısmını bitirince, Halkalı'daki iki yıllık yatılı kıs-
ma geçer:

"İdâdî'de Mülkiye'de, Baytar Mektebi'nde, yine en çok
lisân derslerinde iyi idim. Şiirle istigalim (uğraşmam) Baytar
Mektebi'nin, Halkalı'daki son iki senesinde hızlandı. Çok,
manzum parçalar yazdım. Sonra bunların hepsini imha
ettim..."

Baytar Mektebi'nde hocalarımızın çoğu doktordu. Bun-
lar, hem mesleklerinde yüksek hem dini selâbet erbabı idi-
ler. Bunların telkinleri de dinî terbiyem üzerinde müessir
olmuştur. Baytar Mektebi'ni birincilikle bitirdim."

Bu hatıralar açıklanan lisan, ilim, kültür, edebiyat şiir hazırlıklarından sonra Mehmet Akif'in, daima üstün haslet-

O halde, üniversite mezunlarımız, çok
diplomalı ve söz sahibi
insanlarımız, bugün iki büyük aynada,
"boy ölçüsü" vermek zorundadırlar.
Birincisi, ileri ülkelerde her gün
kütüphaneler dolusu çıkan kitapların
hâlâ ıstahla okunmasıdır.

lerle yürüttüğü, memuriyet, öğretmenlik, yazarlık, şairlik,
Berlin ve Necid seyahatleri... İstiklâl Savaşı'nda Anado-
lu'ya millî 'misyonla' çıkış, Mebuslar ve sonra Mısır'da
Türkçe Profesör gibi çalışmalarla dolan ömrü boyunca,
içine girdiği bazı "kültür çevreleri"ni onu anlatan hatı-
ra ve biyografi kitaplarına bakarak anlatmaya çalışalım:

Mithat Cemâl'den:

Mithat Cemal (Kuntay)'in, onu anlatan gerçek bir şahe-
ser olan "Mehmet Akif" adlı kitabı, onu tanıdığı gün-
den vefatına kadar 30 yıl boyunca, devamlı, kültür çevre-
leri içinde göstermektedir.

Mithat Cemal'in sonradan tanıdığı, Akif'in iki ar-
kadaşı Haşim ve Aziz beyler, bu arkadaşlarının, daha
lisede iken çok iyi Arapça bildiğini söylediler. Hattâ, İdâ-
dî'yi bitirdikten sonra Akif'ten Arapça dersi almışlardı. Bir
gün, ondan "İmâm-ı Busırî"ni "Kaside-i Bure"sini oku-
mak istediler." Ama şüphe ettikleri için, bu güç şiirin, beş
kadar şerhini de, Akif'i imtihan etmek için yanda tuttu-
lar. Ama bu şerhlere hiç bakılmadı. Akif'e hayranlıkları
artan bu iki eski arkadaşları daha sonra ordan İbnülfâr-
ız'ı da okuttu. Akif'in arapçası, onların gözlerini kamaş-
tıyordu.

Genç Mithat Cemal de, ilk tanıdığı yıllarda, aşırı bir mü-
taassıp (bağnaz) sandığı Akif'in yeni şiirler yazabilece-
ğinden şüphe ettiği gibi, onun doğru dürüst Fransızca bil-
diğine bir türlü inanmamıştır. Onunla tanışalı epey ol-
duğu ve birlikte bazı eserler okudukları halde, kuşkusu de-
vam etmektedir:

"...Fransızca satırları okurken onun telâffuzundaki ipti-
dâlikten rahatsız olmaya hazırlanıyordum... Yüksek sesle
okuyordu. Fakat..."

Şaşılacak olgunlukta! Kelimelere telaffuzu ipek gibi giy-
diriyor. "Burasını beraber tercüme etsek" dedi. Sonra elin-
deki Fransızca'yı Türkçe okumaya başladı... Artık karar ver-
dim: Bu adamın benden gizlediği kıymetlerinden başka
lisânı, Türkçeye çevirmekteki bu melekesinden istifade ede-
cektim.

— Her çarşamba, lâkırdı edeceğimize okusak! dedim.
Bu çarşambalara pazartesi gecelerini ilâve ettik. Hafta-
da iki kere beraber okuduğumuz seyler bitiyor, başkaları
başlıyordu: Sefiller, Hernani, Ruy Blas, Jack, Sapho, Tha-
is... Sonra biraz La martine, biraz Chateaubrian...

Sonra bazı Acem şairleri... en başta Hatîfî-i İsfehânî-
nin "Tevhid"i. Bu şiirde nabız damarından kilise çanına
kadar, herşey Allahı haykırır. Akif, bu şiirin nakaratındaki
"Huu ları" bir ney gibi üflerdi.

En çok sevdiği muharrir Daudet idi, ondan da en çok
sevdiği eser "Jack" Bu kitap Akif'in hayatına da karışmış,
Safahât'ına da girmiştir..."

Hugo'yu, Nef'î'yi sevmiyor, yalnız beğeniyordu. Sefil-
ler'deki Jan Valjan, denizin bir ucundan dalıp öteki ucun-

dan çıkarken boğulmadığına kahkahalarla gülüyordu... Sefillerde en sevdiği şey, kitabın başındaki Papaz'dı. "Bu papaz tasvirini okudukça insanın hristiyanlığı seveceği geliyor. Hugo bu papazı, Hz. Ömer gibi yazmış" diyordu.

Bir çarşamba ona dedim ki:

— E. Renan'dan çıkan Anatol Frans gibi, Cevdet Paşa'dan da sen çıkmalıydın...

Çarşambaları okuduğumuz şeylerden bazı satırları Âkif yıllarca unutmuyacaktı. Meselâ Thais'te hristiyan zenci Ahmes'nin, çocuk Thaus'u kucağına alıp herkesten gizli vaftiz ettirmeğe götürülürken, zencinin boynuna küçük kızın ellerini dolması. Meselâ Safa'da, kadının eski bir dost gelince ve onunla kavgaya başlayınca yatak odasında ipeklerin kirlenmesi... Bunları Âkif, 30 sene sonra, hasta iken de bana anlatacağı ve Thais'ı, senelerce sonra, Mısır'da Arap edibi İsmailülhâfız'a, Arapçaya çevirerek anlatacağı.

Ha stalığında edebiyat konuştuğumuz en son gündü; hayatımızın otuz sene evvelinin durduğu bu satırlara, beraber gözlerimiz doldu."

Türk, Fransız, Acem şair ve yazarlarını, Âkif'in, ince şahsi çizgiler, benimsemeler, kabul etmeyişler, ile nasıl âdeta yarıncasını değerlendirdiğini anlatan Mithat Cemal, Onun Arap edebiyat ve kültürüne vukufunu da, bir "söyleşme" içinde şöyle belirtmektedir:

— Ebulfâriz, Arapların en büyük şairidir demek?

Âkif, tereddüdüne telâş ediyordu.

— Evet çok büyük. Hattâ Araplar der ki: Şiir bir Emîr

ile başladı, bir Emîr ile bitti." birincisi İmru'lkays'dır, ikincisi de Ebulfâriz...

Âkif bazan kendi Duma Fils'ini, kendi Sâdi'sini anlatıyordu:

— Bu ikisini hep yan yana düşünürüm. Sâdi'nin küçük hikâyeleri beni saatlerce düşündürür. Duma Fils'i okuduktan sonra Sâdi'deki saat sırrını anladım: Demek ki, büyük hikmetler söylemek için uzun vakalar yazmağa lüzum yok. Hani her gün görünen şeyler var, hani hiç dikkat etmeyiz, bunlardan öyle nâmütenahi mevzular çıkar ki..."

Bir cuma günü, İbnülemin Mahmut Kemal Bey'in evinde, Edebiyat tarihçisi Faik Reşat Onat'ın da bulunduğu bir Meclis'te, Âkif'le Mithat Cemal, İran şairlerinden Hayyam Sâdi ve Firdevsî üzerinde şöyle tanışıyorlar: (Mithat Cemal)

— İtikadımca Acem'in en büyük şairi Hayyam'dır.

— Acem'in en büyük şairi mi?...

— Acem'de en büyük şair kim o halde?

— Sâdi

— Hani mekteplerde okuduğumuz Sâdi mi

— La Fontaine de mekteplerde okunmuyor mu? Çocuklara okutuyorlar diye büyük şair değil mi? Ama Âkif hâlâ kızmıyordu:

— Yanlış düşünüyorsun, diyordu. Hayyam'ın kıymeti, "intrinse" kıymet değil, kabul edilmiş fikirleri kabul etmemekten doğan yalancı bir kıymet. Parlayan birçok şeyler gibi..

— Ya Firdevsî? Bu sefer birdenbire kızdı.

— Haa! Bak, dedi. Senin 60 bin beyitli Firdevsî'n yok

mu? Hani Avrupalıların da: "Dünyaya gelen şairler içinde Homeros'tan sonra en büyüğü" dedikleri Firdevsi... Onun 60 bin beyitlik kitabı, Sâdî'nin Bostan'ındaki sekiz beyitlik bir hikâye kadar insanlığa hizmet etmemiştir.

İddiası, kibri, insan beğenmezliği ve hiciv dolu nükteleriyle tanınan Süleyman Nazif, Âkif'i yakından tanıdıktan sonra, onun en büyük hayranı olmuş ve hakkında bir de kitap yazmıştır: (Mehmet Âkif, 1919) Akif'in sevdiği şairler konusunda, Mithat Cemal'in dedikleri ile Nazif'in kiler nasıl tutuyor. Bir yaprak da, S. Nazif'in 'Mehmet Akif'inden açalım: (s. 14)

"Mehmet Akif, Arap Şairleri arasında İbnülfâriz'i, Türklerden Fuzulî'yi, Acemce yazarlardan Sadî-i Şirazî'yi, Fransızlardan Lamartin'i çok seviyor.

Lamartine'i diğer Fransız şairlerine tercih etmesindeki sebep bellidir: Lamartine, Allaha ;man eder. Din, onun en büyük ilham kaynağıdır. Ah! Mehmet Akif'i taassup katılığı ile ve şiir anlayışını bu katılığa mağlup olmakla lekelemek isteyenler, onu yakından tanısalar, nasıl bir güzellik hayranı olduğunu anlarlar.

Fuzulî'yi Nedim'i seven Mehmet Akif'in 'Nasf'ye o kadar sevgisi yok. En büyük kaside şairimizden sevgisini esirgemesini, ben aziz dostumun menfî bir haksızlığı sayarım... vs."

Ahmet Naim ve Fatin Hoca

Akif'in birçok şair ve bilgin dostları arasında, en sevdiklerinden birisi de Babanzâde Ahmet Naim Bey'dir. Sultan Hamid'in son yıllarında Direklerarası'nda, Hacı Mustafa'nın çayhanesinde Fatin Hoca, M. Akif, Ahmet Naim, Kara Kemal çok defa oturur, sanat, edebiyat felsefe konuşurlar.

Onlar, dinî, felsefî meseleleri konuştuğu ve Naim Bey, Âkif'in şiirlerini çok beğenip teşvik ettikçe, kahvenin sahibi, Melâmî dervîşi Hacı Mustafa da çay dolduruyor: "**Şahadet parmağını öpüp avucunu göğsüne dayıyarak 'Hû, imanım erenler! diye nağra atıyordu.** Mithat Cemal, Âkif'le Naim'in dostluklarını şöyle anlatır:

"...Aynı istikamete doğru, birbirlerine çarpmayarak yürüdüler... Ali Fehmi Hoca'dan "Elkâmil"i okurken beraber diler. Emil Zola'yı da beraber sevdiler. Onlara takılıyordum: "Zola'yı, Fransızların rezaletini öğretiyor" diye mi seviyorsunuz?"... Daha sonraları, lügatsiz Türkçe'yi sevmekte Naim de Akif'le beraber. Hattâ bir aralık güzel birşeye başlıyorlar: Arapça Kamus'tan, Mütercim Asım'ın Türkçe kelimelerini seçerek sahici bir Türk Lûgati yapmak..."

Matematikçi, astronom **Fatin Hoca** (Prof. Fatin Gökmen) de Mehmet Akif'in çok sevdiği dostlarından biriydi. Eşref Edib, Akif'in bu "Hoca"ya samimi sevgisini anlatırken, "Ustad"ın onun giyabında şöyle konuştuğunu anlatıyor:

"Fatin Hoca, asrımızın kıymetli mütefekkirlerinden yüksek üstadlarındandır. Hem İslâmî ilimleri tahsil etmiş, hem de Garbın en yüksek ilimlerinde temayüz etmiş. İşte şark ve İslâm âleminin ulemâsı böyle olmak gerek. Vaktiyle İslâm medreselerinin yetiştirdiği âlimler böyle idi."

Eşref Edib bey, bu iki bilgin dost arasındaki sohbeti de şöyle tasvir ediyor:

"Fatin Hoca'yı gördüğü zaman: Gel bakalım riyâzî-i şehir (Şöhretli matematikçi) der, artık her işi terkeder onunla uzun boylu sohbetlere daldı. Kendisi az söyler, daha ziyade Hoca'yı söylesirdi.

Fatin Hoca, herhangi bir ilmî,ictimâî meselelere öyle gü-

zel, öyle derin tahlillerde bulunur, öyle fikrî muhakemeler yürütürdü ki, o anlattıkça üstad, gözlerini Hoca'nın sevimli simasından ayırmaz, onu neşe içinde dinler saatlerce dinlemekten büyük zevk duyardı."

Mehmet Akif, batılı ilim adamlarından en çok Pasteur'e tutkundu.

Bu ünlü bilgini, daha Baytar Mektebi'nde iken önce yapıp yoğuran, hocası Rifat Hüsameddin'den öğrenip sevmiş, onun "**mikrop kültürü**"nü kavramıştı. Ancak Pasteur'ün yalnız ilmine değil, insanlığına, feragatine de hayrandı. Pasteur'ün Allaha imânı, Akif'i ayrıca sevindiriyor, onun resmini odasına asıyor. Onu dostlarına göstere rek "**Bu ne ilâhî yüzdür!**" diyordu.

Daima ilimle iç içe olan, doğruyu arayan Akif, **Sirât-ı Müstakim**'de (1908) yazdığı bir yazı ile, Darülfünun öğrencilerine yeni tayin edilen **Ali Fehmi Efendi** adlı müderris'i şöyle tanıtmaktadır:

"Lisan-ı mübin-i Arab'a çocukluğumdan beri şiddetli meylim olduğu için erbâbını her zaman aradım. Hattâ Arabistan'ın bir hayli yerlerini dolaştım. Arab ediplerinden birçokları ile görüştim. Doğrusu bu lisanın inceliklerini, edvar ve kaidelerini, ediblerini, hattâ Arabın da tarihini hocanız (Ali Fehmi Efendi) kadar incelemiş kimse görmemişim."

Yine **Sirât-ı Müstakim**'de (Haziran 1910) çıkan "**hasbihal**"inde bazı cami vâizlerini şiddetle yererek, cemaatin önüne bilgin vâizler ile çıkılması gerektiğini, şu satırlarla anlatmaktadır:

"**Lâkin vaazlar, bermutad israiliyât (asılsız beylik hurafeler) olacaksa vazgeçtik. Müslüman cemaatine artık içtimâiyat (sosyal bilgiler) lâzım içtimâiyât! Şarkta garbde, şimalde, cenupta ne kadar varsa sefalet içinde, zilyed içinde, esaret içinde yaşadığını, sefil bir milletin elinde kalan dîn'in kabil değil âlâ dilemeyeceğini bilmeyen, anlamayan vâizi, kürsüye yanaştırmamalı. Vâiz, milletin mazisini halini bilmeli, cemaatı istikbâle hazırlamalı. (Bilgili) hocaefendilerimiz hiç kürsülerin semtine uğramıyorlar.**

...Ya bu kürsülere (ramazanda da) birer adam çıkarınlar yahut bu ceheleyi cemaatin başına belâ etmesinler! Doğrusu bu heriferi dinledikçe gençlerdeki dinsizlik modasını hemen hemen mazur göreceğimize geliyor. Eğer dinin ne olduğunu bunlardan öğ-

*renseydim, mutlaka İslâmın en büyük düşmanı olur-
dum."*

Ankara'da :

Mehmet Akif'in "kültür çevreleri" Burdur mebusu olarak bulunduğu Ankara'da da, aydın mücahid olarak gittiği Balıkesir, Kastamonu, Konya vs.da devam etmektedir. Tecaddoin Dergâhı'ndaki fikir, kültür hayatı (o zamanki genç TBMM kâtiplerinden) rahmetli Mahir İz'in **Yılların İzi** kitabında çok sıcak anlatılmıştır. O bölümü aynen alıyorum:

Birinci Büyük Millet Meclisi'ne Burdur meb'usu olarak iltihak eden şâir Mehmed Âkif Bey Tâceddin Dergâhı meşrûtasında misafir olmuştu. Biz de Erzurum Mahallesiinde Düyun-ı Umumiye Müdürü Âsım Bey'in evinde oturuyorduk. Âkif Bey bize komşu gelmişti; bu komşuluktan faydalanarak tanışmak ve kendisinden feyz almak istedim. Âkif Beyle muârefe için, kendilerinin eski dostu Hayri Bey delâlet etti.

Üstâd kabul buyurdu; her sabah bize kadar zahmet ederdi ve onun arzu ettiği eserleri, meselâ Şeyh Sâdi'nin "Bostan"ını ve tasavvufî bir eser olan "Şems-i Mağribî Divânı"nı ve "Harâbat"dan farsça müntehabâtı okurduk. Bir aralık Alfonse Daudet'nin "Değirmenimden Mektuplar"ını tavsiye etti; "Biraz da fransızcamız ilerlesin" diye onu okuduk.

Eskilerin "Kıraat'üt-tâlibi al el-üstâd" dedikleri şekilde okurduk. Yâni talebe okur, hoca da dinler ve yanlışları düzeltirdi.

Birgün "Şems-i Mağribî Divânı"nda bir beyit geçti. Derince bir mânâ tasvîrini ihtivâ ediyordu. İzahat istedim. "Tahtellâfz mânâ verelim" dedi. Anladım ki zihni kurcalayacak meseleleri deşmek istemiyor. Bir kere şöyle bir beyit geçmişti:

"Senin bu kâinattaki zuhûr ve tecellin benimledir. Benim varlığım ise senin varlığın iledir. Bundan dolayı ben olmazsam sen zâhir olmazsın. Sen olmasan ben olmazdım" mânâsındaki beyti okuyunca: "Bu abdin Mâbûd'a bir nazı mıdır?" dedim güldü.

Sabahleyin bizim ders bitince Balıkesir Meb'usları Hasan Basri (Çantay) Bey ile, beraber oturdukları Müftizâde Abdülgafûr Efendi ve arkadaşlarına "Muallâkat" okuturdu. Öğleden sonra Meclis'e gelir, yerine oturur, müzâkara başlayınca kadar Fransızca bir eseri tercüme ettiğini görürdük. Gece yatsıdan sonra da yine Tâceddin Dergâhı'nın kıymetli misâfirlerinden Hâriciye Hukuk Müşâviri Münir (Ertegün) Bey'e "Hâfız Divânı"nı okuturdu.

Bizim evde muallim arkadaşlarımızla her akşam yapılan toplantıya bir gece -bir düğün münasebetiyle- kimse gelmedi. Ben de yalnız oturmaktansa, Dergâh'a gittim. Bak-tım, Üstâd bir sedirin üstünde bağdaş kurmuş, Münir Bey de karşısındaki bir yer minderinde diz çökmüş, elinde Hâfız Divânı okuyordu. Ben kapının yanındaki bir yer minderine oturdum, dinlemeye başladım. Münir Bey durakladıkça Âkif Bey gazeli kaldığı yerden alıyor ve ezbere tamamlıyordu. Elinde kitap yoktu. Bu hal, ders bitinceye kadar belki üç, beş, on kere devam etti. Ben Âkif Bey'in hâfızasına hayrân kaldım. Ertesi sabah bize gelince bu hayretimi kendisine actım. "Münir'e onsekizinci okutuşumdur" dedi. Yani onyedî kişiye daha evvel okutmuş, okuttuklarının onsekizincisi Münir Beye imiş. O zaman iş biraz tabiileşir gibi oldu.

Âkif Bey ya okur, ya okutur, ya yazar, yâhud fıkrâ söyler veya dinlerdi. Abes ve mânâsız sözden sıkılırdı. Uzatmadan keser, başka lâkırdıya geçerdi.

Birgün sâde kahvesini getirmeye gitmiştim. Dönüste elin-

Türk dilinin ve İslâmî kültürümüzün en büyük bir eseri olacak bu tercümenin, ne yazık ki, Akif'in vasiyeti üzerine yakıldığı bilinmektedir. 13 asırdan beri, bütün ilim ve sanatımızın en büyük ilham kaynağı "kültür çevresi" olan Kur'ân-ı Kerîm, en büyük hayranlarından olan Akif'in yüzüne son yıllarında tam olarak güldü.

de tashih edilmekten beyazı kalmamış bir sahifeye baktığını gördüm. Kahvesini verdikten sonra, ben de dikkatlice baktım. Bir de ne göreyim? "Asım"ın bir tashih sahifesi. Ben birdenbire hayrette kaldım. "Safahât"ı okurken bize öyle gelirdi ki, Üstâd sânihalarını hiç düzeltmeden sahifelere geçiriyor, çünkü ifâdeler o kadar tabii ve selis ki, mısraların bir düşünce mahsülü olduğu kat'iyen hâtırâ getirilmiyor. Kendisine bu husûsu söyleyince: "Sen ne diyorsun? Bir kelime için bir hafta düşündüğüm olur" diye cevap verdi, donup kaldım. İşte o zaman Cenâb'ın "Tiryâki Sözleri"ndeki bir cümlesini hatırladım. O zamanın eşsiz nesir üstâdı, ince şâiri Cenâb Şahâbeddin Bey "Eserine uzun ömür dileyen, uzun zaman sarfeder" demişti. "Safahât"ın bir mısraını değiştirmek mümkün olmadığına göre, bu söz mahz-ı hakikattir.

Mühim gördüğü tarihi vak'aları nazmetmek, eski âdeti idi. Birgün, Fatih'teki yanan evimizden nasılsa kurtulan ve Medîne'de "Kadı" iken babamın Haydarâbâd'dan getirttiği "Kenz ül-Ummâl" isimli "Hadis" kitaplarını istedi. Oradan "Hacett ül-Vedâ"ı tedkika başladı. Peygamberimizin son hutbesini nazmetmek istiyordu; galiba kısmet olmadı.

Âkif'in TBMM'den bir hatırasını da, Dr. Adnan Adıvar, Hasan Basri Çantay'a anlatıyor:

"Ben Akif'i yalnız bir şâir diye değil, ayrıca büyük bir insan ve büyük bir fen adamı diye severim. Onun "Fatih Kürsüsü" eşsiz bir fen âbidesidir. Ya onun temiz ahlâkı!

Bir gün Yusuf Akçora beyle (Adnan bey) elimizde bir ecnebi gazetesi olarak Akif beyin yanına gittik. Gazetede galiba Pierre Lotinin, bize ait güzel bir yazısı vardı.

— Üstad, dedik, bunun tercümesini siz lütfedeceksiniz.

— Hayhay! dedi. Fakat yazacak bir adam?

Derhal çantamdan kâğıt çıkardım." Buyurunuz yazacağım" dedim.

O, gazeteyi Meclis'te sırasının üstüne koydu. Bilahere hiçbir kelimesi yerinden oynatılmamak şartı ile, âdeta Türkçe bir eseri yazdırıyormuş gibi, tercümesini cabucak yaptı bitirdi.

— Üstad, bir kere gözden geçerseniz, dedim.

— Hayır istemez cevabını verdi."

Mısır'da ;

Mehmet Akif'in Mısır'daki hayatı, (Üniversitede Türkçe hocalığı dışında) bol zamanı olması dolayısıyla, şiir ve ilimle daha çok dolmuştur. Bu dönemde az şiir yazmış, çok okumuş, özellikle, Pakistanlı şâir İkbâl ile meşgul olmuş... Fakat esasta bütün mesaisini Kur'ân-ı Kerîm tercümesi'ne vermiştir.

Mısır'da da, hemen hepsi Türk olan veya Türkçe bilen dostları ile "edebiyat çevresi" yapmaktadır. İyi Türkçe

de bilen, Arab ediblerinden, Darülfünun müderrisi Abdulvehhab Azzam adındaki zat, Halvan'da (Kahire'nin bir banliyösü) çok sık görüştüğü M. Akif'in sohbet zamanlarını şöyle anlatmaktadır:

"Arab, Acem, Türk edebiyatı üzerine nice nice konuştuk. Nice nice eserler okuduk. Kendisine, eserlerini okumayı severdim. O da, dinlemekten hoşlanırdı. Bütün konuşmalarımız, okumalarımız hakikaten bir zevkti.

Toplantılarımızın en güzelleri, Muhammed İkbâl'in şiirini okuduğumuz zamanlardı. İkbâlî bana tanıttıran o idi. Kendisi bir gün bana İkbâl'in "Peyam-ı Maşruk" adını taşıyan şiir kitabını vermiş ve ben o sayede İkbâl'i okumuş ve sevmiştim.

Vakit buldukça İkbâl'in kitaplarından birini bulur ve okurdum. O da hem dikkat hem istigrak içinde dinlerdi. Arada bir bazı beyitlerin tekrarını isterdi. Beğendiği beyitler üzerinde durur, bunları takdir eder yahut bazı beyitleri içini çeke çeke dinlerdi.

İkbâlî'nin "esrâr-ı hodi" adlı eserini de birlikte okumağa başlamış, birkaç celsede bitirmiş, sonra yine onun "Rumuz-ı bî hodi"sini aynı şekilde okuduktan sonra tekrarlamaya karar vermiştik.

Büyük edib Mehmet Akif'i (Kahire) Edebiyat Fakültesinin üstadları ile tanıştırmam, bu fakülteye Türkçe müderrisliğine seçilmesine sebep oldu Fakültenin üstadları (hocaları) da talebesi de kendisini sever, hürmet eder, her dostluğu gösterirlerdi."

Kur'an Tercümesi:

Akif'in Mısır'da şüphesiz en büyük ilim kültür çevresi

ise, kendisinin Kur'an-ı Kerim ile başbaşa kalıp, onun derinliklerine girmek için, bin bir cehit ve araştırma ile geçirdiği saatlerdir. Dostları ile konuşmalarında **"Kur'an-ı Azimüşşan'ı meâlen Türkçeleştirmek için yaptığım uğraşmalar, bu dünyada en üstün zevk ve huşu ile geçirdiğim müstesna anlar olmuştur."** demektedir.

Dostu Mahir İz'e yazdığı bir mektupta: **"Tercüme bitti ama tebyiz (beyaza çekme) bitmedi. Bakalım o mu benden evvel bitecek, ben mi ondan evvel biteceğim?"** diyordu. "Eşref Edib Bey, Mısır'a tam bu hareketli çalışmalarını üzerine gitmiştir:

"1932'de Mısır'a gittiğim zaman Halvan'da Üstad'a misafir oldum. O sırada tercüme baştan başa okudum. Üstad, bunu kendi eliyle tebyiz ediyordu. Çok yerlerinde çıkıntılar, tashihsler vardı. Birkaç söz okuyunca tercümenin ehemmiyet ve azametini gördüm..."

O ne sadelik, o ne âhenk... Hiçbir âyetin başında veya sonunda en ufak bir irtibatsızlık göremezsiniz. Bir şiir gibi senelerce üzerinde işlenmiş, hiçbir tarafında hiçbir noktasında hiçbir pürüz kalmamış. Bir sehl-i mümteni haline gelmiş, su gibi akıyor. Bir çağlayan gibi gönülleri heyecana veriyor."

Türk dilinin ve İslâmî kültürümüzün en büyük bir eseri olacak bu tercümenin, ne yazık ki, Akif'in vasiyeti üzerine yakıldığı bilinmektedir. 13 asırdan beri, bütün ilim ve sanatımızın en büyük ilham kaynağı "kültür çevresi" olan Kur'an-ı Kerim, en büyük hayranlarından olan Akif'in yüzüne son yıllarında tamolarak güldü. Ne yazık ki o ilâhi varlık ile Akif'in "uzlet"inden doğan büyük Tercüme bize yüzünü göstermedi.

ÂKİF'TEN ŞİİRLER

ŞİİRİ HAKKINDA

*Bana sor sevgili kaarî, sana ben söyleyeyim.
Ne hüviyette şu karşında duran eş'ârım:*

*Bir yığın söz ki, samimiyyeti ancak hüneri;
Ne tesannu' bilirim, çünkü ne san'atkârım.*

*Şiir için "göz yaşı" derler; onu bilmem, yalnız,
Aczimin giryesidir bence bütün âsârım!*

*Ağlarım, ağlatamam; hissederim, söyleyemem;
Dili yok kalbimin, ondan ne kadar bîzârım!*

*Oku, şayet sana bir hisli yürek lâzımsa;
Oku, zira onu yazdım iki söz yazdımsa.*

(Safahât, Birinci Kitap, Sahife 3)

Cemal KUTAY

Teşkilât-ı Mahsûsa... Âkif... Gurbet Mektupları...

İnsanlar, yaşadıkları devrin şartlarından sıyrarak hükümlendirmeye kalkışırsanız, varacağınız nokta, **ta-rih**'in değil, **his**'sinizin mühürü olur...

Mehmed Âkif'i, hayatta sadece O'nu değil, Osmanlı Hakanlığının son yüzyılını, hâdiseleri ve şahısları, gayeleri ve dâvâları ile hatırlamadan **O GÜNLER**'in izi kalmış hiç bir fânisi için **gerçek hüküm**, mümkün değildir.

Ben, 1963'de, yirmüçyıl önce "**NECİD ÇÖLLERİN-DE MEHMED ÂKİF**"'i, 320 sahifelik kitâb hâlinde neşrettiğimde, ÂKİF'in yakını olduğu bilinenler, hatta kürsülerinde O'nu ve şahsiyetini mevzu yapanlar, irkilmişlerdi: İnsanların, ilmi seviyesi, dolayısıyla hakikatleri kucaklama yapısı ne olursa olsun **iyi bildiğini sandığı** kıymetleri üzerinde önüne **bâkir sahalâr**'ın çıkmasından hoşlanmadığı, beşerin tab'ında olan hususiyettir: Bu YENİ, mevzua bâkir ufuklar açsa dahi!..

"**Necid çöllerinde Mehmed Âkif**"de böyle olmuştur...

Rahmetli Eşref Edib Fergan, nemli gözlerle:

"—**Ruhunun şâd olduğuna inan!**..."

demmişti. Âkif'in **yâr-ı garım** dediği Eşref Edib'in bu iltifatı, elbette ki nâciz emeğim için değildi: Ele aldığım mevzuun, o günlere kadar değinilmemiş ve bir bakıma **tehlikeli** sayılan konular arasında olması idi: ÂKİF'i sadece **şair-i İslâm** sayanlarla, **Teşkilât-ı Mahsusa**'yı kapamış bir devrin anılması **TEHLİKELİ** kuruluşu addedenler için...

• —"**VATAN NASIL KURTULUR?**" SUALİNE CEVAB ARIYANLARIN ÜMİD BAĞLADIKLARI "**G İ Z L İ**" KURTULUŞ...

Önce, müsaadenizle, **TEŞKİLÂT-I MAHSUSA** üzerinde -çok kısa- durmama izninizi rica edeceğim:

1908 İkinci Meşrutiyeti, Sultan Hamid'in, büyük maharetle üzerini örttüğü **HAKANLIK HAKİKATLERİ**'nden bir bölümünü gün ışığına çıkarmıştı. Bu ifşâ, hatâ **İSNAD**'lardan büyük kısmı, **iyi niyet**'le de değildi, çünkü sahibleri, önce **MEŞRUTİYET**'i dejenere ettiler, çığırından çıkardılar, Birinci Dünya Harbinde de **düşman safına** geçtiler: Silâhları, fikirleri, hareketleriyle...

Tehlike önünde karşıdakilerin **GİZLİ** tutum ve taktiklerini çürütecek bir emek şarttı: Her hâli ile **GİZLİ** bir kurum meydana getirildi, bünyesine hatıra gelen bütün meslek-ihtisas erbabından seçkin kimseler vazifeye davet edildi: Mutlak mahremiyet içinde...

Tehlike önünde karşıdakilerin **GİZLİ** tutum ve taktiklerini çürütecek bir emek şarttı: Her hâli ile **GİZLİ** bir

ORALAR'ı gördü, insanlarını tanıdı ve İslâm Dünyası için reel, gerçekçi fikirlere sahip oldu. **SAFAHAT**'in bu bölümü, **ÂKİF**'in, devletin istikbâli için düşüncelerini ve politikasını, bin-bir menfi telkin içinde ihânete sürüklemeye çalışan **ŞER MİHRAKLARI**'nın dört tarafa dalbudak saldıgı günlerin ilhamıdır.

kurum meydana getirildi, bünyesine hatıra gelen bütün meslek-ihtisas erbabından seçkin kimseler vazifeye davet edildi: Mutlak mahremiyet içinde...

Mebuslar Meclisinde (**Parlamento**) ve daha büyük bölümü mansûb (**tâyin ile gelmiş**) Ayan Meclisinde (**Senatoda**) ihânet hazırlığı reddedilmesi imkânsız belgelerle ortaya çıkınca, vatan hakikatlerini savunmak için bedeni-kafası ile değer ifâde eden kişiler, bu **GİZLİ** kuruluşa vazife aldılar.

Devrin değerli fikir-edebiyat şahsiyetleri arasında Mehmed Âkif de **Teşkilât-ı Mahsusa**'nın safhaları için idi: Birinci Dünya Harbinde müttefikimiz Almanya'ya bu kadro içinde gitti, **Teşkilât-ı Mahsusa** Reisi, **Eşref Sencer Kuşçubaşı**'nın (1) başkanlığındaki **ARABİSTAN İRŞAD HEYETİ**'ne bu hüviyetle katıldı. Kalbindeki dini vecid ve huşuun **MUKADDES TOPRAKLAR**'daki ifâde zirveleşmesi, bu yolculuk dolayısıyledir. **ORALAR**'ı gördü, insanlarını tanıdı ve İslâm Dünyası için reel, gerçekçi fikirlere sahip oldu. **SAFAHAT**'in bu bölümü, **ÂKİF**'in, devletin istikbâli için düşüncelerini ve politikasını, bin-bir menfi telkin içinde ihânete sürüklemeye çalışan **ŞER MİHRAKLARI**'nın dört tarafa dalbudak saldıgı günlerin ilhamıdır.

Gerçek mümin bir kalbin hasret ve heyecanını işte bu yolculukta. **NECİD YOLLARI**'nda mısralaştırmıştı:

**Necd'in âmakına dalmış iki aydan beridir,
Koca bir kaafile mecnûn gibi, hâib, hâsir,
Koşuyor, merhamet et, bâdiyeden bâdiyeye,
Görürüm bir gün olur hayme-i Leylâ'yı diye...**

İslâmiyetten sonra kaç milyon mümin, **merkad-ı nebevî** üstündeki **kubbe-i hadrâ**'yı görmek için din aşkının cüşişiyile onun gibi koşmuştu?

Mehmed Âkif'in **ARABİSTAN İRŞÂD HEYETİ** yolculuğundaki arkadaşları, gaye-fikir-hedef olarak kendi-

sini tamamlayan MÜKEMMEL BİR HEYET'ti: Bu duygularını, *Sebil-ür Reşad*'ı eline emânet ederek yola çıktığı Eşref Edib Fergan'a HAIL'den Hilâl-i Ahmer (Kızılay)ın hususî kuryesi ile gönderdiği mektublarından birinde (2) şöyle anlatıyordu:

“—Samimiyetle söyliyelim ki Arab âlemini, mütehasşiri olduğum idrâk içinde bulmadım. Bu intibarı Şeyh Salih Şerif Tunusi (3) gibi ahvâl-i İslâmî Maşrık-Mağribi ile bilen zat-ı âlikadr ve daima nikbîn Mardinî zade, (4) taksim etmekle kalmıyorlar, benden daha bedbîndirler. Afganî (5) ile tilmiz-i evvelini (6) âdetmemek mümkün mü? Ümmet-i Muhammed, Asrı Saadetin hayat nefhasını âtil ruhlara telkin edecek rehber-i mâneviler beklivor...”

• — ÇANAKKALE DESTÂNININ MEHTABI...

Burada, sanırım pek bilinmiyen düşündürücü bir hakikati arzetmek isterim: Mehmed Âkif'in NECİD ÇÖLLERİ seyahatinin menziline erişmesinden az zaman önce, *Teşkilât-ı Mahsusa* kfilesi, harb içinde Cemal Paşa (7)nın örnek bir sür'atle yaptırdığı ve son durağı Medine olacık demiryolunun EL-MUAZZAM istasyonunda iken Başkumandan vekili Enver Paşa'dan (8) Eşref Beye şifreli bir telgraf geldi: ÇANAKKALE ZAFERİ müjdeleniyordu...

Bugün de, yarın da, dünya durdukça da, kahramanlık-şecaat-merdlik-yiğitlik-haysiyet-vatan kudsiyetinin erişilmez şaheseri olarak okuduğumuz ve okuyacağımız ÇANAKKALE ŞÜHEDÂSINA, işte bu müjdelerin müjdesi eriştiği gece, EL MUAZZAM istasyonunun tahta barakasının ilerisindeki tepede ve mehtabı gece güneş doğuncuya kadar geçen saatler içinde yazıldı, daha doğrusu ilâhî ilham çağlıyan, bu mukaddes coğrafyanın gecesine sığıdı... Eşref Bey şöyle der:

“—Geceliyeceğimiz İstasyonun ilerisinde bir tepeye çekildi ve görenlerin bildiği ÇÖL'ün yıldızlı gökyüzüne ışıklarını eklemiş mehtabın aydınlığında hıçkırık-hıçkırık şiirini yazdı. Bu müsveddeyi daha sonra defalarca okudu, fakat hiç bir esaslî değişiklik yapmadı. O erişilmez ilham Şeyh Salih Şerif'in söylediği gibi sünûhat-ı Rabbaniye idi.”

• — NECİD ÇÖLLERİ HAKİKATİNİN İZLERİ...

Âkif, *Teşkilât-ı Mahsusa* kadrosu ile yaptığı ARAB İRŞAD HEYETİ yolculuğundan hayatı boyu silinmemiş izlerle döndü: Arab Yarımadasında gördüklerinin tesiri ömürboyu sürdü: İslâm düşmanı yabancı telkinlere aldanmış gaflet erbabı ile, İslâm'ın sâf ve samimî ruhunu yitirmiş beldelerden “dilim kurusun” tövbesi içinde adetâ semâvî haksız hüküm aradı:

Bu heybetler, bu husranlar bütün Senden, bütün Senden

Nasıl taa arşa yükselmez ki meyûsâne bin şeyûn
Ne yerler dinliyor, Yarâb, ne gökler ruhum inlerken...

Ve, bu yolculuktan sonra anlamıştı ki, ÖZ VA-

Hiç de uzun yaşamamış bir insan. Âkif kadar DOLU olunca, ülkesine yeri doldurulmaz bir İSTİKLÂL MARŞI armağan etmiş olsa dahi, görüyorsunuz, fâni hayata vedânın ellinci yılında bile yine bâkir, yine erişilmemiş, yine himmet bekleyen zirvelerin baş tâcı...

TAN'ı, TÜRK VATANI, şer'i masumun son yurdu idi:

İlâhî, şer'i masumun şu topraklardı son yurdu,
Nasıl teyid-i kahrın en rezil akvama vurdurdu?
Evet... Milletlerin en kahbesinden üç leim Ordu,
Ki, istikbâl için çarpan yürekler ansızın durdu...

Hayır!.. O'nun milleti için tarihten tasdik almış ümidi, Millî Mücadelenin en buhranlı günlerinde yine zirveye yükselecek:
Korkma!.. sönmez bu şafaklardan yüzen al sancak diyecektir.

• — GURBET MEKTUPLARINDA MEHMED ÂKİF...

Mehmed Âkif'in de *Teşkilât-ı Mahsusa* reisi Eşref Sencer Kuşçubaşı Beyin de hayatlarının daha sonraki safhaları:

Edvâr-ı hayat perde-perde
ALLAH bilir ne var ilerde

diyen şairin teşhisinin ibretli gerçekleriyle örülüdür.

Ve, Mehmed Âkif, MISIR'da geçen çileli yıllarında, hicranlarını, kendisi gibi gurbette olan her seslenişinin başına: “—benim kahraman kumandanım” diye başladığı mektuplarında (9) Eşref Beye satırlaştırmıştır.

Hiç de uzun yaşamamış bir insan, Âkif kadar DOLU olunca, ülkesine yeri doldurulamaz bir İSTİKLÂL MARŞI armağan etmiş olsa dahi, görüyorsunuz, fâni hayata vedânın ellinci yılında bile yine bâkir, yine erişilmemiş, yine himmet bekleyen zirvelerin baş tâcı...

Değerini âdeta inkâr eden tevazuu ile istediği kadar:

“Sessiz yaşadım, kim beni nerden bilecektir?”

derse desin, kalbinde vefâ, irfanında dehâya yer olanlar, mubârek adını hürmetle, minnetle yâdedeceklerdir.

(1)- *Teşkilât-ı Mahsusa Reisi Eşref Sencer Kuşçubaşı, İkinci Meşrutiyet öncesi ve Millî Mücadele sonu buhran devrinin, şahsiyet ve emekleri sisleri içinde kalmış emekârlarından birisidir. Soy kütüğü, Sultan Sencer'e dayanır. Babası, Sultan Aziz ve Sultan Hamid'in Kuşçubaşı, Hacı Mustafa Bey, annesi Şeyh Samil sülâlesindedir. Harbiyenin sınıf-ı mahsûs son sınıf öğrencisi iken, dokuz arkadaşının haksız tevkif ve*

sürgünü üzerine Sultan Hamid'e ağır bir mektub yazmış, Yıldız Divân-ı Harbi, onun ve kardeşi Selim Sami'nin de Hicaz'a sürgün edilmesine karar vermişti. Usul gereği konulduğu Taif kalesinden iki kerre kaçması üzerine, garib bir tesadüfle Midhat Paşanın boğdurulduğu hücrede zencire bağlanmış, fevkalâde beden kudreti ile zencirleri bükerek kırmış ve HAİL'e kadar yürüterek İbn-i Reşid'e iltica etmişti. Hicaz'a yaygın binden fazla genç asker-sivil sürgünden bir bölümünü baskınlarla kurtarmış, bu arada Hicaz valisi Osman Nuri Paşanın oğlunu rehin almış, Trablusgarb'deki menfilerle temas kurmuştu. TEŞKİLÂT MAHSUSA ismini, bu mücadele günlerinde aralarında bulunan baytar mekt-i âilesi (veteriner fakültesi) müderris (profesörlerinden), bu mektebden mezun olan Mehmed Âkif'in "ilmi ve ahlâkı ile hayran olduğum" dediği miralay (albay) Rasim Bey koymuştu.

Meşrutiyetin ilânında, Trablus-Balkan-Birinci Dünya Harblerinde, tamamen GİZLİ bir kuruluş olan TEŞKİLÂT-I MAHSUSA'nın başında adetâ destan bir mücadele hayatı süren, Eşref Sencer Kuşçubaşı, 5 Nisan 1964'de, 89 yaşında hayata gözlerini yumdu. Millî Mücadelede Kuşadasında Yunan cetelirini yokettiği tepede toprağa verildi.

"Teşkilât-ı Mahsusa ve Hayberde Türk Cengi, Lawrens'e karşı Kuşçubaşı" kitaplarım, sahasında benzersiz bu vatan-daşımızın romanlara sığmaz hayatının bir bölümüdür.

(2)- Rahmetli Eşref Edib Fergan, bu mektupları, Âkif'e ait her mevzuda olduğu gibi itinâ ile tasnif etmişti ve bir esere mevzu yapmak arzusundaydı. Çile çekilmiş yılların ürküntüsü ile: "-daha zamanı değil...." diyordu. Çoğunun fotokopilerini almama müsaade etmişti. Temamı ne oldu, bilemiyorum.

(3)- Şeyh Salih Şerif Tunusî; Teşkilât-ı Mahsusa'nın Erkân-ı Harbiye-i Umumiye (Genel Kurmay) nezdinde temsilcisi idi. Câmî-ül-Ezher'de müderristi. Aslen Tunusluymuştu ve Teşkilât-ı Mahsusa'nın dünya harbi içinde Tunus'taki Fransızlara karşı ihtilâl çalışmalarında da vazife almıştı. Ömrünün son senelerini Trablusgarb'de Şeyh Sünnî'nin yanında geçirdi.

(4)- Mehmed Âkif'in Mardinî Zade olarak bahsettiği zat, son devrin büyük hukuk âlimlerimizden Ebul'ulâ Mardin'dir. Sırat-ı Mustakîm kurucularındandı. onbeşgünde bir yayınlanan Kelime-i Tayyibe manevî ilimler sahasındaki vukufunun halâ bergüzâr isbatıdır. 1916'da Niğdeden, sonra Mardin'den milletvekili seçilmişti. İstanbul Üniversitesinde uzun süre Medeni Hukuk Ordinasyüs Profesörlüğü yaptı.

(5)- Mehmed Âkif'in kısaca AFGANÎ olarak bahsettiği son yüzyılların büyük Türk-İslâm âlimi CEMALEDDİN AFGANÎ'dir. 1838'de Esadabât kasabasında doğdu, 1897'de Sultan İkinci Abdülhamid'in misafiri iken İstanbul'da öldü, Maçka civarında Şeyhler mezarlığına gömüldü. Hayatını Müslüman milletlerin uyanmasına ve devrin hakikatlerine yetişmelerine vakfetti. İslâm âleminin büyük bölümünü sömürgeleri yapmış İngiliz ve Fransızların devamlı tazyikleri altında mücadeleli bir ömür sürdü.

(6)- Mehmed Âkif'in tilmiz-i evvel = baş öğrencisi, yetiştirdiği dediği zat, Mısırlı meşhur âlim Muhammed Abduh'tur. Üstadının yolunu öğitmiş, İslâm ümmetlerinin ancak yaşadıkları devre erişmekle hür ve müreffeh olacaklarının mücadelesini yapmıştı.

ACEMİ SEMERCİ

Eşeklerin canı yükden yanar, aman derler,
Nedir bu çektiğimiz derd, o çifte çifte semer!
Biriyle uğraşırken gelir çatar öbürü;
Gelir ki taş gibi hâin, hem eskisinden iri.
Semerci usta geberseydi.. değmeyin keyfe!
Evet, gebermelidir inkisâr edin herife.
Zavallı usta göçer birgün âkibet, ancak,
Makaamı öyle uzun boylu nerde boş kalacak?
Çırac mı, kalfa mı, kim varsa yaslanır köşeye,
Ağaç yonar durur artık gelen giden eşeğe.
Adam meğer acemiymiş, semerse hayli hüner;
Sırayla baytarı boylar zavallı merkebler.
Bütün o beller, omuzlar çürür çürür oyulur;
Sonunda her birinin sırtı yemyeşil et olur.
"Giden semerciyi, derler, bulur muyuz şimdi?
Ya böyle kalfa değil, basbayağ muallimdi.
Nasıl da kadrini vaktiyle bilmedik, tuhaf iş:
Semer değilmiş o rahmetlininki devletmiş!"
Nasihatım sana: herzeyle iştiğaalî bırak,
Adamlığın yolu nerdense, bul da girmeye bak
Adam mısın: ebediyyen cihanda hürsün, gez;
Yular takıp seni bir kimsecik sürükliyoruz.
Adam değil misin, oğlum: gönüllüsün semere;
Küfür savurma boyun kestiğin semercilere."

Cild: 6

(7)- Cemal Paşa (1872-1922) - İttihad ve Terakkinin ön plândaki ÜÇ PAŞASI'ndan birisidir. Enver ve Talat Paşalarla beraber, kısa aralarla 1908-1918 arasında söz ve karar sahibi idi. 1922 senesinde Ermeni komünist-anarşistlerince Tiflis'te öldürüldü.

(8)- Enver Paşa (1881-1922) - İkinci Meşrutiyetin 1908-1918 arasında millet-devlet hayatına tesir yapmış askerler arasında ve başındadır. İz bırakmış faaliyeti, Balkan Harbinde perişân orduyu çok kısa zaman içinde derleyip-toparlaması ve Birinci Dünya Harbinde dokuz cephe savaşılabilecek hâle gelmesindeki emeğidir. Mesleki hatalar iddiasına rağmen, daha sonra Millî Mücadeleyi başarmış ordunun çekirdeğini kurmasındaki himmeti söz götürmez. Mehmed Âkif, Eşref Bey'e yazdığı mektuplarda Enver'in adından saygı ile söz eder. Komünist istilâsına karşı Şarki Buhara millî kuvvetlerinin başında harbederken şehid düşmüştür. LENİNE KARŞI ENVER PAŞA kitabımda, Türk Ana Vatanındaki istiklâl ümidinin bu son safhasını anlatmaya çalışmışım.

(9)- Mehmed Âkif'in Eşref Bey'e mektupları, dokuz yıllık zaman içinde on dokuz adettir, belki de Eşref Bey'in evrakı içinde bulabildiklerim bu kadardır. Bazılarını, NECİD ÇÖLLERİNDE MEHMED AKİF ve TARİH SOHBETLERİ'nin dokuz cildinde neşrettim. Hepsini, yazdıkları tarih sırası ile derliyen ve böylelikle, sahalarda izleri kalmış İKİ DOST'un o tarihlerde hâdiseleri nasıl gördüklerini de tesbitliyen müstakil bir kitapta toplamak istiyorum.

İçlerinde öyleleri var ki, ortaya döktüğü hakikat, cildlere sığmaz...

Prof.Dr. Necmettin HACİEMİNOĞLU

Âkif'te Devlet Fikri ve Millî Tarih Şuuru

Hayatı boyunca san'at dehasını, tefekkür hazinesini, ilhamını ve kalemini Türk milletine vakfeden Mehmed Âkif'in ruh hali şu mısralarda billurlaşmıştır:

*Virânelerin yaşçısı baykuşlara döndüm,
Gördüm de hazânında şu cennet gibi yurdu;
Gül devrini görseydim onun, bülbül olurdum;
Yârab, beni evvel getireydin, ne olurdu!*

Ömrü, böyle millî ve mukaddes bir ızdırapla geçen şairin bu feryadı, ne bir şikâyetin ne de âcizliğin ifadesidir. O, sadece Türk'ün şanlı tarihine duyduğu hayranlığı ve çektiği derin hasreti dile getirmektedir. İşgâl günlerinde, Sebülürreşad dergisindeki bir makalesinde, "yirmi beş asırdır istiklâlini hiç kaybetmemiş milletimizin" bu felâketi de savuşturacağına imân derecesinde inandığını belirten Âkif'in felsefesinde bedbinlik ve ümitsizliğin yeri yoktur. Üstat, en kötü şartlar karşısında dahi mücadele azmi ile dolu ve çalışma ateşi ile yanmaktadır. Âkif'in gönlünde vatan, millet ve devlet, uğrunda her şeyin seve seve fedâ edileceği kutsal varlıklardır. İnsan, hayatta ancak bu üç kutsal değere sahip ise mutlu olabilir. İşte bu görüş ve inancı ile o, târihî Türk geleneğine uygun devlet anlayışını yirminci asırda en çarpıcı üslûp içinde ifade etmiştir.

Konunun esasına girmeden önce, Türklerde devlet mefhumunun mahiyetini anlatmakta fayda vardır.

Bilindiği üzere, eski Türkçede devlet mânâsına gelen iki kelime görüyoruz. Bunlardan birincisi "il"dir. İl, hem şimdiki mânâda devlet hem de ülke ve millet demektir. İkinci kelime ise, "kut"tur. Kut da şu mânâlara gelmektedir:

1. Türk Kağanlarına Tanrı tarafından bağışlandığına inanılan "hükümdarlık vasfı, yüce ruh."
2. Devlet.
3. Saadet, baht, uğur.

Gene eski Türkçede kut isminden türetilen kutad-, kutan- ve kutsal- fiilleri de aynı mânâlara dayanmaktadır. Nitekim ünlü eser Kutadgu Bilig, bugünkü Türkçeye "devlet olma bilgisi" şeklinde çevrilmiştir. Ayrıca, kutluğ kelimesi de hem "devlet sahibi" hem de "mutlu" mânâlarına gelirken, onun zıttı olan kutsuz, sadece "talihsiz" ve "uğursuz" demektir. Hasılı, bütün eski kaynaklara ve mevcut örneklere göre kut kelimesinin hem devlet mefhumunu hem de saadeti ifade ettiği kesin olarak anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, kut'un, Tanrı'nın Türk Kağanlarına bağışladığı yüce ruh" mânâsı da, bugün "mukaddes" yerine kullanılan "kutsal" kelimesinde yaşamaktadır.

Türklerin İslâmiyeti kabulünden sonra, kut'un yerini arapça devlet kelimesi almıştır. Ancak, başlangıçta her iki kelime birbirinin müteradifi (eş mânâlı) olarak beraber kullanılmıştır. Meselâ Kutadgu Bilig'de kut 236 defa, devlet ise 88 defa geçmektedir. Merhum Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat, bahis konusu eseri Türkiye Türkçesine aktarıırken, gerek kut'u gerekse devlet'i yerine göre, saadet, talih, uğur ve devlet gibi sözlerle karşılamıştır. Daha sonraları, kutlu ve kutlamak dışında, yerini tamamen devlet kelimesine terk eden kut, kullanıştan düşmüştür. Fakat, devlet kelimesi de, yerini aldığı kut'un eski Türkçedeki bütün mânâlarını aynen devam ettirmiştir. Nitekim Osmanlı devlet erkânını yücelten sıfatlar arasında "devletlü, adaletlü, fahametlü" yanında bir de "saadetlü" ünvanı vardır. Tabii buradaki "saadetlü" kelimesi "mes'ut" yani "mutlu" mânâsında olmayıp, "milleti mes'ud eden, ülkeye saadet veren" mânâlarını ifade etmektedir. Ayrıca Osmanlı döneminde Pâyitaht İstanbul'un bir adı da Dersaadet yani "saadet kapısı" idi. Hükümdar sarayına ise Dârussaade, yani "saadet yuvası" deniyordu. Böylece Hükümdarın ikamet ettiği şehrin ve oturduğu evin, milleti mutlu kılmak için var olduğuna inanılıyordu.

Bütün bunlar gösteriyor ki, Türkler, tarihin ilk devirlerinden tâ yirminci asra kadar ancak devlet mevcut bulunduğunda ve onun sayesinde mutlu olunacağı inancını muhafaza etmiştir. Hattâ, Cumhuriyetten sonra, yeni başkent Ankara için söylenen şiirler dahi aynı anlayış ve duyguları terennüm etmiştir:

*Ankara Ankara güzel Ankara,
Seni görmek ister her bahtı kara,
Senden medet umar her düşen dara,
Yetersin onlara güzel Ankara...*

Bugün, misafiri uğurlarken "devletle gidiniz" diyoruz; böylece, o kişiye "mutluluk içinde olunuz" temennisinde bulunuyoruz.

Bütün bunlar gösteriyor ki, Türkler, daha başlangıçtan itibaren devlet ile saadeti birbirinden ayrı düşünmemişlerdir. Devlet varsa, saadet de vardır. Kişi veya millet mutlu değilse, devlet de yok demektir.

Peki, o halde Türk Devletinin vasıf ve meziyetleri ne idi? Ayrıca, Türk milleti devletinden ne istiyor ve ne bekliyordu?

Bu soruların cevabını bulmak için yalnız Orhan Âbidelerine ve Kutadgu Bilig'e bakmak kâfidir. Biz burada

sadece konumuzu alâkadar eden hususlara temas etmekle yetineceğiz.

Yaratılıştan "cihan hakimiyeti mefkûresi" ile donatılmış olan Türk milletinin yetiştirdiği devlet adamları milletine ve insanlığa karşı hangi vazifelerle yüklü olduklarını kendileri söylemişlerdir. Bilge Kağanı dinleyelim. Âbidelerde, yıkılmış olan devleti yeniden nasıl kurduğunu, bozulmuş nizamı tekrar nasıl sağladığını ve dağılmış milleti ne şekilde toparladığını anlattıktan sonra, bu Türk Kağanı, sözünü şöyle bağlamaktadır:

"Kağan olur olmaz, aç ve fakir milleti hep topladım. Fakir milleti zengin ettim. Az milleti çok kıydın. dizliye diz çöktürdüm. Başlıya baş eğdirdim."

Bu sözlerden ve Âbidelerin muhtevasından anlıyoruz ki, Gök Türk Kağanı:

1. Dağınık Türk boylarını toplayıp birleştirmiş;
2. Bozulan töreyi yeniden tanzim edip devleti kurmuş;
3. Milleti iktisadi refaha ulaştırmış;
4. Ülkede asayişini temin edip, huzuru, sükûnu ve nizamı sağlamış;
5. Fütuhât yapmıştır.

Tabii bu başarılarının neticesinde devlet kuvvetlenmiş, millet de mânevî huzura ve maddi refaha ulaştığı için saadete kavuşmuştur.

İşte Devlet-i ebed-müddet" inancı ile asırlar sonrasının nesillerine hitap ederek hesap veren böyle bir Kağana sahip olan Türk milleti, elbette devletinden hep aynı şekilde icraat ve hizmet bekleyecektir. O şartlar da hayatını ve varlığını devlete hem teslim ve emanet eder, hem de gerektiğinde fedadan çekinmez. Gene bu sebeplerle her derdinin çaresini devletten bekler. Her felaket ve beladan devleti sorumlu tutar. Çünkü asırlarca böyle görmüş, böyle yaşamış ve öyle alışmıştır. Nitekim rahmetli Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu **Türk Millî Kültürü** adlı eserinde yukardaki hususları belirttiikten sonra, aynen şöyle diyor:

"Hattâ bazan bu düşünce kuraklık ve kıtlık gibi tabii şartlardan hükümdarı sorumlu tutmak derecesine varıyordu." (TMK, sayfa 245, dip notu, 242).

Şu halde meseleyi iki madde halinde özetlemek mümkündür:

1. Tanrı tarafından hükümdarlık vasfı ile donatılarak yaratıldığına inanılan Kağan, başında bulunduğu milletin her şeyinden sorumludur.

2. Hükümdar zayıf ise, devlet güçsüz, millet perişan demektir. Bunun neticesinde iklim bile kurak, toprak bile verimsiz olabilir.

İşte Mehmed Âkif iki bin beşyüz yıllık bu inanç ve geleneği Safahat'ta aynen dile getirmiştir. Meselâ devletin milletine karşı ne ölçüde sorumluluk taşıdığını **Koca Karı ile Ömer** adlı manzumesinde şöyle anlatmaktadır:

**Kenâr-ı Diclede bir kurt aşırsa bir koyunu,
Gelir de adl-i ilâhî sorar Ömerden onu!
Bir ihtiyar kadın bî-kes kalır, Ömer mes'ul!
Yetimi, giry-e husran alır; Ömer mes'ul!**

İşte "Devlet-i ebed-müddet" inancı ile asırlar sonrasının nesillerine hitap ederek hesap veren böyle bir Kağana sahip olan Türk milleti, elbette devletinden hep aynı şekilde icraat ve hizmet bekleyecektir. O şartlarla da hayatını ve varlığını devlete hem teslim ve emanet eder, hem de gerektiğinde fedâdan çekinmez.

**Bir âşiyân-ı sefalet bakılmayıp, çökse;
Ömer kalır yine altında, hiç değil kimse!
Zemine gadr ile bir damla kan dökünce bir;
O damla bir koca girdab olur, boğar Ömer i!
Ömer duyulmada her kalbin inkisarından;
Ömer koğulmada her mâtemin civarından!**

Âkif'in, devlet zayıf olduğu zaman milletin ve ülkenin ne büyük felaketlere uğrayacağını belirten fikirleri ise, tam dâhiyene bir **millî sezginin** eşsiz örneğidir. O müstesna iman, tetekkür ve san'at erbâbı, bir devletin çöküşü ile yalnız insanların değil, dağların-taşların, bağların-ormanların, atların-ineklerin bile nasıl perişan hale gelebileceklerini ibret verici tablolarla şöyle anlatıyor: Yıl 1919. Kartalda bir köy düğününe gitmiş. Manzarayı onun ağzından dinleyelim:

**Keşke gitmem demiş olsaydım... İlâhî o ne hâl,
O nasıl maskara dernekti ki, tarifi muhâl.
Topu kırk-elli kadar köylü serilmiş bayıra,
Bakıyor harmanın altındaki otsuz çayıra
Bet-benzir sapsarı biçarelerin hepsinde;
Ne olur bir kişi olsun görebilem zinde!
Şiş karın,sıska çocuklar gibi kollar sarkık;
Arka yusyumru, göğüs çökmüş, omuzlar kalkık.
Gözlerin busbulanık rengi, kapaklar şiş şiş;
Yüz buruşmuş, uzamış, cephe daralmış gitmiş.
Sıtmadan boynu bükülmüş de o dimdik Türkün,
Düşünüp durmada öksüz gibi küskün küskün.
Gövde teşrihlere dönmüş, o bacaklar değnek;
Daha yaş yirmi iken eller, ayaklar titrek.
Değişik sanki o arslan gibi irkin torunu!
Bense İslâmın o gürbüz, o civan usurunu,
Kocamaz, derdim, asırlarca, sorulsaydı eğer!..
Ne çabuk elden ayaktan düşecekmiş o meğer!..**

Şimdi, bu mısralarla çizilmiş hazin manzarayı, savaş yıllarının, yokluk ve bakımsızlık yüzünden ortaya çıktığı bir sefalet saymak mümkündür. Fakat hikayeyi okumaya devam edersek, kanaatımız değişecektir. Bakınız şair davul ve zurnayı nasıl tasvir ediyor:

Neyse, değnekçi gelip: "Meydan açılınsın, savulun!"

Der demez başladı kalbî sesi yırtık davulun.

Güm güm ötmek ne gezer! Tik nefes olmuş kasnak;

Göğsü tokmak gibi küt vuruyor hışıyarak.

Zurna hımmım mı nedir, söylemiyor bir türkü;

Üfleyen çingenenin rengi mezar, kendi ölü.

Pehlivanlar hani, derken söküvermez mi, Hocam,

Birbirinden daha biçare sekiz çıplak adam?

Ah o soygunluğu rüyada gören korkardı!

Çünkü gömlek gibi etten de soyunmuşlardı!

Gene şairin kaleminden, bir de, devletin kuvvetli olduğu dönemlere ait düğünlerden manzaralar okuyalım:

Eskiden zurnalar öttükçe feza inlerdi;

O ne dehşetli düğünler, o ne derneklerdi!

Öğle olmaz mı cemaatle kırlarlar namazı,

Güreşin gümler o esnada mehib incesazı .

Oturur besli davullar yere şişman şişman,

Perde göstermeye başlar kabalardan o zaman.

Öyle inler ki zemin: kalb-i feza "küt küt" atar,

Zurnanın tizleri dersen, yedi iklimi tutar!

Bunların hepsi biter, bir heyecandır belirir;

Ne temaşadır o, titrer durur insan tir tir.

Birbirinden daha mevzun iki üç çift endam,

Atılıp sahneye şâhin gibi etmez mi hıram.

Uzanır şimdi göğüsler, kavuşur; şimdi yine,

Dalga çarpar gibi çarpar gerilip birbirine.

Adalı gövdeler altında o biçare çayır,

Serilir toprağa, hem bir daha kalkar mı? Hayır!

Şu hususu belirtelim ki, Akif'in bundan önce tasvir ettiği ve iskelete benzettiği güreşçiler, o devrin gerçeklerine uygun değildir. Çünkü o yıllar Koca Yusuf'ların, Adalı Haliller'in, Kurtdereli'lerin yetiştiği devirdir. Şairimiz devletsizliğin ne demek olduğunu çarpıcı bir şekilde anlatmak gayesiyle böyle bir yola baş vurmuştur. Bunun bir başka örneğini sunalım. İşte aynı düğünün gelin arabası ve tabiatın hali:

Karşıdan tentesinin nisfı hasır, nisfı aba,

Bir tekerlekleri alçak yana yatmış araba;

Yerliden az kaba maltız geçisinden çok ufak,

İki mahzun öküzün seyrine münkad olarak;

Ne yanık mersiyeler söyletiyor dingiline!

Bunu gördüm acımak geldi içimden geline.

Sana baksın da kızım bahtın uyansın, ne deyim!

O, senin, kimdi, bugün nerde yatar, bilmediğim,

Ninenin ruhuna ağuş açıyorken meleküt,

Tertemiz nâşını Kurân ile örten tâbüt

Şu gelinlik arabandan daha şahaneydi.

Geçti rüya gibi, Allahım, o günler neydi.

Ve devletin güçlü dönemindeki tabiat:

Şu bayırlarda -ki vaktiyle bağlardı-

Sesi dünyayı tutan bir bereket çağlardı.

Büyük İslâm Mâtefekkiri

Mehmed Akif Ersoy'dan

Sivirler

Kazeti Çıktı! Araştırınız

asır
ajans

TEL: 512 27 25
Yerebatan Cad. No: 43/4
Cağaloğlu-İST.

Ya şu vadi ki, çırılçıplak uzanmış bitâb
Hiç yazın böyle fezasında tüter miydi serâb?
Şimdi âfâka alev püskürüyor her çatlak,
Yarılp hasta dudaklar gibi, yer yer toprak.
—Deşme, oğlum, yaradır, hem de yürekler yarası...
—Neydi yâ Rabbi otuz-kırk sene evvel burası?
Dağlar orman, tepeler bağ, ovalar hep tarla;
Koca mer'a dolu baştan başa sağmallarla.
İğne atsan yere düşmez, o ekin bir tûfan;
Atlı girsen gömülür buğdayın altında kafan.
Köylünün kırları tutmuş yayılırken davarı..
Sökemezsin, sarar âfâkını yün dalgaları!..
Dolaşır sal gibi göllerde hesapsız manda,
Fil sanırsın, hani bir çıksa da görsen karada.
Geniş alniyle yarar otları binlerce öküz,
Besiden her birinin sırtı bakarsın, dümdüz.
Diz çöker buldu mu yaslanmaya kâfi meydan;
Sürünür toprağın üstünde o kat kat gerdan.
Bunların ağdalanır maç maç öterken sakızı,
Öteden bir sürü gürbüz, demevî köylü kıızı,
Tarayıp hepsini evlat gibi bir bir kınalar.
Tepeden kuyruğu dikmiş inedursun danalar.
Dalar etrafa köyün damgalı yüzlerce tayı,
İnletir at sesi kısarak sesi gömgök ovayı.

İşte, Safahat şairi, devletsizliğin ne büyük bir felaket olduğunu, Türk tarihinin gelenek ve anlayışına göre, çok çarpıcı sahnelerle gözler önüne sermektedir. Bu dikkat ve sezgiyi Akif'ten başkasında görmek mümkün değildir.

Sevinç ÇOKUM

Şiirleri Gibi Bir Âkif

**Âkif'i
düşündüğüm
zaman, bende
bir eski
İstanbul
hasreti
uyanıyor.
Böyle bir
İstanbul
dekoru
içerisinde
Mehmet Âkif
aile
büyüklerimden
biriymiş gibi
karşıma
geliyor. Onu,
güleryüzü,
düşünen
gözleri, sakın
oturuşu ile
herhangi bir
evde, İslâmın
yaşandığı bir
evde görür
gibi oluyorum.**

rın düşeceği sakin bir akşamı düşündürüyor. Akşamın dar bir sokağa inişini... O zaman loş evler, temiz kilimler, hasırılar serili taşlıklarına, odalarına dalıyorum. İşte o tenha saatleri süsleyen sazın sesleri... Üsküdar'dan Beşikta'a, Fatih'ten, Süleymaniye'den Haliç'e uzanıyor... Kaybolmuş, silinmiş, yıkılmış mahallelerde dolaşıyorum o zaman. Kendimi, insanları, evleri ve üzerlerin - de kurulu dünyalarıyla göçüp gitmiş yerlerde buluyorum.

Akif işte bu semtlerde, Kocamustapaşa'dan Çamlıca'ya kadar her yerde kendisine dostlar bulmuş, bu dostluklar ilim ve sanat sevgisiyle kaynaşarak devam edip gitmiştir. Dostları arasında devrin büyük şairlerinden Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hâmid, Ali Ekrem (Namık Kemal'in oğlu) Süleyman Nazif, Mithat Cemal; musikî ustalarından Neyzen Tevfik, Şerif Muhiddin; ilim irfan sahiplerinden Ali Şevki Hoca, Emrullah Efendi, Ahmet Naim Efendi, esnaftan dülger Hasan Baba, kebabçı Kâmil gibi kimseler bulunur. Bu dostluk bağı, Mısır'a Prens Abbas Halim Paşa'ya kadar uzanır. Böylece Akif, dostlarını görebilmek için Bakırköy, Taşkasap, Fatih, Mercan, Nuruosmaniye, Cağaloğlu, Sirkeci, Yüksekaldırım, Beşiktaş, Yıldız, Üsküdar, Beylerbeyi, Çamlıca semtlerine koşar. Kısacası Rumeli ve Anadolu yakaları arasında mekik doker. Bazen arkadaş sevgisi, ilme verdiği değer o kadar ağır basar ki, çok sevdiği bir ahababının yakınındaki eve taşınır. Emrullah Efendiye yakın olmak arzusuyla Bakırköy'e.. dülger Hasan Babayı daha sık görebilmek için Odabaşı semtine.. evinin yanması üzerine Beylerbeyi'ndeki arkadaşı Ferid Beyin mahallesine taşınması bu sebeptedir. Bu ahbablıkların mekânı sadece evler değildir. Sokaklar, çayhaneler, dükkânlar da onun dostluk köşelerini teşkil eder. Kış gecelerinin sıcak sığınağı Direklerarasındaki çayhane, Bakırköy'de Belediye Kahvesi, Kapalıçarşı'da Kebabçı Kâmil'in dükkânı, Neyzen Tevfik'i görmeye gittiği Fatih'teki Şekerci Hanı bu tür yerlerdir.

Yazdığı gibi olabilen, hayatıyla eserlerini Mehmet Âkif kadar kaynaştırabilmiş kaç şair, kaç yazar vardır, merak ederim. Safahat'ın ölümsüzlüğü, fikir sağlamlığı ve söyleyiş ustalığı yanında, eserin gönlümüze giren kahramanı sebebiyledir. O kahraman, Âkif'in ta kendisidir. İstanbul'dan, Rumeli'nin diğer şehirlerine, oradan Arabistan çöllerine, Mısır'a, Almanya'ya hep bu kahramanın ardından gideriz. İstanbul'u onunla yaşar, onunla sever, acıyı, sevinci onunla paylaşıyoruz. O, İstanbul'u çamuru, mermeri, hastası, yoksulluğu görebilen, adım adım, semt semt yaşayan bir şairdir. "İstanbul'da ikamet etmediğim bir semt kalmadı" diyen, ömrünü yollarda geçiren, yollarda düşünen, köş-

künden kulübesine kadar ev ev, sokak sokak şiir dünyasını kuran bir mütefekkir... Bence dünün ve bugünün en büyük Türk mütefekkirlerinden birisidir o.

Akif'i düşündüğüm zaman, bende bir eski İstanbul hasreti uyanıyor. Böyle bir İstanbul dekoru içerisinde Mehmet Âkif aile büyüklerimden biriymiş gibi karşıma geliyor. Onu, güleryüzü, düşünen gözleri, sakın oturuşu ile herhangi bir evde, İslâmın yaşandığı bir evde görür gibi oluyorum. Besmeleyle açılan bir sofradan, bir fakirin sofrasında yahut bir hastanın başucunda... Bu, babalarımızın, dedelerimizin İstanbul'udur. Nedenise, akşam saatlerini, tam ezan okunacağı ve ortalığa titrek aydınlıkla-

Tanıdığı insanlar, içine girdiği kalabalıklar Mehmet Âkif'in şiirlerinin en zengin malzemesidir. Şiirlerine ruh veren, bu kanlı, canlı insanlardır. Birçoğu gerçek hayatta vardır. İsim değiştirerek şiirlere girerler.

Âkif, cemiyetin meseleleri, çöken bir imparatorluğun acıları yanında, millî mücadelenin sancılarını da derinden duymuş bir insandır. O bir milletin çilesini kendi çilesi haline getirmiştir.. O kadar bizimle ve o kadar bizdendir.

Belki de seneler önce, hepimizin mahallelerinden gelip geçmiştir diye düşünüyorum. Yürüyerek veya bir atlı arabayla... Şimdi gözümün önünde belirtiyor. Beşiktaş'tan Üsküdar'a gitmek üzere vapur beklemektedir. Yanında dostlarından biri.. Meselâ Mithat Cemal... İskelede kendi halinde bir kalabalık. Telâsız bir vapur yaşıyor. Martı çığlıkları çoğalmıştır. İki arkadaş, vapura biniyorlar. Şurda burda kayıklar.. Kayıklar o sakın sulara ağır ağır kürek çekiyorlar.. Derken Üsküdar! Baharat kokusu... Çarşı.. camiler... kıpırtısız serviler... Sonra diyelim ki Kısıklı'da bir kır kahvesine giriyorlar. Kul psuz fincanlarla kahve içiyorlar.

Fıstık ağaçlarının ordaki evden bir ut sesi geliyor. Kalkıp ulu ağaçların serin gölgeleri içinden yürüyorlar. Toprak yollar... İssiz bahçelerin, kendi kabuğuna çekilmiş köşkerlerin önünden geçiyorlar...

Şair bazen de güreş meydanlarında. Güneşli çayırarda, bayram yerlerinde.. Cıvil cıvil çocukların kaynadığı yoksulun zengininin bir arada eğlenme bayram yerlerinde... Birden kendimizi o kalabalıkların içinde buluruz. Çocukluğumuzdaki ve bizden önceki bayramları aramız nedense..

Âkif'in karakterinin en göze çarpan tarafı almayı değil, vermeyi sevmesi, sonsuz cömertliğidir. Onun, insanlara verecek mutlaka birşeyleri vardır. Vefakârdır, yardımseverdir. Âkif bu davranışlarıyla da örnek bir insandır. Belki de bu güzel huyları ona kazandıran yetimliğidir. Öyle ki daha yeni yetme bir delikanlıyken akraba çocuklarına sahip çıkacak kadar babalık hisleriyle doludur. Daha o zamanlar, gönül zenginliğinin ilk örneklerini vermeğe başlamıştır.. İpek'teki akrabalarını merak edip yollara düşmesi, böyle bir sahip çıkma duygusundan kaynaklanır. Dönüşünde amcaoğlu da beraberindedir. Âkif, ilimsiz ve tahsilsiz kalmasın di-

ye onu bir medreseye yerleştirir. Bir başka düşündürücü olay da sınıf arkadaşı Hasan'a verdiği sözü tutmasıdır. İki genç, Baytar Mektebinde okudukları sırada birbirleriyle şöyle sözleşirler : Gün gelir, birinden biri ölürse, geride kalan, ölenin çocuklarına sahip çıkacaktır. **Bu** sözün üzerinden yıllar geçer. Mithat Cemal birgün Mehmet Âkif'i ziyarete geldiğinde sofada sekiz çocuğun ortalığı birbirine kattıklarını görür. Âkif'in beş evlâdı vardır. **Bu** sebeple diğerlerinin komşu çocukları olduğunu düşünür. **Bir** zaman sonra tekrar oraya gittiğinde sekiz çocuğu yine bir arada bulur. Merak edip sorar. Âkif o üç çocuk için şunları der : "Onlar da benim çocuklarım. Hasan Efendi öldü de..." Geçmişte verdiği sözü çiğnemeyip yerine getirmek, yüksek bir ruhun eseri olsa gerek. Bu üç çocuğun sorumluluğunu yüklenmek, onlara sahip çıkmak büyük bir cesaret, sabır ve iman işidir. Sokaktaki cesana, küfe taşıyan, güreşen yahut çaresiz bir hastalığa tutulmuş çocuğa sevgiyle uzanan bu bakış, onun gerçek hayatındaki bakışıdır.

Kafaca ruhça yakın olduğu insanlarla bir mangal başında olmak, Mehmet Âkif'e en büyük saadeti vermiştir. Dülger Hasan Babayla oğul Abdullah, yanlarında huzur bulduğu insanlardır. Hasan Baba, İstanbul'un o izbe, birbirinin içine girmiş, bilmece olmuş sokaklarından birinde oturur. Yüksekaldırım'ın ilerisinde, Yayla Mahallesinde..Oğul Abdullah, güreşe me-

raklı bir gençtir, ayrıca güreşçilerin kisbetlerini diker.Güres.Mehmed Akif'in de sevdiği sporlardan birisidir. Delikanlılığında o da güreşmiş, hatta birgün Adalı Halil'in huzurunda tertiplenen müsabakaya katılabilmek için Çatalca'ya yayan gitmişti. Akif'in Hasan Babayla oğluna duyduğu yakınlık biraz da kendisi gibi Rumelili oluşlarından. **O eve gidip, 'yer odası'na onların renkli Rumeli şivesiyle konuşmalarını dinlemek, şiirlerine yeni yeni malzemeler bulmak Âkif'i bahtiyar eder. Ben bu "yer odaları"na İstanbul'da, Bursa'da rastlamışım. Giriş kapısının yanından birkaç basamakla odaya inilir. Yer odaları adeta bir sığınak gibi insana huzur verir. Çocukluğumda, böyle bir yer odasına toplanıp yaşlı bir kadından masallar dinlediğimizi çok iyi hatırlıyorum. Serindi bu yer odaları. Yazın bunaltıcı sıcaklarını içeriye sızdırmazdı. Hasır veya kilim döşeli olup, sedirler, pöstekiler, gaz lâmbaları bulunurdu. Tabii bir de mangal... Âkif'in Hasan Babası da işte bu tür odalardan birinde oturur. O zamanın sokaklarında evler insanları birbirine iyice yaklaştıracak şekilde yapılmıştır. **Bu** insanlar sanki aynı ailenin fertleri gibidirler. Yine o sokaklarda dülger, kunduracı, lehimci, kalaycı, muslukçu, kiremitçi, oduncu, mumcu, helvacı dükkânları bulunur. Hasan Babanın fazla bir tahsili yoktur. Ancak, Türkçesi zengindir. Bir anlatma ustasıdır o. Halkın içinde böyle adı bilinmeyen nice hikâyeci, nice sanatkâr vardır.**

Hasan Baba da öyle olmalıdır. Âkif onun sohbetlerine bu sebeple doymaz.. birgün kalkıp o da Yayla mahallesine taşınır.

İşte bu dostluktan hepimizin bildiği, sevdiği bir şiir çıkar. Seyfi Baba şiiri... Evet, Dülger Hasan, Seyfi Babanın ta kendisidir. Gece gündüz iş arayan Osman ise herhalde Hasan Babanın oğlu Abdullah'tır. Bilindiği gibi bu şiirde dam aktarayım derken üşütüp hastalanan Seyfi Babayı Âkif'in ziyareti anlatılır. Bu şiirde komşuluk, hal hatır sorma, namusuyla çalışıp kazanmak, yardımlaşmak gibi insanı yücelten pekçok ahlâk ince-likleri, güzellikleri buluruz. Bir ihtiyarla mangal başında dertleşmeyi, o sıcak dostluğu, o koruma duygusunu, edebiyatımızda bundan daha güzel işlemiş bir başka şiir, bir başka hikâye hatırlamıyorum. Âkif, Seyfi Babanın göğsüne iyi gelir diye o karnı geniş cezveyle ihlamur kaynatırken, ihlamurun kokusunu bile duyar gibi oluruz.

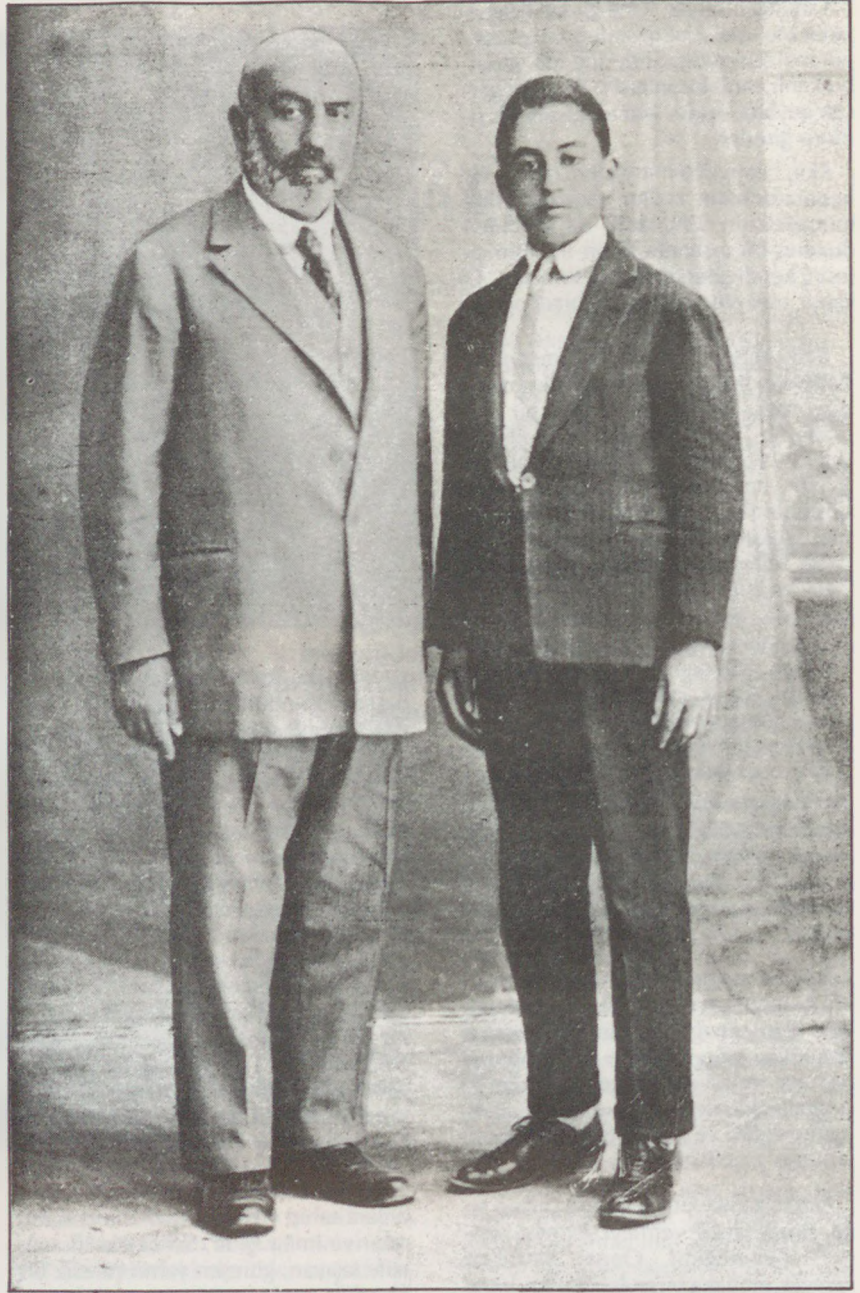
O vakitler komşu komşusuna ateş ikramında da bulunur. Seyfi Babanın mangalındaki o bir kürek ateşi, komşu kadın getirmiştir.

.....
Bereket versin ateş
koydu demin komşu kadın
Üşüyorsan eşiver
mangalı, eş eş de ısın.."

Bu, evlerden evlere götürülen sıcaklık, bana yüreklerdeki sıcaklık gibi gelir. Annemin böyle bir hatırası vardı.

Ben daha dünyada yokken annemlerin bitişiğinde bir göz odada yaşlı bir kadıncağz oturmuş. Eskiden zengin ve gün görmüş bir aileye mensupken sonradan yoksul düşmüş. Kimi kimsesi olmayan bu kadıncağz, kış geceleri battaniyesine bürünüp bizim eve ısınmağa gelirmiş. Bir süre soba yanında oturduktan sonra gene battaniyesine sarılıp o sıcaklığı kaybetmemek için çabucak evine girer, yatarmış. Eskiden hasta hatırını sormaya gelenlerin bir tas sıcak çorba getirmeleri gene bu gönül sıcaklıklarının ikramından başka birşey değildi. Şimdi ise insanlar bir güleyüzü bile zaman zaman esirger oldular.

Seyfi Babanın odası, Hasan Babanın odasından biraz farklıdır. Oraya tırmanması zor bir merdivenle çıkılır. Odanın kapısı yoktur, onun yerine şayak bir perde asılıdır. İhtiyar, Âkif'in gelişiyle biraz canlanır, ihlamuru içince de rengi

düzelir. Şair ona bir miktar para bırakmak ister. Lâkin kesesinde boynunu bükmüş duran mühründen başka birşey yoktur. Türk şiirinde yeri geldikçe dilimize takılan, yüreğimize işlemiş mısralar vardır. Seyfi Babanın son mısraı da böyledir. "Ya hamiyetsiz olaydım, ya param olsa idi!"

Âkif böyle der ama, dülger Hasan Baba'ya o dostluğun en güzel armağanını verir. Seyfi Baba şiirini... Oğlu Abdullah'ı ise belediyede bir işe

yerleştirmiştir.

Vefatının üzerinden elli yıl geçti. Yaşadığı yıllardan bu yana bir asırdan biraz fazla bir zaman... Bu zaman içerisinde sokaklar, mahalleler, kısacası İstanbul'un çehresi durmadan değişti. İnsanlar da öyle... Onlar da değiştiler. Pekçok şey değişti ve eskidi. Ama Akif dün ne ise, bugün de bizim için odur. Çünkü dile getirdiği ve temsil ettiği yüce değerler ölümsüzdür. Bunun için Akif eskimemiştir, eskimeyecektir.

Münevver AYAŞLI

Büyük Şâir Büyük İnsan

Büyük Şair, büyük vatanperver, büyük insan Mehmed Akif'i ölümlünün 50. yıl dönümünde bir yıl süre ile bütün yurttan anılıyor.

Büyük konferans salonları hınca hınç Akif'i sevenlerle dolu, Akif'i sevenleri dinliyorlar.

Biz, bu sene büyük salonları, kıymetli hatipleri dinlemekten ise Akif'i hariminde, gizlendiği ve hâlâ orada manen yaşadığı, aile yuvasında aramak, bulmak istedik, bu bizim için bir vebice idi.

Bunun için de 65 senelik Aziz dostlarımızın oturdukları Erenköyün yolunu tuttuk.

Erenköye Ethem Efendi caddesi 9 numaralı köşkün bahçe kapısından içeri girdik. Oh ne güzel, gökdelen çam ağaçları ve ortasında köşk... Burası güzel çam ağaçları daha kesilmemiş, parsellenmemiş, apartıman yapılmamış Erenköy köşklarinden birisi.

Burası Merhum Mehmed Akif'in üçü kız, ikisi erkek çocuklarından, Cemile hanımdan sonra gelen ikinci kızı Feride Hanımın evi.

Kapıyı Feride Hanım kendisi açtı, kendisine bu gün ahbablık için de-ğil gazeteci olarak geldiğimi söyleyin, çok samimî, gösterişten ve alâyışten çok uzak, çok mahfiyetkâr Feride Hanım çı-ğlığı bastı:

— Aman, ben hiç şimdiye kadar bir mülakat yapmadım, bir gazeteci ile konuşmadım, diyordu.

— Olabilir, ama bu gün, bütün bu gün kadar yapmadıklarınızı yapacaksınız dedim. Ve arkamda foto muhabiri var, onu da çağıracağımı ilâve ettim.

Hakikaten bir foto muhabirini beraber götürmeyi çok isterdim, lâkin, bu çok sakin, huzur içinde yaşayan, mes'ud ve aziz insanları büsbütün tedirgin etmemek için götürmedim.

Zira burada her şey sessiz, temiz ve kalb rahatlığı içinde idi. Oturduğumuz odanın duvarları çepeçevre büyük insan Mehmed Akif'in ve diğer

“İşte Mehmed Akif, Millî Mücadeleye katılmak üzere ayrılıyor, İngiliz kontrolünü yarmak ve Rum çetelerinden kurtulmak için Üsküdar-Alemdağ yolu ile ve yaya olarak, ayaklarından kanlar akarcasına, Ankaranın yolunu tutuyordu..”

yakın dostlarının resimleri ile kaplı idi.

Biraz sonra odaya damadı, Halkalı Ziraat Mektebinden talebesi ve damatlığı çoktan aşmış ve Akif'in hakiki oğlu, öz evladı olmuş olan Muhiddin bey, Muhiddin Akçor girmişti.

— Bana kalırsa evladlarını, ailesini değil de kendisini yazınız, biz hiç birimiz, kendisine hiç benzemedik, dedi.

Muhiddin beyin bu söyledikleri, kayınpederine olan hürmetinin ve onu ne kadar üstün ve kâmil bir insan gördüğünün ifadesi idi.

— Evet, dedim, kendisini yazacağım. Fakat o büyük insana, o büyük ruha ve sarsılmaz kavi imana sahip olan insana benzemek, hatta yaklaşmak kolay mı?

Evet o gürleyen, en azametli nehirler gibi çağlayan, gürül gürül akan iman dolu insana yaklaşmak kolay olur muydu hiç? Mamafih, işte karşımda Akif'in öz kızı ve fiziği babasına çok benzeyen Muhterem Feride Akçor vardı. Hakikaten, Feride Hanımın kaşı gözü tıpkı babası... Peki, bu kadar fizik benzeşi veren Akif, hiç ruhundan ve maneviyatından kızına bir şey vermiyecek miydi?..

Bu benzeşi, ailede bu kadarla da kalmıyor, Mehmed Akif'in, Feride

Hanımdan iki kız torunu var. Nihal ve Seyhan Hanımlar, büyük torun Nihal Hanımın çocukları Fatma ve Ahmed, onlar da tıpkı Dedeleri büyük Şaire benziyorlar.

Büyük vatanperver, büyük insana bu kadar benzeyen, kendi kişileri arasında olmak insana büsbütün başka bir manevî zevk ve Akif'e yakınlık veriyordu.

— 1919 senesinde Çengelköyünde. Havuzbaşında oturuyordunuz, büyük bir beyaz köşkte değil mi? Biz de bir az ilerisinde, yine Havuzbaşında, size çok yakın oturuyorduk, o zaman da komşu idik, eğer bu tarih göz önünde tutulur ise, bizim dostluğumuz Feride Hanımcığım 65 seneyi, hatta 70 seneyi de geçiyor, İstiklâl Marşından daha eski bizim dostluğumuz, dedim.

Hakikaten, 1919 senesinde Mehmed Akif beyle komşu oturuyorduk, o seneler Çengelköyünde Mehmed Akif beyden başka Bursalı Tahir bey, ve Beylerbeyinde Yalı boyunda, yalısında Hüseyin Kâzım bey oturuyorlardı.

Akıften başka bu iki zat da Türk harsına büyük hizmetler etmiş, muhterem kimseler idi.

İşte Mehmed Akif, mütareke seneleri, artık tarih olmuş bu köşkten Millî Mücadeleye katılmak üzere ayrılıyor, İngiliz kontrolünü yarmak ve Rum çetelerinden kurtulmak için Üsküdar - Alemdağ yolu ile ve yaya olarak, ayaklarından kanlar akarcasına, Ankaranın yolunu tutuyor ve böylece düşman barajını aşabiliyor. Burada, kendisine büyük yardımları dokunan bir dost var, ki adını Şükran ve rahmetle anmak bir vicdan borcudur. Şükrü bey, Yenibahçeli Şükrü bey.

Ankara'da çok iyi karşılanan Mehmed Akif, birinci Büyük Millet Meclisinde Burdur Mebusu olarak bulunuyor.

Ondan sonra gelen intihabata işti- rak etmiyor, mebusluk için namzetliğini koymuyor ve ailesi ile beraber

Ankaradan İstanbul'a nakli hane ediyor. Ve yine Çengelköy, Beylerbeyi arası Havuzbaşı'nda, yüksek, fıstıklı köşk namıyla tanınmış bir köşkte oturuyor.

Mısırlı Prens Abbas Paşanın davetlisi olarak Mısır'a gidiyor. Ve bir müddet kışları Mısırdaki ve yazları İstanbul'da geçiriyor. Fakat Mısır Üniversitesinde Türk Edebiyatı hocasına başladığından sonra, refikasını da Mısır'a aldırıyor ve Mısır'a yerleşiyor.

1936 senesine kadar Mısır'da kalan Akif, aynı senenin haziran ayında hasta olarak vatanına avdet eden büyük vatanperver 27 Aralık 1936 günü Hakkın Rahmetine kavuşuyor.

Böylece 1873 İstanbul doğumlu Büyük Şair, yine İstanbul'da 27 Aralık 1936 senesinde, Müslümanlar için çok makbul bir ölüm yaşı olan 63 yaşında vefat etmiş oluyor.

Aziz Dostlarımı çok yormuştum, fakat ayrılmadan evvel kendilerinden bir şey daha sormak istedim.

— Sizin evlenme tarihiniz?

— Teşrinisani 1921 (Kasım) dediler.

Demek ki elli sene, fakat İstiklâl Marşından, bir altı ay kadar sonra. Akif'in muhterem kızı Feride Hanımdan ve evvelâ talebesi, sonra damadı ve bu gün artık, büyük insana olan derin bağlılığı, hörmet ve sevgisi do-

layısıyla öz oğul haline gelen Muhiddin beyden, bu sükün ve huzur içinde temiz evden Akif'in torunları Nihal ve Seyhan Hanımlardan ve onların da evlâdları Akif'e çok benzeyen Fatma'dan, Ahmet'ten ve Seda'dan ayrılmak zamanı gelmişti.

İçimde Akif'i ziyaret etmiş olmanın manevî hazzı vardı. Bu haleti ruhiyye içinde Aziz Dostları kendi güzel dünyalarında bıraktım.

Ve bu gibi bir Mart gecesi oradan ayrıldım. Söğük beni tatlı dünyamdan uyandırmıştı; şimdi artık hadiselerin bütün realitesiyle karşı karşıya, tek başıma, تنها Ethem Efendi caddesinde yürüyordum.

AKİFİN HÂTİRALAR

SABAHLIYAN İKİ İNSAN

Ne Mehmet Akif, ne Eşref Bey, o gece uyumadılar.. Mehmet Akif daha sonra, yine beraber geçen hayat safhalarında *O gece*'yi daima hatırladı. Çünkü "*O gece*" Mehmet Akif, *Çanakkale destanı*'nı yazmadan canını almaması için Allaha yalvardı: Bu, bir çocuk yakarışı idi. Mâsum, tertemiz, hiçbir fânî hissini ucuna dokunamadığı bir yalvarış..

Eşref Bey anlatır: "*Hayatımda, Mehmet Akif kadar vekar ve ciddiyetini muhafaza eden insanlara az rastlamışumdur: Bu, mücerred bir tevekkül duygusunun neticesi değildi: Kader'e rıza gösterme felsefesinin yanında, dünya nimetlerine olan istîğnanın da tezahürü idi. Biz İstanbul'dan çıkarken, ailesine, Teşkilât-ı Mahsusa'nın hiçbir mürakabe ve teftişe tâbi olmıyan müstakil kasasından para bırakması için öyle ısrar etmiştim ki, beni reddederse kıracağına anladıktan sonra muvafakat etmiş ve emin olunuz, kızarak: "— Siz ne isterseniz yapınız. Rica ederim, bu mevzulara beni muhatab yapmayınız.." demişti. Fânî nimetler için bu kadar müstağni bir insanın, şahsî mevzular üzerinde hassas olmaması mümkün müydü?*

El-Muazzam istasyonundaki o çöl gecesi, heyecan ve edebî kudretini, vatanının ve milletinin saadeti, istiklâli, fazileti uğruna vakfetmiş büyük bir şair'in, rabbanî ve ilâhî olduğuna şüphe olmıyan heyecan ve vecdi andırın istîğrakına şahit oldu. Akif, âdeta cezbe halinde idi... Çok az konuşan bu büyük şair, şimdi, bir çağlıyan halinde idi. Benimle değil, âdeta kendi kendisine konuşuyordu: Milletinin büyüklüğüne, kahramanlığına, yiğitliğine inanmıştı. İnanıyordu... Medeniyet ve teknik, işte bütün vasıtalarıyla Çanakkale'ye yığılmıştı: Para, vasıta, malzeme, insan, her şey bol-

du. Ya biz? Biz bunların sadece birisinden değil, her şeyinden mahrumduk. neyimiz vardı? Mehmetçığın imânı.... Asım'ın nesli dediği ve babasının talebesi Köse İmam'ın oğlu olan Asım, 1914-1918 Birinci Dünya Harbinin ve daha sonra 1918-1922 Millî Mücadele devrinin destanını yaratmış olan o eşsiz, o fedakâr, o kahraman neslin bir örneği idi: Çanakkale'de, Sarıkamış'ta, Galiçya'da, Filistin'de, daha sonra İnönü'de, Sakarya'da, Dumlupınar'da kahramanlık destanı yaratmış olan o bulunmaz nesil, Asım'ın nesli idi... Akif o gece, bu neslin maddî mânevî terkihini, gelecek nesillere anlatmadan canını almaması için Allaha yalvardı. Hem nasıl yalvarış!.. Kalın, davudî, erkek bir sesi vardı. Kelimelerin ve harflerin hakkını vererek konuşurdu. Adeta, kendi nefesine karşı and içiyor ve bu ahdi, gönülden inandığı Tanrının yüce varlığına iletliyordu:

"— Yarabbi!.. Bana bu destanı bir âciz kulunun ifadesinin azamîsi içinde yâdedebilmenin saadet ve imkânını bahşet. Bu ulvî vazifeyi bana nasip et, sonra emanetini al. Yarabbi!... Bana bu lütfu çok görme. İn'am ve ikramının nâmütenahi hazinesinden bu âciz kulunun şu duasını bârîgâh-ı ulûhiyetinde kabul eyle..."

Ve, duası, hıçkırıklarla kesiliyordu. Sabahı böylece bulduk. Onu teskin etmek ne mümkündü, ne de aklına böyle bir müdahale geliyordu. Bu, bir heyecan ve ilham manzarası idi ve ben onu görebilmiş olmakla mübâhî mahdud fânilerden idim. Sesim değil, nefesim çıkmıyordu: Şimdi sizlere bir hakikati iblâğ edeyim... Çanakkale Destanını Mehmet Akif, Hiçaz yolculuğu devam ederken, daha yolda yazdı ve ancak ondan sonradır ki, tabii hüviyetine girebildi."

Prof.Dr. Emin BİLGİÇ

Ölümünün ellinci yılında millî şâirimize ihtirâm

Eşsiz "İstiklâl Marşımız"ı yaratan, milletimizin ve devletimizin buhran devirlerinde millî dert ve dâvâlarımızı ve İslâm âleminin meselelerini hayatının temel konusu olarak işleyen imân ve ahlâk timsâli, mücadeleci fikir adamı Mehmet Akif Ersoy ebediyen "millî şâirimiz" olarak anılmaya layıktır.

Hayâtını ve eserlerini tekrar tekrar okuduğumuz zaman onun, imân ve ahlâkta, hayat ve ferâğatta şuurla Hazreti Peygamber'i örnek edindiğini söyleyebiliriz. O, Safahât gibi yedi bölümden meydana gelen muazzam ve muhteşem millî ve dinî imân ve heyecan kaynağı olan şiir külliyyâtının hemen her yerinde, hele "Çanakkale Şehitleri", "İstiklâl Marşı", "Süleyman Nazif'e", "Bülbül", hatta "Berlin Hatıraları" gibi birçok şiirlerinde ve nice manzum "Duâ"larında, maddeyi istihkar eden karakteri, yüksek imân ve ahlâkı, cesur irâdesi, acı ve sürükleyici şiir üslûbu ile bütün Türk ve İslâm âlemine; vicdânî olan, objektif görüp düşünebilen bütün insanlığa rehber ve timsâl olacak seviyededir.

Fakat fikirde, hassâsiyette, ferdî ve millî hassasiyette hem çok derinlik noktasına, hem de çok yükseklik mertebesine ulaşmış müstesnâ kaynaklarının da, aslında, kendi içtimâî çevrelerinin, kendi vatan ve milletlerinin sevinçleri, hazları, meseleleri, dâvaları güçlükleri, dertleri ve kederleri olduğu ve olacağı açıktır.

İşte üstâd Mehmet Akif'in de hayatının asıl gâilesinin milletçe ve devletçe sürüklendiğimiz mânevî, ahlâkî ve maddî sıkıntı ve çöküntülerimiz ile geri kalmışlıklarımız olduğu ve işlediği mevzuâlarda kendini açığa vurmaktadır. O gerçek bir mütefekkir şâir ve edîbtir. Kafasının ve kaleminin gücünü milletinin ve İslâm âleminin hürriyet dâvâsı, ahlâkça ve mânen; müsbet ilim ve medeniyet yolunda yükselmesi için harcamıştır. Onun, eserlerinin hiçbir yerinde şahsî his, mesele ve sıkıntılarından bahsettiği görülmez.

Asıl olarak M.Akif 1908'de ikinci Meşrutiyet'ten itibaren başyazar sıfatıyla yazılarını ve şiirlerini, Eşref Edip ile birlikte çıkardıkları Sırât-ı Müstakim'de, sonradan adı değiştirilerek Sebülreşad'da yayınlamak üzere işe girişmiş, daha bu ilk devrede kudretli yazarlık ve bilhassa şâirlik itibâr ve şöretini kazanmıştır. Fakat memleketin dert ve sıkıntılarının Meşrutiyet ile eksilmeyip artmakta olması sebebiyle onun millet ve memleket dâvâlarını hem ızdırap hem de şuurla öne alması neticesinde "vatan şâirliği" vasfı daha çok gelmiştir.

Bunların yanında M.Akif, çok genç yaşlarında meslek adamı olarak, sonra imân, fikir ve siyâset adamı olarak Anadolu ve Rumeli içerisinde birçok seyahatler yapmak, birkaç kere kısa veya uzun zaman Mısır'da, Hicâz'da bulunmak, Berlin'e, Lübnan'a, Şam'a gitmek sûretiyle hayat tecrübesini ve görüşünü geliştirmiş; gerçek meyil ve istidâdî dolayısıyla mekteplerde, medreselerde, bilhassa Kahire'de Üniversitede Profesör sıfatıyla ders vererek, Arapça'dan,

Fransızca'dan tercüme yaparak ilmi ihâtasını genişletmeye devam etmiştir.

Binaenâleyh, Mehmet Akif'in Safahât'ın, I. kitabından başlayarak büyük eserinin diğer kısımları, yâni Süleymanîye Kürsüsünde, Hakkın Sesleri, Fatih Kürsüsünde, Hâtıralar, Asım, aynı zamanda Gölge kitapları, hep millî ve içtimâî dert ve dâvâlarla yüklü eserlerdir. Onun târihî-millî meziyetlerimiz, memleketin kurtuluş ve yükselişi hakkındaki, zihnini dâimâ işgâl eden görüşlerini, ümitlerini, tekliflerini, uyarılarını ihtiva etmektedirler. Bunları delillendirmek üzere III. kitaptan şu örnekleri veriyoruz:

*Sâhipsiz olan memleketin batması hakdır;
Sen sâhip olursan bu vatan batmayacaktır.
Feryâdı bırak, kendine gel, çünkü zaman dar...
Uğraş ki: telâfi edecek bunca zarar var.
"İş bitti... Sebâtın sonu yoktur!" deme, yılma!
Ey millet-i merhûme, sakın ye'se kapılma.*

*Olmaz ya... Tabii... Biri insan, biri hayvan!
Öyleyse, "cehalet" denilen yüz karasından
Kurtulmaya azmetmeli baştan başa millet
Kâfi mi değil, yoksa bu son ders-i felâket?*

*"Son ders-i felâket" ne demektir? Şu demektir:
Gelmezse eğer kendine millet, gidecektir!
Zirâ, yeni bir sadmeye artık dayanılmaz;
Zirâ, bu sefer uyku ölümdür, uyanılmaz!
Coşkun, koca bir sel gibi, dâim beşeriyet,
Müstakbele koşmakta verip seyrine şiddet
Dağlar, uçurumlar ona yol vermeye ister...
Lâkin o, ne yüksek, ne de alçak demez, öter!
Akvâm o büyük nehre katılmış birer ırmak...
Elbette katılır... Hangisi ister geri kalmak.*

*Ey katre-i âvâre bu cûşun, bu huruşun
Âhengine uymazsan, emin ol boğulursun!*

*Ey millet, uyan! Cehline kurban gidiyorsun!
İslâm'ı da "batsın!" diye, tutmuş yediyorsun!
Allah'dan utan! Bâri bırak dîni elinden...
Gir leş gibi topraklara kendin, gireceksen!
Lâkin, ne demek bizleri Allah ile iskât?
Allah'dan utanmak da olur ilim ile... Heyhât!*

Bu konuda II. Safahât'daki "Terakki" ile ilgili şiirleri ve Duâ şiiri bilhassa hatırlanmaya değer eserlerdir:

TERAKKİ SIRRI:

*Şark'ı baştan başa yıllarca dolaştım, gezdim;
Hem de oldukça görürdüm... Kafa gezdirmezdim!
Bu Arap'mış, Bu Acem'miş, bu Tatar'mış demedim;
Müslüman unsurunun hepsini gördüm kendim.*

*Küçük âdemlerinin rûhunu tedkik ettim,
Büyük âdemlerin fikrini ta'mik ettim.
İstedim sonra, neden böyle Japon'lar, yüksek?
Nedir esbâb-ı terâkkisi? Yakından görmek.
Bu uzun boylu mesâî, bu uzun boylu sefer.
Bir kanâat verecekmiş bana dünyada meğer.
O kanâat da şudur:*

Sırr-ı terakkinizi siz,

*Başka yerlede taharriye heveslenmeyiniz.
Onu kendinde bulur yükelecek bir millet;
Çünkü her noktada taklid ile sökmez hareket.
Alınız ilmini Garb'ın, alınız san'atini;
Veriniz hem de mesâinize son sür'atini.
Çünkü kaabil değil artık yaşamak bunlarsız;
Çünkü milliyeti yok san'atin, ilmin; yalnız,
İyi hâtırda tutun ettiğim ihtârî demin:
Bütün edvâr-ı terakkîyi yapıp geçmek için
Kendi "mâhiyyet-i rûhiyye" niz olsun kılavuz.
Çünkü beyhüdedir ümmid-i selâmet onsuz.*

DUÂ

Ya ilâhî bize tevfikini gönder...

—Âmin!

Doğru yol hangisidir, millete göster...

—Âmin!

*Rûh-u İslâmî şedâid sıkıyor, öldürecek.
Zulmü te'dîb esi maksûd-u mehîbin, gerçek,
Nâra yansın mı beraber bu kadar mazlûmin?
Bî-günâhız çoğumuz... Yakma ilâhî!*

—Âmin!

*Doğuyor âlem-i İslâmî bir azgın fitne,
Kit'alar kaynıyarak gitti o girdâb içine!
Mahvolan âileler bir sürü ma'sûmudur,
Kalan âvârelerin hâli de ma'lûmudur.
Nasıl olmaz ki? Tezelzül veriyor arşa enin!
Dinsin artık bu hazin velvele yâ Râb!*

—Âmin!

*Müslüman mülkünü her yerde felâket vurdu...
Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu!
Bu da çiğnendi mi, çiğnendi demek şer'i mübin;
Hâk-sâr eyleme yâ Rab, onu olsun...*

—Âmin!

Ve-l-hamdüllillâhî Rabb-il-âlemin...

Belirttiğimiz gibi, mütefekkir Akif'in bütün manzûm ve mensûr eserleri milletimiz ve devletimizin ve İslâm âleminin medeniyet ve insanlık dünyasında lâyık yerini almasına müteveccih fikrî muhtevâ taşan eserlerdir. Onun sanat eserlerinin, bilhassa şiirlerindeki konuların çerçevesini bu çok samîmî fikirler ve hedefler çizmektedir. Onun san'at ve şiir hedefi, bu ulvî fikirleri şiiriyet yoluyla daha kolay ve daha çok okunur hâle sokmak, hem de onları zihinlere, gönüllere daha iyi yerleştirerek önce kendi Türk cemiyetini imânca ve ahlâkça kurtarmak ve korumak; hem de, bütün İslâm Âlemini fikren ve mânevî olduğu kadar, maddeten ve medeniyet olarak geliştirmek ve yükseltmek, "dünya medeniyetinin faydalı taraflarını muhakkak alarak" diğer milletler içinde ve arasında, ezemeyecekleri, hor görmeyecekleri şerefli bir muâdil mertebeye ulaştırmaktır. Bu sebeple, kanâatımızca hem bütünü ile maddî ve mânevî millî dâvaları işlemek ve milletini uyandırmaya çalışmak; hem de koskoca bir İslâm dünyasının halâs ve yükselişini bütün genişliği ile kendine mevzu edinmiş olmak itibâriyle, hattâ dünya şâir ve edipleri içerisinde fikir cephesi en zengin, gâyesi en ulvî, sanatkârlardan biridir.

Sanatkâr derken şimdi de kısaca onun edebî hüviyeti-ne, şâirlik kudretine, Türk dilini şiir içerisinde yoğurmaktaki büyük kaabiliyetine, hem çağın sâlâhiyetli isim ve

kalemlerine, hem kendi görüşümüze göre temas etmek isteriz:

Cenab Şehâbeddin onun edebî kudret ve vâsıfını şöyle ifade eder; Akif yalnız bizim asrımızın değil, hattâ tarihimizin en büyük destan şâiridir. Safahat mübdiinin seşindeki haşmet ve saltanatlı zamanı ve nisyânı ilelebet saracağın-dan şüphe yoktur. Onun iki meziyeti vardır: Kuvvet ve samîmiyet. Rahnesiz ve infilâksız bir üslûb-i metin içinde o zamana kadar mislini görmediğimiz bir tabîlikle kendi he-yecanlarını ifade etti.

O bîmisâl idi. Zira eski ve muâsir üdebâmızdan hiçbirine umtâvaatî dimâgiyyesi yoktu. Onun san'atı hür ve müstakildir. Tâkip edeceği yolun plânını o, kendi seciye-i şiirinden almış ve çığırını kendi minkâş-i zekâsıyla açmıştı. O kendisine hâs bir hikmet-i bediyyeyi tâkib ediyordu ve hikmetin düstûr-ı merkezîsi, şu idi: Âzamî besâtet içinde âzamî güzellik. Filvâki bütün Safahât'da eski ve yeni edebiyâtın mürâcaat ettiği tecemmül vâsıtalarına karşı itinâ ile perhizkâr bir belâgat görülüyor. Bu şerâiti muvaffakiyetle ibdâ edilen bir sanat eserinin unvân-ı istilâhîsi "sehl-i mümteni"dir....

Yakın arkadaşlarından kudretli şâir Midhat Cemal ise M.Akif'in edebî hüviyet ve hususiyetini şu ifadelerle anlatır:

Akif'in şiirlerinde esrârengizlik yoktur.O, şiire karanlık sokmadı. Akif nazım şâiridir; fakat nazımın da çok şahsî bir ihtizâz vardır. Nazma getirdiği râşe Safahat'ın tâ birinci kitabındaki bazı manzumeleriyle başlar...

Karar verdiği şiiri mevzuundan sapmayarak yazıyordu. İstedğini istiyor, değildi. Yazmadan evvel şiirinin adı vardı ve isimde manzumenin plânı durur...

Kendi kendini beğenmemeye muvaffak olurdu. Eserlerini en çok yırtan sanatkârdır.

Heceye düşman değildi. "Ben hece vezniyle öyle eserler okudum ki, bayılırdım. Söz hâyide olduktan sonra onu arıza çeksem de hoştur, heceye koşsam da!" derdi.

Ona göre, san'at sanat için değildir. San'at hayât içindir. Ahlâksız edebiyâta, taklide, mazmunculuğa hasımdı. Akif'in şiiri yerlidir; karar vererek, azmederek, göğsü kabarak yerli. Bu fârikası, mevzularının memleket vak'aları olması kadar, ondaki yazı zevkinin Türk oluşundandır.

Frenk olmaktan iğrenir, güzel Türkçenin üstüne titir. Dininden sonra dili gelir. Yazarken de, yaşarken de Türk olduğuna mağrurdur.

Hicivlerinde şahsî öfke yoktur. Hemen bütün hicivleri, memleketinin mesut olacağına inanan adamın, bu imânı sar-san felâketlerle karşılaştığı zaman içinde saklayamadığı isyanlardır. İsyânı da imânı gibi mukaddistir. Onun için hicivlerini din şiirlerindeki itinâ ile oynar. "Çirkin" i yapan heykeltraş gibi...

Üç esaslı sesi vardır: Konuşma sesi, erkek sesi, müstehzi sesi...

Altı, yedi Türkçe bildirdi: tekke, medrese, Tanzimat, Servet-i Fünûn, ev ve sokak Türkçesi.

Akif tamâmen eserindedir.

Şiir yazması bir çalışma buhrânı geçirmesi idi. Manzûmesini kâğıda dökmeden evvel, bu çalışmak onun tahtes-suurunda sessiz, sağır, gizli bir faaliyet ihtilâli idi.

Ali Ekrem ise onun için "kâfiyede gösterdiği mahâret bazân şâyân'ı hayret derecelere çıkar" diyor.

Süleyman Nazif de "Zebûr sâhibinin yedi-îcâzında âhen ne ise Safahat şâirinin des-i ibdâında kelime ve arüz da odur" hükmünü vermiştir.

Yine çok değer verdiği dostu Ferid (Kam) bey, Safahat'

in üçüncü kısmının neşri münasebetiyle kendisine yazdığı mektubunda şunları söylüyor: Lisân-ı nazma-mâhiyetini taşıyarak etmeksizin-müstaid olduğu inkişâfı verdin. Türkçenin nazma-gâyet elverişli olduğunu eserlerle isbat ettin. Bir müddetten beridir lisânımızda herkes istediği gibi tasarrufa kıyâm eylediğinden, lisânımızda hepimizin lisânı olmak derecesinden, lisân'ı şahsî olmak derecesine düşmüştür. Filhakikâ üslûp şahsî malı, tâbîr-i diğer ile sâhibinin timsâlidir; fakat lisânın rûhuna dokunulmamak şartıyla...

Eğer şiirimizde gösterilen keyfî tasarruflar bilfarz heykeltraşlıkta, ressamlıkta gösterilmiş olsaydı, heykeltraşın elinden çıkan bir heykel herhalde bizim bilmediğimiz mahlûk olurdu! Kezâ bir ressamın böyle bir tasarrufu neticesinde vücuda getireceği eserlerde bize görmediğimiz, bilmediğimiz bir âlemin menâzırını tasvir ederdi. Şiirimizde bu garâbet çoktan taayyün etti. Fakat onun temyizi diğer sanatlardaki garâbetlerin temyizi kadar kolay olmadığından bugün o garâbetlere yukarıda söylediğim gibi, teceddüt, yahut kemâl-i san'at nâmı veriliyor. Bakalım bu hâl ne zamana kadar devam edecek? Fakat sen lisân-ı şiiri mâhiyeti nev'iyesine hâs bir tekâmüle namzet kıldın; muvaffak da oldun; daha da olacaksın.

Gelelim ikinci mulâhazaya: İhtimâl ki "san'at san'at içindir; san'attan maksat yine san'attır; san'atta dîni ahlâki, siyasi bir gâye aramak abestir" diye, senin mesleğine itiraz edenler onu hoş görmeyenler vardır. Fakat o halde, yani san'at hakkındaki bu düstûr kabul edildiği takdirde, onu dinsizliğe, ahlâksızlığa da âlet ittihâz etmemek lâzımdır. Zirâ san'at, bu suretle kayıddan âzâde edilmiş olmayıp, belki kuyûdun en berbatı ile takyid edilmiş olur. Ben, senin eserlerinde bu düstûra muhalefetini gösterecek birşey görmüyorum. Çünkü sen San'atta gâye aramıyorsun, lâkin gâyede san'at arıyorsun. Mesleğin tamâmıyla maksadını temine kâfidir...

Akif'in şiirini bütün mübâlâgasız fakat kadirşinaslıkla değerlendiren ifâdelerden sonra, bizim burada kendimize göre ilâve edeceğimiz hususlar şunlardır:

M.Akif, son devir edebiyâtımızda, bundan 95 yıl kadar öncesinden 50 yıl öncesine uzanan zamanın gittikçe sadeleştirilerek konuşulan Türkçesiyle arüz veznini bağdaştırmak ve Türk Dil-i'nin âhengini tâbîi sesleri içerisinde koruyarak onu arüzle şiirleştirmekte kimsenin gösteremediği ve zâten bundan sonra da tevessül edilemeyecek olan başarıyı göstermiş tek dirâyetli şâirdir. Midhat Cemal'ın isâbetle tesbit ettiği üzere, o şiirlerinde Türkçemizin üç sesini, "konuşma sesini", "erkek sesini", yani milletimizin ve dilimizin gürleyen kahraman sesini ve onun ince zekâsına karşılık olan "istihzâ sesini" arüz ile kaynaştırdığı gibi, bundan 60-70 yıl öncelerinin hâlâ ince farklarıyla varlıklarını sürdüren tekke, medrese, Tanzimat, Servet-i Fünûn Türkçeleri ile ev ve sokak Türkçesi'ni, yani bütün sınıfları ile geniş çapta cemiyet hayât, fikriyât ve meselelerini şiire geçirme kudretini göstermiştir. Buna rağmen yine Midhat Cemal'in belirttiği gibi, maalesef "hayâtta da, san'atta da yanlış anlaşılacak adam" olmuştur ve bu kaderin bir hazin tecellisidir.

Amâ, Balkan Harbi sırasında, milleti ve askeri teşci için, başlığının üstünde "Sebilürreşad Ceride-i İslâmiyesinin kahraman askerlerimize armağanı" yazılı:

"Cenge" deyip çek ki vatan kurtula.
Böyle müyesser mi gazâ her kula?
Haydi Levend asker, uğurlar ola.

diye başlayan bir "Cenk Şarkısı"nı ve eserin kendisiyle bes-tesi Millî Mücâdele yıllarında Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâset'ince kâbul olunup orduya tâmin edilen:

Yılmaz, ölümden, yaradan, askerim;
Orduma "gâzi" dedi Peygamber'im.
Bir dileğim var ölürüm isterim:
Yurduma tek düşman ayak basmasın.
Âmin! desin hep birden yiğitler,
"Allâhu ekber!" Gökten şehitler.
Âmin! Âmin! Allâhu ekber!

diye başlayıp devam eden "Ordunun Duâsı" şiirini o yazmıştır.

Şu hâlde hayâtta ve san'atta yanlış anlaşılmanın kusûru ile kendisinin hiçbir günâ ilgisi yoktur ve artık bugün milletimizle Türk ve İslâm âlemi onu her yönüyle "Millî Şâir" olarak tebçil eylemektedir.

M.Akif'e bütün bu liyâketleri bahşeden İlâhi mazhariyet onun yüksek karakteri ve fazileti olduğunda, şüphe yoktur. O, Asım'da şöyle haykırır:

Zulmü alkışlayamam, zâlimi ask! sevemem;
Gelenin keyfi için geçmiş kâlık sövemem.
Biri ecdâdına saldırdı mı hattâ boğarım...
- Boğamazsın ki,
- Hiç olmasza yanından kovarım.
Üçbuçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam.
Hele hak nâmına haksızlığa ölsem tapamam.
Doğduğumdan beridir aşıkım istiklâl,
Bana hiç tasmalık etmiş değil altın Lâle.
Yumuşak başlı isem, kim demiş uysal koyunum
Kesilir belki, fakat çekmeye gelmez boynum.
Kanayan bir yara gördün mü kanar tâ ciğerim,
"Adam aldırma da geç git!" diyemem, aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırım.
Zâlimin hasmıyım ammâ severim mazlûmu....
İrticâ'ın şu sizin lehçede mânâsı bu mu?

Mehmet Akif Bey, Ferid Vecdi, Muhammed Abduh, Abdülâziz Çavuş, Said Halim Paşa'dan da birtakım eserler tercüme ve bunları neşretmiştir.

Görülüyor ki M.Akif, milleti için İslâm dâvası için yorulmadan kalemi ve bedeni ile dev gibi çalışmış, sportif yapılı, gençliğinde boğaziçi geçecek kadar yüzmeyle ve güreş ile uğraşan bir fikir, ahlâk imân ve vatan mücâhididir.

Onun bu konuda hayıflanarak hatırlanması gereken yine heder olmuş bir müşerek emeği; dâmâdım Prof. Ekmeleddin İhsanoğlu'nun merhum ve mağfur pederi, Yozgadlı Müderris İhsan Bey ile birlikte Kahire'de hazırlamaya devam ettikleri Kur'an tercümesini, İstanbul'a dönerken mu-tâbık kaldıkları sözleşmeleri gereğince imhâ ettirmiş olmasıdır. Bu iki âlim ve edîb zâtın sâlâhiyetle yaptıkları Türkçe Kur'an tercümesi milletin eline geçseydi muhakkak büyük kazanç olurdu.

Bu münasebetle, çocukluğunda, ücrâ Şarkikaraağaç kasabasındaki evimizde, raflarımız ve dolaplarımızın merhum pederim Müderris ve müftü Sadık Bilgiç'e gönderilen Sırât-ı Müstakim ve Sebülürreşad sayılılarıyla dolu olduğunu hatırlarım. Kendisinin Din Bahçesi, Peygamberimize Medhiyye, Ahlâk Buhranı, Nurlu Yol vs. gibi neşredilmiş mütevâzi manzûm küçük kıpatlarında ve başkaca neşredilmiş ve edilmemiş manzûmelerinde büyük üstâd Mehmet Akif Beyin derin tesirinin yaşadığını belirtmeyi, her üçünü birlikte, rahmetle anmaya vesîle sayıyorum. Mübârek rûhları şâd olsun!

Prof.Dr. Hüsrev HATEMİ

Mehmed Âkif'i Anlamak

Mehmet Âkif Ersoy birçok büyüğümüzün durumundan farksız bir durumdadır. Yanlış anlaşılma, kasden yanlış anlatma gibi sebeplerle bütünümüzün şâiri olan bu gerçekten büyük insan şimdi hiç yoktan "tutucuların tuttuğu şair" olarak görülmekte, daha doğrusu böyle gösterilmek istenmektedir.

Bunun sebeplerinden biri, aydınlarımızın çoğunun çift standartlı oluşudur. Bunu bir yakın misâl ile anlatalım. Bu yıl, bir şairimiz ölünce, ardından bir edebiyat dergisinin yazdığı "alkol iptilâsı" tesbiti, oldukça geniş tepkilere yolaçtı. Aslında bu sevindirici bir olaydır. Türk aydınları şairlerine sahip çıkıyor diye memnun olmalıyız. Fakat yine aynı yıl bir gazete yazarı Mehmet Âkif'in sâhipsiz öldüğünü cenazesinin biraz çekinilerek kaldırıldığını, hatta cenazesinde konuşma yapan öğrenci Abdülkadir Karahan'ın (Prof. Dr.) birkaç gün saklandığını yazınca aydınlarımızdaki sükût nedendi? Mehmet Âkif'in bu durumda gösterilmesi Âkif'i küçültür mü? Mehmet Âkif bütün Türklerin şairi değil midir? Şimdi neredeyse Mehmet Âkif yalnızca tutucu çevrelerin şairi gösterilmekte ve Âkif için yapılan toplantılarda bir milli marş şairinin yaratması beklenen milliyetçilik coşkusu yerine, Âkif'in büyüklüğü tekrar tekrar **ispatlanmağa** çalışılmaktadır.

Âkif, tekrar tekrar ispatlamağa, hiç ihtiyacı olmayan bir şahsiyettir. Halbuki bizdeki çift standartlı değerlendirme burada da görülmekte, şairliği, veterinerliği, bilimselliği, ilericiliği, tutuculuğu, vs. vs. gibi paragraflara ayrılarak Âkif'in analizi yapılmaktadır. Mehmet Âkif Ersoy bir bütün, bir blok, bir varlık, bir Türk şairidir. Su hayat verir. Susuzluğu giderir. Suyu ele geçirdikten sonra analizini yaparak hidrojen ve oksijene ayırarak "bu gazların bitki yeşert-

me, susuzluk giderme özellikleri yok. Ne varmış bunlarda?" diyebiliriz. Şairler, büyük şahsiyetler büyüklerin hiç biri böyle analiz ile değerlendirilemez. Mehmet Âkif, çöken bir imparatorluğun acısını duyarken, Anadolu topraklarında işgal edildiğini görmüş ve kurtuluş savaşının yanında yer almıştır Mehmet Âkif Ersoy, üstelik kendi kendisini şair olarak tanıtmaz. Alçak gönülüdür. Buna rağmen büyük bir şairdir. Büyüktür, bu büyüklük kişiliğinden gelir. Şairdir, bu şairlik, Çanakkale şiiirinden, İstiklal Marşından ve Bülbül şiiirinden kaynaklanır. "Başka şiiiri yok

mu?" denebilir. Şairliği için bunlar yeter. Bunlar zirvelerdir. Bu zirvelere nazım denebilecek eteklerden yavaş yavaş yükselen yamaçlardan çıkarak varılır. Bir ovası, vadisi ve dorukları olan Âkif şiiirine kim küçümseyici gözle bakabilir? Bence Âkif'in bu üç şiiiri şiiirdir. Diğer nazımları arasında da şiiir olan birçok mısralar, beyitler vardır. Bize de bu yeter. Çünkü, Âkif deyince zihnimizde şair, veteriner, milliyetçi gibi sıfatlar değil doğrudan doğruya Mehmet Âkif Ersoy kavramı canlanmalıdır. Âkif'in Çanakkale, Bülbül ve İstiklal Marşı şiiirini okurken bilhassa bağırmağalım, ayağımızı yere vurmayağalım, boyun damarlarımızı şişirmeyelim. Bunlara kendinden menkul şairceğizlerin ihtiyacı vardır. Âkif düşünerek okunur, hiç değilse haftada bir iki gün okunur ve düşünülür. Çünkü kendisi "Allah bu millete İstiklal Marşı yazılacak şartları bir daha göstermesin" demişti. Eğer Âkif ve onun gibilerinin değeri bilinmezse bu tehlike daha tehdit edici bir hal alır. Ama "büyüklerimiz ara sıra okur, ancak çok sevirdi, ben de okuyacağım inşaallah" havasında gidersek, anıtlarında bağırır, ayağımızı yere vurur, sonra kitaplığımızda ilaç için bir Sefahat bulunmazsa bu tehdit yakınlaşır.

**"Ne hüsrandır ki: Şark'ın ben vefasız kansız evladı
Serâpâ Garb'a çığnettım de çıktım hâki ecdâdı**

mısralarını bağırmadan, tesbih çeker gibi, zikreder gibi okumayalım.

İçimizde bu keder olgunlaşsın. Bu bir keder aşısıdır. Tıbbi bir metoddur. Büyük olaylardan büyük kederlerden bizi Âkif şiiirinin aşısı korur.

Âkif'in yalnız bu büyüklüğü yeter. Allah rahmet etsin. Daha çok bize...

Yrd.Doç.Dr. Emin IŞIK

Âkif'in Kur'ân Tercümesi

Kur'ân-ı Kerim'in bir başka dile terceme edilip edilemeyeceği, edildiği takdirde bunun Kur'ân sayılıp sayılmayacağı ötedenberi tartışılan bir konudur. Kur'ân aslı itibarıyla ilâhî vahiy eseri semavî bir kitaptır. İnsanlara yalnızca bilgi sunmak için gelmiş değildir. Aynı zamanda okuyanları inandırmak ve inandırmak için gelmiştir. Gerek nesir, gerek şiir olarak Arap edebiyatının bütün sanat ve inceliklerini de ihtiva etmektedir. Yani, ilahî kaynaklı olmasına ilâveten, edebî değeri de yüksek olan bir kitaptır.

Terceme işiyle uğraşanlar, bir şiirin, bir edebî metnin bile aslındaki incelik ve güzellikten hiç kayıp vermeden bir başka dile aktarılmasının mümkün olmadığını yakından bilirler. Bu zorluğu ve Kur'ân'ın söz konusu özelliklerini bilmeyenler, onun tercemesinin hemencecik yapılabilecek cinsten basit bir iş olduğunu sanırlar. Bu yüzden "Niçin olmazmış, neden olmasın?" gibilerden ahkâm keserler. Oysa Kur'ân'ın bir sûresinin bile benzerinin ortaya konamayacağı hususunda, Kur'ân açıkça meydan okumaktadır. (Bakara:23). Bu meydan okuma, yalnızca vahyin geldiği asr-ı seadet için değil, kıyamete kadar gelecek bütün zamanlar ve bütün diller için geçerlidir. Aslında "Neden olmasın?" diyenlere "Yap da görelim!" demek gerekir.

İslâm alimlerinin genel görüş ve kanaatları odur ki: Kur'ân tercemesi, ne kadar başarılı olursa olsun Kur'ân demek değildir.

Bununla beraber Kur'ân'daki tebliğ (mesaj) in, başka dilleri konuşan ve Arap olmayan insanlara da ulaştırılması lüzümü yine Kur'ân'ın emrettiği (Al-i İmran: 187) hususlar arasındadır. Çünkü her müslüman, dinî görevlerinin neler olduğunu bilmek ve öğrenmek zorundadır. İhtiyaç ve zaruret göz önüne getirilince, harfiyyen olmasa bile, meâlen yapılabilecek bir tercemenin İslâm'a ve müslümanlara hizmet olacağı da inkâr kabul etmez bir gerçektir.

Vaktiyle Büyük Millet Meclisi, Kur'

İhtiyaç ve zaruret göz önüne getirilince, harfiyyen olmasa bile, meâlen yapılabilecek bir tercemenin İslâm'a ve müslümanlara hizmet olacağı da inkâr kabul etmez bir gerçektir.

ân meâl ve tefsiri konusunda duyulan ihtiyacı göz önüne alarak, Diyanet İşleri Riyasetine görev vermişti. Diyanet İşleri yetkilileri, tefsirin Elmalılı M.Hamdi Yazır, meâlin de M.Akif Bey tarafından kaleme alınmasını kararlaştırmış, her ikisini de bu işe razı etmiş, hattâ avans mahiyetinde bir miktar parada ödenmişti.

Akif Bey, işin zorluğunu biliyordu: Hakkıyla denecek ölçüde olmasa bile, rahat okunan, kolay anlaşılın, eli yüzü düzgün bir meâl hazırlamanın bir ömür işi olduğunun farkındaydı. Yürekte inandığı Allah'ın yardımına güvenerek bu zor işi yüklendi. Akif Bey o yıllarda kışları Mısır'da kalıyor, yaz aylarında İstanbul'a geliyordu. Mısır'da Abbas Halim Paşa'nın misafiri olarak ikamet ettiği köşkte rahat bir çalışma ortamı içindeydi. Geceyi gündüze katarak çalışıyordu: Başladığı işi bir an önce bitirmek istiyordu. Yapmayı düşündüğü bütün işlerini bir yana bırakmış yalnızca meâl üzerinde çalışıyordu.

Yazın İstanbul'a geldiği zaman, eş-dost ona meâl işinin nerelere vardığını soruyor, Diyanet İşleri Başkanlığı ilgilileri, meâlî hemen bitirip teslim etmesi için kendisini sıkıştırıyorlardı. Onlar da mazur sayılıyorlardı. Çünkü Reiscumhur Gâzi Hazretleri, konuyla yakından ilgileniyor ve sık sık "çalışmalar ne oldu?" diye soruyordu.

M.Akif Bey'in sağlığı bozulmuştu. Eski hıziyla çalışmıyordu. Yarım ya-

malak bir şey de teslim etmek istemiyordu. İşin zorluğunu ve bozulan sağlığını bahane ederek, bu işi yapmaktan vazgeçtiğini bildirip, aldığı avansı aynen geri iade etti. Başladığı işi, hiçbir resmî makama karşı sorumluluk duymadan, hür ve serbest olarak sürdürmek istiyordu. Bazıları onu haksız bulurken, yakından tanıyanlar ve meâl işinin ne kadar titiz bir çalışma gerektirdiğini bilenler, ona hak veriyorlardı. İşin doğrusu da buydu: Böylesine ciddi ve önemli bir iş, ancak kişinin Allah'ına ve vicdanına karşı duyduğu sorumluluk ile başarılabilirdi.

Sonradan öğrenildiğine göre; M.Akif Bey, ezanın Türkçe okunmasından sonra, namazlarda da Kur'ân yerine Türkçe meâlin okunması hususunda yapılan hazırlık çalışmalarından korktuğu ve bazı dostları tarafından kendisine yapılan uyarıları ciddiye aldığı için âcz ve mazeret bildirek bu işten sıyrılmaya çalışmıştır. "Allah'ımın beni böyle büyük bir günaha âlet ve ortak olmaktan dolayı âhrette hesaba çekmesinden korkarım." demiştir.

Onun yakın dostlarının, özellikle talabesi Mahir İz Bey'in samimiyetle belirttiğine göre; M.Akif Beyi, söz konusu meâlî bir an önce bitirip teslim etmekten alıkoyan asıl sebep işte budur: meâlin Kur'ân yerine kaim kılınması hususundaki korku ve endişesidir.

Bununla beraber M.Akif Bey, üzerinde çalıştığı işi yarım bırakmamış, son zamanlarda ağırlaşan ve ilerleyen hastalığına rağmen bitirmiş ve temize çekmeye muvaffak olmuştur. Fakat son defa ağır hasta olarak çıktığı İstanbul yolculuğunda, yine de n olur olmaz diyerek meâlî yanında taşımamış. Yakın dostu Yozgatlı İhsan Efendi Hoca'ya emanet edip şu vasiyette bulunmuş:

"Ben şifa bulur, sağ salim geriye dönersem gelir senden alırım. Eğer bir emri Hak vaki olur da ölürsem, sakın kimseye verme, imha et!" demiş olduğu söylenir.

Oysa gerek Osman Ergin'in "Türk Maarif Tarihi" adlı eserinden, gerek

bizzat Türkçe Kur'an çalışmalarına katılmış olan bazı hoca efendilerden öğrendiğimize göre; daha önce bizzat Gazi Hazretlerinin katıldığı ve birçok deneme okuyuşları yaptırarak dikkatle izlediği Türkçe Kur'an konusu o tarihte (1936) artık kapanmıştı. Atatürk "Türkçe Kur'an olmaz!" diyerek kararını vermiş ve konuyu kapatmıştır.

Devrin aydınları ve din âlimleri M.Akif Bey'in tercemesinin elde edilip yayınlanmasını Türk dili ve İslâm dini için büyük kazanç olarak görüyorlardı. Daha sonraki yıllarda Maarif vekili olan Hasan Âli Yücel, Akif Bey'in damadı Ö. Rıza Doğrul, bu meâlî elde etmek için Mısır'daki İhsan Hoca'dan ısrarla talepte bulundularsa da, İhsan Hoca bütün istekleri geri çevirmişti.

Bugün aradan geçen elli seneye rağmen o ayarda değil, fakat onun yarısı ayarında bile bir meâl hazırlanabilmiş değildir. Böyle bir hükmü veririrken, Akif Bey'in eserini bütünüyle görmüş ve okumuş olmaya lüzum yoktur. Safahat'daki "Hakkın Sesleri" bölümünde bazı âyetlere yapmış olduğu tercemeler ortadadır. "Bir çuval darının bir avuç mosturası olur" derler. İşte bu örnekler, Akif'in, her iki dilin inceliklerine ne kadar derinden vakıf olduğuna ve tercüme işindeki maharetine yeterince şahitlik etmektedir.

M.Akif Bey'in, Farsça ve Arapça'ya olan vukuf ve hakimiyetinin yanında mükemmelen Fransızca bildiğini yine Mahir İz Bey'den öğrenmiştik. Mahir Bey, "Ben kendisinden Farsça okudum, Arapça okumadığıma hâlâ pişmanım"ı derdi. Ve şunu da ilave ederdi: "Yıllarca Fransa'da okumuş, orada kalmış olanların içinden çıkamadığı metinler M.Akif Bey'e gelirdi. Bunlar arasında Fransız Hükûmeti tarafından gönderilmiş olan resmî yazılar vardı. Akif Bey, meclis müzakereleri sırasında, yanında lügat da olmadan, oturduğu yerden bunları harıl harıl terceme ederdi."

M.Akif Bey'in yakın dostu olan Babanzâde A.Naim Bey'e de yine Diyanet İşleri Riyaset'i tarafından "Buhârî" tercemesi işi verilmişti. Mısır'a gelen müşterek tanıdıklarından biri Akif Bey'e Naim Bey'den selâm getirmiş ve onun "Uzun zaman felsefeyle uğraştık. Meğer bütün hakikat Peygamber efendimizin ha-

KALENDER

*Kalenderin biri köyden sabahleyin fırlar,
Arar nasîbini: Avdetde kırdı akşamlar.
Fakat güneş batarak, ortalık karardıkça,
Görür ki yerde yatılmaz, hemen çıkar ağaca.
Herif ağaçta iken bir iniltidir, işidir..
Bakar ki bir kötürüm tilkinin yanık sesidir.
Biraz geçince, kavî dişlerinde bir ceylan,
İner yakındaki vâdiye karşıdan arslan.
Yukarda çıkmaz olur, şimdi yolcunun nefesi;
Tabiatıyla durur hastanın da inlemesi!
Yeyip şikârını Arslan dalınca ormanına;
Sürüklenir, yanaşır Tilki sofranın yanına;
Doyar efendisinin artığıyla, sonra yatar.
Herif düşünmiye başlar eder de hâle nazar.
"Cenâbı Hak ne kadar merhametli, görmeli ki:
Acım demekle amelmanda bir topal tilki,
Ayağına gönderiyor rızkın en mükemmeli..
O halde çekmeli insan çalışmadan elini.
Değer mi koşmaya akşam, sabah, yalan dünya?
Dolaşmayan dolaşandan akıllı. Gördün ya:
Horul horul uyuyor kahbe tilki, senden tok!
Tevekkül etmeli öyleyse şimdiden tezi yok.
Yazık bu âne kadar çektiğim sıkıntılara!..
Sabah olunca, herif dağ başında bir mağra
Tasarlayıp, edebî i'tikâfe niyyet eder.
Birinci gün bakınır: Yok ne bir gelir, ne gider!
İkinci gün basar açlık, erir erir süzülür,
Üçüncü gün uyusuk bir sinek olur büzülür.
Ölüm mü, uyku mu her neyse âkibet uzanır;
Fakat işitdiği bir sesle silkinir, uyanır:
"Dolaş da yartıcı arslan kesil behey miskin!
Niçin yatıp, kötürüm tilki olmak istersin?
Elin, kolun tutuyorken çalış, kazanmaya bak,
Ki artığınla geçinsin senin de bir yatalak."*

dislerinde imiş, ömrümüzü boşa harcamışız!" dediğini nakletmiş. Bunun üzerine Akif Bey gülerek "Peki babalık benim gibi Kur'an üzerinde çalışsaydı acaba ne derdi!" diye dostuna selâm göndermiş.

Benim âcizane kanaatıma göre, dil kelimeler demek değildir. Yemeğin, mevsimin, tabiatın ve müziğin lezzetine benzer bir tattır. Haykırmamanın, öfkenin, hayranlığın, sızlanmanın, hüznün, sevginin, ilginin, hattâ lâkaydilik denilen ilgisizliğin bile dile yansıyan bir tavrı vardır. Kelimeler ait oldukları cümlelerin genel mânâsına uygun olarak bir tavır alır ve çeşitli pozlar verirler. İşte dil, kelimenin takındığı tavidan ve verdiği pozdan alınan haz-

dır. Ve bir dilden gerçek anlamda tad alabilmek uzun zaman onun şiir ve edebiyatıyla haşır neşir olmaya bağlıdır.

Doğru dürüst Türkçe ifadeyi merram etmekten âciz olanların Kur'an tercemesi yazdığı bir devirde, Akif Bey'in yaptığı, yapmak istediği şeyin ihtişamını anlatılabilmek çok zor bir iştir.

Sizlere daha derli toplu bir fikir verebilir ümidiyle yazımı rahmetli Süleyman Nazif'in şu sözleriyle sona erdirmek istiyorum:

"Cenab-ı Hak, Kur'an-ı Kerim'i, Türkçe olarak göndermeyi murad etseydi, bu vazifeyi Cebra'il'e değil, Mehmet Akif'e verirdi."

Yavuz Bülent BAKİLER

Dosdoğru Adam

Mehmet Âkif, ilim, fikir, sanat ve siyaset dünyamızda dosdoğru bir şahsiyettir. Bugün, gençlerimize, "örnek adam" diye göstereceklerimizden birisi de odur. İçerisinde çirpindiğimiz çeşitli buhranlardan, ancak Onun imanı ile onun ahlâkıyla, onun fikriyatıyla, Onun öfkesiyle sıyrılabiliriz. Ama Onu, bugünkü nesle anlatmak, ne kadar, ne kadar, ne kadar zor! "İslâmın ahlak anlayışı, dünya görüşü nasıldır?" diye soranlara, hiçbir tereddüde kapılmadan Onun hayatını özetleyebiliriz. Biliyorum ki Onun bir destan kadar güzel, bir şiir kadar çarpıcı olan yaşayışına, herkesi inandırmak kolay olmayacaktır. Çünkü O, inanılmayacak kadar mükemmel bir insandır. Mükemmel bir dinin, mükemmel bir temsilcisi.

Bir şiirinde kendisi şöyle anlatıyor:

**"Hayır! Hayâl ile yoktur benim alış verişim.
İnan ki her ne demişsem görüp te söylemişim
Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek
Sözüm odun gibi olsun, hakikat olsun tek!"**

Âkif, "Emrolunduğu gibi doğru olunuz!" âyet-i kerimesine, yaşadığı müddetçe sınırsız kalan bir mü'mindir. Bu bakımdan çok yakın dostları, Onu bazan hep aynı kelimelerle, aynı cümlelerle bize anlatmışlardır: "Âkif ömrü boyunca yalan söylememiş adamdır!" diye söze başlamışlardır. Dosdoğru yaşayan, dosdoğru konuşan, dosdoğru yazan bir şair.

H. Peygamberin "Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır!" ikazına, çağımızda Onun kadar inanan ve uyan kaç devlet memurumuz vardır acaba? Bir iki örnek, faydalı olacaktır herhalde: 1908 Meşrutiyetinden sonra, M. Âkif, Umur-u Baytariye Müdürlüğünde, müdür yardımcısı olarak çalışmaktaydı. Müdür Abdullah Efendi, zamanın Orman ve Maadin ve Ziraat Bakanının haksızlığına uğradı. Aynı dairede kâtip olarak çalışan dolayısıyla gelişmelerle şahid olan M. Emin Erişirgil; (MEHMED AKİF-İSLAMCI BİR ŞAİRİN ROMANI) isimli kitabında bu müthiş hadiseyi şöyle anlatıyor:

"Günün birinde, nazır, projesini gerçekleştirdi de Müdür Abdullah Beyi azletti. Âkif bunu haber alır almaz hemen şu istifanemeyi yazmıştır:

"Umur-u Baytariye Müdürü Abdullah Efendi'nin yerden göğe kadar haklı olduğu bakteriyoloji hane mes'alesinden azli üzerine, acizleri de memuriyetimden suret-i kat'iyyede istifa ediyorum!"

Bu istifa, bomba gibi patlamıştı. Yakından Onun hususi hayatını bilmekle böbürleneler bile şaşa kalmışlardı.

H. Peygamberin "Haksızlık karşısında susan dilsiz şeytandır!" ikazına, çağımızda Onun kadar inanan ve uyan kaç devlet memurumuz vardır acaba? Bir iki örnek, faydalı olacaktır herhalde: 1908 Meşrutiyetinden sonra, M. Âkif, Umur-u Baytariye Müdürlüğünde, müdür yardımcısı olarak çalışmaktaydı.

Doğrusu, dar kafalı ve Âkif'i anlayacak kadar kültürlü olmayan insanlar için, bu istifanın izahı çok güçtür!"

Zulmü alkışlayamam zalimi asla sevemem

Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.

Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam

Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.

mısraları altında, Onun güzel ismi, bir yüzük taşı gibi parıltılı ve mükemmel gülümsemektedir.

Yakın arkadaşlarından Eşref Edip yazıyor:

"Darülfünun'da tensikat yapılır. Felsefe müderrisi Ferid Beyi kadro harici bırakırlar. Liyakata karşı olan bu hürmetsizliğe üstad (M. Âkif) tahammül edemez. Derhal istifasını verir. Bilahare "yanlışlık oldu!" derler. Ferid Bey'i tekrar alırlar. Üstada da, istifasını geri almasını rica ederler. Fakat bir kere kalbi kırılan üstad, bir daha Darül Fünun'a avdet etmez. O kadar maddi ihtiyacına rağmen!"

Merhameti, ummanları dolduracak zenginlikteydi. Verdiği söze bağlılığı, üstün karakterinin en bârız özelliklerinden biriydi. Şair dostu Miithat Cemal Kuntay diyor ki: "Bir gün evine gittiğimde, sofalara kadar taşan çocuk şamataları dikkatimi çekti. Sekiz çocuktan beşi Âkifindi. İlk defa gördüğüm bu üç çocuk kimindi? soruma —Çocuklarım!

diye cevap verdi. Sonra boynunu bükerek anlattı: Halkalı Ziraat Mektebinde okurken, bir arkadaşıyla birlikte karar almışlar. Okulu bitirip evlendikten sonra, kim önce ölürse yetim kalan çocuklara hayatta kalan bakacaktır!"

Âkif'in o arkadaşı vefat etmiştir. Âkif te uzun yıllar önce verdiği söze bağlı kalarak, arkadaşının üç yetimini alıp çocuklarının yanına getirmiş!"

Miithat Cemal devam ederek diyor ki:

"O zamanlar, Âkif'in beş çocuğu vardı. Ve cebinde beş parası da yoktu!"

O İslâmın "Veren el, alan elden üstündür!" nasihatını

hiç unutmamış bir merhamet timsalidir. Hasan Basri Çantay'ın hâtırası, bugün bize, bin yıl önceki bir destan gibi şaşırtıcı gelmiyor mu?

"Bir gün üstadın evinde bir akşam çayı içmeye sonra da oturup sohbet etmeye karar vermiştik. Tesbit ettiğimiz saatten kısa bir süre önce Onu biraz mahçub, biraz telaşlı bir şekilde karşımda buldum.

—Akşam çayını bizde değil, sizde içeceğiz! dedi.

Ben bu değişikliğe tabii çok memnun oldum. Sonradan öğrendim ki, o akşam saatlerinde, kapısını çalan fakire evinin tek sergisi olan bir kilimi sadaka olarak vermiş. Biz kilimsiz kalan bir odada ağırlayamayacağı için kararını değiştirmek mecburiyetinde kalmış.

Aynı şekilde, bir kış günü, kendisine el açan yarı çıplak bir fakire, üzerindeki paltosunu giyindirdiğini ve paltosuz kaldığını bilmeyen yoktur!"

Akif, vefanın noksatsız örneğidir. Hür fikrin, cömertliğin, zulme baş kaldırmanın, azmin, iradenin, tevazuun, bütün müsbet ilimlerin, cehalete karşı koymanın taassubu çiğneyip geçmenin, vatanperverliğin, tarih ve millet şurunun öncü isimlerindedir.

Sanat ve siyaset dünyamızın unutulmaz simalarından Hüseyin Cahit Yalçın, Âkif'in ölümünden sonra, kalemini kendisine yakışır şekilde eline aldı:

"...Şair Âkif'i şahsen tanımam. Aynı vatani seven, aynı vatan evlatları olduğumuz halde fikir ve his itibarıyla, ayrı ayrı iki dünyaya mensub idik. Hayatta Vatan sevgisinden başka bir his etrafında birleşmemize imkân yoktu. Fakat bu anlaşmazlık, bu gün, onun ölümü karşısında hürmetle karışık bir tesir duymaktan ve hatırasını hüzünle anmaktan, beni hiçbir zaman men edemez. Akif'in çok güzel bulduğumuz ve sevdiğimiz eserleri var. Âkif'in ölümü karşısında hissettiğim hürmetle karışık teessür bana şiirlerinden gelmiyor.

Hayatından geliyor. Çünkü hayatını, daha büyük bir şiir buluyordum. O hayat ki benim kanaatlarımın, imanlarımın aleyhinde sarsılmaz bir cidal ile doludur. Kat'i bir muhalefet ile meşbudur. Fakat ne zarar var? O da, bu vatanın evlâdı değil mi? Onun da düşünmeye, bir kanaat sahibi olmaya hakkı yokmu idi?"

İşte işin bütün sırrı ve muammanın anahtarı buradadır. Âkif kanaatinin, itikadının, vicdanının adamı oldu ve böyle bir adam olarak öldü. Onun içindir ki, tabutu önünde eğilmek bizlere borç olmuştur. Unutulmamalıdır ki Âkif, vatan tehlikeye düştüğü günlerde, İstanbul'dan kalktı, üzerine düşen vazifeyi yapmak üzere Ankara'ya gitti. İlk B.M.M'ne âza oldu. Ve kutsi gaye uğrunda çalıştı. Kanaatlerine uygun yaşamak için ihtiyarı bir gurbete katlandı. Uzak diyarlarda zaruret ve ihtiyaç içinde, vatan hasretiyle yaşadı. Ve nihayet son günlerini hissederek, istiklâle kavuşmasını o kadar yürekten terennüm ettiği sevgili memleketinin, ezeli âşinası olduğu güzel ufuklarını, son defa görmek üzere Türkiye'ye geldi gördü, kavuştu ve öldü.

Âkif'i bunun için takdir ediyorum. Fikir ve kanaatleri biz zimmilere uymadığı halde hürmet ederim. Çünkü yalan söylemedi, riyakârlık yapmadı, fenalık yapmadı!"

Onun bütün kanaatlerine, bütün fikirlerine, bütün ima-

Müslümanın müslümana silah çevirmesine engel olmaya çalıştı. Berlin'den sonra Arab Yarımadasına koştu. İngiliz oyunlarıyla bizi arkadan vurmaya çalışan Arab kabilelerine gerçekleri o anlattı.

nına karşı, Hüseyin Cahit gibi sınıksız kalanlar bile, büyük vatanperliğini kabul etmekte, yalansız, riyasız, hayatını çarpıcı bir şiire benzetmektedirler.

M. Âkif Balkan Savaşlarında, cephelerimizin manevi komutanlarından biri oldu. Camileri, tıklım tıklım dolduran cemaatler karşısında, hep coşkun hitabelerde bulundu. Halkı silkinmeye, bütün mukaddeslerine sahip çıkmaya çağırdı:

**Ey cemaat uyanın, elverir artık uyku
Yok mu sizlerde vatan nâmına hiç bir duygu?
Düşmeden pençenin altına istikbâlin
Biliniz kadrini hürriyetin, istiklâlin.**

Millet hayatındaki tefrikaların, ayrılıkların, gayrılıkların doğuracağı büyük felâketleri, sesinin en yüksek tonuyla kalabalıklara duyuranların başında O geliyordu:

**Girmeden tefrika bir millete düşman giremez
Toplu vurdukça yürekler, Onu top sindiremez.
İşte Fas, işte Tunus, işte Cezayir gitti
İşte İran'ı da taksim ediyorlar şimdi.**

**Ey cemaat, yeter! Allah için olsun uyanın
Sesi pek müthiş öter sonra kulaklarda çanın.**

Hiçkırıklara boğulan cemaati yakasından tutup sarsıyor, ümitsizliğe düşen kimseleri mücadeleye çağırıyordu:

**Sahibsiz olan memleketin batması haktır
Sen sahib olursan bu vatan batmayacaktır.
Feryadı bırak, kendine gel, çünkü zaman dar!
Uğraş ki telafi edecek bunca zarar var.**

**"İş bitti! sebatın sonu yoktur!" deme! Yılma!
Ey millet-i merhûme, sakın ye'se kapılma!**

Birinci Cihan Harbinde, Harbiye Nezaretimize bağlı "Teşkilat-ı Mahsusa" Onu Berlin'e gönderdi. Almanların savaş meydanlarından topladığı 50-60 bin civarındaki müslüman esirlere, gerçekleri O açıkladı. İtilâf devletleri ordularında bize karşı savaşan müslüman askerlere sesimizi o duyurdu. Müslümanın müslümana silah çevirmesine engel olmaya çalıştı. Berlin'den sonra Arab Yarımadasına koştu. İngiliz oyunlarıyla bizi arkadan vurmaya çalışan Arab kabilelerine gerçekleri o anlattı.

Cihan Harbinden sonra, imzaladığımız anlaşma dolayısıyla, Anadolu, kırk yamalı bohçaya dönmüştü. Bâzi kimseler, manda devlet olmamızı tek çıkar yol olarak gösteriyorlardı. O karanlık günlerde Mehmet Âkif'in, Sebilürreşad Mecmuasındaki isyanları ne kadar dikkat çekicidir. Diyordu ki:

"Türklerin yirmibeş asırdan beri istiklâllerini muhafaza etmiş bir millet oldukları, tarihen müsbet bir hakikattir. Türkler istiklâlsiz yaşayamaz!"

diye yazarak, halkı, manda fikri aleyhinde birleştirmeye çalıştı. Milli Mücadele hareketinin tam içinde bulunmak gayesiyle İstanbul'dan ayrıldı. Yakın dostu Eşref Edîbî de yanına alarak, Balıkesir'e geçti. Câmilerde halka hitab ederek, Kuvay-ı Milliye ruhunu, daha geniş kitlelere yaymak için çırpınıp durdu.

Kastamonu'da gündüzleri Nasrullah Camiinde, geceleri Yılınlı Tekkesinde Kuvay-ı Milliye hareketinin heyecanlı sözcüsü oldu. Nasrullah Camiinde, halkın yüreğine işleyen ateşin vaazlarını, Elcezire cephesi kumandanı Nihat Paşa'nın, Diyarbakır Matbaası'nda onbirlerce bastırarak bütün cephelere yolladığını, Paşanın ona çektiği telgraftan anlıyoruz.

Konya'da Milli Mücadele aleyhinde başlayan çirkin bir ayaklanmayı, bastırmak için, oraya koştu. Tesirli nasihatlarıyla, vaazlarıyla bu zavallı dalgalanmayı göğüslemeye çalışanların başlarında bulundu. Sonra, Milli Mücadele için Ankara'ya, Taceddin Dergahı'na yerleşti. Karısını ve çocuklarını arkasında bırakarak, büyük mücadelenin ortasında oldu. Sevr antlaşmasının Türkü ve İslâm'ı boğmak isteyen hain hükümlerini bütün dehşetiyle anlatan konuşmaları, Ankara'da basılarak Batı Cephesine de dağıtıldı. T.B.M.M. nin Burdur Milletvekili olarak, Kuvayı Milliye hareketine yeni bir heyecan kazandırdı.

Bizim Cumhuriyet devri edebiyatımızda, cehalete ve taassuba, Onun kadar düşman olan bir başka şairimiz yoktur. Âkif'e göre, bizim en büyük düşmanımız cehalettir. Cehaleti öldürmeden, yani ortadan kaldırmadan, yakamızı düşmanların elinden kurtarmamız, insan gibi yaşamamız mümkün olmayacaktır:

"Ey hasm-ı hakikî seni öldürmeli evvel
Sensin bize düşmanları üstün çıkaran el"
Misralarıyla cehalete dikkat çekmekte ve onun doğurduğu faciaları gözlerimizin önüne sermektedir. Bir zamanlar İbn-i Sinaları yetiştiren Buharanın bile, artık ilmin kucağına tek çocuk verememesinden dert yanmakta, Buhara Türklerinin cehaletlerin taassuplarını yüreği kan ağlayarak ortaya sermektedir:

O Buhara! O mübarek, o muazzam toprak
Zilletin koynuna girmiş, uyuyor müstağrak
İbn-i Sinaları yüzlerce doğurmuş iklim
Tek çocuk vermiyor aguşuna ilmin, ne akîm,
O rasathane-i dünya, O Semerkand bile
Öyle dalmış ki hurafata o mâzisiyle
Ay tutulmuş "kovalım şeytanı kalkın" diyerek
Dümbelek çalmda binlerce kadın, kız, erkek
Ya taassupları? Hiç sorma nasıl maskaraca
O uzun hırkasının yenleri yerlerde hoca..

Tembelliğimizi, tembellik yatağı olan kahvehanelerimizi büyük bir öfkeyle en çok o lânetledi. Kahvehaneleri milletin katilleri bildi. O batakhaneleri, idrakimizin söndüğü, insanlarımızın ölmeden önce gömüldüğü bir miskinlik ocağı olarak gösterdi:

Oyup sıçan gibi her dört adımda bir kemeri
Deden mi açmış o miskin kılıklı kahveleri
Hayır! Deden sana bak hastahaneler yapmış
Yanında Mekteb-i Tıbbiyeler neler yapmış!

Konya'da Milli Mücadele aleyhinde başlayan çirkin bir ayaklanmayı, bastırmak için, oraya koştu. Tesirli nasihatlarıyla, vaazlarıyla bu zavallı dalgalanmayı göğüslemeye çalışanların başlarında bulundu. Sonra, Millî Mücadele için Ankara'ya, Taceddin Dergahı'na yerleşti.

Dilenci şekline girmiş bu sinsi câniler
Bu gündüzün bile yol vermeyen harâmiler

.....
Batı dünyasının ilim-fikir ve sanat güzellikleri Onu hayranlıklara boğduğu, şarkın tembelliği, cehaleti, taassubu... ruhunda derin fırtınalar kopardığı için gerçekleri bütün dehşetiyle yazmaktan kendisini alamadı:
Ne gördün şarkı çok gezdin diyorlar gördüğüm yer yer
Harab iller, serilmiş hanumanlar, başsız ümmetler
Yıkılmış köprüler, çökmüş kanallar, yolcusuz yollar
Buruşmuş çehreler, tersiz alınlar işlemez kollar
Bükülmüş beller, incelmüş boyunlar, kaynamaz kanlar
Düşünmez başlar, aldırılmaz yürekler, paslı vicdanlar
Tegalübler, esaretler, tehakkümler, mezelletler
Riyâlar, türlü iğrenç iptilâlar, türlü illetler..

Bu hazin gerçekleri görüp söylemesine rağmen, bâzi çevreler, Mehmed Âkif'i nedense, hep şarkın kayıtsız-şartsız hayranı, batının amansız düşmanı gibi göstermişlerdir. Halbuki, Şarkın geri kalmışlığına Şarkın murdar su-ratına Onun öfkesiyle Tüküren bir başka şairimizi hatırlamıyorum:

Ey bu toprakta birer na'ş-ı perişan bırakıp
Yükselen mevkib-i ervâh sakın arza bakıp
Sanmayın: şevk-i şehâdetle coşan bir kan var
Bizde leşten daha hissiz, daha kokmuş can var.
Bakmayın hem tükürün çehre-i murdârimıza
Tükürün ceht-e-i lakaydına şarkın tükürün
Kuşkulansın görelim gayret-i halkın tükürün.
Tükürün milleti alçakca vuran darbelere
Tükürün onlara alkışdağitan kahbelere

.....
Âkif'i hep kendi köşesinde boyun büküp oturan "atını sağlam kazığa bağlamadan Allaha tevekkül eden bir kimse" olarak görenler ve gösterenler, Onu hiç, ama hiç okumayanlar ve bilmeyenlerdir. Çünkü tembelliğin üzerine "tevekkül" yaftası asanlar, en şiddetli tokatları Âkif'ten yemişlerdir:

Çalış dedikçe şeriat, çalışmadın durdun
Onun hesabına bir çok hurafe uydurdun.
Sonunda bir de "tevekkül" sokuşturup araya
Zavallı dini çevirdin onunla maskaraya
Bırak çalışmayı, emret oturduğun yerden
Yorulma öyle ya Mevlâ ecir-i hâsin iken.
Yazıp sabahleyin evden çıkarken işlerini
Birer birer oku tekmi edince defterini

Bütün o işleri Rabbim görür: vazifesidir
Yükün hafifledi... Sen şimdi doğru kahveye gir
Başın sıkıldı mı kâfi senin o nazlı sesin
"Yetiş" de kendisi gelsin, ya Hızır'ı gönderin
Demek her şeyin Allah! Yanaşman, ırgadın o
Çoluk çocuk ona aid: lalan, bacın, dadın o!
Ya sen nesin? Mütevekkil! Yutulmaz artık bu
Biraz da saygı gerektir.. Ne saygısızlıktır bu!

Mehmet Âkif'in haklı tesbitlerine göre, böyle insanla-
rın ülkesi, yeryüzünün adeta kamburu haline gelecektir.
Yardım için elini kuzeye uzattığında çok soğuk karşılan-
acak, yüzünü güneye çevirse, ciddiye alınmayacaktır. Dev-
rin İngiltere Başkanı Grey'e, Fransa Başkanı Puankare'ye
yalvarma faslı başlamayacaktır:

"Aman Grey bize senden olur olursa meded
Kuzum Puankare bittik! inayet et! kerem et!"
Dedikçe sen, dediler karşıdan "inâyet ola"
Dilencilikle siyaset döner mi hey bu dala
Siyesitin kanı: servet hayatı: savettir
Zebûn-küş Avrupa bir hak tanır ki: kuvvettir
Donanma, ordu yürürken muzafferen ileri
Üzengi öpmeğe hasretti Garbın elçileri
O ihtişamı elinden niçin bıraktın da
Bu gün yatıp duruyorsun ayaklar altında
"Kadermiş" öyle mi? Haşa, bu söz değil doğru
Belânı istedin Allah da verdi... Doğrusu bu!"

Mehmet Âkif, Milli Mücadele'den sonra, vatanın çağdaş
medeniyet seviyesine ulaşması hasretiyle kavruldu durdu.
Şiirlerinde lânetlediği cahillikten, taassuptan, tembellik-
ten, ikilikten, taklitçilikten ve aşağılık duygusundan... mil-
letin sıyrılıp aydınlığa çıkmasını istedi. İyî ama bu nasıl
olacaktı? Bu gayede birleşmeyen, hemen hemen yok gi-
biydi. İçerisinde bulunduğumuz durumu tesbitte birleşen-
ler, tedavide ayrılıyorlardı. Bir kısım sözde aydınlarımız
göre, geriliğimizin tek sebebi din idi. Avrupalılaşmak için,
İslamiyetten vaz geçmeli, bütün yaşayışla Batı'yı taklide
çalışmalıydık. Mehmet Âkif, hiçbir ciddi ve ilmî gerekçesi
olmayan bu görüşlerin şiddetle aleyhindeydi. O, çok doğ-
ru bir inançla, milletimizi ayakta tutan iki ana temelin ko-
runmasını istiyordu. Bunlar, din ve dil hazinelerimizdi.
İslâmiyete düşman olanlara hiçbir müsamahası yoktu. Di-
yordu ki:

Mütefekkirlerimiz, anlaşılın pek korkak
Yahut ahmak... İkisinden bilemem hangisidir
Sanıyorlar ki: "Bugün Avrupa tek mil kafir.
Mütedeyyin görünürsek diyecekler barbar
"libri Pansör" geçinirsek değişir belki nazar"
"libri Pansör" hür düşünceli demektir. Hür düşünceli ol-
mak için de Allah'ı inkâr etmek, dinin sesini susturmak lâ-
zımdır. Bu bakımdan öfkeyle haykırıyordu:
Hele ilânı zamanında şu mel'un harbin
"Bize efkârı umûmiyyesi lâzım Garb'ın
O da Allah'ı bırakmakla olur herzesini
Halka iman gibi telkin ile dinin sesini

Mehmet Âkif, Millî Mücadele'den sonra, vatanın çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması hareketiyle kavruldu durdu. Şiirlerinde lânetlediği cahillikten, taassuptan, tembellikten, ikilikten, taklitçilikten milletin sıyrılıp aydınlığa çıkmasını istedi.

Susturan aptalın idrakine bol bol tükürün!"

Âkif, başka milletleri taklid etmekle de hiçbir noktaya va-
ramayacağımızı kesin ve sert bir üslupla söylüyordu. Ede-
biyatta sanatta, teknikte... taklidin, bizi hep çıkmazlara
sokacağını belirtiyordu: "Şarka garba hâkim olduğum-
uz edvar-ı şevketimizde bile, lisanımız, istiklâlini
temin edebilmek şöyle dursun bir mevcudiyet, lâ-
kin kaydi taklidden azade bir mevcudiyet göstere-
memiş. Evet biz daima mukallit, hem de fena bir
mukallit olmuşuz.

Eslâfımız (selefimiz, bizden öncekiler)... Arapla-
rı taklit etmişler. Evet edebiyat nükteliklik, mazmun-
culuk vadisine döküldüğü gibi mahvolmuş demektir.

Hulâsa, bizim taklit yolunda meydana getirdiği-
miz asar-ı edebiyemiz, insanı ya miskin yapar, ya
ahlaksız."

Edebiyatta olduğu gibi, eğitimde ve teknikte taklitçilik
te insanımıza hiçbir şey kazandırmamıştır. Gelişmenin,
yükselmenin yani medenî bir sistem kurmanın esasını kav-
ramadan, bir takım özentilere kapılmak,aaa bizi hep çık-
mazlara sürüklemiştir. Bu günkü medenî düşüncenin
tesbitlerini, Mehmet Akif 60-70 sene önce, ne kadar net
bir şekilde ortaya koymuş:

Bir alay mekteb-i âli denilen yerler var

Sorunuz bunlara millet ne verir? Milyonlar.

Şu ne? Mülkiye. Bu? Tıbbiye. Bu? Bahriyye? O ne?

O mu? Baytar. Bu? Zirâat. Şu? Mühendishâne

Çok güzel hiçbir hakkinda sözüm yok, yalnız

Ne yetiştirdi ki şunlar acaba? Anlatınız.

İşimiz düştümü tersaneye, yahut denize

Mutlaka âdetimizdir, koşarız İngiliz'e

Bir yıkık köprü için Belçikadan kalfa gelir

Hekimin hazıkı bilmem nereden cep edilir.

Meselâ bütçe hesabatını yoktur çıkarın

Hadi maliyyeye gelsin bakalım Mösşö İoran.

Hani tezgahlarınız nerde? Sanayi nerde?

Ya Bürüksel'de ya Berlin'de Manchester'de!

Mehmet Âkif'e göre: "Baştan başa viraneye dönmüş olan
Türk'ün yurdunu" bu cehaletten, bu taassuptan, bu ge-
rilikten, bu taklitten kurtarmak, ilme sarılmakla mümkün-
dür. Bir kısım Avrupa ülkeleri de aynı çöküntüye
uğramışlar ancak onlar, kendilerine ilmi rehber edinerek
aydınlığa çıkmışlardır. Biz de, ilim adamları yetiştirmek
suretiyle yeniden derlenip toparlanabiliriz. Bunun için ön-
ce bizim:

"Allah'a dayan, sa'ye sarıl, hikmete ram ol

Yol varsa budur, bilmiyorum başka çıkar yol"

inancında olmamız lâzımdır. Allaha dayanmak, çalışmaya

sarılmak, hikmete, yani ilme bağlanmak, Âkif'e göre gayemiz olmalıdır. Çünkü yarının ilmi, Atomu parçalayacak, ondan müthiş bir enerji elde edilecektir. ASİM'da diyor ki:

Yarının ilmi nedir halbuki? Gayet müthiş
Maddenin kudret-i zerriyesi uğraştığı iş
O yaman kudrete hâkim olabilsem diyerek
Sarf edip durmadan bir çok kafa binlerce emek
Onu bir buldu muartık bu zemin başka zemin
Çünkü bir damla kömürden edecekler temin
Öyle miylonla değil, nâ-mütenahî kudret"
İbret al kendi sözünden, aman oğlum gayret.

Peki ama, yeni Türkiyenin "marifetli ve faziletli" gençleri bu atom çağına ayak uydurabilmek için ne yapmalıdırlar? Bu soruya Âkif, çok açık olarak cevap veriyor:

Bu cihetten hani hiç yılmasın oğlum gözünüz
Sade Garbin yalnız ilmine dönsün yüzünüz
O çocuklarla beraber gece gündüz didinin
Giden üç yüz senelik ilmi sık elden edinin.
Fen diyârında sızan nâ-mütenahî pınarı
Hem için hem getirin yurda o nâfi suları
Aynı menbâları ihya için artık burada
Kafanız işlesin oğlum kanal olsun orada.

Âkif göre Garbin ilmimi almakta geç kalmamak lâzımdır. Oraya bir gün önce gitmek, bir saat önce vatana dönmek şarttır:

İnkılâbın yolu mâdem ki bu yoldur yalnız
"Nerdesin hey gidi Berlin" diyerek yollanınız.

Altı ay, bir sene gayret size eğlence demek
Siz ki yıllarca neler çekmediniz hem gülerек
Hani bir ömre bedeldir şu geçen her gününüz
Bir gün evvel gidiniz, bir saat evvel dönünüz
Şarkın âgûşu açıktır o zaman işte size

O zaman varmanın imkânı olur gayenize
Gençlerimizin, ilim için Batıya koştuklarında, kat'iyen unutmamaları gereken bir husus vardır: O da Batının ilmini, san'atını, tekniğini alırlarken, kendi "mâhiyyet-i ruhiyye"lerinin yani kendi kültür değerlerinin, kendi mukaddeslerinin kendilerine kılavuz olmasıdır. Aksi takdirde, selâmete çıkma ümidi boşuna beklenecektir:

Alınız ilmimi Garb'ın, alınız san'atını
Veriniz hem de mesainize son süratını
Çünkü kaabil değil artık yaşamak bunlarsız
Çünkü milliyeti yok san'atın ilmin yalnız
İyi hatırda tutun ettiğim ihtarını demin
Bütün edvâr-ı terakkîyi yarıp geçmek için
Kendi "mâhiyyet-i ruhiyye" niz olsun kılavuz.
Çünkü beyhudedir ümmîd-i selâmet onsuz.

Âkif'in şiirlerini, şahsi duyguları için karıştıranlar, hiçbir şey bulamayacaklardır. Ama çağdaş bir Türkiye ideali arkasında olanlar, Ondan çok şeyler öğreneceklerdir. Şiirlerinde, neden şahsi meselelere eğilmediğini ne güzel açıklıyor:

Viranelerin yasıcı, baykuşlara döndüm
Gördüm de hazanında bu cennet gibi yurdu!
Gül devrini bilseydim onun, bülbül olurdum
Yarab, beni evvel getireydin ne olurdu?

Semiramis ÇAVUŞOĞLU

Eğilmeyen İnsan

Mehmet Akif hakkında bir yazı yazmam istendiği zaman çok düşünmek lüzumunu duydum. Zira onunla yakın dost olmak veya birlikte çalışmak bahtiyarlığına eren Süleyman Nazif gibi, Eşref Edib gibi, Mithat Cemal gibi birçok şair ve yazarlar hatıralarını ve onun hakkında yazılabilecek her şeyi yazmış ve yayınlamışlardı. Benim yazım biraz da bunların tekrarından ibaret olacaktı. Yine de istedim ki tekrar mahiyetinde bile olsa yazacaklarımı faydalı olsun. Şüphesiz Mehmed Akif büyük bir şair, sanatkar ve mütefekkir. Bir milletin bütün fertlerinin şair, sanatkar veya mütefekkir olmasına imkân yoktur. Ancak, millet fertlerinin çoğunluğunun, hatta ideal olarak tamamının yüksek karakter ve iyi ahlak sahibi olmaları arzu edilir. İşte bu sebeple Mehmed Akif'in şiiri kadar belki ondan daha kuvvetli olan kaya gibi sağlam karakterinden ve yüksek ahlakından bahsetmeyi uygun buldum. Bu yazıyı okuyanlar, Akif'in hayattaki davranışlarını göz ön-

ne alıp düşünürlerse onun tutumunun insanı insan yapan değerlere ve terbiyesine vesile olduğunu görecektir.

Her şeyden önce Mehmed Akif'in karakterindeki iki önemli özelliği belirtmek gerekiyor. Akif sadece şiirler yazan bir şair veya düşüncelerini söyleyen bir mütefekkir değildir. O, yazdıklarını ve düşündüklerini hayatında aynen tatbik etmiş, eski tâbiriyle kavli ile fiili arasında hiçbir ayrılık görülmemiş bir kimsedir. Mevlanâ'nın türbesinde yazılı olan "ya olduğun gibi görün, ya görüldüğün gibi ol" sözünün toplum içinde pek az görülen canlı misallerinden biridir. İkinci vasfı ise şudur: çelik kadar sağlam bir mizaca sahip olan Mehmed Akif hiç eğilmemiş, hiçbir kuvvet ve menfaat karşısında bir kere bile tâviz vermemiş, hayatı boyunca doğru bir yolda yürümüştür. Bu son derecede mühim bir vasıftır, zira her türlü fenalık hep 'bir kerecikten ne çıkar' demekle başlar ve devam eder.

Bu kısa girişten sonra Mehmed Akif'in şiirlerinden misal-

lerle onun karakterini kalın çizgileriyle belirleyen bizzat yaşadığı bazı olayları nakledeceğiz. Okuyucu bunları biraz hayret ve biraz da hayranlıkla karşılayacaktır. Zira bu gibi hâdiselere günümüzde pek nadir olarak rastlanmakta, ortaya çıkan vasıflar ise unutulmuş ve tamamen mâzide kalmış bulunmaktadır.

Mehmed Akif hakiki ve samimi bir Müslüman idi. Bilhas- sa dinin hurâfelerden temizlenmesine çalışmış, İslam düşman- larının uydurduklarında şüphe olmayan ve Müslümanları tembelleğe sevkeden yanlış tevekkül anlayışıyla ömrü boyunca mücadele etmiştir. **Safahat'**ında bu hususları belirten pek çok şiirleri vardır. Meselâ:

*İnmemiştir hele Kur'an bunu bir kerre bilin,
Ne mezarlıkta okunmak ne de fal bakmak için.*

Halkalı Baytar Mektebi'ne dair yazdığı şiirinde şöyle diyor:

*O rasathane-i dünya, Semerkand bile,
Öyle dalmış ki hurafata o mazisile:
Ay tutulmuş, "koyalım şeytanı kalkın" diyerek,
Dümbelek çalmada binlerce kadın, kız, erkek!*

Mehmed Akif, daima çok çalışmak gerektiğini ve Kur'an-ı Kerim'in buyruğu vechile insanın çalışmasından başka bir kazancı olamayacağını belirtmiştir. "Kimin bu dünyada gözü kapalı ise âhirette de kapalı, hatta oradaki şaşkınlığı daha ziyadedir." mealindeki âyet-i kerimeyi şerh ederken müslümanlara da nasihat etmekte:

*Çalış dünyada insan ol, elindeyken henüz dünya
Öbür dünyada insanlık değilmiş yağma, gördün ya!*

*Bu âlem şöyle bir rüya imiş, yahut muvakkatmış ...
Evet ukbâda anlarsın ne müthiş bir hakikatmış!*

Akif, doğru ve hakperest bir kimseydi. Haksızlığa kat'iyen tahammülü yoktu. Başkalarına yapılan haksızlıkları nefesine yapmış kabul eder ve ona göre davranırdı. Eşref Edib anlatıyor: Umur-u Baytariye müdürü Abdullah Efendi'nin haksız yere azli üzerine kendisi de müdür muavinliğinden istifa ederek yirmi bir yıllık memuriyetini bırakmıştı. Yine Dârülfünun'da tensikat yapılırken felsefe müderrisi Ferit Bey'i kadro dışı bırakırlar. Değerli bir kimseye yapılan bu saygısızlığa Mehmet Akif tahammül edemez. Hemen istifasını verir. Sonra yanlışlık olduğunu söyleyerek Ferit Bey'i tekrar işe alırlar. Akif'ten de istifasını geri almasını rica ederler. Ancak kalbi kırılmış olan Üstad maddi ihtiyaç içinde olmasına rağmen Dârülfünun'a dönmez.

Mehmet Akif . sözüne son derece bağlı bir kimse idi. Bir kere söz ya ölüm ya da ona yakın bir felâketle yerine getirilemezse insan ancak o zaman mazur görülebilir" derdi. Mithat Cemal anlatıyor: "Meşrutiyetin ilk seneleri bir Cuma adam boyu kar yağdı. Çapa'daki bizim eve o gün sütçü, ekmeğe gibi adamlar bile gelmediler. Öğle yemeğinden biraz sonra biz hâlâ ekmeğe beklerken kapı çalındı, fakat... Akif Bey gelmişti! Bıyığının yanısı donmuştu. Şaşırdım. Nasıl geldiğini merak ettim: Beylerbeyi'nden nasılsa Beşiktaş'a bir vapur işlemişti. "Bu kadar mı?" dedim. Tabii ki bu kadardı. Ve tabii ki Beşiktaş'tan Çapa'ya işleyen bir şey yoktu. Ancak bunu

O, yazdıklarını ve düşündüklerini hayatında aynen tatbik etmiş, eski tâbiriyle kavli ile fiili arasında hiçbir ayrılık görülmemiş bir kimsedir. Mevlanâ'nın türbesinde yazılı olan "ya olduğun gibi görün ya görüldüğün gibi ol" sözünün toplum içinde pek az görülen canlı misallerinden biridir.

sormaya da lüzum yoktu, çünkü Beşiktaş'tan Çapa'ya insanları yürüyerek de gelirdi. Bu karda, tipide yaya yürünülen mesafeye ben şaşıkça Akif de benim hayretime şaşıyordu: "Gelmemem için kar, tipi kâfi değil, vefat etmem lâzımdı. Çünkü geleceğim diye söz vermişim."

Daha okul sıralarındayken Mehmet Akif ve arkadaşı Hasan Efendi sözleşmişlerdi. Kim önce ölürse sağ kalan, arkadaşının çocuklarına bakacaktı. Akif, okulda verdiği sözü unutmuyarak memuriyetten ayrıldığı ve maddi sıkıntı içinde olduğu bir sırada kendi beş çocuğuna ilâveten Hasan Efendi'nin üç çocuğunu da evine almakta hiç tereddüt göstermemişti. Mithat Cemal'in de belirttiği gibi aslında Mehmed Akif, arkadaşının çocuklarını evine alıp baktığını kimsenin bilmemesini isterdi. Tıpkı İstiklâl Marşı için konulan fakat almadığı ödülü alarak haberesizce ihtiyacı olanlara yardımda bulunmayı arzu edeceği gibi.

Mehmet Akif, halkın ıstıraplarına alâka gösterir, milletin ıstırabı karşısında kendi derdini unurturdu.

Hanümanlar sönüyor, zelzele yalnız bana mı?

Ortaklık can çekişirken açamam ben yarımı.
diyebilmiş ve bu yolda pek çok mahrumiyete göğüs germiştir.

Onun şîârî fazilet, vatanperverlik ve ilimdi. Ömrü boyunca bu prensipleri hakim kılmak için çalışmış. şiirlerinde, makalelerinde, millî mücadeledeki vaazlarında hep bunları terennüm etmiş ve bizzat hayat tarzı ile örnek olmuştur. Dindarlığı sebebiyle birçok haksız hücumlara maruz kalmıştı. Bu hücumlara bir cevap mahiyetinde olan ve kendi karakterini de tasvir ettiği şiiriyle yazıma son veriyorum

Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem,

Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.

Biri ecdadıma saldırdı mı, hatta boğarım...

— Boğamazsın ki!

— Hiç olmazsa yanımdan kovarım.

Üç buçuk soysuzun ardında zağarlık yapamam,

Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.

Doğduğumdan beridir âşıkım istiklâle,

Bana hiç tasmalık etmiş değil altın lâle.

Yumuşak başlı isem, kim dedi uysal koyunum?

Kesilir, belki, fakat çekmeğe gelmez boynum.

Kanayan bir yara gördüm mü yanar tâ ciğerim,

Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim.

Adam aldırma da geç git, diyemem, aldırırım.

Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırırim.

Zalimin hasmıyım ama severim mazlumun

İrticâin şu sizin lehçede manâsı bu mu?

HAZIRLAYAN: Gülsüm AK

ÂKİF'TEN İSTANBUL MANZARALARI

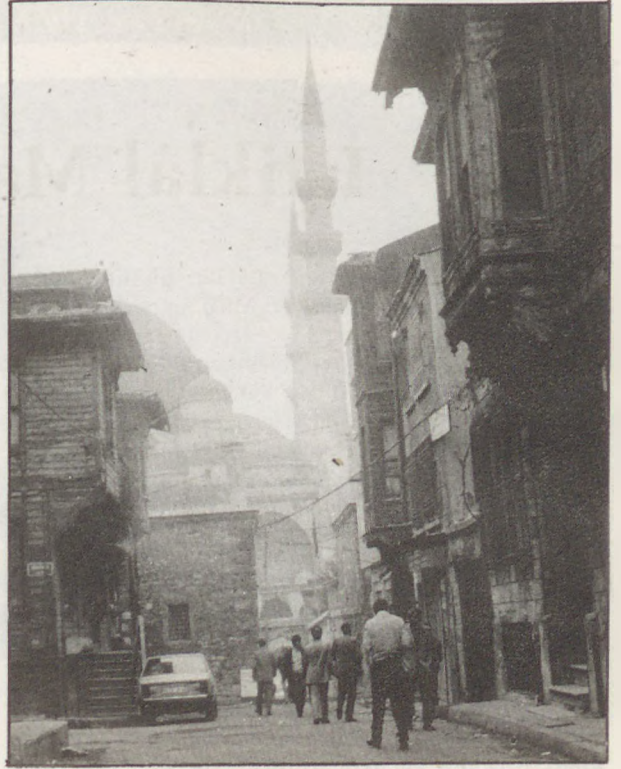
KÖPRÜDEN GEÇİŞ

Köprüden çok geçtim, ne kadar geçtimse bir kerecik olsun ümitsizliğe kapılmadım. Ne Haliç'in yosun renkli tembel suları, ne onun dünyaya küsmüş hissini veren durgun kenarı. Herkesin bakışı bir olmaz. Meselâ karıdaki sahilde başbaşa vermiş düşünüyör gibi duran eski kaba saba evleri gördükçe acı şeyler düşünecek, bunalayacaksınız. Fakat benim için öyle değil, Biraz şair gözüyle bakın, meselâ üzerinden geçtiğiniz yalpalayan tahta yolun ceddini bir tahta sal olarak düşünmeyin. Bunu yüzen bir bulvar olarak tahayyül edebiliriz. Gerçi Avrupada köprüler ufuklara asılı imiş, varsın olsun ne çıkar. Onlarda göklerde ise bizde de böyle daldırma olur. Hem tarihi eserlere göz gezdirirsek köprünün deniz altında olanı şimdiye kadar görülmemiştir.

Anlaşıldı ey sevgili okuyucu, ne kadar şiire özensem de seni en nihayet bu hayallerle çok çok birazcık güldürecekim. Yoksa aslında denizin kıyısında binlerce acı gerçek sırtıyor.

YENİ CAMİ

Diyeceksin ki "Hayalle uğraşmak boşuna" Peki şu gördüğün ilahi âbide de mi gerçek değil? Hoşuna gitmiyor mu? Çirkinlikleri seyreden gözüne boşuna işkence çekirme. Etraftaki çirkinlikleri unut! Bakışlarını karşında duran mabede çevir. Hiç yakın zamanlara kadar dalgalar beşiklerinden başka bir sahile böylesine değerli bir inci bırakmış mıdır? Sanatın seher aydınlığı olan bu büyüleyici parça ezelden beri nazlı uykuların kucağında saklanmıştır. Sanki deniz kıyısında uçuşan bir ışıklı tebessüm, sonsuzluk denizinin ebedi bir dalgası. Göge doğru yükselirken adetâ donmuş da inci kesilmiş. Bu inci parçasını semanın sonsuzluğunda seyretmeğe dalaran gözlerin neden yere inip de tekrar çirkinlikleri sey-

retsin. Çok yazık (güzelliklerde dinlendirdiğin bakışlarını) yere indirmeden batının ufuklarına çevir!

SÜLEYMANİYE

Şimdi de dur yaradanına yükselmek için ilmi basamak yapan şu baştanbaşta iman abidesi olan mabedi seyret. Ufuklara yüce dağlar gibi gölgeler düştüğünde sonsuzluktan daha çekici görünen abideyi seyretmek sanat zevkini doyurmaya yeter. Öyleyse durma o ışık âlemine sen de yüksel, orada karanlığın hükmü yoktur. O ilahî mabed kirlerden, karanlıklardan uzaktır, öyle de kalacak. Çünkü onu inşa eden mührünü sonsuzluğa vurmuş. İğrenç olan herşey dünyayı tufan gibi istilâ etse de bu gökyüzünde yüzen manâ âlemi yıldızının etekleri temiz kalacaktır. O ancak bu taş yığınlarını karşıdan seyredecektir. Kötülükler içten içe kaynasa, yeryüzündeki her şeyi yakıp, yıkıp, devirse de edep, haya manasını kaybetse de, kısaca bütün insani değerler alt üst olsa da artık mert yürekler mertliğin değeri kalmasa da bütün bunlara rağmen Süleymaniye heybetli kürsüsünde doğruluğun sembolü olarak yaşayacaktır.

Bir gün adalet ve inançlar yok olacak. En mukaddes yerlerde layık olmayan ayaklar dolaşacak. İnsanlık dinsizliği kendine din edinip, hafızasından Hakkın ismini silecek. Yüce olan herşey tarihin derinliklerine gömülecek. Fakat herşeye rağmen bu kutsal mabedin tek bir taşı düşmeyecek. Zira onun manevi havası insanlığını unutmuş zavallıların bu doğruluk yuvasına girmesine ebediyen mani olacaktır.

Bu mabed dört minaresiyle kalbe bağlı bir dil gibi mevlâsını her an zikreder. Bu heybetli görünüş sadece bir devre ait değildir. O başlı başına bir tarihtir, çukura atılacak leş değildir.

Dr. Mehmet Önder

İstiklâl Marşı Belgeleri

Millî marşlar, milletlerin bayrakları gibidir. Bayrak, bir milletin istiklâl âlâmetidir. Millî marşlar da bu istiklâli terennüm ederler.

Çağlar ve yüzyıllar boyu, birinden ötekine, sürekli-liliğini yitirmeden, kesintisiz devletler kurmuş bir milletiz. İstiklâlimizi temsil eden bayrağımız, şekli ve rengi ne olursa olsun, yüzyıllar boyunca, nesilden nesile, devletten devlete, millî bir emanet olarak devredile gelmiş, vatan sevgimiz, hürriyet aşkımız, imân ve inanç uğruna gâzâlarımız, savaşlarımız, zaferlerimiz, neşidelerimizde, destânlarımızda tuyuğlarımızda, kasidelerimizde dile gelmiş, terennüm edilmiştir. Bu millî coşkunluklar sözden, saza ve ahenge dönüşmüş, devlet ve ordu kesiminde bir millî musiki topluluğu oluşmuştur.

Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin, barışta ve savaşta her zaman "icra-i âheng" eden saray ve ordu çengileri, Anadolu Selçuklularının günde beş növbet çalan davullu, nakkareli "Nevbet-i peñç-gâne"leri, hele Osmanlı devletinin millî bandosu **Mehteran Takımı**, hür ve müstakil devlet olmanın yüceliğini dünyaya ilân etmişlerdir.

Türk istiklâlini temsil eden, bir anlamda istiklâl marşları diyebileceğimiz bu millî musiki, Osmanlı Mehter Musikisinde, güfteleri ve besteleriyle çoğu günümüze kadar ulaşmıştır. Ne var ki, Ondokuzuncu yüzyıldan başlayarak, başka milletler, millî marşların tek ve kesin bir şekle bağlamış ve diğer devletlere duyurarak resmileştirmişlerdir. Osmanlı devleti'nin ise Cumhuriyete kadar kesin ve tek bir İstiklâl Marşı yoktur. Savaş ve zaferlerin heyecanı ile bir takım marşlar bestelenmişse de bunlar ancak o günlerin hatıralarını terennüm eden marşlar olmuştur. Cezayir, Sivastopol, Plevne, İzmir, Çanakkale marşları bunlar arasındadır. Ordu, sancak, alay marşları, yalnız askerî birliklerin marşları olarak kalmış, millete mal edilememiştir. Yurt dışı temsilciliklerimiz, tören ve ziyaretlerde Türk millî marşının bulunmayışının sıkıntısını yıllar boyu çekmişlerdir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 23 Nisan 1920'de Ankara'da açıldıktan sonra, 3 Mayıs 1920'de, Anadolu'da ilk millî hükümet olan Birinci İcra Vekilleri Heyeti kurulmuş. Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa (Atatürk), aynı zamanda hükümet başkanlığına seçilmişti. Düşman İzmir'den sonra, Ege'den Anadolu'nun içerlerine doğru ilerliyordu. Düşmana karşı direniş halinde bulunan mahallî ve millî kuvvetler vardı. Padişah ve İstanbul hükümeti, Anadolu'da Mustafa Kemal Paşa (Atatürk)ün başlattığı millî uyanış ve hareke-

Birgün, Atatürk'ün başkanlık ettiği İcra Vekilleri Heyeti toplantısında konuşulurken, İsmet (İnönü) bu İstiklâl Marşı'ndan söz açmıştı. Konuşmalar burdan bir Millî Marş'ın yazılması ve bestelenmesine dönmüştü. Bu Marş milletin istiklâl duygularını, heyecanını ifade etmeli, coşturmalı, Marş, yalnız askerin değil, milletin de malı olmalıydı.

te karşıydı. Millet çoğunluğu ve aydınlar, Ankara'yı destekliyor, İstanbul'dan gizlice Anadolu'ya geçenler Ankara'da toplanıyorlardı. Mustafa Kemal Paşa ve onun kurduğu, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir umuttu. Memleketin kurtuluşu Ankara'ya bağlıydı.

Fevzi Paşa (Çakmak), Kozan Milletvekili olarak ilk Meclis'e girmiş, ilk hükümette Millî Müdafaa Vekili olmuştu. Miralay İsmet Bey (İnönü), Edirne'den Milletvekili seçilmiş, yeni hükümette Erkân-ı Harbiye-i Umumiye (Genel Kurmay) Vekili olarak görev almıştı. Sinop Milletvekili Dr. Rıza Nur da Maarif Vekiliydi.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçtiği (İrşad Encümeni) üyeleri Anadolu'ya dağılıyor, halkı millî mücadelenin amacı ve millî kuvvetlerin kuruluşu konusunda aydınlatıcı konuşmalar yapıyorlardı. Encümen üyeleri, cephede ön saflara kadar giriyor, askere moral veriyorlardı. Bu üyeler, aynı zamanda Garp Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) ile de görüşmüşler, askerin moralini yükseltecek bir (Vatan yahut İstiklâl Marşı)nın yazılıp bestelenmesini de istemişlerdi.

Birgün, Atatürk'ün başkanlık ettiği İcra Vekilleri Heyeti toplantısında konuşulurken, İsmet (İnönü) bu İstiklâl Marşı'ndan söz açmıştı. Konuşmalar burdan bir Millî Marş'ın yazılması ve bestelenmesine dönmüştü. Yeni Hükümetin bir Millî Marş'ı olmalıydı. Bu Marş, milletin istiklâl duygularını, heyecanını ifade etmeli, coşturmalı, Marş, yalnız askerin değil, milletin de malı olmalıydı.

Ayrıca, Millî Hükümetin kurulup işe başlamasıyla, dost ve yabancı devletlerle olan ilişkilerde, yapılan resmi törenlerde Millî Marş ihtiyacı kendini gösteriyordu.

Böyle bir Millî Marş kim yazacak, kim besteleyecekti?

Neticede, Millî Eğitim Bakanlığının bu işi üstlenmesine karar verildi. Bakanlık, Genelkurmay Başkanlığının desteği ile, Türk şairleri arasında bir Millî Marş Güftesi yarışması açacaktı. Kazanan güfte, yine yarışma yolu ile bes-

telenecekti. Güfte ve besteyi kazananlara Muvazene-i Umumiye bütcesinden, ayrı ayrı beşer yüz lira ödül verilecekti. Millî Eğitim Bakanı Dr. Rıza Nur imzasıyla vilâyetlere bir genelge hazırlandı. Genelgeyi, Bakanlık Ortaöğretim Genel Müdürü Kâzım Nami(Duru) yazmıştı. Genelge, 18 Eylül 1920 tarihini taşıyordu. Genelgede, memleketin içinde bulunduğu durum belirtildikten sonra:

a) Türk devletinin ebediliğini, Anadolu Millî Mücahdesinin ruhunu, Türkün istiklâl aşkını dile getirecek bir millî marş güftesinin yarışmaya açıldığı,

b) Yarışma sonunda marşın besteleneceği,

c) Marş güftelerinin 3 ay içinde 21 Aralık 1920 tarihine kadar Ankara'da (Maarif Vekâleti) ne gönderilmesi gerektiği,

ç) Yarışmaya katılacakların ad ve adreslerini ayrıca kapalı bir zarfa yazarak güfteleri ile birlikte göndermeleri.

d) Yarışma sonunda kazanan güfteye 500 lira mükâfaat verileceği bildiriliyordu.

Genelgenin bir örneği Hakimeyeti Millîye Gazetesinde yayınlanmış, ayrıca Büyük Millet Meclisinde güfteleri inceleyecek bir (Encümen) kurulmuştu.

Bundan sonra cereyan eden olaylar, hepimizin malûmudur. Güfte yarışmasına memleketin her köşesinden 724 şiir gönderilmiş, bu arada Dr. Rıza Nur, Türk-Rus görüşmelerine delege seçildiği için Millî Eğitim Bakanlığında ayrılmış, yerine Hamdullah Suphi Tanrıöver, Millî Eğitim Bakanı olmuştu (16 Aralık 1920). Derken gelen şiirler incelenmiş, içerisinde Millî Marş olabilecek bir güfte bulunamayınca, Hamdullah Suphi Tanrıöver, doğrudan doğruya Burdur Milletvekili Mehmet Akif(Ersoy)a, bir Millî Marş güftesi yazması için başvurmuş, Akif 500 liralık ödülün kaldırılması şartıyla bu işi kabul etmiş Ankara'da (şimdi Mehmet Akif Müzesi) ikamet ettiği Taceddin Dergâhında İstiklâl Marşını yazmıştı.

Mehmet Akif'in yazdığı İstiklâl Marşı, Büyük Millet Meclisi'nin, 1 Mart 1921 günkü oturumunda Hamdullah Suphi Tanrıöver tarafından okunmuş, Meclis heyetleriyle alkışlanmış, Meclis'in 12 Mart 1921 tarihli oturumunda da resmen kabul edilmişti.

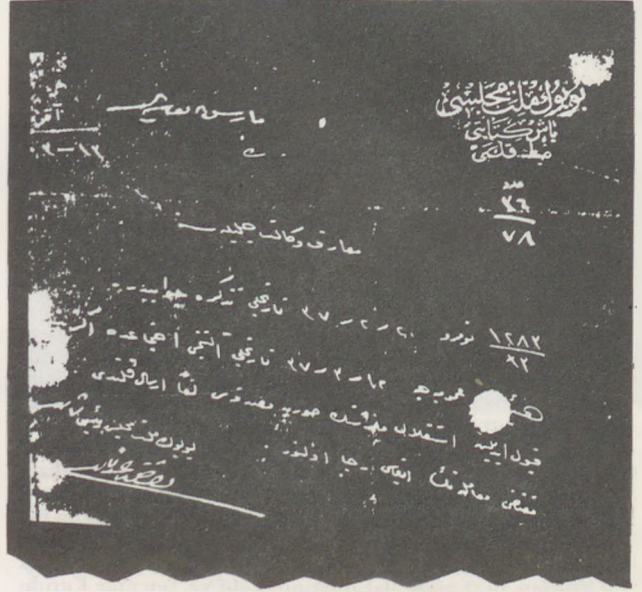
İstiklâl Marşı'nın Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabulünden birgün sonra, 13 Mart 1921'de, Meclis İkinci Reisi Mustafa Adnan (Adıvar) imzasıyla, Millî Eğitim Bakanlığına aşağıdaki yazı gönderilerek(Sureti ekli İstiklâl Marşı'nın kabul edildiği ve bestelenmesi hususu)bildirilmişti (1):

(Belge: 1 ve 2)

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Baş Kitabeti
Zabıt Kalemî
Adet: 36/78
Ankara, 13.3.1337

Maarif Vekâleti Celilesine

12/83-13 Numara ve 20.2.1337 tarihli tezkere cevabıdır.
Heyet-i Umumiyece 12.3.1337 tarihli altıncı ictimada

Belge İstiklâl Marşı'nın Büyük Millet Meclisi'nde kabulünden sonra. Bestesi için Güftenin Maarif vekâleti-ne gönderildiğine dair 13 Mart 1921 tarihli vazi

ekseriyet-i azime ile kabul edilen İstiklâl Marşı'nın suret-i musaddakası leffen irsal kılındı. Bestesi için muktezi muamele-nin ifâsı rica olur.

Büyük Millet Meclisi Reisi
Sanisi

Mustafa Adnan

Tezkereye İstiklâl Marşı'nın tasdikli bir sureti iliştilmiştir.

Bu işlem yapılırken, Marş Dosyası, 13 Mart 1921 gün ve 37/79 sayılı bir yazı ile ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Heyeti Reis (Başbakan) ve Millî Savunma Bakanı Fevzi(Çakmak) Paşa'ya gönderilmişti. Fevzi Paşa, Marş güftesini 25 Mart 1921 tarihli bir genelge ile başta Genelkurmay Başkanlığı olmak üzere bütün Bakanlıklara duyurmuştu. Dolayısı ile genelge Millî Eğitim Bakanlığında da yazılmıştı. Genelge aynen şöyledir (2):

(Belge: 3)

Türkiye Büyük Millet Meclisi
İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti
Kalemî Mahsus Müdüriyeti
Adet: 6-256
Ankara: 25.3.1337

Maarif Vekâletine

1- Türkiye Büyük Millet Meclisini 12.3.1337 tarihli altıncı ictima-i umumiyesinde ekseriyet-i azime ile kabul edildiği ve bestesi için muamele-i muktezisinin ifâsı Maarif Vekâleti Celilesine yazıldığı Meclis-i nişarünilleyh Riyaset-i Celilesinin 13.3.1337 tarih ve zabıt kalemî 37/79 numaralı tezkeresinde iş'ar buyurulan İstiklâl Marşı'nın suret-i musaddakası leffen irsal kılınmıştır efendim.

2- Bilumum vekâletlere yazılmıştır.

İcra Vekilleri Hey'eti Reisi
ve
Müdafa-i Milliye Vekili
Mustafa Fevzi
(İmza)

Millî Eğitim Bakanlığı, İstiklâl Marşı güftesini, musiki öğretmenleri arasında bir yarışma açarak besteleteceğini, bir jüri tarafından beğenilen bestenin sahibine 500 lira ödül vereceğini daha önce duyurmuştu.

Millî Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi(Tanrıöver), İstiklâl Marşı bestesinin önemli bir konu olduğunu biliyor, yarışmanın nasıl ve ne şekilde olması lâzım geldiği üzerinde ısrarla duruyordu. Millî Eğitim Bakanlığının dar kadrosu içerisinde bu işleri yapacak ve takip edecek ne uzmanı, ne de zamanı vardır. Sonunda, Bakanlığın aracılığı ile beste yarışmasının Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) genel merkezi'nce açılması, 500 liralık ödülün bu Cemiyetçe ödenmesi görüşüne varıldı. Yarışma ilân edildi.

İstiklâl Marşı bestesi için, bestekârlara tanınan süre tamamlanmıştı. 1922 yılı Mayıs ayında Millî Eğitim Bakanlığı'na gelen marş bestelerinin sayısı ellibeş'i bulmuştu. Yarışmaya katılanların çoğu musiki öğretmeni idi. Katılanlardan bazıları şunlardı: Ali Rifat (Çağatay), Ahmet Yekta (Madran), İsmail Zühdi, M. Zati (Arca), Raut Yekta, Sadeddin Kaynak, Santurî Ethem, Osman Zeki (Üngör), İbrahim Alâeddin, Ahmet Cemalettin (Cinkılıç), Abdülkadir, Musa Süreyya, Kâzım (Uz), Mustafa (Sunar), Neyzen Asım, Rıza, Hüseyin Sadeddin (Arel), İsmail Hakkı, Lemi (Atlı), Mehmet Baha (Pars), Bedri (Zabaç), Hasan Basri (Çantay), Suphi (Ezgi), Hikmet-Veli vb... Bu marşları kim seçecekti? Bir ara bu marşların Paris Müzik Akademisi'nde seçilmesi fikri ortaya atıldı. Hatta karar verildi. O günlerde Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Millî Eğitim Bakanlığından ayrılmış, yerine Karesi (Balıkesir) milletvekili Vehbi Bolak Millî Eğitim Bakanı olarak seçilmişti. Vehbi Bolak 9 Haziran 1922 günü Bakanlığının Telif ve Tercüme Kurulu Başkanlığına şu tezkereyi yazdı (3):

Maarif Vekâleti

Kalem-i Mahsus Müdüriyeti

Ankara: 9.6.1338

Telif Tercüme Hey'et-i Riyaset-i Aline.

Avrupaya gönderilmesi takarrür eden İstiklâl Marşı bestelerinden hangisinin Paris'e irsali muvafık olacağını tetkik buyurularak mezkûr bestelerden tefriki hususunda karar verilmesini rica ederim.

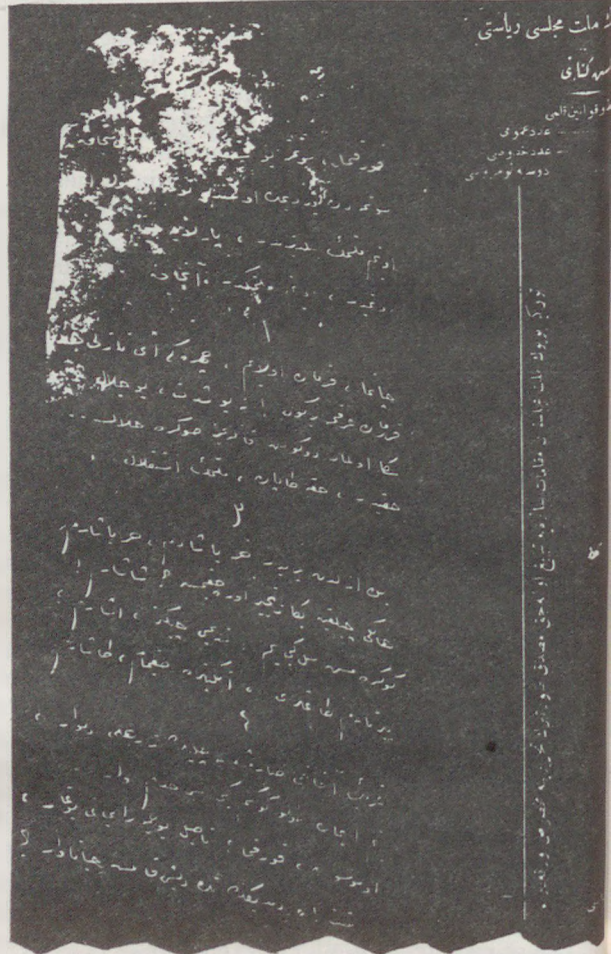
Maarif Vekili
(İmza)

Telif ve Tercüme Heyeti besteleri seçe dursun, diğer taraf-tan marş bestelerinin Paris'e gönderilerek orada seçileceği haberi, Meclis'te, milletvekilleri arasında hoşnutsuzluk yaratmıştı. Şark Cephesi Komutanı Kâzım Karabekir Paşa, ötedenberi kendi yazdığı marşın, İstiklâl Marşı olarak bestelenmesini istiyor. İcra Vekilleri Heyeti Reisi (Başbakan) Rauf (Orbay)la baskı yapıyordu. Şimdi İstiklâl Marşı bestelerinin Paris'e gönderileceğini duyar duymaz, şiddetle karşı koymuştu(4). Kısa bir süre sonra, Millî Eğitim Bakanlığı, Paris işinden vazgeçmek zorunda kaldı.

Bu işler böyle yürürken, besteciler kendi bestelerini yayınlamaya, buldukları şehir ve bölgelerde korulara söyletmeğe, bondolara çaldırmağa başladılar. Edirne ve çevresinde, Edirne musiki öğretmenlerinden Ahmet Yekta (Madran)'ın, İstanbul'da musiki öğretmeni Mehmet Zâti (Arca) ve Ali Rifat (Çağatay)'ın, İzmir ve Eskişehir bölgelerinde de İsmail Zühdi'nün, Ankara ve çevresinde O. Zeki (Üngör)'ün besteleri çalınıyor, söyleniyordu(5). Özellikle okullar, İstiklâl Marşları'na dört elle sarılmışlardı.

Büyük Zafer'den sonra, İstanbul ile de bağlantı sağlanınca, mevcut bestelerin İstanbul'da kurulacak bir komisyon tarafından seçilmesi fikri ağırlık kazanmıştı. Bu böyle sürüp gide-mezdi. Yeni Türkiye'nin İstiklâl Marşı kesin olarak belirlenmeliydi. Birçok bestelerde güfthenin tamamı, ya da bir kısmı söyleniyordu. Kaç kit'ası söylenmeliydi? Bir sohbet sırasında, Atatürk, İsmail Habib Sevük'e şunları söylemişti:

(İstiklâl Marşı'nın uzun olmaması noktasında mutabıkız. Söylenmediği veya çalındığı zaman, herkesi uzun uzun ayakta tutmak elbette doğru olmaz. Ancak bu marşın istiklâl davamızı anlatışı cihetinden büyük bir mânâsı vardır. Benim en

Belge: B. M. Meclisinde kabul edilen İstiklâl Marşı Güftesinin Tasdikli İlk Örneği

beğendiğim parçası şu. Siz ise bu parçayı marştan çıkartmaya karar vermişsiniz:

Hakkıdır, hür yaşamış bayrağımın hürriyet.

Hakkıdır, Hakka tapan Milletimin istiklâl

Benim bu milletten daima hatırlanmasını istediğim vecheler bunlardır (6).

Sonunda, buna da karar verildi. İstiklâl Marşı güftesinin iki kit'ası bestelenecekti. İkinci kit'anın sonundaki:

Hakkıdır, Hakka tapan milletimin istiklâl

mırsa'da Atatürk'ün beğendiği mısra idi.

Millî Eğitim Bakanlığı, çoğu tanınmış bestekâr ve musiki öğretmenleri tarafından yapılan 55 adet İstiklâl Marşı bestesini İstanbul'a göndermeğe karar vermişti. Bakanlık 12 Eylül 1923 tarih ve 1722-230 sayılı ile İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğüne bir tezkere yazarak, (ilişik marş bestelerinin İstanbul Musiki Encümeni Reisi Ziya Paşa'nın başkanlığı altında yapılacak özel bir komisyona incelettirilmesini ve uygun rücecek bestenin İstiklâl Marşı olarak seçilmesini) istemiştir. Tezkere İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğüne gelir gelmez, bu teler yine bir yazı ile Musiki Encümenine gönderilmiş ve men bir komisyon kurulmuştu. Ziya Paşa'nın başkanlığına kurulan özel komisyon çalışmalarına başlamış ve 1923 yılı Temmuzda sonuçlandırarak raporu Millî Eğitim Müdürlüğüne vermişti. Rapora göre, Şark Musikisi Reisi Ali Rifat (Çağatay)'ın bestesi, İstiklâl Marşı bestesi olarak kabul edilmiştir. İstanbul Millî Eğitim Müdürlüğü aşağıdaki yazı ile durumu Millî Eğitim Bakanlığına bildirmişti (7):

(Belge:4)

Türkiye Büyük Millet Meclisi
Hükümeti
İstanbul Vilayeti

Maarif Müdüriyeti

Maarif Vekaleti Celilesine

12 Şubat 1339 tarihli ve 1722/230 numaralı tezkere-i âliye-i vekaletpenahileri cevabıdır.

Burdur Meb'usu Akif Bey tarafından tanzim olunan İstiklâl neşidesini marş olmak üzere bestelemiş olan zevâtin beray-ı tetkik tevdi olunan ellibeş adet marş bestelerinin Encümen-i Musiki reisi Ziya paşa Hazretlerinin riyaseti altında İstanbul'da mevcut musikîşinasanından teşkil edilen komisyon tarafından icra kılınan tetkik neticesinde Şark Musikisi Cemiyeti Reisi Ali Rifat Beyefendinin tertip ettikleri marşın resmî ve millî marşların tanziminde nazar-ı dikkate alınması lazım gelen bütün evsafı câmi olduğu anlaşılmasına binaen sairlerine tercih birinci derecede kabul edilmiş, ayrıca Rauf Yekta ve Zati ve muallim Kazım ve doktor Suphi beylerin besteleri dahi bidderece ihtihap olunarak mütebaki diğer bestelerin şayan-ı intihap görülmemiş olduğu 12 Temmuz 1339 tarihli mezkur komisyon mazbatasında bildirilmiş olduğu arz ve mezkur mazbata ile beraber marş besteleri leffen takdim kılınmıştır efendim.

İstanbul Maarif Müdürü
(İmza)

Millî Eğitim Bakanlığı, Ali Rifat (Çağatay)ın bestesini bastırarak bir genelge ile bakanlıklara ve okullara yaymış, fakat ardından birçok itirazlar başlamıştır. Bu itirazlarda Ali Rifat'ın Batı Musikisini bilmediği, alaturka musiki sanatçısının alafrağa bir marş bestelemeye kalkışmasının uygun olmayacağı ileri sürülüyordu. İlk itiraz İzmir'de Musiki öğretmeni M. Zati (Arca)dan gelmişti. Hatta M. Zati (Arca), 27 Temmuz 1923 günü İzmir'e gelen Atatürk'ü, Göztepe'de Latife Hanım'ın Köşkünde İstanbul Dar'ülbedai sanatkarları ile birlikte ziyaret ederek, Ali Rifat (Çağatay)ın marş bestesinin armoni bilgi ve kurallarına uymadığını, İstanbulda alınan kararın kaldırılmasını, yarışmaya gönderilen marşların Viyana Konservatuarına gönderilerek orada seçilmesini istemiş. Atatürk'e bir de muhtıra vermişti. İzmir Kız ve Erkek Lisesi Musiki öğretmeni İsmail Zühdü de bu düşüncede idi.

Atatürk, Genelkurmay vekili Fevzi (Çakmak) ve Millî Eğitim Bakanı İsmail Safa (Özler) ile bu konuyu görüşeceğini söyledi.

Atatürk'ün İzmir dönüşünden sonra, İstiklâl Marşı bestelerinin yeniden, bir komisyon vasıtası ile incelenmesi kararlaştırılmıştı. Bu arada İzmir Lisesi musiki öğretmeni İsmail Zühdü, bestelediği İstiklâl Marşı'nı doğrudan doğruya Atatürk'e göndermişti. Atatürk, Marş bestesini Muhafız Birliği Komutanlığına göndermiş ve incelettirilmesini istemişti. Komutanlık, 26 Mart 1924 tarihinde Cumhurbaşkanlığına şu cevabı vermişti:

Riyaset-i Cumhur

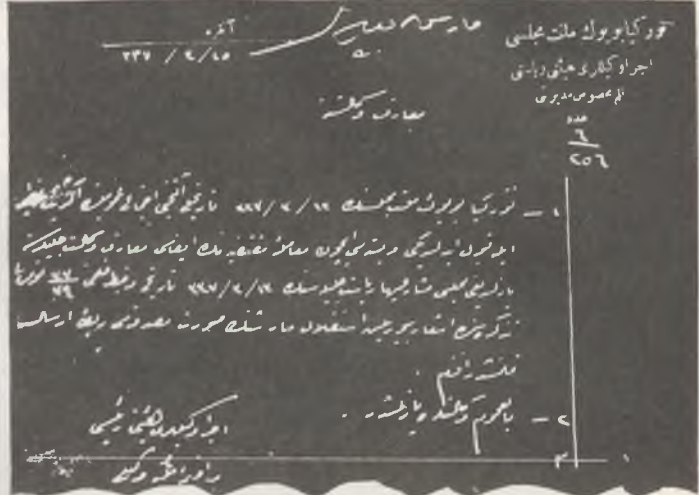
Ankara: 26 Mart 1340

Muhafız Kıt'ası Kumandanlığı

Nu: 276

Riyaset-i Cumhur Kalem-i Mahsus Müdüriyetine

İsmail Zühdü Bey tarafından bestelenen İstiklâl Marşı notası Riyaset-i Cumhur musiki başmuallimi İhsan Bey tarafın-

Belge: 3F. B. M. Meclisince kabul edilen İstiklâl Marşı Güftesi'nin 25 Mart 1921 tarihli ve icra vekilleri Heyeti Reisi Mustafa Fevzi (Çakmak) imzası ile Maarif vekaletine ve bütün vekaletlere genelge

dan tanzim edilerek leffen takdim kılınmıştır. Muktezasının iş'arını rica ederim efendim.

Binbaşı Şerif

Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürü, Marş bestesini Atatürk'e sunmuş. Atatürk'te, Marş bestelerinin seçiminde dikkate alınmak üzere Başbakanlığa bir tezkere yazdırarak imzalamıştı. tezkere aynen şöyledir (8):

Türkiye Riyaset-i Cumhur Ankara: 30 Mart 1340

Kalem-i Makam

Müdüriyeti

6/350

Başvekalet Canibi Samiine

İzmir Kız ve Erkek Lisesi musiki muallimi İsmail Zühdü Bey tarafından istiklâl Marşı için tanzim ve riyaset-i Cumhur musiki muallimi İhsan Bey tarafından intihap edilen bestenin notası leffen irsal kıldndı.

Resmî Marş bestesinin intihabında nazar-ı dikkate alınmasını rica ederim.

Türkiye Reis-i Cumhuri
Gazi Mustafa Kemal

İşte bu günlerde, İstanbul Muzika-ı Hümâyın Şefi Osman Zeki (Üngör), Atatürk'ün daveti üzerine Ankara'ya gelerek Cumhurbaşkanlığı Orkestra Şefi olmuştur. Osman Zeki, 1880 yılında Üsküdar'da doğmuş, Türk ve Batı Musikisi Öğrenimi görmüş, İkinci Meşrutiyet'den sonra, Saray'da ilk senfonik orkestrayı kurmuştur.

İstiklâl Marşı güftesi seçildikten sonra açılan beste yarışmasına o da katılmış, İstanbul ve çevresinde onun bestesi de çalınmaya başlanmıştı. Ne var ki, beste seçiminde Ali Rifat'ın bestesi ilk dereceyi almıştı. Almıştı ama şimdi bu seçim iptal edilmişti. Ankara'ya geldikten birkaç hafta sonra, 11 Mart 1924'te, Atatürk'ün eşi Lâife Hanımın himayelerinde Rumeli Göçmenleri yararına ilk konserini vermiş konserin verildiği Millî Sinema Salonu alkışlardan inlemişti (9).

O. Zeki (Üngör) o gece kendi bestesi olan İstiklâl Marşı'nı da çalmış. Atatürk ve Lâife Hanım, Marşı çok beğenmişlerdi. İstiklâl Marşı bestesini, daha sonraları bir hatıratında şöyle anlatıyordu:

(... Şişli'de Uğur Apartmanında oturuyordum. Kurtuluş ordusu süvarilerinin İzmir'e girdiklerinden iki veya üç gün sonra, evimde, arkadaşlarımla oturuyorduk. Kapı çalındı. İlkokul öğretmenini İhsan geldi. Büyük bir heyecan içinde, süvarilerin İzmir'e girişlerini anlatmaya başladı. Hepimiz coşmuştuk. Hemen kalkıp piyano başına geçtim. Ve derhal içimden doğan parçayı çalmaya koyuldum. Böylece marşın ilk (ti) yerine kadar olan akoru çıktı. Bu şekilde iki, üç mezür yaptım. Arkadaşlarım: "- Aman, dediler, bu çok güzel şey olacak". Bunun üzerine İhsan'a İzmir'in kurtuluşunu ve büyük zaferi bütün teferruatı ile anlatmasını rica ettim. O anlattı, ben çaldım. Böylece kısa zamanda eserin taslağı ortaya çıktı. Ertesi gün de çalıştım. İki gün sonra beste bitti. Arkadaşlarıma gösterdim. Çok beğendiler. Bunun üzerine bu müziği milli marş olarak takdimine karar verdim) (10).

O. Zeki Üngör, eseri önce vokalsiz, yani sözsüz olarak bestelemiş, daha sonra Mehmet Akif'in şiirini besteye giydirmişti.

Sonradan O. Zeki Üngör'ün bestelediği İstiklal Marşı üzerinde pek çok tenkitin yapıldığını görüyoruz. Bu bestenin önce, son Osmanlı Padişahı Mehmet Vahdeddin için yapıldığını, Marş'ın kompozitör Edgar Menas efendi tarafından armonize edildiği, bestenin ilk bölümündeki ön ölçünün Karmen Silva adlı yarıncı bir şarkıdan transpozisyon suretiyle alındığı söylenmiştir. O. Zeki Üngör ise bu tenkitlere verdiği cevapta: (Ben, İstiklâl Marşımızın hiçbir esere benzemediğini biliyor ve iddia ediyorum. Aksini ispat ederlerse, derhal gider bunu ispat edenler karşısında saygı ile eğilirim) demiş, Marş'ın kendisi tarafından, Ordularımızın İzmir'e girişinden birkaç gün sonra, o günlerin zafer heyecanı içinde bestelendiğini sözlerine ilâve etmiştir. Edgar Menas efendi de, O. Zeki Üngör'ün bestesi üzerinde kendisinin de yardımı olduğunu bu bestenin özellikle Akif'in güftesi için yapıldığını, Büyük Zafer'i izleyen günlerde bestelendiğini söylemiş, tenkitleri insafsızlıkla yorumlamıştı (11).

Bir süre sonra, Ankara'da Musiki Muallim Mektebi'ni kuran O. Zeki Üngör'ün İstiklâl Marşı, 1930 yılından sonra, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî marşı olarak kabul edilmiştir.

- 1) Millî Eğitim Bakanlığı arşivi, İstiklâl Marşı dosyası.
- 2) M. E. B. Arşivi, İstiklâl Marşı Dosyası.
- 3) M. E. B. Arşivi, İstiklâl Marşı Dosyası.
- 4) Kazım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, s: 1126, İstanbul 1959
- 5) Muhittin Nalbandoğlu, İstiklâl Marşımızın Tarihi, s: 148, İst. 1963
- 6) Aynı eser.
- 7) M. E. B. Arşivi İstiklâl Marşı Dosyası
- 8) Cumhurbaşkanlığı Arşivi, Dolap 5, Kutu 45-3, dosya: 59
- 9) Hakimiyeti Milliye Gazetesi, 12 Mart 1924
- 10) Ethem Üngör, Türk Marşları, s:73, Ankara 1966
- 11) Bu konularda daha geniş bilgi için bakınız: Muhiddin Nalbandoğlu, İstiklâl Marşımızın Tarihi, s.154-161, İstanbul 1963

AKİF'TEN ŞİİRLER

RESSAM HAKLI!

*Bir zaman vardı ya târihi mukaddes modası..
Yeni yapıldığı köşkün büyücek bir odası,
Mutlakaa eski tasâvir ile zinetlensin
Diye, ressam aratır hayli zaman bir zengin.
Biri peydâ olarak, ben yaparım, der, kolunu
Sığayıp akşama varmaz, sekiz arşın salonu
Sıvar, amma ne sıvar! Sahibi der:*

— Usta bu ne?

Kıpkızıl bir boya çekdin odanın her yerine!

— Bu resim, Askeri basmakda iken

Firavn'ın,

Bahri ahmer yarılıp geçmesidir Mûsânın.

— Hani Musâ be adam?

— Çıkmış efendim karaya!

— Firavun nerde?

— Boğulmuş!

— Ya bu kan rengi boya?

— Bahri ahmer, ay efendim, yeşil olmaz ya bu da!

— Çok güzel levha imiş, doğrusu şenlendi oda!

Cild: 1 — 20 Teşrin sani 1325

Ziyad EBÜZZİYA

Âkif'i ilk ve son ziyaretim

İstanbul Hukuk fakültesinde idim. Amcam, merhum Velid Ebüzzıya, Zaman isminde bir gazete çıkarmağa başlamıştı. Ben de, dünyanın bu en tatlı ve en güç mesleğine bu gazetede adım atmıştım.

Büyük milliyetçi, vatansever, sarsılmaz iman sahibi, yüce şair Mehmet Akif, Mısır'dan yurda dönmüştü. Dönmüştü ama, Balkan ve Cihan harblerinin ızdırab ve felâketlerinin, işgal yıllarında, kurtuluş savaşında, Türkün zafere ulaşacağına, İstiklale kavuşacağına olan inancıyla verdiği mücadelenin yıpratamadığı, o pulat bünyeyi, onbir sene süren Mısır ikameti, çektiği vatan silası, eritmiş bitirmişti. Yurda dönmüş bulunan, hiç bir güç karşısında yenilmeyen, eğilmeyen bu mücadele heykeli ruhen yine dimdik ve azim dolu idi ama, artık vücudu, bu azim ve iman volkanını taşıyamıyordu, beden çökmüştü. Akif hasta, çok hasta idi. Yıllarca hasretini çektiği, özlediği sevdiği İstanbul'unu dolaşma imkânını bile bulamadan, hastahaneye yatırılmıştı.

Velid Beyle Akif'in dostlukları kardeşlik derecesinde idi. İstiklâl savaşında, Akif Ankara'da, Velid Bey İstanbul'da, düşmanı def etmeğe uğraşırken de temaslarını kesintisiz sürdürmüşlerdi. Cumhuriyetin ilk yıllarında ikisi de İstanbul'da bulunmuşlardı. Sık sık görüşüyor, derdeleşiyorlardı. O yıllarda Galatasaray'ta yatılı öğrenci idim. Hafta tatiline perata yatılı öğrenciler çıkılırdı. Ben de doğru matbaaya giderdim. Maalesef, üstadın, amcamın, matbaamızda ziyaretlerinin hiç birinde bulunabilmek saadetine erememişim.

Akif'in hastahaneye yatırıldığı haberi gelir gelmez, Velid Bey, hemen ziyarete koştu. Döndüğünde yüzü karma karışıktı, hüzne boğulmuştu. Bakışlarımda beliren sualimi anlamış, sormama mahal kalmadan cevaplandırmıştı: "Harab olmuş, bitmiş! Doktoru ile görüştüm. Elerinden gelen gayreti gösteriyorlar, ama endişeliler. Cenab-ı Hakkın lütfu ile toparlanırsın inşallah!" sözleri bugün gibi kuşağımdadır.

Kıymetli yazar ve gazeteci, merhum Feridun Kandemir, Zaman adlı gazete-

mizde de röportajlar yazardı. Kandemir, Cihan Harbinde, Medine Müdafası Kahramanı Fahri Paşanın birliklerinde vatanî görevini yaparken, Hicazda Akifle tanışmış, Milli Mücadele yılları boyunca da, Ankara'da vazife görürken de beraber olmuş, O'nu, yakından tanımak saadetine eren herkes gibi, bütün varlığı ile Akife bağlanmıştı. Kandemir, bir temmuz günü gazeteye geldi. Fotoğrafçımızı arıyordu. Ne olacak diye sordum. "Akif'i görmeğe gideceğim, resmini de çekirmek istiyorum" deyince, amcamdan cesaret edip dileyemediğim, beraber gitme ricamı, Kandemir'den istedim.

Hastahanenin uzun ve zayıflığı, koridorlarında yattığı odaya yaklaşırken duyduğum heyecanı tarif edemem. Odaya girdik. Bembeyaz bir oda, beyaz demir bir karyola, yastıklara sırtını dayamış, yarı uzanmış bir kimse. Beyaz bir sakalın çevrelediği sapsarı kesilmiş beniz, içine çökmüş yanaklar ve zayıflığın, halsizliğin nisbetsizce uzattığı hissini veren, sivrilmiş ince uzun bir burun. Kandemir'i görür görmez, bu soluk yüzde, bir tebessüm belirdi, ve bu halsiz vücuttan beklenmeyen gürlü, canlı bir ses: "Vay! Gel bakalım! Mücadele dostum!" dedi. Oda-

da birkaç ziyaretçi vardı. Kandemir'e biri sandalyasını verdi. Akif, yatağının yanını gösterdi: "Gel, şöyle, yakınımaya otur!" dedi. Ben kapının kenarında, ayakta, harabolmuş, erimmiş bu emsalsiz kıymete bakıyordum. Kandemir: "Siz Ebüzzıya'nın torununu getirdim!" deyince, Akif'in bakışları bana çevrildi, yukarıdan aşağı bir süzdü, sonra yüzünde tatlı bir tebessüm belirdi! "Zahmet ettin, oğlum! Ayakta kaldın!" dedi. Kandemir: "Müsaade ederseniz elinizi öpmek ricasında!" deyince, "Gel bakalım oğlum!" dedi ve derisi kemiğine yapışmış elini, hafifce kaldırarak, uzattı. Ben eğilip bu mübarek eli öperken, Akif, diğer eline saçımı okşadı ve: "Allah seni de büyük babanın, babanın, amcanın yollarından ayırmasın!" dedi. Yine kapının kenarına çekildim. Müsaadesile, koridorda bekleyen fotoğrafçımızı çağırdık, Akif'in yalnız ve Kandemirle birlikte resimleri çekildi.

Kandemir'in Mehmet Akif'le yaptığı konuşma ve çekilen resim, Zaman'da yayımlandı mı hatırlamıyorum. Ancak 1960 lı yıllarda Kandemir, çıkartmakta olduğu mecmuasında, bu ziyareti: "Mehmet Akif ile son konuşma" başlığı ile yayınladı ve o tarihe resmi de basdı.

Yanılmıyorsam Akif ile yapılan son yayınlanmış konuşma budur.

Kandemir'in bu yazısından aldığım parçaları ve yayınladığı resmi sunuyorum: ".... Özledin mi bizi, Üstad?

Dudaklarını hiç kıpırdatmasaydı bile, bu zehir gibi gülümsemesile herşeyi söylemiş olurdu.

—Özlemek mi oğlum.. özlemek mi.

Bu acının büyüklüğünü bir daha kendi içinde görmek ister gibi gözlerini yumdu. Sonra kesik kesik dedi ki;

—Mısırdan üç gecede geldim... Bu üç gece, otuz asır kadar uzun sürdü. Orada onbir yıl kaldım.. Fakat bir an oldu ki.. onbir gün daha kalsaydım... Çıldırdım...

—Ya kavuşmanın sevinci?

—Onu sorma oğlum.. Onu ben kendi kendime bile soramıyorum, ancak, yazık ki vapurdan çıkar çıkmaz işte böyle yatağa düştüm; hiç birşey göremedim... Amma, cennet gibi yurdumdayım ya... Çok şükür...

Hastalığı aklına geliyor:

—Karaciğerim, dalağım şişmiş.. Geldik, yattık burada, Müşahede altına aldılar, bakalım ne olacak?

Eski hatıraları deşiyor, Milli Mücadelenin ilk günlerinde Ankara istasyonunda, karşılaşmamızı hatırlıyorum.

—Evet... diyor, İstanbuldan, mücadele aleyhine fetva çıktığı gün ayrılmıştım. Üsküdar'dan araba ile, şimdi ismini hatırlayamadığım bir köye gittik. Oradan "Cuma"yı tuttuk. O zaman Adapazarında kanşıklıklar vardı, girmedik, kenardan geçtik. Kâh öküz arabalarıyla, kâh beygirlerle Lefkeye geldik ve trenle An-

karaya ulaştık. Ankara... kayınıyordu... Heyecan ve helecan içinde... Kimsede kendini düşünecek hal yok. Her sabah, bir başka Ankara olurdu orası... Her gün, bir gün evveli arardı sanki insan.. Güneş bile, sanki bir gün evvelkinden daha az parlak doğardı... sönmeğe doğru giderdi. Hiçbir şey kalmamış gibi idi kimsede... lâkin, o hava içinde kimsenin.. "Eh artık herşey bitti" diye tam ye'se düştüğü hamdolsun görülmedi. Hayır, asla ye'se düşmedik. Zaten başka türlü çalışabilir mi idi? Ne topumuz vardı, ne tüfemiz. Fakat imanımız büyüktü..

Yavaşça yatağında doğruluyor, yaslıklara yaslanıyor, sesi birden canlanıyor:

—İstiklâl Marşı.. "Doğacaktır, sana va'dettiği günler hakkın!" Bu ümitle,

Akif'in hastahaneye yatırıldığı haberi gelir gelmez, Velid Bey, hemen ziyaretine koştu. Döndüğünde yüzü karma karışıktı, hüzne boğulmuştu. Bakışlarımda beliren sualimi anlamış, sormama mahal kalmadan cevaplandırmıştı: "Harab olmuş, bitmiş!"

imanla yazılır. İmanım olmasaydı, yazabilirdim mi idim? Zaten ben, başka türlü düşünüp, başka türlü yazanlardan değilimdir. Bu, elimden gelmez. İçimde ne varsa, bütün duygularım yazarımdadır. Şu var ki, İstiklâl Marşının şiir olmak üzere bir kıymeti yoktur. Ancak tarihi bir değeri vardır.

"Kimbilir belki yann, belki yanndan da yakın.."

—Ya büyük zafer üstadım?.. O anda ne duyduyunuz?

Kalbi durmuş gibi sarsılıyor, sonra bir anda yeniden canlanmış gibi nereden geldiği bilinmez bir ışıqla gözlerinin içi gülerek;

—Ahhh!.. diyor Allahım ne muazzam zaferdi o! Ortalık herc-ü merç oldu. Beş saat içinde bir başka dünya doğdu.

Tekrar gözlerini yumuyor.

—Ve biz, mest olduk. Artık benim, ne düşünecek ne yazacak, hattâ ne yaşayacak takatım kalmıştı... Bizim dilimiz tutulmuştu. Ordu, bizzat yazıyordu.

Üstadi ziyarete gelenler, ikide birde konuşmamızı ister istemez kesiyorlar. Bu arada —bahsi değiştirerek —Mısırdan nasıl vakit geçirdiğini sorduk:yine ağır ağır anlatıyor:

—Kahire'nin yirmibeş kilometre güneyinde, "Helvan" denen, sakın asüde bir köşe vardır. Orada oturduğum Zaten tab'an münzevi bir adamım. Gürültüyü sevmem. İstanbul'da iken de böyle idim. Mısırdan da Darülfünun işi çakıncaya kadar Helvanda yaşadım. Son zamanlarda Kahireye indim.

—Mısırdan bir şeyler yazdınız mı?

—Geçmişten adam hisse kaparmış.. Ne masal şey! Beşbin senelik kussa, yann hisse mi verdi? "Tarihi Tekerrür" diye tarif ediyorlar; hiç ibret alınsaydı, tekerrür mü ederdi?

Ve üstadın yine Helvan'dan yazdığı

"Firavunla Yüzyüze" sinden şu son parçayı alıyorum:

Bileydim, ey koca Mısır ilâh: uryânı
Bekan için mi hakikat? Meramin oysa, hedefi

Fakat bu hakkı ne taştan, ne leşten is temeli

—Biraz kendime gelirimse, daha yazacak şeylerim var, hepsi hazır.. Var kafamda hazırlanmış mevzularım.. En son yazım mı? Ha evet, en son Mısırdan geçen sene bir resmimi çekmişlerdi... Güneşli bir hava idi. Gölge de up uzun, kumlarda duruyordu. Bu resmin altına şöyle yazmıştım:

Hepsi göçmüş, hani yoldaşlarının hiç biri yok.

Sen mi kaldın yalnız, kafileden böyle uzak.

Postu sermekse meramin yola, serdir mezler.

Hadi, gölgeyle beraber silinip gitme-ne bak.

"İşte son yazım budur" diyen kupkuru dudaklar, birbirine yapışıyordu!..

1936 Temmuz-KANDEMİR

Biliyorsunuz, bazı gizli akımların her ülkede uyguladığı şaşmaz kaidelerinden biri de, o ülkede, inanılan, sevilen, dürüstlükleri, dindarlıkları, milliyetçilikleri ile örnek alınan, kendisine veya hatırasına bel bağlanan insanları, yalan ve iftiralarla kötülemek yıpratmak ve gözden düşürmek çabasıdır. Akif'in hakkında bu iftiraların en fazla kullanılanları iki guruptur. Bunun en yaygını:

"Akif, müteassıptır, yobazdır, mürtecidir. Cumhuriyetle beraber kabul edilen laiklik prensibini benimsemediği için, şeriat ahkâmının uygulandığı bir islâm memleketine gidip yerleşmiştir. Şapka kanununu kabul etmek, başından fesi çikarmak istemediğinden, Mısır'a gidip yerleşmiştir!"

Akif tam anlamıyla dindar bir insandı. Dinimizin bütün hususiyetlerini gereği gibi bilen bir din alimi idi. Dinimizin vecibelerini noksansız yerine getiren bir insandı. İslamiyet asla taassubu kabul etmeyen, taassubu reddeden bir dindir. Bu gerçeği sadece dinimizin özelliklerini hakkı ile bilenler değil, islâmiyeti incelemiş olan, başka din mensubu bilginler de, eserlerinde kabul eder ve belirtirler. Müslümanlar arasında, her devirde rastlanmış olan taassup, irtica, yobazlık hakaretleri, sırf cahillik eseridir. Bir cahilin bilgisizliği yüzünden meydana gelen üzücü olayları ise, bir dinin kusuru olarak,

esasına yüklemek — kasden böyle davranılmıyorsa — aynı derecede bir cezalet eseridir.

Akif laiklik ilkesine hiç bir zaman karşı gelmemiştir. Eserleri meydandadır. Laikliği red eden tek bir satırı, tek bir mısraı yoktur. Laiklik prensibinin kabulü ile, memleketimizde camiler kapatılmamış, namaz yasaklanmamış, ezan men edilmemiştir ki dindar bir insan dini vecibelerini yerine getirebilmek için, Türkiye'yi bırakıp başka bir islam ülkesine göç etsin.

Akif muhafazakârdır ama, muhafazakârlığını, bir elbise veya serpuş değiştirmekte direnen bir davranışa girecek adam değildir. Fes veya şapka giymekle dinin bir ilgisi bulunmadığını takdir edecek kültüre sahiptir. Akif Mısır'a gitmeden de şapka giydiği gibi, Mısır'dan dönerken de şapka ile gelmiştir. Şapkalı resimi de vardır. Eğer şapka giymeyi red eden bir cahil, bir mürteci olsaydı, bundan kurtulmak için, Mısır'a gideceği yerde, pekâla bere giyerek idare ederdi!

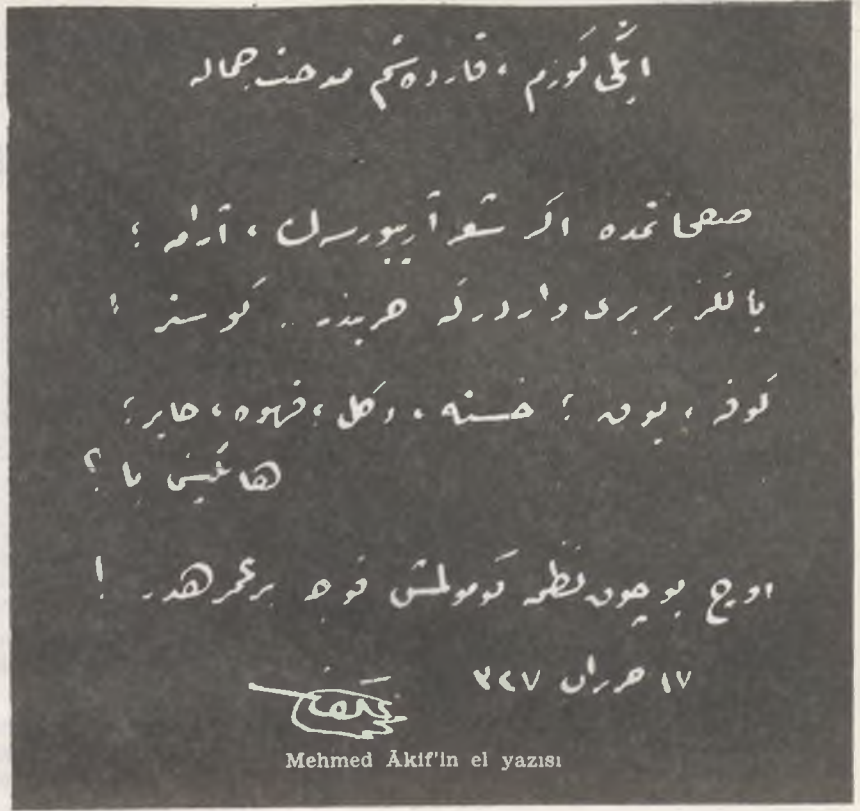
Akif'e devamlı olarak atılan ikinci büyük iftira, "Büyük Millet Meclisi kararı ile, Diyanet İşleri Genel Müdürlüğüne, kendisine yapılan "Kur'an-ı Kerim"i tercüme etmek ricasını kabul ederek, verilen Altı Bin lirayı alması, tercüme yaptığı halde teslim etmemesi ve ödenecek paranın üstüne oturmuş gibi gösterilmesidir.

Akif tercüme vermemeğe karar verince, almış olduğu Altı Bin lirayı iade etmiştir. (Bunun kayıtlarında belgesi vardır.)

Tercüme yaptığı halde Diyanet işlerine vermemiş olmasının sebebi ise bambaşkadır.

Cumhuriyet'in ilânından sonra, mevcud Kuran-ı Kerim tercümelerinden daha ilmi ve aslına uygun bir tercümenin yapılması vetefsiri ile beraber basılması kararını, Büyük Millet Meclisi vermiş, Diyanet İşleri'ne, bu iş için on iki bin lira (10 tarihin altın raici ile üç bin altın) tahsis etmiştir. Diyanet işleri tercüme Akiften, tefsiri, devrin en büyük din alimi, Elmalı Mehmet Hamdi Yazır dan rica etmiş, kabulleri üzerine de altışar bin lira tediye etmiştir. Akif tercüme başlamış, ve yaptıkça da Hamdi Yazır'a vermiştir. Ancak Mısır'a gittikten sonra, tercüme bitirdiği halde yollamamış, verilen parayı geri göndermiştir.

Tercüme yollamaktan vaz geçmesinin sebebi şudur: O yıllardan bazı çev-

Mehmed Akif'in el yazısı

reler, sadece ezanın Türkçe okunması ile yetinmeyerek, namazın da Türkçe surelerle kılınması, hatim dualarının Türkçe kıraatini sağlamak için çaba sarfediyorlardı. Hatta bazı camilerde de bu garip usulle, dinî kaidelere aykırı namaz kaldırmağa kalkışınlar da olmuştu. Akif, yapmakta olduğu tercümenin bu sakim teşebbüse alet edilmesinden, isminin kullanılmasından, haklı olarak korkmuş ve böyle bir faciaya alet olmamak için tercümelerini göndermemeye başlamıştır.

Akif tercüme bitirmiş, ve sakim teşebbüsten vaz geçilecek zaman gelince, tercümesini bastırmak kararına varmıştır. Bu sıralarda hastalanmış ve memlekete dönmeğe karar vermiştir. Avdet ederken tercümesini, Mısır'da çok sevdiği, hürmet ettiği, muhterem ve dürüst, Yozgatlı bir zata teslim etmiş ve şu vasiyette bulunmuştur: "Zamanı gelince bunları isteteceğim ve eserimi bastıracağım. Ama bu zamandan evvel ölürsem bu müsveddeleri yakacaksınız!"

Hasta Akif'in ömrü beklediği bu "zaman"ın gelmesine yetmedi. Bu yüzden de bu son derece kıymetli eser yayılma imkânına kavuşamadı. Eserin, kendisine emaneten ve vasiyet şartile teslim

edildiği Zat, Akif'e verdiği sözü tuttu ve göz yaşları döke döke Kur'an-ı Kerim tercümesini yaktı. Pek çok kimsenin, kim olduğunu bildikleri ve Hakkın Rahmetine kavuşmuş olan bu muhterem Zatin ismini, oğlundan müsaade almadığım için, burada zikir etmiyorum. Mehmet Akifin başladığı ve Hamdi Yazır'a tevdi ettiği ilk tercümelerin devamını ve tefsirlerini, Hamdi Hoca bitirmiş ve eser Diyanet İşleri tarafından "Hak Dini Kur'an Dili" ismi altında, bir cildi fihrist olarak dokuz cild halinde yayınlanmıştır.

...

Bir ay sonra 1987 ye giriyoruz. 1987 Mehmet Akif Yılı ilân edilmiştir. Bu kudretli şair, büyük Vatansever, sarsılmaz iman sahibi, bu yüce Türk Evladı hakkında bir çok konferanslar verilecek, makaleler yazılacaktır. Fakat yine, malûm bozguncu mihraklar, alacakları emirleri yerine getirecekler, yalanların tezvirlerine devam edeceklerdir. Temennimiz, bu biçare güruha dahil olmadıkları halde, bu yalan ve iftiralara kanmış olan kimselerin gerçekleri öğrenmeleri ve nasıl aldandıklarını, halâ aldatılmağa uğraşıldıklarını fark edebilmeleridir.

Ayla AĞABEGÜM

Âkif'le Beraber Düşünmek

12 Eylül öncesi, bir asır gibi geride kaldı. Gün batmadan eve dönme telaşı. Duvarındaki yazıyı bile silmekten korkan ev sahipleri, sokağa bakan odalarda yatmaktan çekinen insanlarımız, vapurda dayak yememek için aldığı gazetenin ismini saklamaya çalışan gençlerimiz, televizyonda hergün birkaç ölüm haberi... Sanki o günleri biz yaşamadık. Siyasilere konuşmaları, basında yazılanlar için en acısı da tepkisiz olan halkımız.

O yıllarda, bir gün öğretmenler odasındayım. Dumandan göz gözü görmüyor. Örgü ören bir kaç hanım arkadaş kendi âlemine dalmış. Bir ses yükselerek sessizliği bozuyor. "Ne halleri varsa görsünler, anlamıyorlarsa ben ne yapayım? Anlaşılar efendim. Kendimi yoramam, verdikleri kaç lira. Bu geçim sıkıntısı içinde benden fedakârlık isteniyor..." Konuşmalar devam ederken, istemeden katılmak zorunda kaldım. Mehmet Akif de İstiklâl Marşını yazdığı anda aynı sıkıntılar içindeydi. Buna rağmen ödülü almadı. Bir başka ses yükseliyor. Nerde o.. Akifler?..

Bir arayış içindeyiz. Âkifler yetişmeli. Asımın nesli devam etmeli. 1987 Kültür Bakanlığı tarafından Akif yılı olarak ilân edildi. Bu yılı iyi değerlendirecek, "Asım'ın Nesli" yetişebilecektir. Öğretmen arkadaşlarımızla bu seferberliğe girmeliyiz. ASIMLARI YETİŞTİRME seferberliği, Kaynağımız SAFAHAT, önce sınıfa birkaç safahat almakla işe başlayalım. Her ay bir bölüm. Bazı mısraları ezberletelim. Manzum hikâyeleri, sahnelemeye çalışalım. Okulda imkân bulamazsak, sınıf içinde yapalım, öğrencileri gayretlendirmek için armağanlar verelim. Akif'in üzerinde durduğu esas meseleleri gündeme getirirken, O'nu üzen konular bu gün ne durumda, tartışalım "Asım'ın Nesli" yetişmiyor diye şikâyet edenlere, "Bu nesil öğretmenin gayretiyle yetişecektir" diye haykıralım. Öğretmen arkadaşım, bu yolda devam et! Sen varsın, sınıfın var ya! Az şey mi bir sınıf?.. Yaşamak; düşünmek, duymak, hissetmek hissettirmek demektir. Akif'in mısralarıyla seslenirsek:

Beraber ağlamazsın, sonra kör dersin, sağır dersin.
Bu hissizlikten, insanlık hem iğrensin, hem ürpersin!
Ne ibret, yok mu bir bilsen kızarmak bilmeyen çehren?
Bırak tahsili, evlâdım, sen ilkin bir hayâ öğren!

Gözü Türkiye'nin üzerinde olan yabancılara ve onların Türkiye'de kurduğu teşkilâtlara karşı uyanık Âsımlar yetişmeli. "Anadoluya vardığımız zaman amacımıza ulaşmış olacağız?" zihniyetinde olan bu teşkilatların kolları son yıllarda kültür faaliyetleri adı altında en sessiz illerimize kadar ulaşmaktadır. Asım'ın nesli olarak yetişen kaymakamlar belediye reisleri, okul müdürleri ve öğretmenlerin yardımıyla faaliyetler etkisiz kalabilir.

Gözü Türkiye'nin üzerinde olan yabancılara ve onların Türkiye'de kurduğu teşkilâtlara karşı uyanık Âsımlar yetişmeli. "Anadoluya vardığımız zaman amacımıza ulaşmış olacağız?" zihniyetinde olan bu teşkilatların kolları son yıllarda kültür faaliyetleri adı altında en sessiz illerimize kadar ulaşmaktadır.

Antalya film festivalinin akisleri hâlâ devam ediyor. Sinema sanatı adına nelerin yıkıldığı, yok olduğu ortadadır. Suçlu kim? Senarist mi? Yapımcı mı? Oyuncu mu?

Antalya Belediyesi mi? Onları destekleyen basın mı? Hayır hiçbirisi değil. Akifler yetişmedikçe bu oyun devam edecektir. Birileri çıkıp davaya sahip çıkmalı.

Yapımcı, senarist, sanatçı birleşmeli. Milli sinema konusunda, yanlışlar, eksikler, tartışılmalı, kaliteli eser yapmanın maddi güçlükleri ortadan kalkmalı, milli sinema desteklenmelidir. Festivale, yarışmasına milli ruhumuzu veren eserler katılmalıdır. İşte o zaman, hesap sorabiliriz. "Neden Ah Belinda, neden Adı Vasfiye." Bu ve buna benzer yapımlarda hangi değerlerimiz yok edilmek isteniyor? Bu tartışma ortamında festival komiteleri ve belediyeler daha dikkatli olacaktır.

Ahmet Kabaklı Hocamız, "kuvvetli eseri birkaç defa okuyun, her seferinde başka açıdan bakmaya çalışın" derken zaman zaman da bizi bu işe mecbur etmektedir. Safahat'ı, son günlerde bir kere daha okudum ve gözümün önünde olayları canlandırmağa çalıştım. Böylece birbirinden güzel senaryolar ortaya çıktı. Akif'le beraber çamur deryası sokaklarda dolaşılıyor, basık evlerdeki harab mabetlerdeki havayı teneffüs ediyor, kimsesiz çocukların küfesi ayağıma takılıyor. Seyfi Babaların yalnızlığını içimde hissediyor, ruhu çökerten kahvehane ve meyhanelerin iç yüzünü daha iyi görüyorum. yatılı okulda verem olup atılan hasta çocuğun dramını içimde hissediyordum.

Sahipsiz kalan memleketin batması haklı

Sen sahip olursan bu vatan batmayacaktır.

diye seslenen Âkif'le aynı duygular paylaşmak ve Türk genini yalnız bırakmamak mecburiyetindedir.

Akif yaşlılara ve kimsesizlere acır. "Yemişçi İhtiyar" da elinde tartısı sırtındaki seyyar yüküyle bir ihtiyar vardır. Bu yaşayışın içinde hayal kurmak bile onun için imkânsızdır. Bu yükü, bütün hayatı boyunca, hayatı için çeker.

Çeker şu bârı hayatınca hep hayatı için.

Bilinse âh, şu bâr hayâtı çekme neden?..

Akif'in Seyfi Babası da yaşlıdır, kimsesizdir. Geçimini sağlamak zorundadır. Soğuk bir günde dam aktarır ve hastalanır. Akif, o geceyi Seyfi babanın yanında geçirir. Sabah hastanın rengi yerine gelmiştir. Ayrılırken yardım etmek ister.

Bir de baktım ki: tek onluk bile yok kesede:

Mühürüm boynunu bükmüş duruyormuş sade

O zaman koptu içimden şu tehasür ebedi
Ya hamiyetsiz olaydım, ya param olsa idi!

Yağmurlu havada paltosu olmayan Akif sokağa çıkmaz.

Alamadığı için de üzgün değildir Ya Seyfi Babalara yardım etmek gerektiğinde çaresizdir. Belki, parası olan insanlar hamiyetli olsaydı. Akif, bu kadar üzülmezdi.

Günümüzün çıkarı peşinde koşmaktan başka düşüncesi olmayan bazı zenginlere Seyfi Baba hikayesini defalarca okutsak acaba tesirli olur mu diyoruz?

Hasta'da Akif, Halkalı Ziraat Mektebinde geçen bir olayı hikâye eder. Hasta bir öğrenci, kaderiyle başbaşadır. Veremin son noktasına gelinmiştir ve idare ilgisizdir. Karar verilir hasta gidecektir. Fakat nereye? Hastanın:

Merhamet bilmeyen insanlara bak, ya Rabbi.

Koğuyorlar beni bir sâil-i âvâre gibi!

sözleri de doktor ve idarecileri yumuşatamaz. Günümüzün öğrenci yurtları ve yatılı okullarındaki idarecileri, hastabakıcıları acaba ne durumda? Çocuk sevgisinden ve merhamet

duygularından uzak insanlar hâlâ görevlerine devam ediyorlar mı? Akif yılında araştırmaya değer bir konu!

Mahalle Kahvesi'nde Akif, insanlara bakar ve acır. Kiriyile, pisliğiyle dedikodusuyla tembelliğiyle bu insanlar toplumun yüz karasıdır. Üzülür, acır fakat çare bulamaz.

"Mahalle kahvesi" hâlâ niçin kapanmamalı?

Kapansın elverir bu perde çok kanlı!

Hayır, bu yerde, bu şarkın bakılmayan yarası.

Bu, çehresindeki İevsiyle yüz karası; Belki günümüzde mahalle kahvelerinin şekli değişti, ismi değişti. "Şarkın bakılmayan yarası" diye vasıflandırılan kahvehanelere garbın kirleri de eklendi. Gencin cebindeki beş on lirayı almak için düzenlenen çeşitli şans oyunları, içinde ne olduğu bilinmeyen içilen sigaralar, ve videoda seyredilen âhlâk dışı filmler...

Akif bu konuda, üzülmeyle bir yere varlamayacağını bildiği için çözümü de getiriyor:

Bu cehâlet yürümez asra bakın; asr-ı ulûm!

Başlasın terbiyeniz, âilelerde, oğlum

Sade hürriyeti ilân ile birşey çıkmaz

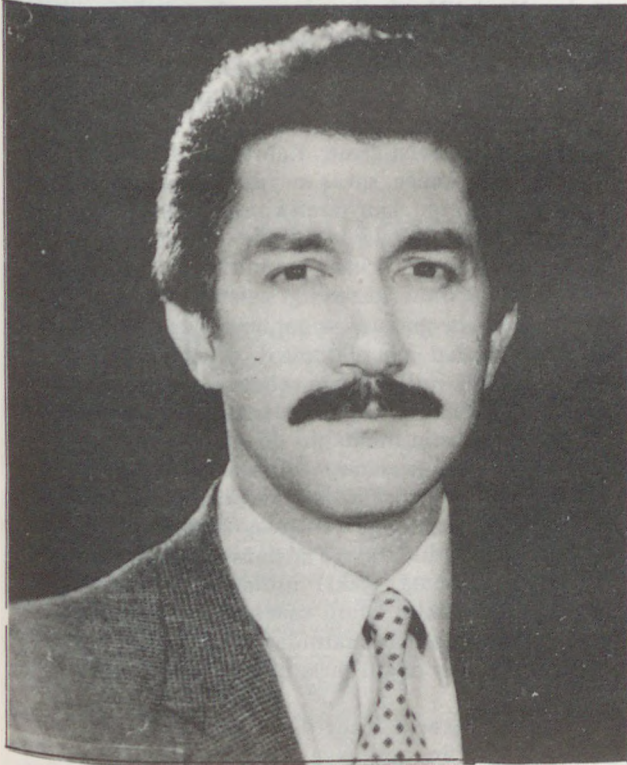
Fikr-i hürriyeti hazm ettiriniz halka biraz..

Akif'e göre duygusuz olmak en büyük derttir. Çevremizde olan olaylara neme lazım diyemeyiz. İnsanlık yaşamaktır, hissetmektir.

Ah! Tek bir âşiyandan bin yetimin nâlesi

Yükselirken, dinleyen insan mıdır bülbül sesi?

Akif yılında, Akif gibi düşünmek, hissetmek, dileğiyle...

Yavuz Bülent Bakiler

Kültür ve Turizm Bakanlığı Müşteşar Yardımcısı

Aytuğ İzat'la Konuşma

— 27 Aralık, 1986. Millî şairimiz Mehmet Âkif Ersoy'un vefatının ellinci yılı. O'nun, Türkiye çapında anılması için, siz Genel Koordinatör olarak vazifelenmişsiniz. Çalışmalarınız hakkında, TÜRK EDEBİYATI okuyucularına da bilgi verir misiniz?

— İstiklâl Marşı şairimizi, ebediyete intikalinin ellinci yılı dolayısıyla, hem bütün yurttta, hem de bütün yurt

dışı temsilciliklerimizde, vatandaşlarımızın buldukları çeşitli ülkelerde bir kere daha anacağız. Bu merasimlerin, Ona ve milletimize yakışır şekilde geçmesi için, ciddi bir çalışma içerisindeyiz. Bu münasebetle, Bakanlık olarak çeşitli kurullar oluşturduk. Şeref Kurulumuzda: T.B.M.M. Başkanımız, Başbakanımız, Genelkurmay Başkanımız, Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanımız, Kültür ve Turizm Bakanımız ve Yüksek Öğretim Kurulu Başkanımız bulunmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanımız başkanlığında çalışan ve 29 kişiden teşekkül eden Koordinasyon Kurulumuzda çeşitli bakanlıklarımızdan ve kuruluşlarımızdan temsilciler çalışmaktadırlar.

Koordinasyon Kurulunda görüşülen ve karara bağlanan hususları, on kişiden meydana gelen İcra Kurulumuz kendisine bağlı alt komiteler marifetiyle gerçekleştirecekti.

Dört ayrı alt komitemiz, Mehmet Âkif yılı dolayısıyla çalışmaktadır. Bunları: Mâli İşler Komitesi-Basın-Yayın ve Halkla İlişkiler Komitesi-Sanat Faaliyetleri komitesi ve Yayın İşleri Komitesi olarak sayabilirim.

— **Koordinasyon Kurulunuzdan icra Kuruluza inital eden kararları da kısaca lütfeder misiniz?**

— Bu kararları altı ayrı başlık altında özetleyebilirim.

1- Anma törenleri ve toplantılar yapılacaktır. T.B.M.M eski binasında, silahlı kuvvetlerimizde, üniversitelerimizde ve okullarımızda, camilerimizde, yurt dışı temsilciliklerimizde çeşitli kuruluşlarımızda Mehmet Âkif için anma törenleri yapılacaktır.

2- Anıt ve Çevre Düzenleme çalışmalarımız vardır. Taceddin Dergâhı ve Hacettepe Üniversitesi civarına bir İstiklâl Marşı Anıtı dikilecektir.

Âkif'in mezarı yeniden ve Ona lâyık bir şekilde inşa edilecektir.

Onun, Çanakkale Şehidleri için yazdığı muhteşem şiiri, bir kitabe haline getirmek, uygun bir yerde, böyle bir âbide yükseltmek istiyoruz.

Ayrıca, Taceddin Dergâhı çevresini yeniden düzenleyeceğiz. Ve Âkif'in bir büstünü yaptıracağız.

3- Mehmet Âkif'le ilgili olarak kitap, film, plâk, kaset yayınlarımız olacaktır. Bu konuda şunu söylemek istiyorum: Safahat'ın normal edisyon-kritik baskısından başka çocuklarımız ve gençlerimiz için de baskıları yapacaktır. Ayrıca hem Onun çeşitli yazılarını birkaç cilt içerisinde toplamak, hem de hakkında yazılanları bir araya getirmek istiyoruz.

4- Okullarımızda kompozisyon ve resim yarışmaları düzenlenecektir.

5- Yeni açılan okullarımıza, kütüphanelerimize, yeni açılan cadde ve yollarımıza millî şairimizin adı verilecektir. Bu husus, bütün ilgili kuruluşlara bildirilmiştir.

6- Nihayet bu yıl dolayısıyla bazı öğrencilerimize karşılıklı burslar verilecek, bir seri pul çıkarılacak ve Mehmet Âkif Ersoy madalyonu bastırılacaktır.

Bu faaliyetler dolayısıyla, birlikte çalışmak duru-

O, Türkiyenin çağdaş medeniyet seviyesine yükselmesi için, tek çıkar yolun müsbet ilimler olduğuna inanmış bir kimsedir. Bu bakımdan genç nesillerin vakit kaybetmeden Batıya koşmalarını Batının ilmini ve tekniğini çok çabuk öğrenerek Türkiye'ye dönmelerini istemektedir.

munda olduğunuz kuruluşların, konuya ilgilerini nasıl buluyorsunuz?

Bu güne kadar, hiçbir kuruluşumuzdan menfi bir davranış görmedim. Aksine, bütün üniversitelerimizi, vilayetlerimizi, belediyelerimizi, dış temsilciliklerimizi çok sıcak, çok samimi bir alaka içinde gördüm. Bunu da çok tabii karşılıyorum.

Bir milletin, bütün kuruluşlarıyla kendi şairine, İstiklâl Marşı şairine sahip çıkmasından daha tabii ne olabilir? Unutmamak lâzımdır ki, 1921 yılından beri milletimiz, İstiklâl Marşını onun yüreğiyle okuyor. Âkif'i duymayan. Âkif'i sevmeyen bir Türk tasavvur edemiyorum.

— **Şimdi siz böyle söyleyince, bir takım kimseler; "Öyleyse Mehmet Âkif'i, niçin anma programlarıyla tekral ele alıyorsunuz? Halkın sevdiği bir kimseyi ona neden anlatıyorsunuz? diye sorabilirler.**

— Biz, böyle bir mantıkla karşımıza çıkacakları ciddiye alamayız. Çünkü bu, hasta bir mantığın çarpıklığıdır. Yani "Nasıl olsa uyanacağız; öyleyse neden yiyelim?" mantığı, nasıl yanlışsa, gülünçse, veya bir kasta bağlıysa, "Sevilen Mehmed Âkif'in anılmaya ihtiyacı yoktur!" iddiası da o kadar yanlış ve gülünçtür. Olur mu? Milletleri ve devletleri ayakta tutan kahramanlarıdır; büyük evlatlarıdır. Kahraman, bâzı kimselerin sandığı gibi sadece, savaş meydanlarına koşan, vatani uğruna can veren, can veren kimse değildir. Bizim kanaatimize göre ilim ve kültür alanlarında millete hizmet eden kimseler de kahramanlardır. Bu bakımdan bir cephe kumandanı, kazandığı zaferlerle ne kadar kahramansa cephe gerisini ve cepheyi fikren ayakta tutan ilim, fikir, sanat, adamlarımız da o kadar kahramandır. Mehmet Âkif, milletimizin müstesna temsilcilerinden biridir. Diyebilirim ki Millî Mücadele devrimizin manevi kumandanlarından biri de odur. Vatanın tehlikeye düşmesi üzerine, İstanbul'dan Ankara'ya kendiliğinden geçisi, câmi câmi dolaşarak Halkımızı Millî Mücadeleye çağırışı, Kuvay-ı Milliye ruhuna başkaldıranları aydınlatmaya koşması, milletin bağımsızlık azmini daima ayakta tutmaya çalışması büyük hizmettir. Nitekim Onun vazarlarının, nasihatlarının, cephe kumandanları tarafından onbinlerce bastırılarak halka ve askere dağıtılması bu iddiamızı doğrulamaktadır.

Şunu bilhassa belirteyim ki, ahirete intikal etmiş Mehmet Âkif'in, anılmaya, alkışlanmaya hiçbir ihti-

yacı yoktur. Biz, onu anmak, Onun imanıyla, vatan ve millet sevgisiyle kuvvetlenmek Onun bilgisiyle aydınlanmak mecburiyetindeyiz. Çünkü biz, Anadolu'da hür ve müstakil yaşamak, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmak istiyoruz. Anadolu'da hür ve müstakil yaşamak, sadece iktisadi mes'elelerimizi halletmekle mümkün değildir. İktisadi mes'elelerimiz yanında kültür kaynaklarımızı da korumak, kullanmak, yaymak mecburiyetindeyiz. Bildiğiniz gibi Kültür, bir milletin dil, din, tarih, güzel sanatlar, gelenek ve görenekler bütünlüğüdür. Devletine, milletine, ordusuna bağlılık ruhudur. İşte Mehmet Âkif, ömrü boyunca bu kültür değerlerimize bağlı kalmış bir mütefekkir şairimizdir. O kadar ki, bağımsızlığımız, vatan ve millet bütünlüğümüz için çırpınmaktan, yazmaktan, konuşmaktan, kendi şahsi meselelerini ifade etmeye fırsat bulamamıştır. Onun koskaca SAFAHAT'ında birtek aşk şiiri bulamazsınız. Şiirlerinde sevgilinin kaş, gözü dudağı yoktur, gülün rengi, bülbülün avazı yoktur. Şiirlerinde ne sarhoşluğa, ne mehtaba, ne de mevsimlere kucak açmıştır. Ne yazmışsa halkının, milletin saadeti ve huzuru için yazmıştır. Âkif bu özelliğiyle, edebiyatımızın müstesna isimlerindedir.

— Siz Aytug İz'at olarak Âkif'i hangi özelliği veya özellikleriyle seviyorsunuz?

— Türk Tarihinde Milli Mücadele devremizin çok büyük bir önemi var. Atatürk Milli Mücadelede başarıya ulaşamayı, felaketimiz çok korkunç olurdu.

Milli Mücadele, Kuvay-ı Milliye denilince aklıma ilk gelenlerden biri de Mehmet Âkiftir. O, kelimenin gerçek anlamında bir karakter abidesidir. Müthiş doğru, müthiş çalışkan, müthiş vatanperver bir adamdır. Hayatı bir destan kadar güzeldir.

Taassuba, cehalete, geriliğe müthiş derecede düşmandır.

Fransızca'yı kendi başına öğrenmesine ve Fransız edebiyatını bir Fransız aydını kadar iyi bilmesine şaşırıyorum.

Kur'anı, Türkçeye tercüme edecek kadar çok iyi Arapça bilmesi, Sadi'yi kendi dilinden okuyup ezberleyecek kadar Farsça'ya vakıf olması Onun ayrı bir özelliği.

Bütün bunların dışında Mehmet Âkif'in en çok beğendiğim vasıflarından birisi zekâsı ve müsbet ilimlere karşı derin yakınlığıdır.

O, Türkiye'nin çağdaş medeniyet seviyesine yükselmesi için, tek çıkar yolun müsbet ilimler olduğuna inanmış bir kimsedir. Bu bakımdan genç nesillerin vakit kaybetmeden Batıya koşmalarını Batının ilmini ve tekniğini çok çabuk öğrenerek Türkiye'ye dönmelerini istemektedir. Yalnız bir tek şartla: kendi benliğimizi, kendi kültür değerlerimizi unutmamak, yani Türk ve müslüman kalmak kaydıyla. Âkif, hep yapıcı, yaratıcı, araştırmacı medeni bir Türkiye hasretiyle yaşamıştır. Miskinlikten, tembellikten, cehaletten ve bütün yobazlıklardan uzak, çağdaş bir Türkiye! Taklitçi olmayan çağdaş bir Türkiye. Bizim de idealimiz budur. Onu bu idealiyle de çok seviyorum.

Vahap KABAHASANOĞLU

Mehmed Âkif'te Sosyal Tema

Öyle zannediyorum ki Türk edebiyatında Mehmet Âkif ölçüsünde⁽¹⁾ sosyo-ekonomik yapımızı bütün yönleriyle şiire aksettiren bir sanat adamımız daha yoktur. Bizim edebiyat tenkitçilerimiz onun bu cephesine pek dikkat etmemiş ve önem vermemişlerdir. Ona muhafazakâr çevreler daha çok bir din ve savaş şairi gözüyle baktılar. Oysa Âkif'in şiirlerindeki sosyo-ekonomik muhteva Cumhuriyet dönemi edebiyatımızda sosyalist yazarların çizmeğe çalıştıkları sefâlet tablolarından çok daha acı çok daha içten ve de "bizden" tablolardır. M.Âkif'in şiirlerine, yukarıda belirtmeğe çalıştığımız açıdan bakılırsa görülür ki o dinî duyguların güçlenmesi için her şeyden evvel sosyal adaletin gerçekleş-

mesini istemiştir. Merhum M.Kaplan, Türkiye'nin geri kalışlığını, yoksul çevrelerin problemlerini siyasî ideolojileri için istismar edenlerle mücadelede Âkif'ten istifade etmek lâzımdır, dedi. Gerçekten Âkif'e bu açıdan yaklaştığımızda merhum hocamıza hak vermemek mümkün değildir. Âkif'in sosyo-ekonomik yapımızdan verdiği kesitler bugün hâlâ canlılığını muhafaza etmektedir. O bizim insanımızın bu konular karşısındaki tavrını çok iyi keşfetmiştir. Bu tavrın toplumumuzda meydana getirdiği çarpıklığı arüz vezinli şiirleriyle hikâyeleştirerek ironik bir üslûpla Türk okuyucusuna sunuşu ayrı bir ustalıktır. Kulaklarda hoş sadalar bırakıp dilden dile dolaştırmağa muvaffak

olduğu o acıklı tabloları her halde boşuna çizmemiştir.

M.Âkif, yaşadığı çevredeki sosyo-ekonomik çarpıklığa daha okul sıralarında dikkat eder. Halkalı'daki Baytar Okulu'nda okuduğu sıralarda geçim sıkıntısı çeken bir hasta öğrenci arkadaşının günden güne tükenişini fizik portresiyle şöyle anlatır:

"Kafa bir yük kesilip, boynuna çokmuş bağı;

iki değnek gibi yükselmiş omuzlar yukarı..." (s.12)

İstiklâl Marşı'mızın şairi; hiç şüphesiz babasından kalan küfeyi taşımaktan bıkmış küçük bir yavrunun ekonomik istiklâlini, bu marşı yazmadan çok evvel görmüş ve düşünmüştür. O küçük

yavruya, hamallık için sırtında taşıdığı kocaman küfeye hitaben aşağıdaki mısraları söyler:

"Benim babam senin altında öldü,
sen hâlâ
Kurumla yat sokağın ortasında böyle
daha.."(s.24)

Diğer taraftan alkolün felâkete sürüklediği bir âilenin dramını dile getirir.
"Ne iş ne güç, gece gündüz içip zibar sâde;

Sakin düşünme çocuklar acep ne yer
evde?" (s.41)

M.Âkif, toplumda gördüğü sefalet tabloları karşısında zamane şairleri gibi daha ilk mısralarda devlete karşı çıkıp suçu üstünden atma yolunu tutmaz. Kendi yaradılış ve davranışını da işe katar. "Ya hamiiyetsiz olaydım ya param olsa idi." (s.71) diyerek, "Seyfi Baba"yı bitirir. Bu tavır demokrasilerde en olumlu tavidir. Malûm olduğu gibi demokrasilerde toplumun bozuk işleyişinden herkes kendini mes'ul tutsa sosyal adalet çok daha çabuk teessüs eder.

Âkif, devrin yönetiminden sorumlu olanlara da çatar. "İstibdâd" şiirinde "Otuz milyon ahali, üç şakinin böyle-mahkûmu/Olup çeksin hükümet nâmina bir bâr-ı meş'umu.." şeklinde devam eden mısraları bize onun bu davranışını da aksettirir. Şiirin bir yerinde: "Zâlimle mazlûmu bir karşılaşırsalar/Utanmaz mıydınız?" (s.85)der. "Beşer şaşar" derler sözünü, "Beşer bulunca rahatı, unuttur etrafı" şeklinde değiştirirsek onu daha iyi anlariiz sanırım.

Evet, insan ihtiraslıdır. İlerlemek için iyi bir motif bu. Ama her şeye rağmen değil. "Alta kalanın canı çıksın." anti-demokratiktir. Ferdî yeteneklere hürriyet. O da iyi. Fakat bu yeteneklereTürkiye'nin imkânları yetmiyorsa(!) bir parça sosyal adalet gerek. "Kocakarı ile Ömer" adlı manzûm hikâyesi, her devirde aramızdan çıkan liderlerimizin etrafında çıkarıcıların, evet efendimcilerin, tamam efendimcilerin oluşturdukları bürokrat barikatını çok güzel ifade eder. Bu barikat; lideri, bütün işlerin iyi gittiğine inandırır. Lider de işlerinin çokluğu dolayısıyla halktan kısa zamanda kopar.

Halkının ne halde olduğunu, bu barikatı aşarak ve kıyafet değiştirerek kontrole çıkan Hz.Ömer'in yolu bir gün, çocukları aç, kimsesiz, fakir bir kadının evine düşer. Kadın bu yabancıya, devleti temsil eden halifeden dert yanar.

Âkif, yönetim-halk kopukluğunu çok çarpıcı bir biçimde ortaya koyan bu hikâyesinde Hz. Ömer'e kadına hitaben şunları söyler:

"Zavallının işi pek çok, zaman bulup
gelemez,
Gidip de söylememişsen ne haldesin
bilemez."(s.96)

Günümüzde bu gidip söyleme işini yapabilecek pek çok vasitamız var. Ama nerede?..

Âkif, sosyo-ekonomik adaletin gerçekleşmesi, millî gelirin paylaşılması ve mülkiyete tasarruf konusunda da çok dikkate şayan bir örnek günümüz için de geçerlidir. Hikâye malûm: Dirvas, kıtlık yüzünden açkalmış bir grup halkın temsilcisi olarak Hişan'ın huzuruna çıkar. Hişan, sen daha çocuksun, yüklerin gelsin, diyerek genç Dirvas'ı paylamaya kalkar.OysaDirvas, yönetimin çarpık işleyişini çok iyi kavramış,

kararlı, ciddi, cesur bir gençtir. Hişan'a, Nişan'dan daha insani bir düşünce ve davranışla cevap verir:

"Bir dinle de sonra gör çocuk mu?/İnsâf nedir, o sizde yok mu?.../Yok sendeki ihtişâma pâyân,/Bizlere alay alay sefilân!/Bir yanda demek ki fazla var, çok;/Mayfâ (yazık) ki öbür tarafta hiç yok./Öyleyse biraz tevazün (denge) ister./Evvle beni dinle, sonra hak ver:/Nereden buldun bu ihtişâmı?/Halkın mı, senin mi, Hâlik'in mi?/Allah'ın ise eğer bu servet,/Bizler de onun kuluyken, elbet/Bir pay talebinde hakkımız var.../İnsâf olamaz bu hakkı inkâr. Hakk'ınsa şu bînihâyet emvâl,/Ver, etmek hukukı gayri pâ mâl,/Yok, böyle de olmayıp da kendi/Mâlin ise -çünkü fazla- şimdi./Bivâyelere (fakirlere) tasadduk eyle...(s.116)

1- Safahat : Ömer Rıza Doğru, İnkılâp Kitabevi

Necmettin TÜRİNAY

Âkif'in "Leylâ-yı Vicdân"ı

"Tahkikât-ı Edebiye" başlığı altında Servet-i Fünûn'un 1919'da açtığı bir soruşturmaya verdiği cevapta Âkif: "Nazımla, bugün yürümek istediğim gaye, rezâil-i içtimâiyemizi ortaya koyup, halkı bunlardan nefret ettirmeğe çalışmaktır. Zaten şiire Sâdî mesleğini taklid ile başlamıştım."(...) "Acemlerden Sâdî'yi pekçok okudum. Öyle zannederim, en çok tesiri altında kaldığım edib Sâdî olacaktır" diyordu.

Şarkın ahlâk ve hikmet âbidesi Sâdî, uzun asırlar içinde elden ele dolaşın **Bostan**'ı ve **Gülistan**'ı ile eski kültürümüzde mümtaz bir yere sahiptir. Eski Hint hikâyelerinden Binbir Gece masallarına kadar şarkın hep aynı havuzda toplanan sanatını, İslâmî ahlâk ve hikmetle meczeden bu iki eser, Şîrâzlı dehânın iki büyük şahaseridir. Onun çok basit hayvan hikâyelerinden, saraylarda cereyan eden vukûattan, zengin-fakir köylü, şehirli ve esnaf etrafında cereyan eden basit olaylardan nasıl kolaylıkla ezeli hikmetlere ulaştığına hep şaşılmıştır. Eski ahlâk kitaplarımızı besleyen terminolojinin kaynağı da Şîrâzlı Sâdî'nin Bostan ve Gülistan'ında yatar. Onun için Akif, şarkın bu hikmet sultanı için: "Gülistan'ı hâlâ hazân bilmiyor/Safâ-yı rebîisi eksilmiyor"

Akif'in çok meşhûr, "**Hasta**", "**Küfe**", "**Seyfi Baba**", "**Meyhane**", "**Bayram**", "**Selma**", "**Koca-karı ile Ömer**", "**Mahalle Kahvesi**" gibi eserlerinde "rezâil-i içtimâiyemizi" gerçekten çok keskin bir neşter vurulur. Çoklarıncı hatırladığı için özellikle bu şiirlerini zikrediyoruz. Akif, "Öyle zannederim en çok tesiri altında kaldığım edib Sâdî olacaktır" dediğine göre, bu şiirle Sâdî mesleğinin ilgisi kurulmak gerekir.

SÂDÎ'DEN AKİF'E

Adını andığımız şiirlerde ilk göze çarpan husus, az çok bir tahkiyeye istinat etmeleridir. Bu hikâyeye edîşte ikinci olarak güçlü bir realite duygusu hakimdir. Ayrıca bu nazım hikâyeye bizi **Maupassant** tarzı hikâyede olduğu gibi, beklenen bir sonuca veya burda ki şekliyle hikmete ulaştırır. Sâdî'nin sanatında gördüğümüz de bundan pek farklı değildir. Cemiyetin her diliminden insanlar, bunlar arasında cereyan eden bir hikâyeye, nüansları kaçırmayan bir dikkat ve şuurlu bir seleksiyon, arkasından da insanı şaşırtacak sonuçlar, ezeli hikmetler!

Artık "**Sâdî tarzı**" yani "**hikâyeden hikmete**" şeklinde formüle edebileceğimiz bu mantık, özellikle ilk Safahat'ların portresini çizer. Yani "**hikâyeden hikmete**", neredeyse müstakil epizotlar teşkil ederek birbirine eklenen bu şiiri, hacim olarak durmadan besler. Sonra bununla da kalmayarak yoğun diyaloglar girer şiire. Bakarsınız ki "Safahat"lar, realist diyebileceğimiz hikâyeler ve güçlü hitabet örnekleri ile çağdaş bir "**nasihat-nâme**"ye dönüşmüştür.

Şâir, zorlu bir süvari gibi altındaki atı çatlatacak raddeye varır. Yani süvarinin gayreti, askı, fedakârlığı o derecede

dedir ki kendisi gözümüzde efsaneleşir; faka! altındaki at can vermeye ramak kalmıştır. Buradaki tehlike, şiiri nesrin misyonuna koşmaktan kaynaklanır. Servet-i Fünûn'dan gelen ek bir tesirle de mısra parçalanmış, beyit-bent fikri yara almış, yoğun tasvir ve diyaloglar içinde şiir zaman zaman mahalle aralarına kadar inmiştir. Hele hele nesirde kalması gereken ve aslında nesri besleyen aşırı realite duygusu ve bunun yolu sayılması icabeden yoğun tasvir gayreti; gerçek şiirin dayanağı olan imajların da yerini işgal etmekle bu şiir ikinci bir darbe daha alır.

Akif'in bazı şiirlerini bu arzu edilmez sonuca sevkedilen, ne yazık ki, onun ahlâkçılığı ve hepimizin merbûtu olduğu yüksek idealizmidir. Servet-i Fünûn'un batıdan, Akif'in doğudan yani Sâdî'den yola çıkarak vardığı sonuç zaman zaman aynı noktada çakışır. Burada Tevfik Fikret'in "**Balıkçılar**" vs. şiirleri hatırlanmalıdır.

Ancak zamanın bezgin ve bunalmış muhiti bu şiirdeki aşka, ahlâk ve iman telkînine, yılmaz mücadele azmine kolayca kendisini teslim etmiş, beğenmiş ve hâlâ hâkim olan Servet-i Fünûn telâkkileri ile her edebî zevk tarafından takdir edilmiştir. Zamanın dergileri gözden geçirildiğinde, edebiyat otoritelerinden her birinin bu şiir hakkındaki imrenişlerini okuruz. Az önce de belirttiğimiz gibi kâh Servet-i Fünûn'dan kalma edebî telâkkiler, kâh Balkan bozgunu ve Cihan savaşı şartları içinde kendilerinde bulmadıkları bir imanı ve ideal aşkını görmekle, devrin aydınları -çok küçük bir batıcı- mühlid grup hariç- bu şiire şiddetli bir prestij duyduklar. Yani merhûmun şiiri kendi zamanı içinde sağlam bir tenkidle karşılaşmadı. Onun ve şiiri hakkında yazılanlar yoğun bir gıpta etrafında özetlenebilir. Bu şiirdeki aşk, ümit, ideal yüksekliği ve iman karşısında herkes küçülüyor, za'fiyetini duyuyor ve neticede son derece samimi bir yüceltme mekanizması devreye giriyordu.

İKİ BÜYÜK MUZTARİB: FUZÜLÎ ve ÂKİF

Fakat bizce Akif'in şiiri sadece bu değildir. Nedense, o zamandan beri bu şiir, hep o manzûm-hikâye tarafıyla, realiteyi kavrama ve kucaklama tarafıyla izah edilir oldu. Yani kendi zamanındaki değer ölçüleri ve edebî telâkkilerin değişmezliğine olan itimat ne sarsılmış, ne de yenilenmeye ihtiyaç duyulmuştur.

İnsanı bu ölçülerden kuşkuya düşürmeyen taraf, merhûm bütün şiirini saran, kuçaklayan ızdırab olur. Edebiyatımızda Fuzülî'den sonra ızdırabı umûmileştiren, onu mâşerî bir vicdana dönüştüren ikinci bir şiir kaydedilemez. Fuzülî'de tek insanın ızdırabı, tek tek bütün insanların yani mücerret insanlığın ızdırabına dönüşür. Yani onda gördüğümüz hasret ve yücelme ihtiyacı, varlığın kesretinden ruhun istiklâlini temin yolundaki gayretinden, bunun zorluk ve imkânsızlığından beslenir. Bu yolda insan ruhunun duyduğu aşkla, kesretten doğan tezat, sadece Fuzülî'nin değil bütün insanlığın ezeli hikâyesi ve ihtiyacı olup çıkar.

Ne var ki Akif'in ızdırabı ilk anda "ben-merkezli" bir ızdırab olarak gözükmez. Şâirin, "Kendi derdi gönlümün bilâh gelmez yâdıma" dediği gibi, o da kendini ihmal ile önce "rezâil-i içtimâiyemiz"e, arkasından millet ve ümmet kavramları içine sokulabilecek bir bütünlüğün giriftar olduğu hastalık, fakirlik, ahlâksızlık, taklitçilik, din zafiyeti vs. gibi hallere karşı duyduğu acıyı dile getirir. Yani kendi dışındaki bir insanın ve muhitin ızdırabına sahip çıkar, onun kendini mesul bilen bir tercümanı olur. Akif bu perdede gerçekten bir toplumun müessesem vicdanıdır. Onun çizdiği ayınada aydın ve toplum kendini seyretme imkânı bulur. Sonra bu şiir kişi ve toplum boyutunu da aşarak, kendini daha yüksek bir amaca koşar. Osmanlı'nın son şehâmetinin destanı da, mersiyesi de bu şiirde resmedilir. Öyle bir an gelir ki ortadaki destansı mersiye, islâmın yirminci asır başındaki gurûbunun zemzemeleri olarak algılanır. Fuzülî'de ruhun istiklâlî aşkı ve Vahdete erme ihtiyacı ile kesretten doğan acı duygusu; Akif'te yeis nedir bilmeyen bir ümit ve imanla islâm milletlerinin, hatta daha açık bir ifade ile islâmın zevâli karşısındaki tezada yaşanır. Fakat bunca feryat ve figana, fedakârlığa rağmen sonuç nedir ki!.. Koskoca bir hüsrân! Şâirin diliyle söyleyelim: "Yoktur elemimden şu sağır kubbede bir iz / İler Safahat'ımdaki hüsrân bile sessiz!"

REZÂİLİ İÇTİMÂİYEDEN LEYLA-YI VİCDANIMIZA

Burası son derece tehlikeli bir noktadır. "Bedrin arslanları" nı hatırlatan bir mücadelenin sonu işte ortada: Duâlar müstecâb olmamış, en samimi yakarışlar makes bulmamıştır. Önceki yıllarından tanımadığımız derin samimi yakarışlar makes bulmamıştır. Önceki yıllarından tanımadığımız derin bir yeis ve hüsrândır şâiri kuşatan. Bu bunalmışlık hali bir imanî çözebilir, ruhu yıpratamaz, kalbi karartabilirdi. Yani kendi çağdaşlarında yıllardan beri gördüğümüz bedbinliğe Akif mütareke içlerinde ve sonrasında düşebilirdi. Fakat ruhunun bu en desteksiz ve karanlık anında, muhakkak ki Akif korkunç bir sınavdan geçmiş, neticede Rabbine en yakın bir mertebeye ermiştir. Dünyaya nizam vermek isteyen bir iradenin çözülüşünü idrâki, bir tükenmeye yol açmayarak bilakis vecidli bir imanî yücelişe inkılâb eder. "Hüsrân", "Bülbül", "Leylâ", "Hicran", "Secde" gibi şiirler siyasî-maddî planda herşeyin tükendiğini idrak eden şâirin, içine girdiği vecd ve istiğrakın derin, melâlî söyleyişleri olurlar.

Zevalini gördüğü islâmın âtisi artık bir "leylâ"dır, Leylâ kadar uzaktadır. Bu noktada, "Ferdâ-yı mev'ûd" uğruna dökülen kanlar bile, bir nisbet olarak ileri sürülmekten kaçınılır. Şâirin "Gel ey Leylâ" biçimindeki yakarışları, onu gerçekten bir Mecnûn mertebesine yükseltir: "Gel ey Leylâ, gel ey candan yakın cânân, uzaklaşma", "Cemâatler kölendir, Kâbeler haclen... Gel ey Leylâ!", "Senin derdinle canlardan geçen Mecnûnla uğraşma!", "Bu nâzın elverir, ley lâ, in artık in ki bâlâdan/ gibi.

Leylâ sonrası şiirlerinden "Gece", "Hicran", "Secde" de bütün âlemi tecelliler yumağı halinde görür. Sûrî mantık bu tecellileri birbirini tamamlayan, biri diğerinin sebebi ve neticesi olarak, yani kâinatı vahdete yönelik bir "devinim" biçiminde idrâk edemez. Akif'in önceki zamanlarında olduğu gibi; fakat işte şimdi fark ediyor ki âlem bir "vahdet-gâh"tan ibaretmiş. Onu bize tam aksine "vahşet zâr" davak gösteren, insanını ve eşyanın şuuruna eremediği "hicran"dır. Görüntüdeki tezatlı hâl, nesnel âlemindeki bir değişmeden değil; bizim içimizdeki bir sebepten, geçirdiğimiz bir "iç-inkılâbdan" ile gelir. Şâire göre, "Bir bu'dü mutlakta, herşey; karanlıklar, ışıklar, gölgeler "lebriz istiğrak"tır. Bu noktada idrâk edilen kâinâtın ezeli zikir ü tesbîhidir. Bu bakımdan şâir, "Gel ey dünyaların Mevlâsı, ey Leylâ-yı vicdanım" diye yakardığı âlemlerin Rabbine yönelik bir cezbeyle vecd içinde katılır, kendini böyle bir cezbenin içinde duyuyor. Cezbe ise hilkatın zikridir ve "hicran"ın şiddetinden kuvvet alır.

Şâirin derin vecdinin ifadesi olan ve yüksek seviyeli bir lirizme eren bu şiirler tekrar tekrar okunsa yeridir. Akif ilk Safahat'lardaki şiirleriyle de büyük insandır. Ama bu parçalarındaki ızdırabı derin, vecdli ve mecnûnânedir. Şâir kâinatı "kudretin bir vahyi halinde" görerek, "Leylâ-yı vicdanı" yolunda gerçek bir fâniliğe erer. Bu seviyede şiirlerde gördüğümüz, tasavvufun yüksek mertebelerine yönelik, zaman ve mekân kaydından bağımsız cezbeli bir seyahattir. Safahat'ın öteki kitaplarındaki uzun hikâyeler içinde de bu seviyede şiirlerle zaman zaman karşılaşırız. Ve bizce Akif'in hilkatindeki asıl şiir budur. Meselâ nice yıllar önce kaleme aldığı Arif Hikmet mersiyesinde, böyle yüksek hızlı bir şiire duyduğu gıbtaya işaretler vardır. Ayrıca Safahat'taki nice bölümler ve bûhusus "istiğrak" adlı parça hatırlanmalıdır. Reddediği divan ve tasavvuf istihlâplarına, bu son şiirlerinde yer yer tesadüf ederiz. Ama asıl dikkatimizi çeken, yüksek din ve tasavvuf lirizmine Akif'in, eskinin biraz da şematizme dönüşen terminolojisini, yani orijinal bir denemeyi gerçekleştirmiş olur. Başlangıçta tenkid eder gibi olduğumuz şiir tarzında da bu ara önemli değişiklikler gözlenir: İlk önce hikâye etme yani vaka anlatma devre dışı kalmaya başlamış, didaktik vaaz usulübu terkedilmiş ve mısra bütünlüğüne doğru bir kayış gözlenir olmuştur.

Bir ara Akif'le Fuzülî arasında kurduğumuz ilgi, bu son şiirlerde daha iyi ortaya çıkar ve tam bir çakışmaya dönüşür. Bu, şiirlerin tarzındaki bir müşâbehetten değil, yüksek şiirin kaynağına ortaklaşa erişten ileri gelir. Ne var ki Akif bu noktaya uzun maceraların ve mücadelelerin sonunda vardı. Zaten onu bu uzun maceralara sevkeden de yaratılıştaki muztarib taraftır. Büyük dehâlar çoğu zaman ruhlarındaki bu asalete uzun çileler, fedakârlıklar sonunda erişirler. Akif'in uzun mücadelesi de, aslında hilkatindeki hakikatı kovalamaktan, yakalamak arzusunda başka birşeyi değildi.

Nermin Suner PEKİN

Âkif ve Terakki'nin Sırrı

Mehmed Âkif sâdece Türk Edebiyatının büyük şâiri değil, hayatı, şahsiyeti, imânî ve bilhassa **SAFAHAT**'ı ile Cemiyet hayatımızın MÜRŞİD'idir. O, Türk milletinin ruhunu yakından tanıyan, derdlerini bilen, devâsını bulacak yolu gösterecek, şuurlu ve imânî bir Türk-İslâm milliyetçisi, bir vatan ve millet sevdalısı diye tanıyabileceğimiz en büyük insandır...

Onun **SAFAHAT**'ını satır satır okuyup anlamadan Türk münevveri ve Türk milliyetçisi olunamaz.

Bir toplum sürü değil de millet ise ferdleri arasında, îman dil, mefkûre ve kültür birliği vardır. Bu toplum ruhunun damgasını vurduğu bir toprakta yaşar, buraya **VATANIM** der. Bu topraklar üzerinde gönül birliği, vicdan birliği ve elbirliği ile çalışarak gelişir; hele onun zafer ve medeniyet hatıralarıyla dolu bir tarihi var da feyzini gıdasını o köklerden alabiliyorsa, başı göklere yükselen heybetli bir ağaç gibi dallanır budaklanır, taptaze zinde ve çiçeklerle bezenmiş güzelliği ile dünyanın gözünü üstüne çeker.

Bu bizim milletimizdir. Bir kalb hâlinde imânından aldığı ahlâk anlayışıyla "birisi hepimiz için, hepside millet için" yaşayan, topluca bir hedefe doğru ilerleyen "**TÜRK MİLLETİ**"; tâ Orhunlardan beri "Üste gök basmadıysa, altta yer delinmediyse" birliğini ve berâberliğini hiç bir kuvvetin bozamayacağına inanan; her yeni devirde biraz daha azimli ve kuvvetli kendini dünyaya tanıtan "**TÜRK MİLLETİ**" neden geri kalmış bir millet olsun?.. Cevabı Mehmed Âkif'te buluyoruz:

"Girmeden tefrika bir millete düşman giremez, Toplu vurdukça yürekler onu top sindiremez."

Milletler her zaman, muhtelif medeniyetlerle temasta olurlar, içtimâî alış-verişler yaparlar, fakat bu alışlar dâimâ milletin "ruh-ı umumi" (karakteri) gözönünde tutularak kendi ihtiyacına ve anlayışına göre yapılırsa faydalı olur. Terakki sağlar TAKLİD ise her zaman zararlı olur. Halbuki bizde münevver geçinenler uzun zamandan beri batının câzibesine körükörüne kapılıp, bindikleri dalı kesme durumuna düşmüşlerdir. MEHMED ÂKİF onları şu mısralarla tanıtıyor:

"Mütefekkir geçinenler ne diyor siz de bakın; Medeniyette teâlisi umumen şarkın, Yalnız bir yolu takibederek kabildir. Başka yollarda selâmet gözeten gafildir. Aynı izden sağa yahud sola hiç sapmamalı, Garbin efkârını mal etmeli şarkın beyni; Duygular çıkmalı hep aynı kalıptan, yâni Bir de din kaydını kaldırmalı zira o belâ Bütün esbab-ı terakkimize engel hâlâ!"

Bu taklidçi münevverlere halk **Farmason** adını takmış, bunlar yüzlerini Avrupaya çevirmişler, halkın asırlarca işleyerek yarattığı "**Millî Vicdan**"'ı bir fırcada silmek istemişler, En mukaddes inançlarının sarsılmak isten-

Böylece derdlerin nereden kaynaklandığını gösteren Âkif, bu derdlerin nasıl onarılacağını da anlatıyor. Dünyanın doğusunu batısını gezip dolaşmış, her milleti tanımağa, her medeniyeti araştırmağa uğraşmış, örnek alınacak milleti bulmuştur.

mesi karşısında halk birbirine daha çok sarılarak bu taz-yike karşı koymağa çalışmış.

Mütefekkirlerimiz tuttuğu yanlış izde, Oyle saplandı ki, aldırmadı bir başkasına, Hiç o gitsin de dönüp bakmayarak arkasına Nâsin efkârı ki-Efkâr-ı umumiyye odur-Gitmesin kendi yolundan bu nasıl kabil olur? Açılıp gitgide artık iki hizbin arası Pek tabii olarak geldi nizâ'ın sırası.

Netice münevverlerle halkın arası açılmış araya "TEFRİKA" girmiştir.

Mütefekkir geçinenlerdeki taşkınlıktan Geldi efkâr-ı umumiyyeye mühlik bir zan

"Bu fesâdın başı hep fen okumaktır" dediler, Onu mahvetmeğe kalkıştılar artık bu sefer"

Ve böylece aydın zümre, halkı cehaletin karanlık çukuru-na âdetâ zorla itmış oldu. Halbuki milletin hakiki münevverine düşen vazife, halkı tanımak onun ülküsünü yüceltmek, ihtiyaçlarını cevaplandırmak "Efkâr-umumiyye" denilen ruhu anlamak, o ruha hitabedecek terakki yolunu bulmaktır. İlerlemek kendinden başkalarının peşine takılmakla olmaz. Hiç bir zaman da ameli sahada kıymet kazanmaz. Halka kendi sesiyle kendi sözü ile hitabetmek onun ruhuna nüfuz etmek lâzımdır. Hakiki yükselme gayesine bu yolda ışık tutulsaydı, onun mukaddesatına dokunulsaydı halk bu meş'aleyi severek takibedecekti. Çünkü:

Başı boş kaldı mı zira şaşırıp bermutad Bulamaz kendiliğinden yolu aslâ efrâd, Yalnız gösterilen yol tutacak yolsa gider Hissidir çünkü onun azmine dâim rehber.

Böylece derdlerin nereden kaynaklandığını gösteren Âkif, bu derdlerin nasıl onarılacağını da anlatıyor.

Dünyanın doğusunu batısını gezib dolaşmış, her milleti tanımağa, her medeniyeti araştırmağa uğraşmış, bunların içinde örnek alınacak milleti bulmuştur.

JAPONLAR:

*Sorunuz şimdi Japonlar da nasıl millettir.
Onu tasvire zafer-yab olamam hayrettir!
Şu kadar söyleyeyim: din-i mübinin orada,
Ruh-ı feyyazı yayılmış yalnız şekli BUDA,
Siz gidin safvet-i İslâmı Japonlar'da görün,
O küçük boylu büyük milletin efrâdı bugün,
Müslümanlıktaki erkânı sıyanette ferid,
Doğruluk, ahde vefa va'da sadakat, şefkat,
Âcizin hakkını ilâya samimi gayret,*

Japonların müslümanlıkta bulunan meziyetlerini anlattıktan sonra onların ilerlemekteki muvaffakiyetlerinin sebeplerini de araştırıyor:

*Medeniyet girebilmiş yalnız fenniyle
O da sahiblerinin lâhik olan izniyle,
Dikilip sahile binlerce basiret, imân
Ne kadar maskaralık varsa kovulmuş kapıdan!
Garbin eşyası eğer kıymeti hâizse yürür,
Moda halinde gelen seyyie gümrükte çürür.*

Japonlar kendi millî ve ruhi bünyelerini bozacak en ufak bir sızmaya meydan vermeden, ilerleyebilmek için lüzumlu gördükleri şeyleri, ilmi, fenni, tekniği almışlar, bunları amelî sahaya intikal ettirerek ilerlemişlerdir.

*O halde işte çare Sırr-ı terakkinizi siz
Başka yerlerde taharriye heveslenmeyiniz,
Onu kendinde bulur yükselecek bir millet
Alınız ilmîni garbin alınız san'atını,
Veriniz hem de mesâinize son sür'atini,
Çünkü kabil değil artık yaşamak onlarsız,
Çünkü milliyeti yok san'atın ilmin yalnız,
İyi hatırda tutun ettiğim ihtârı demin:
Bütün edvâr-ı terakkiyi yarıp geçmek için,
Kendi "mahiyet-i ruhiyyeniz olsun klavuz"
Çünkü beyhudedir ümmid-i selâmet onsuz.*

İşte Akif büyük bir basiretle teşhisi koyup tedavi çarelerini örneklerle vermiş oluyor sonra da o mütevazî hasletleriyle:

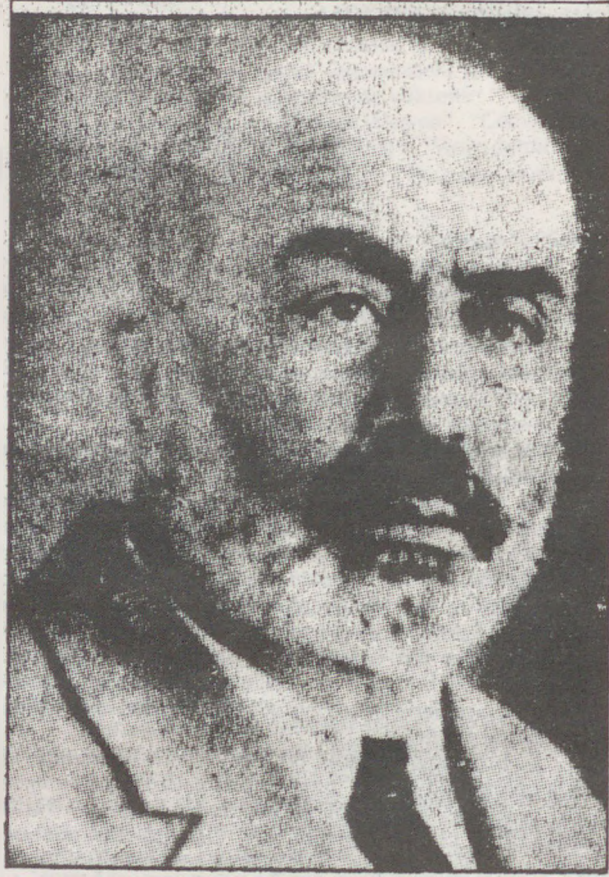
*İŞTE DERD İŞTE DEVA, bende ne var? Bir tebliğ
Şize sizi tahlis edecek say-ı belîğ*

diyerek memleketin hakiki sahiblerini iş başına çağırıyor. Bunlar Safahat'ın ve onun medeniyet anlayışının sadece bir örneğidir. Safahat baştan basa böyle nasihatlerle doludur... İşte asil vatanperver münevver insan.. ama biz senelerden beri onun derdleri teşhis edip devâ bildiren sesini sözde aydınların gürültüsünden -fırsat bulup- duymadık... Ona "geri" damgasını vurup hatta çok sevdiği vatan topraklarından senelerce uzak tuttuk.

Milletinin bütün derdlerini, felâketlerini gönlünde yaşamış, Çanakkale harbini İstiklâl mücadelesini bir **MEH-MEDCİK** kadar içinde yaşamışcasına eserlerinde ebedileştirmiş olan Akif, ne acıdır ki ömrünün son günlerini vatan hasretinin acıları içinde geçirmişti, vatanında ölmek vatan topraklarına gömülmek arzusu ile yanıyordu...

*Su serilmiş görünen gölgeme imrenmedeyim,
Ne sâadet hani ondan bile mahrumum ben,
Daha yıllarca eminim ki hayatın yükünü
Dizlerim titreyerek çekmeğe mahkûmum ben.
Çöz de artık yükümün kör düğüm olmuş bağını
Bana çok görme ilâhî bir avuç toprağını...*

Ölümünün yaklaştığını hissedince vatanını özliyordu.

Çünkü O vatanını:

*Cânı cânânı bütün vârimı alsın da Hüdâ
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüdâ*
diyecek kadar seviyordu.

Bütün bunların yanında Akif gerçekten büyük bir iman şâiriydi. İslâm dinine Türk milletinin büyüklüğü kadar inanmıştı. Bu onun bir başka büyük cebhesiydi..Kahraman milletinin, millî faziletlerini İslâm inancıyla birleştikten sonra yarattığı tarih mucizelerini yakından biliyor, Türk müslümanlığındaki öteki müslümanlıklara benzemeyen derin asaleti anlıyordu.

Akif olsa olsa, Anadolu'yu Balkan'ları, İran'ı Akdenizi bir Türk gölü hâline koyan Türk ataları kadar müslümandı, ve bu müslümanlık o samimî iman şâirine herkes-ten çok yakışıyordu. Milleti kadar sevdiği büyük Tanrı'yı hatırladığı anlarda şâirin Çanakkale Şehidleri veya İstiklâl Marşı kadar coşkun şiirler söylediği görülüyordu. O kadar ki Akif'in millî heyecan terennümlerindeki aşırı şiiriyete yaklaşan diğer samimi söyleyişleri bu dinî ve lirik şiirlerindedir. Meselâ **Gece** isimli şiirindeki

Ömürler geçti sen... Gel ey bir tanecik Mâ'bûd

Allah'a olan sevgisi bütün büyüklüğüyle bir yerde O'nun uğrunda can veren Çanakkale şehitlerine olan sevgisiyle birleşmektedir.

Onun Türk milletine haksızlığı reva göreceğini düşünemiyordu bile. Kuvvetli bir fen ve felsefe tahsili gören Akif din ve Allah kavramlarında da aleyhinde söylenenlere ölçülemeyecek kadar olgun bir dinî tolerans içindeydi.

Bizim tarihte ve coğrafyada uğradığımız en büyük felâket karşısında sevdiği Allah'ına bile seslenişlerde bulunmuştur:

**Ya Rab bu uğursuz gecenin yok mu sabâhı?
Mahşerde mi biçârelerin yoksa felâhı
Nûr istiyoruz, sen bize yangın veriyorsun!
Yandık! diyoruz boğmağa kan gönderiyorsun!**

**Mâdem ki ey adl-i İlâhî yakacaktın....
Yaksaydın a melunları...Tuttun bizi yaktın!
Küfrün o mülevves eli âyâtını sildi**

**Binlerce cevâmi yıkılıp hâke serildi!
Dul kaldı kadınlar, babasız kaldı çocuklar
Her giryede bîn ailenin mâtemi çağlar!
En kanlı şenaatle kovulmuş vatanından
Milyonla hayatın yüreğinden gidiyor kan!
Yetmez mi müsab olduğumuz bunca devâhî?**

Ağzım kurusun....Yok musun ey adl-i İlâhî!.

Anlıyoruz ki, millî felâketler karşısında o kadar çok inandığı Allâh'ına bile seslenişte bulunan bu iman şâirine olmadık damgalar vurmak en azından onu hiç anlamamaktır. Veya anlamak istememektir.

İşte bu iman şâiri nihayet vatanında ölmek ve vatan topraklarına gömülmek muradına erişti.

Âkif'in ölüm haberi Üniversiteye erişince resmî مراسم yapılmamasına rağmen hatta yasaklanmasına rağmen Türk gençleri O'nun aziz naşını bir çıplak tabut ile Bayazıt camiine âdetâ kaçırarak getirdiler. Camiin etrafını kale gibi kuşattılar. O artık Türk gençliğinin saygılı ka-

natları altında idi. O çıplak tabut Türk kızları tarafından bayraklara sarıldı. Dinî merasim bittikten sonra O'nun aziz tâbutu Türk gençlerin elleri, hatta başları üzerinde Edirnekapı'daki mezarlığa tekbir sesleriyle götürüldü. Odukluca sıkı bir kar fırtınasına rağmen, gençler başında gece geç saatlere kadar nöbet tuttular. Bizzat içinde bulunduğu gün bu günü anlatan bu satırları yazarken tekrar yaşayormuşcasına tesiri altındayım. O büyük insanın hayatında bir yarınlığı oldu.

**Arkamda kalırsın, beni rahmetle anarsın
Derdim sana baktıkça a biçâre kitabım,
Kim derdi ki sen öl de senin ardına kalsın
Uğrunda harâbelyediğim ömr-i haraabım**

Safahat Türkiye'de en çok basılan eserdir. Elimde 25. baskısı var. Belki daha sonra da basılmıştır. Âkif yarının imanî ve hakiki münevverine iki noktayı bilhassa hatırlatıyor.

**Bekayı hak tanıyan sâ'yi bir vazife bilir
Çalış, çalış ki beka sâ'y olursa hak edilir.**

İkincisi memlekete sahib çıkmak:

**Sahibsiz olan memleketin batması haktır
Sen sâhibolursan bu vatan batmayacaktır.**

Güneş balçıkla sivanmaz. Ona dil uzatanlar yarınki nesillerden **SAFAHAT**'i saklayabilirler mi? Yahud Türk gençliğinden idraki kaldırabilirler mi? Kitabının her noktası onun hakiki vatanperver ruhunu ışılatmaktadır. O bugün dünden daha iyi, yarından daha az okunacaktır ve anlaşılacaktır.

Nur içinde yatsın.....

Nail UÇAR

Gittikçe Büyüyen Âkif

Hangi bir Türk, dalgalanan şanlı bayrağımıza baksa, hemen dudaklarında:

**Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak**
İstiklâl Marşı'nın mısraları dökülür ve M. Akif'i hatırlar.

İstiklâl Marşımız'ın yazıldığı o karanlık, ümitsiz günler, Atatürk'ün Türk gençliğine uyarılarında aynen yaşanmaktadır. 15 Mayıs 1919 Yunanlılar İzmir'i işgal etmişler. Bu işgallerle beraber, iç isyanlar. Adapazarı, Keypazarı, Bolu, Yozgat, Zile, Konya, birbiri ardından mısırsız patlar gibi... Bu karanlık dumanlar arasında parlayan Mili Mücadele ruhu. Bu ruhun öncülerinden M. Âkif'i yine aynı marşımızda yerini alacak şu haykırış, imanla Ankara'dadır:

**Ben ezelden beridir hür yaşadım hür yaşarım
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış, şaşarım.**

Evet, en müslümanımız olduğu halde Âkif, Halife'nin emrini, Şeyhulislâmın fetvâsını dinlemez. Millî Mücadele'nin manevî gücü, hatipler cephesine katılır. Vatanın bağırın saplanan hançeri sökmek için, Âkif, Yahya Kemal'in şu şiirini okuyarak dua eder:

**Tâ ki yükselsin ezanlarla müeyyet nâmın
Galip et çünkü bu son ordusudur İslâmın.**

M. Âkif bu imanla İstanbul'dan Ankara'ya kadar hemen yürüyerek gitmiştir. Şimdi Âkif'in meslek arkadaşı ve dostu merhum Şefik Kolaylı'dan (Neyzen Tefvik'in kardeşi) bazı hatırlar dinliyelim: (X)

"Âkif İstanbul'dan gelince Taceddin dergâhında kalmıştır. Ailesi sonradan İstanbul'dan Kastamonu'ya gelmiş ve oradan sonra Ankara'da Âkif'e iltihak etmiştir. Bunun üzerine Âkif, Çakal hocanın evini tutmuştur. Eskişehir'in düşmesinden sonra, Ankara'nın boşaltılması bahis konusu olunca, Âkif ailesini Kayseri'ye göndermiş ve kendisi kalmıştır.

Eskişehir'in düşmesinden evvel ben ailemi Âkif Bey'e göndermiştim. Ankara'ya gelince Âkif Bey'in hanesinde Çakal Hoca'nın evinde onları buldum. Âkif Beyin ailesi Kayseri'ye gidince Taceddin Şeyhinin evini tuttuk.

Akşamları Âkif'in candan arkadaşları gelirdi. Âkif Bey gerek Çakal hocanın ve gerekse Taceddin şeyhinin evini tuttuğumuz zaman ilk oturduğu Taceddin şeyhinin dergâhındaki odasını terketmemiştir. Dergâhta beraber yatanlardan Eşref Edip, Mısır İstiklâlî için çalışıp da İngilizler tarafından takip edilen ve Balkan Harbi'nde bizim ordumuzda hizmet eden Mısırlı Hilmi Bey isminde bir zat beraberce ikamet ederdi. Sonradan bunlara Vaşington Sefiri Münir Bey de katılmıştır. Bunların beraberce oturduğu bir devirde, Eskişehir'den dergâha gelerek bir müddet ben de oturmuşum.

Âkif İstiklâl Marşı'nı bu dergâhta yazdı. Âkif İstiklâl Marşı'nı yazdığı sıralarda ben Eskişehir'de idim. Arasıra Ankara'ya gelirdim. Âkif bana İstiklâl Marşı'nın ilk şeklini okuduktan sonra, üzerinde daha çok çalışacağına söylemiştir. Hattâ bana "Safahat" da yazdığı "Asım"ı okumuştur. Asım'da mâlumdur ki, memleketin bütün içtimai derterine temas etmiştir: Evvelki refah ve sonra adım adım gerilemeyi gözlerimizin önüne sermiştir. Evvelce güreşen pehlivanların kuvvetli bünyelerinin sonradan kadide döndüğünü göstermiş, alınları kınalı cüsseli öküzlerin sonradan gidasızlık sonucu ne dereceye kadar dejenere olduklarını bildirerek, bütün bu sosyal yaralarımıza bir bir parmak basmıştır. Diyebilirim ki, "Asım"ı yazdıktan sonra, heyecanlanan Âkif'e İstiklâl Marşı'nı yazmaktaki çöşkunluk kendi kendine gelmişti. Hattâ bana Asım'ı öyle bir vecd içerisinde okumuşku ki, ben Âkif'in bu gibi çöşkun zamanlarına az tesadüf ettim."

Âkif'in hiç kimseye benzemeyen karakterinden, bir örneğini bakın Şefik Kolaylı nasıl anlatıyor:

"Birinci Cihan Harbi'nde, Âkif bir gün Yeşilköy'de ikamet eden hemşiresi Nuriye Hanımın evine gider. Hemşiresi Âkif'e çay yapar. Yanında da kesme şeker vardır. O vakit Türkiye'de şeker yapılmadığı için şekerin okkası 10 ve hattâ 15 liradır. Âkif'in eniştesi Arif Hikmet Bey, İaşe Nezaretinde merhum Kara Kemal Bey'in yanında mühim mevkii olan bir kişi. Âkif, hemşiresine bu şekerin nereden tedarik edildiğini sorar. O da, eniştesinin getirmiş olduğunu söyleyince, Âkif çayı içmeden evi terkeder. Ölünceye kadar eniştesine kırındır."

M. Âkif'in bir esprisi:

"Âkif, Eskişehir'in düşmesinden evvel, müdürü bulunduğum Eskişehir Bakteriyoloji hanesine fırsat buldukça Ankara'dan kalkar gelirdi. Hiç unutmam, İkinci İnönü Harbi'nde Âkif yine Eskişehir'de idi. Bir iki Yunan tayyaresi şehrin üzerinde göründü. Herkes gibi biz de telaşla kalkıp yanımızdaki tarlalarda kazılmış siperlere girmek üzere koşarken, o heyecanlı anımızda Âkif'in bir kahkaha salıvererek yere oturduğunu gördüm. Âkif, halkın arasına karışmış ve halkla beraber ka-

çan birkaç mandayı göstererek: "Farkınız var mıdır, yok mudur, anlayamadım" dedi.

M. Âkif Eskişehir'e geldiğinde "Bir şiir peşine düşük, mesleği unuttuk" der gelen yaralı hayvanların tedavilerine de yardım edermiş.

Şefik Koyalı, M. Âkif'in sarsılmayan imanını da bir tablo gibi gözlerimize çizer:

"Eskişehir düştüğü zaman, Müesseseyi toparlayarak Polatlı'ya geldim. Orada meşhur Dayı Mesut ile Yeni Bağçeli Şükrü'ye rastladım. Bana şunu söylediler: "Şefik Ankara'ya gider gitmez Âkif'i gör, Ankara'yı boşaltıyorlarmış. Ne yap yap, çabuk gitmeye çalış, kat'iyen bundan vazgeçsinler Âkif'i gör, o bunu temin etsin. Ankara'ya gelince Çakal Hoca'nın evinde Akif'i buldum. Durumu anlattım. Âkif sözlerim biter bitmez derhal fırladı gitti. Sonradan anlıyorum ki, Bir çok Mebusları bunları anlatmış ve onlar da, bir hey'et halinde Sarıköy'de İsmet Paşa'nın karargâhına gitmişler. Her ne yapıp yapıp Ankara'nın tahliye edilmemesini rica etmişler. İsmet Paşa hey'ete: "Günlerce uyumuyorum. Kafama lakırdı girmez oldu. Yaverime anlatın" demiş olduğunu Âkif Bey'den işitmiştim." (**)

Şefik Kolaylı, bu hatırasını anlatmaktaki sebebini de açıklıyor: "Bundan maksadım, düşmanını Polatlı önlerine geldiği ve Hükümet'in Ankara'yı boşaltmaya hazırlıklı olmasını mebuslara bildirdiği gece bile, Akif'in Mustafa Kemal hakkındaki itimadının sarsılmamış olduğunu göstermektir.

M. Âkif'in şöhreti ölümünden sonra, azalmaması, bilakis daha artmış ve artacaktır. Bir zamanlar okullardan indirilen resimleri, bugün paralarımızda yer almaktadır. Ama ne acıdır ki, ölümünde na'sını Beyazıt Camii'ne getiren tabutu bayraksızdır.

Sayın Ahmet Kabaklı Tercüman'ın 29.9.1986 tarihli sayısında Mehmet Âkif'in 50. Yılı yazılarında:

"27 Aralık 1936'da Hakk'ın rahmetine kavuşan M. Âkif'in 50. vefat yılındayız. Bu sebeple, 1986/87 senesi, devletimizce "MEHMET ÂKİF'İ ANMA YILI" ilan edilmiştir" diyerek bütün kuruluşları, bu anma yılı süresince, o büyük insanı daha iyi tanımamız için, görev ve davet etmektedir.

İnsanın yüzü ancak öldüğü zaman tamdır. Çehrelerin bitmeyen değişikliğini ölüm durdurur. Hayatın bir lançosunu yapmak mümkün olur. Bu hesapta Âkif bahtiyardır. Çünkü, içi görünüşünden büyük, değerini ancak şiirlerinde ve hareketlerinde gösteren Âkif, te vazuum timsali yedi Safahât'ının 12.000 mısraında İstiklâl Marşı'na" bayrak gibi sarılmış, nesillerin önünde ebediyen yaşayacaktır.

(*) Mustafa Yatman. İstiklâl Marşı Şairi ve Ankara. Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi, Eylül-Ekim 1953.S: 1091

(**) M. Akif'in bu sözleri Milli Mücadele'nin ne buhranlı görümler geçirdiğini gösterir.

Dilâver CEBECİ

Âkif'in Bir Şiiri Etrafında Düşünceler

Mehmed Âkif, müslümanların pek çoğunun din yerine bir takım hurâfelere inandıkları ve İslâmı tam mânâsıyla tanıyamadıkları şeklindeki kanaatinde haksız sayılmamalıdır.

Âkifle çağdaş olan bütün müslüman münevverlerin önemli şikâyetlerinden birisidir bu. 19. yüzyılın Âzerbaycanında yaşayan şâir Mirze Aliekber Sâbir'in cehâlet ile nasıl alay ettiğini onu okuyanlarımız iyi bilirler. Ona, "Harda bir müselmân görsem korhıram" dedirtenler İslâmın özünden çok uzaklarda kalmış bir takım zavallı müslümanlardı.

İkbâl de; "Müslümanlardan kaç, müslümanlığa sığın." derken aynı duygular içindeydi. Zâten 19. asır, İslâm âleminin çöküş asrıdır.

Âkifimiz, bizim cemiyetimizi de içten kemiren bu hurâfecilik, yanlış tevekkül anlayışı, İslâmı gerçek hüviyetiyle tanıyamama gibi menfî durumların farkına pek çok münevverden önce varmış, şiir istidâdını, kalemini ve hitâbetini Türk-İslâm cemiyetinin bu açıdan terbiyesine adanmıştır.

Din ile cemiyet münâsebetlerinin çok iyi farkında olan Âkif, pek çok kalem erbâbının bu gün bile ehemmiyetini anlayamadığı konuları şiirlerine almış, günümüz "aydın"larının pek meraklı oldukları "Sosyal Gerçekçiliğin" istisnasız ve samîmi örneklerini vermiştir.

Âkif, İslâmın bir dünyâ nizâmı, insanın tabîî hayat tarzı ve her iki dünyâ için de kurtuluş vesilesi olduğuna inanıyordu. Bu imân, kelimenin lügat mânâsında olduğu gibi, içten, yürekten ve samîmi idi. Bunu hiç bir yerde dili ile ikrar etmekten çekinmiyordu.

Onun şiirleri, âdetâ âyet ve hadislerin taşıdığı geniş ve hikmetli mânâlar etrafında söylenmiş vazaalar gibidir:

"Nihâyet neyse idrâk ettiğin şey ömr-i fânî'den,
Onun bir ayıdır mutlak nasibin ömr-i sâniden.
Hatâdır âhiretten beklemek dünyâda her hayrı:
Öbür dünyâ bu dünyâdan değil, hem hiç değil ayrı,
Sen ey sersem ki "üç günlük hayatın hükmü yok" der de,

Sarırsın umduğun âmâdedir ferdâ-yı mahşerde,
Ne ekmiştin ki mahsul istiyorsun bir de ferdâdan?

Senin meşru' olan hakkın bu gün hüsrân, yarın hüsrân!"
Safahât'ın "Hâtırâlar" bölümünde yer alan bu şiirin hemen başında; "Ve men kâne fi hâzihî a'mâ fehuve fi'l âhireti a'mâ ve adallü sebîlâ." âyeti yer almaktadır. İsrâ Sûresinin bu 72 numaralı âyetinin meali şöyledir: "Bu dünyâda kör olan âhirette de kördür ve daha şaşkındır."

Bu körlük elbette ilâhî kitab Kur'ân'a ve dünyâ gerçeklerine göz yummak mânâsındadır.

Muharref hâle gelmiş ilâhî dinlerden Müsevîlik ve Hristiyanlık karşısında İslâm dînini üstün kılan özelliklerden birisi de dünyâ ve âhiret dengesidir. Bir çok âyetlerde bu dengenin ifâde edildiğine şahid oluyoruz. Ayrıca, Hz. Peygamber'in; "Dünyâ âhiretin tarlasıdır." ve "Dünyâsı için âhiretini, âhireti için dünyâsını terk eden bizden değildir." meâlindeki hadisleri aynı dengenin açık ifâdeleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Âkif'imiz, bizim cemiyetimizi de içten kemiren bu hurâfecilik, yanlış tevekkül anlayışı, İslâmı gerçek hüviyetiyle tanıyamama gibi menfî durumların farkına pek çok münevverden önce varmış, şiir istidâdını, kalemini ve hitâbetini Türk-İslâm cemiyetinin bu açıdan terbiyesine adanmıştır.

Gerçekten, dünyâyı hayatın yegâne gâyesi olarak tanıyan Müsevîlik ile âhireti ön plâna alan ve bu yüzden de tabiiğini kaybederek sâliklerini korkunç buhranlara sürükleyen Hristiyanlık bu cihetten İslâmı mukayese edilemeyecek derecede ibtidâî bir görünüm arz etmektedirler.

Öyle ise nasıl olmuş da bu gayrı-tabîî dinlerin mensubları dünyâ ni'metlerinden a'zamî ölçüde faydalanıp, ilimde, teknikte bu kadar ileri giderken tabîî bir din-olan İslâmın mensubları zelil ve hakir kalmışlardır? Böyle bir soruya verilecek cevâb bir maddeden ibâret olamaz. Artık sosyal hâdiseleri tek sebebe bağlı olarak izâh usûlü çok gerilerde kalmıştır. Ancak biz, dünyâ ve âhiret dengesini bulamayıp geri kalmışlık sebeplerinden birisi olarak görüyoruz. Zâten Âkif de yaşadığı çağ içinde bunu böyle değerlendirmektedir.

Kimler, hangi câhiller veya hâinler müslümanlara dünyânın "yalan", "rüyâ", "gayrete değmez" bir mekân olduğunu yıllarca telkin ederek, onları zillet ve meskenet içinde bir an önce âhirete yollamanın hesaplarını yapmışlardır? Ve müslümanlar hangi sebeplerle bu Kur'ân'a ve sünnete mugâyir telkinlerin büyümesine kapılarak bin yıllık İslâm medeniyetini bir kaç asırda hâk ile yeksân etmişlerdir? Bu sorulara cevap aramak şu anda konumuzun bir hayli dışında kalıyor. Ancak bütün bunları gören ve bilen Âkif;

"Eğer maksûdu ancak âhiret olsaydı Yezdân'ın
Ne hikmet vardı ibdâında hiç yoktan bu dünyânın?"
veyâ;

"Elest" in arkasından gelmesin Cennet, Cehennem de,
Neden ervâha tekrar imtihân olsun bu âlemde?"
beyitlerinde, doğrudan doğruya müslümanın mantığına yönelerek, dünyânın da âhiret kadar mühim olduğunu, hiç bir i'tirâza mahal bırakmayacak tarzda ispat eden bir cedelci olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu arada Kur'ânda yer alan o ezeli ahdi, yâni, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" suâline verdiğimiz "evet Rabbinizsiniz" cevâbını konu ederek böyle bir anlaşmanın "Cennet-Cehennem" gibi birer karşılığı olmasının gerektiğini ve bunun için de dünyânın bir imtihân yeri olarak seçildiğini hatırlatmaktadır.

Avrupanın ilimde ve teknikte dev adımlarıyla ileri gittiği, fakat Osmanlılığın devamlı olarak ve irtifa kaybettiği yılların acıları içinde yaşayan Akif, bu hâli müslümanlara yaşıtıramamaktadır.

Yine bir başka şairimizin, Ziyâ Paşanın;

"Diyâr-ı küfrü gezdim, beldeler kâşaneler gördüm,

Dolaştım mülk-i islâmî bütün vîrâneler gördüm."

mısralarıyla dile getirdiği hâl yine aynı asrın acı hakikatlerindedir.

Âkif, bütün bunlara; İslâmî yanlış anlayan, çarpık bir tevekkül idrâkıyla çalışmayı, düşünmeyi terk eden müslümanların sebep olduğuna inanmaktadır ve bu inancında da haklıdır:

"Nedir dünyâya gelmekten garaz, gitmek midir ancak?
Velev bir anlamak hırsıyla olsun yok mu uğraşmak?"

O âdetâ karşısına dünyâdan el-etek çekmiş, bütün ni'metlere sırtını dönmüş, âhiretten başka düşüncesi olmayan, bu yüzden de ehl-i salîbin kontrolüne girmiş tembel bir müslümanı almış, nasîhât etmekte, zaman zaman da azarlamaktadır:

"Hayâlât arkasından koştuğun yetmez mi hey şaşkın?
Senin hâlâ hakikatden nedir iğmâz için hakkın?"

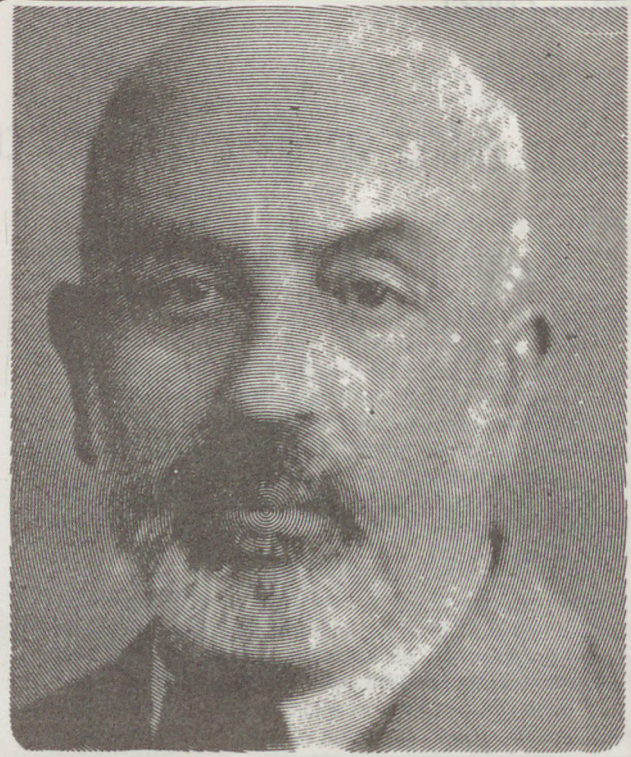
"Dilinden âhîret hiç düşmüyor ey müslümân lâkin,
Onun hakkında âtil bir heves mahsülü idrâkın!

Bu gün Türkiyede Âkif'in tasvirini yaptığı müslüman yok. Acaba arzu edilen dünyâ-âhîret dengesini bulduk mu? Ne gezer... Bu sefer de âhîreti unutup bütün varlığımızla dünyaya sarıldık. Parayı bütün faziletlerin kaynağı, hayâtî sâdece zevk ve eğlenceden ibâret bildik. Bizi üç taraftan ihâta ederek davranışlarımıza yön veren din, töre ve devlet kanunlarını ne idüğü bilinmez bir "özgürlük" adına hiçe saydık. Hiç bir davranışımızda uhrevî ukûbat endîşesi görünmez oldu. İşlediğimiz bir cürümden sonra, devlet kanunlarının pençesinden herhangi bir sebeble yakamızı kurtarabilmiş isek, o cürmü işlememiş gibi gönül ferahlığı ile dolaşır olduk. Âhîrette hesâbının sorulacağını hiç aklımıza getirmedik. Allahın bizi yeryüzünde başıboş bırakmadığını hiç düşünemedik. Şeref, nâmus, haysiyet gibi faziletleri süflî bir hayata tercih edip, "yaşayalım da nasıl olursa olsun." diye düşündük. Hayattan daha değerli şeylerimizin de olabileceğini söyleyenlere "Gericî", "Çağdışı" gibi sıfatlarla hücûm eder olduk. Tabiat boşluk kabul etmezdi. Kalblerden ve gönüllerden uhrevî heyecanlar, dinî endîşeler ve inançlar çekilip gidince onların yerini "çağdaş" bir hurâfecilik doldurdu. "Uğurlu, uğursuz günlerimiz", "Uğurlu, uğursuz sayılarımız", "Maskotlarımız" oldu. Geleceğe ait plânlarımızı gazete köşelerindeki astroloji fallarına bakarak yapar olduk.

Alın terinin lezzetini unuttuk, piyangoların, spor totoların yarım milyarlık hayalleri içinde hayatın gerçeklerinden koptuk.

Ölüm aklımıza hiç gelmedi, dünyânın en tabii kanunu olan ölümü bile hazmedemez olduk. Birisi ağır bir hastalıktan kurtulmuşsa, keyfiyeti "Azrâilî yendi" tarzında küfür sözlerle ifâde edecek kadar pervasızlaştık. Kısacası o dengeyi yine bulamadık.

Câsiye Süresi'nin 24. âyeti böylelerini ne güzel tavsif ediyor: "Hayat ancak bu dünyâdaki hayatımızdır; ölürüz ve yaşarız bizi ancak zamanın geçişi yokluğa sürükler derler,

Âkif'in Musikisi

"Yanık bağrım da, yıllardır kanar mızrâbının yâdi,
Gel ey biçare Şark'ın, Şark'a küsmüş evlâdi."

-Mehmed Akif Ersoy

Mızrâbınla, dokun, dokun,
Gönlümün tellerine..
Yüreğime batar, Ok'un
Tadi, derinden derine..

Hüzzam'la NEVRES hiçkırır,
Evcârâ halı DİLHAYAT.
Şark'ın ufkunda çırpınır,
Şerif-ül UD, kanat-kanat.

Kul Ozan, zebûn hicrana,
Âkifsiz geçen zamana,
Safahat'ı kaydedilmiş,
Levh-i Mahfuzda ummana..

Kul Ozan

onların bu hususta bir bilgisi yoktur, sâdece öyle sanırlar."

Âkif, dünyâyı rüyâ gibi görüp, ona önem vermeyenlere;

Bu âlem şöyle bir rüyâ imiş, yâhud muvakkatmış...

Evet ukbâda anlarsın, ne müthiş bir hakikatmiş!"

diyor. Aynı beytin ikinci mısraını âhîreti unutanlara da it-haf etmek mümkündür: Evet, ukbâda anlarsınız âhîret "ne müthiş bir hakikatmiş!"

Hükümümüzü verelim: Âkif bütün haşmetiyle gündemdedir.

AKİF'TEN ŞİİRLER

İSTİKLAL MARŞI

Kahraman Ordumuza —

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak!

Çatma, kurban olayım çehreni en nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım;
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım,
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbin âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim imân dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imânı boğar
"Medeniyet" dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş! Yurduma alacakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hâyasızca akın.
Doğacaktır sana vâd ettiği günler Hakk'ın
Kim bilir belki varın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri "toprak" diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehid olusun, incilme, yazıktır atanı,
Verme dünyaları alsan da bu cennet vatanı!

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fışkıracak toprağı sıksan, şühedâ
Cânı, cânânı bütün varımı alsın da Hüda,
Etmesin tek, vatanından benî dünyada cüdâ.

Rûhumun senden İlahî şudur ancak emeli:
Değmesin ma bedimin göğsüne nâmahrem eli;
Bu ezanlar -ki şehâdetleri-dinin temeli,
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli!

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım
Her cerihamdan, İlahî boşanıp kanlı yaşım;
Fışkırır rûh-ı mücerred gibi yerden nâşım;
O zaman yükselerek arsa değer belki başım!

Dalgaları sen de şafaklar gibi ey sahil hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl,
Ebediyen sana yok ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl!

MEHMET AKİF

Prof.Dr.Mehmet KAPLAN

İstiklâl Marşının tahlili

İstiklâl Marşı, Cumhuriyet'in ilânından önce 1921 yılında yazılmış olmakla beraber, Cumhuriyet'i müjdelere ve millî marş olarak kabul edildikten sonra, hemen her gün tekrarlandığı için, Atatürk ile beraber Cumhuriyet devrinin sembolü olur.

Bu devirden sonra yetişen bütün nesillerin daha ziyade merasim dolayısıyla kendisine has bestesi ile söyledikleri bu marş, şiir olarak da üzerinde durulmağa değer.

İstiklâl Marşı'nı değerlendirirken, yazıldığı devir gözönünde bulundurmak lâzımdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 25 Mart 1921 yılında dört defa ayakta dinleyerek İstiklâl Marşı olarak kabul ettiği bu şiir, o yılların kutsal ve heyecanlı havası ile doludur. Onu o devir Türk edebiyatının en büyük şairlerinden biri olan Mehmet Âkif yazmıştır. Mehmet Âkif bugün, şiirlerinde sosyal duyguları anlatan, söylediklerini gerçekten duyan bir şairdir. İstiklâl Savaşı'na bütün varlığı ile katılan Âkif, bu savaşa iştirak edenlerin duygu ve inançlarına bizzat sahip olduğu için, onlara en iyi tercüman olmuştur. Şiiri söyleyen Âkif olmakla beraber, aslında o, kendi benî ile birleştirdiği Türk milletinin duygu ve inancını dile getirir. Burada Âkif'in yaptığı, o yıllarda en olgun seviyeye ulaşan şiir kudretiyle bu ortak imana, bütün milletin benimseyebileceği bir şekilde üslûp ve ifade vermek olmuştur.

Bazı kelime ve mısralarda da anlaşılabilirliği üzere, o tarihte henüz İstiklâl Savaşı kazanılmamıştır. Türk ordusu bu şiir yazıldıktan bir yıl sonra, 26 Ağustos 1922 sabahı büyük taarruza geçer.

Düşman karşıda bulunduğu için ordu ve millete cesaret vermek isteyen şair, manzumesine "Korkma!" kelimesiyle başlar.

**Doğacaktır sana vâdettiği günler Hakk'ın
Kim bilir belki yarın, belki yarından da yakın**

mısraları da ümitle bekleyişi ve geleceğe imanı gösterir. Şiirde şanlı mâzi ve ebedi bir istikbal fikrine de yer verilmekle beraber, yaşanan zaman, kan ve barut kokuyla dolu olan halihazırdır.

İstiklâl Savaşı, Türk milletinin ölüm-kalım savaşıdır. Böyle yıllarda milletler kendilerini yaşatan temel kıymetlerin farkına varırlar. Vatan, millet, hürriyet ve

istiklâl gibi kavramların önemi, barış devirlerinde pek anlaşılmaz. Hattâ onları umursamayanlar bile çıkar. Fakat bir milleti ölüm ile karşı karşıya bulunduran savaş, onların ne kadar hayati olduğunu kuvvetle hissettirir. Bunlar öyle kıymetlerdir ki, onlar olmadan yaşayamaz. Bundan dolayı millet, onlar uğruna ölümü göze alır. Binlerce insan onlar uğruna öldüğü, yaralandığı veya sakat kaldığı için kutsal bir değer kazanırlar.

Âkif, İstiklâl Marşı'nda Türk milletinin ne için savaştığını, neye inandığını açık ve seçik bir şekilde ortaya koymuştur. Şiirde bu değerler, bazen sanatkârane bir ifadeye bürünmüşlerdir. Şiiri tahlil ederken bunlar üzerinde de durarak mânâ ve fonksiyonları açıklanacaktır.

Birinci dörtlükte bahis konusu olan "al sancak"tır. Al sancak, Türk milletinin sembolüdür. Burada şair fikrini anlatırken onun uyandırdığı hayal ve çağrışımlardan da faydalanmıştır. Türk bayrağının al rengi şairde bir alev intibası uyandırmıştır. Bu alev "sönmez." Zira onun çıktığı kaynak her Türk ailesinin evinde yanar ocaktır. Yurdun üstünde tüten en son ocak kaldıkça, bu bayrağın alevi bu şafaklarda dalgalanacaktır. Âkif, bu benzetme ile "bayrak" ile "millet" arasındaki bağlantıyı sanatkârane bir şekilde ifade etmiştir.

Türk bayrağında dikkati çeken ikinci sembol yıldızdır. İkinci beyitte şair, bu yıldız ile gökteki yıldız birleştirir. Gökteki yıldız kimsenin eli dokunamayacağı gibi, "Türk milletinin yıldızı" olan al bayrağın yıldızına da kimse el süremez. Yıldız kelimesi, aynı zamanda kader, talih mânâlarına da gelir. Âkif'in bu hayallerle belirtmek istediği Türk milletinin ölmezliği fikridir. O, ordu ve millete "Korkma!" derken böyle bir inanca dayanır.

İkinci dörtlükte Türk bayrağının üçüncü sembolü olan "hilâl" den hareket edilmiştir. Hilâl kelimesi eski Türk edebiyatında sevgiliye benzetilir. Türk bayrağındaki ay (sevgili, tehlikeler içinde bulunduğu ve kendisini sevenlerden fedâkarlık beklediği için, kaşlarını çatmıştır. Eski Türk edebiyatında sevgilinin kaşları umumiyetle aya benzetilir. Şair burada, vatanın timsali olan sevgiliye (hilâle) gülmesi için yalvarır. Bu millet onun uğruna on binlerce şehit vermiştir. Yoksa o dökülen kanlarını helâl etmez.

"Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl"

mısraında "Hak" kelimesi iki mânâda kullanılmıştır. Birinci mânâya göre Hak, Tanrı mânâsına gelir. Müslüman olan Türkler ona taparlar. Hak kelimesinin öteki mânâsı hak-hukuk deyiminde görüldüğü üzere, adalet ile ilgilidir. Hak aynı zamanda yapılan bir iş, fedâkarlık veya durum karşılığı alınması gereken paydır. Âkif bu beyitte İstiklâl kavramı ile Hak (Tanrı ve adalet) kavramı arasında münasebet kurmaktadır. İslâmiyet'in en mühim yönlerinden biri, adalete üstün bir değer vermesidir. Hak kelimesinin iki veya üç mânâ kazanmasının sebebi budur. Milletler yüksek kıymetlere inandıkları ve bağlı oldukları takdirde istiklâl hak kazanırlar. Bahis konusu mısra böyle bir inanca dayanıyor.

Üçüncü kıt'ada "hürriyet" kavramı bahis konusudur. Burada şair "ben" kelimesini kullanmakla beraber, kasdolunan Türk milletidir. Şair, burada Türk milletini konuşturmuştur. Türk milleti ezelden beri hür yaşamış ve hür yaşamağa alışmıştır. Ona zincir vurulamaz. Böyle bir şey yapılmışa kalkıldığı takdirde, o, sel gibi taşarak, bendini çiğner ve aşar. Anadolu Türk devleti gerçekten de 1071 Malazgirt zaferinden bugüne kadar daima hür ve müstakil olmuştur. Hür yaşamak, Türk devlet ve milletinin varlığı ile birdir. Ondandır mahrum kalmak bundan dolayı ona ağır gelir, onu çıldırtır. Bu parçada milli bir değere bağlı olan milli iradenin gücü, tabiatın alınan benzetmelerle ifade olunmuştur. Hürriyetin başlıca özelliği sınır tanımamaktır. Yahya Kemâl de, **Açık Deniz** şiirinde Türk milletinin hür yaşama iradesini coşkun deniz sembolü ile anlatır.

Dördüncü kıt'ada savaşıyan iki taraf, Türk milleti ile düşmanlar mukayese edilmiştir. Garb (batı) maddî silâhlarının üstünlüğüne güvenerek, Türkiye'ye saldırmıştır. Düşmanların bu maddî üstünlüklerine karşı, Türklerin hiç bir şey ile sarsılmayan "imân"ları vardır. İman, insanın taşıdığı manevî inançların bütünüdür. İnsanı üstün kılan maddî gücü değil, imanındır. Zira iman olmazsa maddî güç, başarı kazanamaz. Manevî değerlere dayanmayan maddî güç, insanî bir değer taşımaz.

Şair, hiç bir hakkı olmadığı halde başka milletlere saldıran sözde medenî Batı'yı "tek dişi kalmış bir canavar'a" benzetiyor. "Tek dişi kalmış" demesinin sebebi, onun dehşet verici gözükmesine rağmen, eski gücünü kaybetmiş olmasıdır. Burada bütün vahşiliğine rağmen, kendisini "medenî" diye tanıtan Batı ile bir alay da vardır. Devletler sadece maddî güçleriyle üstün gelmezler. Tarihi olaylar bunu göstermiştir. Sömürgeci Batı'ya karşı, başta Türkler olmak üzere ezilen, bütün milletler isyan etmiştir ve Batı Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra üstünlüğünü kaybetmiştir. Bu bakımdan Mehmed Âkif'in onu "tek dişi kalmış bir canavar'a" benzetmesi yerindedir.

Bu parçada "ulusun..." kelimesi bazıları tarafından yanlış olarak "ulu" (büyük) kelimesiyle karşılaştırılmaktadır. Burada "Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar, bırak, varsın, ulusun, onda artık korkulacak bir taraf kalmamıştır" demek istemiştir.

Beşinci kıt'ada düşmanla savaşıyan askere hitap ediyor. Ordu dayanırsa zafer muhakkaktır. Bu parçada geleceğe büyük bir inançla bakılmaktadır. Tanrı, Türklere (Müslümanlara) ebedî bir hayat vadedmiştir. İstiklâl Savaşı'nın kazanılmasında dini inancın büyük rolü olmuştur. Bunu o devre ait pek çok vesikadan anlamak mümkündür. Âkif, burada Türk milletinin inancını dile getirmektedir. Âkif'in kendisi de vatanına çok bağlı bir Müslümandır. İslâmiyet, iyimser bir dindir. Ona iman edenler ebedî bir hayata kavuşurlar.

Altıncı kıt'ada "vatan" bahis konusudur. Dış görünüşü bakımından vatan bir "toprak" parçasıdır. Fakat bu toprak parçası, milletin tarih ve hayatına sınımsız bağlıdır. Onu kutsal kılan maddî yönü değil, millet ve tarih ile olan münasebetidir. Bu vatan, binlerce şehit tarafından kazanılmış ve korunmuştur. Bundan dolayı, ona bakarken toprağı değil, ona gömülü olan şehitleri görmelidir. Dünyaya hiç bir şey vatan kadar kutsal ve değerli değildir.

Yedinci parçada yine "vatan" bayramı bahis konusudur. Burada da vatan ile şehitler (şühedâ) arasındaki münasebet üzerinde durulmuş, son beyitte vatana bağlılık duygusu başka bir şekilde anlatılmıştır. Bir insan için en büyük yoksulluk, vatanından uzak (cüdâ) kalmaktır. İnsan kendi canını veya sevgilisini kaybederse, vatan ve milletin var olacağı düşüncesiyle teselli bulur. Vatanını kaybederse, milletin varlığı da tehlikeye düşer.

Burada vatanın can ve cânandan (sevgiliden) da üstün bir değer taşıdığı inancı vardır. İnsan, böyle bir inanca sahip olmazsa vatanı için ölümü göze alamaz.

Dokuzuncu ve onuncu kıt'alar birbirine bağlıdır. Burada "din" bahis konusudur. Âkif'in bir Müslüman olarak Tanrı'dan istediği en büyük şey mâbedine yabancıların el dokundurmaması ve dinin temeli olan kıymetlere şehadet eden ezanların yurdun üzerinde ebedî olarak işlemesidir.

■ Şu ezanlar ki şehadetleri dinin temeli

mısraında "şehadet" kelimesi şahitlik mânâsına geldiği gibi ezanda geçen

■ Eşhedü en lâ ilâhe illallah

■ Eşhedü enne Muhammeden abdühü veresuluhu

cümlelerine de tekabül eder. Bunlardan birincisi "Şüphesiz bilirim, bildiririm, Allah'tan başka tapacak yoktur", ikincisi "Şüphesiz bilirim, bildiririm, Muhammed Allah'ın elçisidir" mânâlarına gelir. Bir kimsenin Müslüman olabilmesi için "kelime-i şehadet" denilen bu cümleleri tekrarlaması ve onlara inanması lâzımdır. Müslüman ülkelerde günde beş vakit okunan ezan ile İslâmiyet'in temelini teşkil eden bu cümleler tekrarlanır.

Elin başparmaktan sonra, gelen parmağına şehadet parmağı denilir. Konuşamıyacak olan hastalar içlerin-

den dua ederken şehadet parmaklarını kaldırır. Minâreler gözlere uzanmış şehadet parmağına benzer. Âkif şiirinde buna da telmih ediyor. Açıkça söylemeden herkesin bildiği bir şeyi sezdirmeğe "tevriye" adı verilir. Âkif'in bu mısraında "telmih" ve "tevriye" sanatları vardır.

İstiklâl Savaşı'nda din duygusunun önemli bir rol oynadığını söylemiştik. Türk tarihinde "din", "vatan", "millet" ve "istiklâl" duyguları yüzyıllar boyunca birbirine bağlı olarak yaşamış ve gelişmiştir. Âkif'in anladığı ve Safahat'ta ortaya koyduğu İslâm dini, en yüksek kıymetlere dayanır. Gerçekten de Türk devletinin var olmasında İslâmiyet'in büyük rolü olmuştur. Onun temelindeki "birlik" (vahdet), "hak" (adalet), "ezeliyet" ve "ebediyet" fikri "devlet-i ebed-müddet" veya ölmelilik inancını doğurmuştur.

Dokuzuncu parçada konuşan şehittir. Din uğruna savaşan asker, kendi öldükten sonra ezan seslerini işitirse, mezarından kalkarak, yarısından kanları aka aka, her şeyden soyunmuş bir ruh gibi göklere yükselir ve

başı arşa değer. İslâm dinine göre şehitler doğrudan doğruya cennete giderler. Bundan dolayı, onlar din ve vatan uğruna ölmekten korkmazlar.

Onuncu ve sonuncu parça, şiirde ortaya konulan fikir ve inançların bir nevi özetidir. Burada da milletin ölmeyeceği, ebedi olarak yaşayacağı inancı vardır.

İstiklâl Marşı'nda bazı duyguları kuvvetli olarak belirtmek maksadıyla kullanılan benzetmeler, halkın zevkine uygundur ve bizde süslü, yapmacık tesiri uyandırmazlar. Şiir dil ve üslup bakımından umumiyetle sadedir. Aruz veznine kuvvetle hâkim olan Âkif, mısralarına bir konuşma ve hitabet edası vermiştir. Başka şiirlerinde nesre yakalaşan Âkif, burada kıt'aların dört mısraını da kendi içlerinde arka arkaya gelen dört sağlam kafiyeye oturtmak suretiyle muhtevaya uygun, basit olmakla beraber, kuvvetli bir ahenk sağlamıştır. Bunu yaparken belki de halkı ve Mehmetçik'i düşünmüştür. Dil ve şekil bakımından şiire hâkim olan düşünce, kuvvet, güven duygusu, sağlamlık ve sadeliktir. Bunlar Türk halkı ve askerinin temel vasıflarıdır.

ÂKİF'TEN ŞİİRLER

CANAKKALE ŞEHİTLERİNE

*Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyada eşi?
En kesif orduların yükleniyor dördü beşi,
— Tepeden yol bularak geçmek için
Marmaraya—*

Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya.

*Yedi iklimi cihanın duruyor karşında,
Ostralya'yla beraber bakıyorsun: Kanada!
Çehreler başka, lisanlar, deriler rengârenk;
Sade bir hâdisé var ortada: Vahşetler denk.
Kimi Hindü, kimi yamyam, kimi bilmem ne
belâ...*

*Hani, tâûna da züldür bu rezil istilâ!
Ah o yirminci asır yok mu, o mahlûk-ı asîl,
Ne kadar gözdesi mevcûd ise, hakkiyle sefil!
Kustu Mehmetçiğin aylarca durup karşısına:
Döktü karnındaki esrârı hayâsızcasına.*

*Öteden sâikalar parçalıyor âfâkı;
Beriden zelzeleler kaldırıyor â'mâkı;
Bomba şimşekleri beyninden inip her siperin;
Sönüyor göğsünün üstünde o arslan neferin.*

*Ölüm indirmedi gökler, ölü püskürmedi yer;
O ne müdhîş tipidir; Savrulur enkaaz-ı beşer...
Saçıyor zırha bürünmüş de o nâmerd eller,
Yıldırım yaylımı tûfanlar, alevden seller.
Top tüfekten daha sık, gülle yağın mermiler...
Kahraman orduyu seyret ki bu tehdide güler!
Ne çelik tabyalar ister, ne siner hasmından,
Alınır kal'a mı göğsündeki kat kat îmân?*

*Bu göğüslerse Hudânın ebedî serhaddi;
"O benim sun-ı bediim, onu çiğnetme!" dedi.*

*Şühedâ gövdesi, bir baksana dağlar taşlar...
O, rûkû olmasa, dünyada eğilmez başlar.
Vurulup tertemiz alnından, uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna yârab, ne güneşler batıyor!
Ey bu topraklar için toprağa düşmüş asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor "Tevhîdi..."
Bedr'in arslanları ancak bu kadar şanlı idi.
Sana dar gelmiyecek makberî kimler kazsın?
"Gömelim gel seni tarihe" desem sığmazsın.
Hercümerc ettiğin edvâra da yetmez o "kitâb"
Seni ancak ebediyyetler eder istîfâb
"Bu taşındır" diyerek Kâbe'yi diksem başına;
Rûhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubbeyi alsam da rîdâ nâmiyle
Kanayan lâhdine çeksem bütûn ecrâmiyle;
Mor bulutlarla açık türbene çatsam da tavan
Yedi kandilli Süreyyâ'yı uzatsam oradan;
Sen bu âvizenin altında bürünmüş, kanına
Uzanırken, gece mehtâbı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün, fecr ile âvizeni lebrîz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları, sarsam yarana...
Yine birşey yapabildim diyemem, hâtırana.
Sen ki, son Ehlişâlibin kırarak savletini
Şarkın en sevgili sultanı Salâhaddin'i
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayrân...
Sen ki, İslâmı kuşatmış boğuyorken husrân,
O demir çemberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki, rûhunla beraber gezer ecrâmı adın,
Sen ki a'sâra gömülse taşacaksın... Heyhât!
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehid oğlu şehid, isteme benden makber,
Sana âğûşunu açmış duruyor Peygamber.*

(Āsım)

Vahap ELBİR

Âkif'in Eğitime Bakışı

Kültür boşlukları içinde en büyük boşluğumuz Türk modeli bir terbiyemizin olmayışıdır. Bu durum, okullarımızla halkımız ve ailemiz arasında çatışmalar doğurmakta; "aydın" denilen zümreyi, millete yabancılaştırarak, geleceğimizi de tehlikeye düşürmektedir.

Türk Milli Eğitimi, nasıl bir insan tipi yetiştireceği konusunda devamlılık arzeden bir karara varamamıştır.

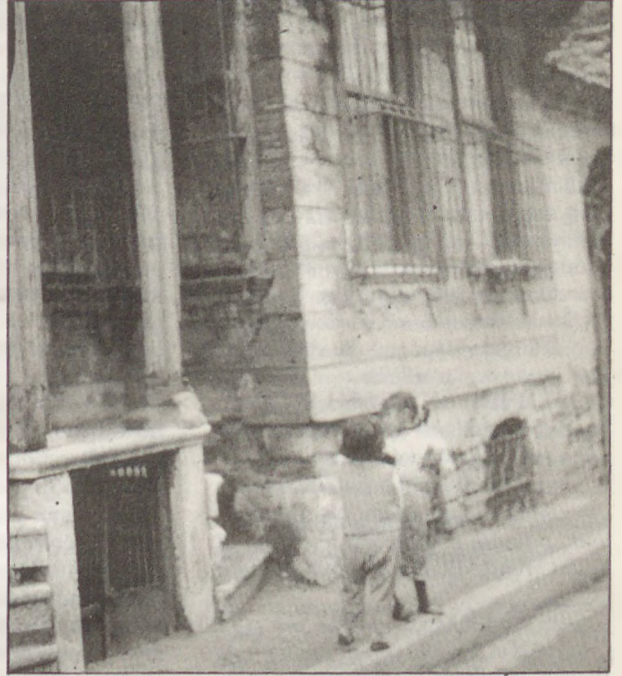
Eğitimde kapıların dışardan çizilemeyeceği ve kendi zemininde kendi özülle beslenmeyen bir eğitimin çarpık ve sakat olacağı bilinirken nasıl bir insan tipinin cevabı Alman, Fransız, Amerikan ve Marksist toplumların bünyesinde aranmıştır. Bu yetmiyormuş gibi bir de çağdalaşmayı batılılaşma diye alan bir zihniyet batının meziyetleri yerine çirkinliklerini getirip eğitimimize aktarınca, işin içinden çıkmak mümkün olmamıştır.

O halde, memleketi kurtarma işine ilkokul'dan başlamak icap eder. Bu milleti, halkın özdeğerlerini kavrayarak yetiştiren ve onları bozmaksızın nasıl yetiştireceğini bilen Muallim ordusu kurtarabilir. Mehmet Akif Maarife büyük ehemmiyet veriyor. İlkokulların millet hayatındaki büyük önemini en geniş şekilde belirliyen bütün işlerin başının maarif olduğunu söyleyen de odur.

Maarif, Maarif!... Bizim için başka çare yok; eğer yaşamak istersek herşeyden evvel maarife sarılmalıyız. Dünya da maarifle, din de maarifle, âhiret de maarifle... Hepsi, herşey maarifle kaim. Bizi kurtaracak yegâne çare maariftir; maarif-i sahidadır, maarif-i hakikiyyedir.

*Taammüm etmesi lâzım maarifin mutlak;
Okur yazarsa ahali, ne var yapılmayacak?
Donanma, ordu birer ihtiyacı mübrimdir;
O ihtiyacı, fakat, öğreten "muallim"dir.
"Muallim ordusudur harp eden Prusyalının;
Muallim ordusu, Lâkin, asıl muzaffer olan!"
Mehmet Akif'e göre öğretmenin şu vasıfları olmalıdır!
"Muallimim" diyen olmak gerektir imanlı;
Edepli, sonra Liyakatli, sonra vicdanlı
Bu dördü olmadan olmaz; Vazife, çünkü, büyük
Âkifin bizde hayranlık yaratan en büyük tarafı ahlâk ve karakterindeki salâbettir. Bütün hayatında eğilmek nedir bilmedi. Samiyetsizlik, riya, dalkavukluk, korkaklık, inanç ve prensiplerinden fedâkarlık Akif'in tanımadığı kavramlardır. İnandığı dâvadan sonuna kadar dönmedi. İdealinden prensiplerinden her ne pahasına olursa olsun bunları müdafaa etti.*

Müsbet ilme inanan, ilim, fen ve sanatın millet kalkınmasındaki rolünü iyi bilen Mehmet Akif, yirminci asrı "ilimler asrı" diye adlandırır. Gençlerin batıya ilim pınarlarına koşmaya davet eden sair, bir an önce üç asırlık ilim hayatının telâfi edilmesini ister. Bu kaybın telâfi edilmesi için hayatın temel felsefesinin çalışma olması gerekmektedir. Ancak çalışan toplumlar var olmayı hak ederler. Ona göre

hayatımızda ön plânda olması gereken kelimeler; **Çalışma, gayret, azim, ve ümittir.** Tembelligin, azimsizliğin ve karamsarlığın hayatımızda yeri olmamalıdır.

Ey dipdiri meyit, iki el bir baş içindir.
Davransana! Bak el de senin, baş da senindir!
Akif bazı genel kesimlerinin özelliklerini sayarken üzülme-ktedir. "Hissi yok, fikri bozuk, azmi felce uğramış, ruhunda haksızlığa isyan duygusunu kaybetmiş, geleceğinden emin olmayan" gençliğe, bir ümit ışığı arar.

Anneler, babalar, hocalar siyasiler, edipler, sairler kolları sıvamalı, ruhlara "kader aşılamaktan sakınmalılar Akif'in düşüncelerinden istifade ederek yeni bir nesil yetiştirilmelidir. Çünkü Akif'i üzen konular, günümüzün de problemleridir. Kabaklı Hoca'nın belirttiği gibi;

O halde, milli örneklerin dışında kurgu insan, yapma insan, "doktrine insan" yetiştirmeye çalışanlar, aslında hiç bir şey yapamamış sadece yıkılmış eür- lar. Yıkarken de yıkılırlar. mutluluğu ne kendileri bu- lur ne de onu" iri güller gibi" aşılamaları gereken yavrulara huzur vermiş olur.

Yabancıncın yalanın, yanlışın, veballeri vardır. Bu vebal- den kurtulmak, milletimizin istediği "ideal meş'alelerini" yakmakla mümkündür.

*Sâhipsiz olan memleketin batması haktr.
Sen sâhip olursan bu vatan batmayacaktır.*

Ahmed Aydın BOLAK

Mehmed Âkif Bey'in Ankara'sı

1920'li yıllarda Ankara, Orta Anadolu'nun tozlu bir step-bozkır şehri imiş. Bugünkü istasyon ile (ULUS) meydanı arasında yalnızca bir bina varmış, gerisi toprak-şose karışımı bir yolmuş. Şimdiki ULUS meydanının o zaman tek ve mühim binası (TAŞHAN) imiş. Şehrin yerli sakinlerinin ekseriyeti, sonradan Anafartalar Caddesi ismi ile anılan ana cadde çevresinde ve hemen kale eteklerinde veya içinde yaşarmış. Şimdi İller Bankasının arkasındaki itfaiye meydanı (Hergele Maydanı) diye bilinirmiş. Her kuşluk vakti tellâlar:

"İŞŞEH BULAN, İŞŞEH BULAN" diye işte burada bas bas bağırıp sürü halinde, salma dolaşırken kaybolan (haşa minhuzur merkepleri) bulmak için hayırsahiplerini imdada çağırırmış. Bu mahlûkat o kadar millet yükü taşımışlar ki adları KARABİBER'e böylece terfi etmiş.

Şehrin en lüks konaklama yeri olan TAŞHAN'ın dışında, bir kaç medrese ve dergâh, misafirleri barındırmış. Sonradan Ankara Türk Ocağının inşa edildiği tepeye inen sırtın başında ve şehrin ticaret merkezlerinden birisi olan Saman pazarının güneyinde olan Tacettin Dergâhı da bir yerleşme yeri olmuş. Bu gün en tabii ihtiyaç maddesi diye bildiğimiz her şey, ama her şey, güçlkle bulunabilen veya hiç bulunamayıp ikame edilen veya vaz geçilip unutilan eşya imiş. Meselâ porselen yemek tabağı, bakır tencere, çatal-bıçak, porselen fincan, cam su bardağı, battaniye, cam, gazyağı; güç bulunduğu söylenen kıymetli maddelerden. İşte Koca Akif Bey o günleri Tacettin Dergâhında yaşamıştır.

Akif Bey, Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisinin çalışma satleri dışında veya cephe vaz-ü nasihatte olmadığı zamanlar da Dergâhda oturur ve en büyük itiyadı olan çayını, ağzına aldığı bir parça şekerle burada içermiş. Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Memleketin, Allah'a İmanla-İstiklâl ve hürriyet fikrini ayırdetmeyen vatanperver evlâdları bir

imanduvâr gibi Birinci Mecliste birleşmişler. Bu zevatin hepsi Akif Beyin dostları imiş. Akif Bey onların arasında ve ailesi ile Ankara'ya göçen ve dönüşü olmayan mücahadeye girenlerin başında olduğu için de Ankara'nın yokluk içindeki hayat yükünü topluca çeken bir ailenen reisi, yemeklerini pişirdikleri kabin kapağı, yemek yedikleri tabak oluyor. Kaşıkları, tahta Konya kaşığı. Şeker bulamazlar veya şekerlerini cepheye göndermişler ise çaylarını üzümle içiyorlar. Elbiseleri "dinklenmiş" yerli şayaktan, paltoları ise kâh var, kâh yok. Üşüdüğünü gördüğü kimse var ise paltosunu veriyor. Evin tek halısını bile fukaraya tasadduk etmiş. Öyle iken İstiklâl Marşı için Maarif Vekilinin ikramiye verme kararı onu rahatsız ediyor.

Çayın çok şekerli içilmesine kat'iyen tahammül edemiyor. Balıkesir Meb'usu Hoca Abdulgafur Efendiye:

"Hocam, hocam çayı reçel ettin" diye çıkışıyor, görmemek için başını çeviriyor.

Evin tek kabı olan toprak güveç'te, tesadüfen bulunan kıvrıcık koyun eti ile pişirilen bir güveç. Balıkesir'li dostları ile yemek üzere davet edildiği Çankaya'da, köşke, yakın olan bağ evimizde, yer sofrasında, babamın yanında, o zaman 3 yaşında olan ağabeyim, ishal perhizi sebebiyle pirinç lâpası yemek üzere babamın dizinin dibinde otururken kendisinin güveç yemesini doğru görmeyip, **"Vehbi Bey, Vehbi Bey bunu zulüm sayarım."**

Ya o da yer, ya da benim olmadığım yerde lâpasını yer"

diye isyan edecek kadar "RAHMET" ve sevgi ile meşbu olan Koca Akif.

Acele, acele konuşan,

Sohbeti leziz,

Sesi güzel,

İnsan sevgisi ile dolu,

Güzel sese meclûp,

Musîkiye âşına,

Lâtifeden ve fıkradan hoşlanan

bir mizaca sahipmiş.

Hayatını Resulullahın:

"Sizden hiç biriniz İman etmedikçe cennete girmeyeceksiniz.

Ve sizden hiç biriniz birbirinizi (insanları) sevmedikçe

İman etmiş sayılmıyacaksınız." hadisi şerifine uygun yaşamış.

Hasan Basri Çantay (Birinci Devre Karesi, Balıkesir Meb'usu, Kur'anı Kerim mütercimi ve Bülbül şairini kendisine ithaf ettiği hocam ve amca dediğim rahmetli) musikî bilir ve güzel sesi ile pek güzel Mevlid-i Nebevî okuduğu ve kasidele inşad ettiği için kendisini dinlemekten sürür duyar ve Basri Beyin eski yazı imzası "H.Basri" olduğu için kendisini teşci için "HA BASRÎ BEY, HA BASRÎ BEY" diye teşvik ve tebrik edermiş.

Mevlîd-i Nebevî şairi Süleyman Çelebiyi Yunus Emre gibi çok sever, okur ve sık, sık (kâbına varlamaz) diye takdirlerini ifade edermiş.

SAFAHAT'daki fıkraları, Dergâhta anlattığı fıkralardan imiş. Babam bizlere hem SAFAHAT'ı okutur ve hem de Dergâh'ta dinlediklerini anlatırdı. Nükte fikrini sohbetlerinde sık sık gördüğümüz Akif Bey, meselâ Rahmetli Yunus Nadi Bey için nükte yapar, "BAĞIRAN BALIK" diye tercüme edermiş. Fevzi Çakmak Paşaya "Kapatlı Sultan veya Kuzu Paşa" dermiş. Dinî inançlarında zafiyet gördüklerini:

"Müsavî şartlarda müslümandır, kusuruna bakmayın"

deyip geçermiş. Kaba sofular, hurafeciler ve safsatayı din sayanları hiç sevmemiş.

Çile, mihnet, beden ezizetine çok mütehammil imiş. Yürür, koşar, "güreşi" bilirmiş. Gülle atar ve iyi yürümüş. Yaylı araba ile yola çıkan Hüseyin Kâzım Beyin arabasına yetişmek için üç saat yürüyüp Hüseyin Kâzım Beyi teşci ettiğini, H.Basri Bey anlatıyor. Giyimine dikkat etmeyecek kadar kalender imiş.

Balıkesir'den gelip Millî Mücadeleye

katılan Mustafa Nazım (Erdem), Ahmet Vehbi (Çıkrıkçıoğlu), Hayrettin (Karan), Hulûsi (Kaymak), Niyazi (Akyürek) Beyler, çok sevdikleri ve saydıkları ve inançları ve inançlarındaki, şiirindeki temizliği bildikleri için gidip kendisinden ütülü pantolon, setre giymesini rica ederlermiş ve her defasında Rahmetli yenisini, olmayan birisine verip eskisi ile yola düşermiş

Rahmetli Hasan Basri Çantay - "Akifname" isimli eserinde (Shf.35) Rahmetli Hulûsi Beyin:

"Bizim tarafa gelseniz sizi (keçi celebi) toptancısı sanırlar"

Koca Akif'in Balıkesir, Zagnos Paşa Camiinde millî mücadeleye katılması sebebiyle memuriyetten azli ile başlayan millî mücadele hayatı, İstiklâl Marşı'nı yazması ile şahıkasına ulaşmıştır.

Şiirin İstiklâl Marşı olarak kabulü için: **Karesi Meb'usu, H. Basri Bey 12 Mart 1337**

Ankara "Şemseddin Bey,
Bursa " Operatör Emin
Beş.12 Mart 1337

Bitlis " Yusuf Ziya Bey
Isparta " İbrahim Bey'

ler takdir vermişler ve Riyasette bulunan Reis Paşanın, takrirlerden ilk verilen Basri Beyin takririni reye vaz ederek ekseriyetle kabulünden sonra Reis Paşa'nın:

"Hey'etti muhtereme bu marşı kabul ettiğinden

tabii resmî bir İstiklâl Marşı olarak tanınmıştır.

Binaenaleyh ayakta dinlememiz icap eder.

Buyurunuz efendiler."

daveti üzerine ayağa kalkan Türkiye Büyük Millet Meclisi azaları, Hamdullah Suphi Beyin okuduğu şiiri alkışlar arasında dinlemişlerdir

Akif Bey 1337 yılının 12 Mart'ından bu yana :

Mütevazi, Sade, Vakûr, Kalendar, Gıybet bilmez, Özü, sözü bir, ahlâkı ve tavırları, dostları, sohbetleri fıkraları, şiirleri ve yüksek imanı ile birlikte:

Türk-İslâm

ahlâkının bir abidesi olarak yaşamakta devam ediyor ve edecektir. Zaman Akif'i, büyütecek ve çocuklarımız onu anladığı ölçüde İstiklâl Marşını daha güru ve yarınlara güven dolu sesle söyleyip şu beyti her gün daha çok idrak edeceklerdir "Bekayı hak tanıyan, sayı bir vazife bilir:

Çalış, çalış ki, bekaa sa'y olursa hak edilir.

Nail KESOVA

Şerif Muhiddin Targan

Âkif, çok sevdiği bir sanatkâr olan Ş. Muhiddin Targan'a Safahat'ının "Gölgeler,, bölümünü ithaf etmiştir. Aşağıda onunla ilgili bir yazı okuyacaksınız.

Şerif Muhyiddin'e

Yanık bağrında yıllardır kanar mızrabı
nın yâdı
Gel ey biçâre şarkın şarka küsmüş git
miş evlâdı
Zamân ıssız, mekân ıssız, görünmez
kimse meydanda
Gel ey dâhi-i gaib, san'atın pek bîkes
arkanda

Mehmet Akif Ersoy

Millî şairimizin bu mısraları, 1924 yılında Amerika'ya gitmiş olan ve ancak 1932 yılında tekrar vatana dönen çok sevdiği dostu Şerif Muhiddin Targan'a yazdığı bir davet şiiri idi.

Türk San'at Müsikimizin ünlü ud virtüözü ve bestecisi Şerif Muhiddin Targan Osmanlı Devletinin en son Mekke Emiri Şerif Ali Haydar Paşa'nın oğludur.

Peygamber Efendimiz (S.A.) torunlarından Bu sebeple "Şerif" sıfatı ile anılmaktadır. 21 Ocak 1892'de İstanbul'da doğmuştur.

Ailesinin güzel san'atlara karşı sevgisi pek fazla idi. Evlerinde sık sık müzik toplantıları yapılırdı ve bu toplantılara Hacı Arif Bey, Rauf Yekta Bey ve Ali Rifat Bey gibi zamanın en ünlü müzikişinasları katılırdı. Çok üstün bir zekâ ve kabiliyete sahip bulunan Şerif Muhiddin'in bu müzik gecelerinden çok istifadesi olmuştur. On yaşındaiken eline bir ud geçer, evdeki toplantılar bittikten ve herkeze yattıktan sonra sabahlara kadar gazlice onunla meşgul. O günlerde Amcası da ünlü besteci Ali Rifat Bey'den dersleri almaktadır. (Kendisi ile bulunduğu bir sohbetle sonraları Ş.M.Tar-

gan ile evlenecek olan meşhûr ses san'atkârı Safiye Ayla Targan eşinin ilk ud hocasının Ali Rifat Bey olduğunu söyler. Beste çalışmalarına ve çok sesli Türk San'at Müsikisi denemelerine çok genç yaşta başlar. Bilhazre yazdığı ud metodu ve çok sesli besteleri dolayısıyla bu konuda müzik tarihimizde öncü sayılmaktadır.

Dünyanın en büyük imparatorluğu, en büyük islâm devleti Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarıdır. Şerif Muhiddin bu yıllarda babası ile birlikte Mekke, Medine ve Suriye'de bulunur. İstiklâl Savaşı yıllarını son derece kötü şartlar geçirir.

İstiklâl Savaşından sonra ve Cumhuriyeti müteakip Amerika'ya gider, yıl 1924'tür. Newyork'ta kendisi ile İstanbul'da verdikleri bir konserde tanıştığı Sirkit Quarteti'nin çellişt'i Verdi'ye rastlar. Müzik konusunda onun düşünce ve eleştirilerinden çok yararlandığı belirtilmektedir. Amerika'ya gidişinin 4.cü yılında 13/Aralık/1928 tarihinde Newyork'ta meşhûr Town Hall konserini verir. Reportuarında violonseli için Mozart, Beethoven v.s.gibi tanınmış kompozitörlerin oldukça zor eserleri ve ud'u için kendi besteleri olan çok sesli eserleri "Koşan Çocuk, Düşünceler, Kapris, Kanatların olsaydı" ve Irak Saz Semâisi vardır. Yirmiye yakın Gazete ve Derginin müzik eleştirmenleri ve devrin en büyük müzisyenlerinden violinist Kreisler ve J.Heifetz meşhur alman keman pedagogu Profesör Auer violinist Elman ve Rahaminof'un da dinleyiciler arasında bulunduğu konseri son derece başarılı geçer ve sürekli alkışlarla sona erer. Repertuarına aldığı ileri seviyede virtüözlük gerektiren eserler ve icrada gösterdiği başarı, violonsel, ud sazlarının her ikisini hakimiyete sonrakı günlerde gazete ve dergilerde münekitler ve müzisyenler tarafından medhedilir:

İsmail ÖZMEL

Âkif'in Dünyası

Safahat'ı sayfa sayfa çevirirken bunları düşündüm bir daha anladım ki, Safahat yazmak için yazılmamış, derde derman bulmak için, kan kaybeden, güç kaybeden, gittikçe zayıflayan İmparatorluğa, bir derman, bir çare sunmak için çırpınılmıştır.

Arkadaşı Mithat Cemal Kuntay, Akif'in beden ve kültür özelliklerini şöyle anlatıyor: "Boğaziçi'nde yüzme yarışı kazanan, Çatalca'da güreşen, Dağıstanlı Hoca ile Kitabülkâmil'i hasbihal eden, Musa Kâzım Efendi ile Bedrettin'in Varidat'ının okuyan, sonra Emil Zola'nın romanlarında, insan yığınlarını idaredeki kudreti seven... Bu kadar değil, Halkalı'da ineklerin karnından Trocart ile su alan, aruzun orkestrasyonunu yapan Akif, kendi kendine kaldığı zaman nısfıye de üflüyordu."

Arkadaşının ifadesini dayanarak diyebiliriz ki, Akif fizik yapısı ile ruh yapısını, sanat zevki ile fikir zenginliğini bir arada geliştirmiş, çağın ilminden ve fenninden haberdar bir insandır. Dünyayı, insanlarımızı hiçbir zaman gözardı etmemiştir. Milli kültür kaynakları ile doğu ve batı kültürleri diyebileceğimiz dış kaynakları da orjinallerinden okuyor ve değerlendirmelerini ona göre yapıyordu. Avrupadan Necit çöllerine, Anadoluyu köy köy, şehir şehir görmüş, üç yüz yıl içinde gelinen bu nokta onu bütün hayatınca meşgul etmiştir. 15. Yızyılda İstanbul'un kapılarını aralayan gücün ve kuvvetin kaynakları nelerdi? "Onaltıncı yüzyıla kadar Medreselerde ilâhiyat öğrenimi yanında, aklı ilimler ve bunlara ait pratik de gösteriliyordu. Süleymaniye Külliyesinde Tıp medresesi vardı, riyaziyyat okutulurdu. Bu yüzyıldan itibaren medreselerin tamamen naklî ilimlere saplanıp kalması, devletin genel inhitatıyla paralel ve pek muhtemelen iç içe bir hadisedir". Bir Bizanslı bilgin (Plethon), karanlıklar ve yokluklar içindeki Avrupa'ya kurtuluş reçetesi sunmakta ve Türk toplumunun örnek alınması halinde Avrupa'nın kurtulacağını söylemektedir.

"Bilhassa 16. asırda Türk Eğitimi, dünyanın en mükemmel, en pratik, en yüksek, en iyi eğitimidir. Hoca

Mehmet Akif Ersoy'u dünden ve bugünden ayırarak değerlendirmek mümkün değildir. O biraz tarih, biraz dünü, biraz da bugünü anlatmıştır. Ama bizde aceleci bir hava vardır. Okuyunca birkaç saatte bitirmek, yemeği birkaç dakikada yemek, yola çıkınca bir anda sona ulaşmak istiyoruz. Fikir ve sanat konularında, toplum ve eğitim konularında acelecilik demek sathî demek, çirkinlik demektir. Makalesi-şiiri üzerinde aylarca, eserleri üzerinde yıllarca duranlarımız azaldı. "Sanatın onda dokuzu alınteridir" diyen Akif, ilhama ancak onda bir hak tanımıştır. Bu cümleyi bazıları, sanırım, dudak bükerek dinlemiştir veya okumuştur. Zaman gösteriyor ki; temelinde bol alın teri olmıyan eserler; daha okuyucunun huzuruna çıkmadan ölüyor.

Safahat'ı sayfa sayfa çevirirken bunları düşündüm bir daha anladım ki, Safahat yazmak için yazılmamış, derde derman bulmak için, kan kaybeden, güç kaybeden, gittikçe zayıflayan İmparatorluğa, bir derman, bir çare sunmak için çırpınılmış, Mehmet Kaplan'ın dediği gibi "şehrin içine gerçekten girmiş ve feryat ve figan koparmıştır".

15. ve 16. Yüzyıllarda Avrupaya örnek gösterilen bir İmparatorluk, dini, dili, örfü değişmediği halde, nasıl zayıflayıp yavaş yavaş yere uzanıyordu? İmparatorluk acaba; balık baştan kokar atasözümüz gibi, baş kısmından mı yara almıştı? Yoksa akıl nahiyesinin eğitim ve öğretim hayatından, yavaş yavaş ilişiği mi kesiliyordu? Medreselerden, mekteplerden aklı ilimler, tatbiki ilimler saf dışı mı ediliyordu? Yeni bir düşünce veya değişik bir yorum sunan, suçlama ve kararlama ile mi susturuluyordu? Yoksa ilmi delil ve açıklamalarla ikna ediliyor, fikir hayatı zenginleştiriliyor muydu? İlim, fen ve sanatın toplum hayatındaki yeri ve sahası ne idi? Fatih İtalya'dan ressam getiriyor ve resmini yaptırıyordu. Macar Urban gelip top plânlarımızı uyuşuluyordu. Daha başka bir ifadeyle çağa damgasını vuran yeni düşünceler, yeni fikirler, yeni icatlar yeterince yakından takip ediliyor muydu?

Önce Akif'in yaşadığı dönemi hatırlıyalım:

Mehmet Akif Ersoy 1873 yılında İstanbul'da doğdu. 10-12 yaşlarında şiir denemelerini yazmaya, 1908 den itibaren yayınlamaya başladı. Şiirlerinin ilk bölümünü 1911 yılında, daha sonra yayınlanan altı kitapla birlikte SAFAHAT, tarihsiz yayınlanan eski nüshalar hariç 1984 yılında 18. baskını yapan nadir eserlerden birisidir.

ve talebenin sosyal şartları, fevkaladedir. Bu mükemmel sistemin bozulmaya başladığı bir devirde, 17. asrın 3. çeyreğinde bile Lord Paul Ricaut şöyle der (1,75,78): "Bana göre Türkler'in talim ve terbiye sistemi, siyasetlerinin başlıca dayanak noktalarından ve imparatorluklarını ayakta tutan en mühim unsurlardan biridir. Bu sistemde ne zenginlik, ne rüşvet, ne doğuştan üstün sınıfta bulunmak, ne dalkavukluk geçerli değildir; fazilet, ihtiyat, çalışkanlık ve disiplin geçerlidir. Bizzat padişah, bu vasıfları arıyarak bir adamı yükseltmektedir "

Akif tarihimizi, dilimizi, dinimizi ve insanımızı en iyi bilenlerden biriydi. 15 ve 16. yüzyıldaki bu göz alıcı yüksek noktadan, bu noktalara gelişimizin sebeplerini, bir gerçek münevver olarak elbette düşünecek, acısını yürekten duyacaktır. Onun müşahadeleri, bütün şarkın aynı kaderi paylaştığı merkezinde idi. ŞARK şiiirindeki şu bölümü beraber okuyalım:

"Ne gördün, Şark'ı çok gezdin diyorlar. Gördüğüm:
Yer.yer
Harap iller, serilmiş hânümanlar, başsız ümmetler;
Yıkılmış köprüler, çökmüş kanallar, yolcusuz yollar;
Buruşmuş çehreler, tersiz alınlar, işlemez kollar;
Bükülmüş beller, incelmüş boyunlar, kaynamaz kanlar.
Düşünmez başlar, aldırılmaz yürekler, pash vicdanlar

.....
Cemaatsiz imamlar, kirli yüzler, secdesiz başlar,
Gazâ nâmiyle dindaş öldüren biçâre dindaşlar."

Tersiz alınlar, düşünmez başlar, secdesiz başlar. İşte üç önemli işaret. Düşünmeyen ve secdeye kapanmayan başlar, gece gündüz çalışarak alınlarından ter boşaltmayan insanlar. İmparatorluğun gerilemesine üç sebep ve üç işaret.

Bu manzara 1918 yılında çizilmiştir. Akif düşünmeye devam ediyor:

"Bizler, edvâr-ı faziletleri cidden parlak,
Bir büyük milletin evlâdınız, oğlum, ancak;
O fazilet, son üç asrın yürüyen ilmiyle,
Birleşip gitmedi; battıkça da ümmet cehle,
Bünyevi kudreti günden güne meflûc olarak,
Bir düşünüş düştü ki: Davransa da, sarsak sarsak.
Garb'ın emriyle yatıp kalkmaya artık mahkûm;
Çünkü hâkim yaşatan şevket-i fenden mahrum."

Son üç asırdır çağdaş ilmi takip etmemek bizi bu noktalara getirdi, böylece marifet ve fazilet bizi terk etti gitti diyor. Asla bedbin olmaya lüzum yoktur, maziye, tarihe in, orada seni teselli edecek nice hazineler bulacaksınız. Burada tarih şuuru en sağlam bir kaynak ve kuvvet olarak gösteriliyor. Millet ağacının kökü çok derindedir. İki üç balta darbesi ile bu ağacın kökü kesilemez. Dalı kopmuş, gövdesi gitmiş ne zarar? O bakarsın çağları, devirleri aşar ve perişan ufku muza bir aydınlık olarak, bir ışık olarak fişkırpı yükselir. Bunları bu kâbüsları sen hayra yor, maneviyatını bozma "demeyi de ihmal etmiyor.

Akif'in milim sapıtmayan objektifi bütün şarkı dolaşıktan sonra, yine 1900 yıllarının memleket gerçeklerine dönüyor:

Akif tarihimizi, dilimizi, dinimizi ve insanımızı en iyi bilenlerden biriydi. 15 ve 16. yüzyıldaki bu göz alıcı yüksek noktadan, bu noktalara gelişimizin sebeplerini, bir gerçek münevver olarak elbette düşünecek, acısını yürekten duyacaktır. Onun müşahadeleri, bütün şarkın aynı kaderi paylaştığı merkezinde idi... Tersiz alınlar, düşünmez başlar, secdesiz alınlar... İşte üç işaret.

"Nümune işte biziz... Görmek isteyen görsün!
Bakin da hâline ibret alın şu memleketin!
Nasıldın ey koca millet? Ne oldu âkibetin?
Yabancılar ediyormuş- eder ya- istikrâh:
Vakaarı çoktan unuttun, hayâyı kaldırdın;
Mukaddesât ı ısırdın, Hudâyâ saldırdın!
Ne hâtrâtına hürmet, ne an'anâtını yâd;
Ne hâtrâtına hürmet, ne an'anâtını yâd;
Deden de böyle mi yapmıştı ey sefil evlat?

Meseleye bu kadar gerçekçi ve bu kadar acı bir dille sarılıyor. Acaba bu dönemlerde yaşayan hangi şair veya yazarımız memleket gerçeklerini bu kadar ağır ve acı bir ifade ile, bu kadar etkili bir biçimde dile getirmiştir. Akif'in Safahat'taki görüşleri muhakkak ki ciltlerce yoruma kaynak olacak ve günümüzün bazı meslelerini de bu vesile ile daha rahat ve daha gerçekçi olarak mütala ve münakaşa imkanı verecektir.

"Çalış" dedikçe şeriat sen, çalışmadın durdun.
Onun hesabına birçok hurâfe uydurdun!
Sonunda bir de tevekkül sokuşturup araya,
Zavalı dini çevirdin onunla maskaraya!"

"Allah'a dayandım!" diye sen çıkma yataktan...
Mânâ-yı tevekkül bu mudur? Hey gidi nâdan!
Ecdâdını, zannetme, asırlarca uyudu;
Nerden bulacaktın o zaman eldeki yurdu?
Üç kit'ada, yer yer, kanayan izleri şahid:
Dinlenmedi bir gün o büyük nesl-i mücahid."

.....
"Dünya koşuyor" söz mü? Beraber koşacaktın;
Heyhât, bütün azmi sen arkanda bıraktın!

.....
Dünya koşuyorken yolun üstünde yatılmaz;
Davranmıyacak kimse bu meydana atılmaz.
Müstakbeli bul, sen de koşanlarla bir ol da;
Maziye, fakat, yıkmaya kalkışma bu yolda.

.....
Mâzisi yıkık milletin âtfsi olur mu?
Mazisi yıkık milletin elbette geleceği olmaz.
Safahat, yazıldığı yılların bir toplum mecellesidir. Onda

Haliç'in yosun çehreli miskin sularından, kıyıdaki ağlamış yüzlü, çirkin evlerine kadar bütün yurt sathı, odöne min önemli devletleri, gidişatları konu edilmiş, meseleler ortaya serilmiş ve çözüm yolları da bilhassa tekrar tekrar açıklanmıştır. "Millet hayatında durmanın yeri yoktur" (12) diyor Akif. "Bir kere şu Garbe bakın, artık ona yer yüzü yetmiyor, göklere hükmediyor. Bir de şu geri ve hareketsiz ona yer yüzü yetmiyor, göklere hükmediyor. Bir de şu geri ve hareketli olan şarka bakın, belki yakında yer yüzünde oturacak yeri bile kalmıyacak. Fenden, sanattan, ilimle bulunan hakikatlere yabancı ve ilgisiz şarkın hali ne acı" diyor.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi" adlı eserine yazdığı takdim yazısında Mehmet Kaplan "Tanpınar kendisini dikkatle okuyanların kafasında yeni ufuklar açan bir yazardır" diyor. Biz de büyük Akif için, kendisini dikkatle okuyup düşünenleri yeni duygular, yeni düşünceler, yeni çözüm yolları bulacaklardır. O hem millî şairimiz, hem de mütefekkirimizdir, diyoruz.

Akif'i bütün cepheleri ile, ne yazık ki tam anlayamadık. Bir kısım aydınlar yazdıklarının hepsini değil de, kendi tezlerine uyan kısımlarını ele aldılar. Akif'i tezlerine deli ve şahit yapmak istediler. Akif'in gerçekçi hayat tabloları karşısında biraz olsun düşünmediler. Bir kısmımız da bu gerçekleri kabul etme yürekliliğini gösteremedik. Bir kısım aydın da samimi inanı sebebiyle onu saf dışı saydı. Halbuki Akif hangi temayülde ve görüşte olursa olsun, her samimi Türk aydınının faydalanacağı bir şiir ve tefekkür kaynağıdır. Sosyal meselelerimize ilk gerçekçi neşteri vuran odur. Ferdi gibi görünen konularda bile toplumun bir derdini, bir yarısını dile getirmiş, yüreğinin bütün yanıklığı ile zamanının aydınlarını ve idaresini ikaz etmiştir. Bu işi çok ciddi ve çok dikkatle yapmıştır. Bütün bir devrini macerasını üstadı ve ustası olduğu aruzun kanatlarında manzum olarak dile getirmiştir. Safahat Türk milletinin romanıdır, dramıdır. Onda göz yaşartacak olaylar, ümit verecek yorumlar, kurtuluş reçeteleri vardır.

Mehmet Akif Ersoy, İstiklâl Marşımızın şairi, Çanakkale destanının mimarı, istisnasız samimi her Türk aydınının sevgi ve ilgisine hak kazanmış geniş ve derin bir şair-mütefekkiridir. Onu millet olarak kalbimizin içinde yaşıyoruz. Yüz liralık banknotların üzerine, büyük bir isabetle resmi konulalı, bütün bir millet olarak kalbimizin üstünde taşıyoruz. Bu sevgi zamanla bütün yüreklerle sinecektir. Nur içinde yatsın.

OKUYUCULARIMIZA

Elinizde bulunan Mehmet Akif Anıt sayımız, maalesef mevcut yazı ve metinlere kâfi gelmemiştir.

Bu konudaki daha bir çok inceleme, araştırma, hatıra ve metinleri Türk Edebiyatı'nın gelecek sayılarında bulacaksınız. Çünkü 1987 yılı Mehmet Akif yılı olarak memleket çapında kutlanacaktır. Dergimiz de bu faaliyete her sayısında katılacaktır. Akif'in şahsiyeti, fikirleri ile ilgili tahlil ve tanıtma yazıları, yarışmalar .. yıl boyunca büyük şairimizin ismine lâyük çalışmalar yapılacaktır.

Saygılarımızla...

Türk Edebiyatı

ÂKİF'TEN ŞİİRLER

MUALLİM ORDUSU

Nasılsa gaaib edip kâmilen muhaarebeyi,
Esâret altına girmişdi bir büyük millet.
Zevil'ukul arasında seçilme bir hey'et,
Düşündü: milleti i'lâye çâre hangisidir?
Döküldü ortaya ârâyi encümen birbir:
Siyâseten kimi kurtarmak istemiş kalanı;
Demiş ki diğeri: "Asker halâs eder vatani",
O der: "donanmaya vardır bugün eşsedi lüzûm".
Bu der: "hayır, daha elzemdir iktisâbi ulûm".
Kiminde san'ate rağbet, kiminde nakde heves,
Hülâsa, her kafadan başka başka çıkmış ses.
Bir ihtiyar yalnız dinleyip bidâyetde.
"Mahalle mektebi lâzım" demiş nihâyetde.
Zavallının sözü pek anlaşılmaş ilkin;
"Bunak" diyen bile olmuş düşünmeden; lâkin,
Herif, bu söz ne demektir, güzelce şerhetmiş.
Deminki lâfları pek vaakıfâne cerhetmiş.
Sonunda: "kuvvetimiz, şübhesiz ilerlemeli,
Fakat düşünmeli her şeyden önceden temeli.
Teammüm etmesi lâzım maârifin mutlak:
Okur yazarsa ahâlî, ne var yapılmayacak?
Donanma, ordu birer ihtiyâci mübrimdir;
O ihtiyâci, fakat, öğreten (muallim) dir"
Deyip kararını vermiş ki, aynen icrâya
Konunca ortaya çıkmış, bu günkü Almanya.
"Sedan" da orduyu teslim eden Fransızlar,
— Ki her zaman o vuku'âtı yâdedip sizler —
Ne der, bilir misiniz? hem de öyledir inanın:
"Muallim ordusudur harbeden purusyalının;
Muallim ordusu, lâkin asıl muzaffer olan".
Bu sözden almalıdır, hiç değilse, ibret alan.

Cild: 4

Cemal KURNAZ

ÂKİF'İN EVİNDE

Âkif'den bahsedildi mi bir hoş olurum. İçimi bir seepsiz hüznün kaplar. Bunu sen de bilirsin. Otobüsten inince:

— Buralarda bir yerde Âkif'in evi varmış. Arkadaşlara sordum kimse bilmiyor, dedin.

Göğün duru, berrak maviliğini bulduğu ilkbahar günlerinden biriydi. Yel estikçe iğde kokuları bizi bir yerlere alıp götürüyordu. Hâcet-Tepe'de elele gezenler, oturanlar vardı. Böyle bir günde başka ne yapılır?.. Fakat, Âkif söz konusu olunca iş değişti. Bu teklif benim de hoşuma gitti. Sen zaten en güzel bahaneleri bulmakta pek mahirsin. Benim can alıcı noktayı nasıl da biliyorsun. Hani, *Exupéry*'nin şu sözünü pek beğenmiştik: **"Sevmek, karşı karşıya durup, birbirinin yüzüne bakmak değil, beraberce aynı yöne bakmaktır."** Biz de aynı şekilde güzelliklere birlikte bakmış, birlikte paylaşmıştık.

Ben, galiba biraz üzgündüm. Bir şeylere canım sıkılmıştı. Sen, bulduğun bu güzel bahâne ile beni rahatlatmak istiyordun. Gittik.

Âkif'in Ankara'da bir müddet kaldığı Tâceddin Dergâhı. İki katlı, küçük, mütevazı bir bina. Hâcettepe Üniversitesi sınırları içinde. Sayın Doğramacı'nın himmetiyle bakımı yapılmış ve müze hâline getirilmiş. Açılışında bize üniversiteye yeni kaydolmuştu. Ondan sonra bir daha ziyaret nasip olmamıştı. Çeşitli sebepler hareket serbestimize mâni oluyordu. Sonra, gazetelerden okurduk: "Âkif'in evi metruk halde.. camları kırıp girer bazı bedbahtlar içki içip, içeriyi çöplüğe çevirmişler" diye... Bu ikinci ziyaretimde ben de heyecanlı idim.

Etraf yüksekçe avlu duvarları ile çevrili idi. İçerisi görünmüyordu. Duvarlar yeni mi bilmiyorum, fakat bu, eski mimarimizin husûsiyetlerinden olsa gerek. Hem hâne halkının avluda rahat hareket edebilmesini temin, hem de güvenlik tedbiri olarak dış tehlikelere karşı bir engel olması için.

Küçük avlu kapısından geçince, dış dünyadan tecrit edilmiş küçük, sürpriz bir dünyaya giriyorsunuz. Burası sanki ayrı bir âlem. Küçücük bahçesinde yeşil soğan vesâir zerzevat ekili. Acaba diyorum, eskiden de böyle ekerler miydi? O, eski zamanı yakalamaya çalışıyorum. Âkif'in teneffüs ettiği havayı bulacağımı sanıyorum.

Fakat, içerisi bomboş. Açılışında merhumun husûsi eşyaları sergilenmişti. Her taraf dayalı döşeli idi. Herhalde emniyet tedbiri olarak onları bir yere kaldırmışlardı. Ancak anma günlerinde "getirip koydular" kabilinden getiriliyordu. O eşyanın tabii halde muhafazası için gerekli imkân ve tedbir yoktu demek.

İçeri girince daha da heyecanlandım. Âkif'in yaşadığı günleri hayâl ettim. Paltosuz kış günlerini, İstiklâl Marşı sancısını... "Odanın bir tarafına çekilmiş, elinde ufak bir kâğıt. Tefekküre dalmış. Ara sıra bir kelime yazıyor, bazan yazdığını çiziyor. Sonra tekrar yazıyor. Bazan saatlerce düşünüyor..." Âkif, başta İstiklâl Marşı ol-

mak üzere Ankara'daki bütün şiirlerini (Bülbül, Leylâ Süleyman Nazîfe...) bu dergâhta yazmıştı. Bir şiirini bitirince dergâhta hâdise olurdu. Çaylar demlenir, bütün arkadaşlara haber verilir. Başta Hasan Basri Çantay, elinde uzun çubuğu, sallana salana gelip, Üstad'ın yanına oturur. Ondan sonra şâir, kendine mahsus âhenkle şiirini okumaya başlardı. İstiklâl Marşı'nın kabulünden sonra da dergâhta samimi bir merasim yapılmış, birçok insan tebrike gelmiş, güzel sohbetler olmuş. Kurtuluş savaşının imânlı, heyecanlı günleri, mübârek günler. İstiklâl Marşı'nın kabulü ve tekrar tekrar okunmasından doğan heyecan kasırgası arasında mahçubiyetinden dışarı çıkan büyük şâir. İşte şu merdivenlerden hızlı hızlı iniyor. Eli alınada düşünceli; şu mısraı, acaba şöyle mi söylesem diye dalgın dalgın geziniyor. Bütün bunları görür gibi oldum. Seni bile unuttum. Bir başka âlemde geçer gibi daldım gittim. Sanki o zamanda, Onlarla gibi. Sen "şurada otursak da biraz anlatsan, bilmem bir şey derler mi" dedin. Oturmamak, ama yine de bazı hatıraları yâdettik.

Hani, Polatlı'dan top sesleri duyulunca, meclisi Kayseri'ye mi taşışak diye münakaşalar yapıldığı gün, "Evet, efendiler, meclisi buradan taşıyalım. Fakat, Kayseri'ye değil, Polatlı'ya" diyerek, herkesin tereddüdünü bir anda silip süpüren o imanlı, gür ve erkek sesi hatırladık. Neyzen Tevfik ile olan acı-tatlı dostluklarını, prensip sahibi Âkif'i... ve Mısır'a gidişi. Bu konu ne çok konuşulmuştur. Bilmem daha önce hiç yazıldı mı? **Divan Dergisi'**nde küçük bir anekdot halinde neşretmişim: **"Bir Arıza, Bir Dikkat."** Mısırdaki yazdığı **Bir Arıza** isimli şiirinde bu mesele izah edilmektedir. Şapka vs. lâf u güzâftan başka bir şey değil. Bu mısralardaki sitem, gam, hüznü adamı öldürür. Bunları yazmaya sebep olan müşahhas hâdiselere gidildiği takdirde bu husus çok iyi anlaşılacaktır:

**"Mâmûre-i dünyâyı dolaştıysa da yer yer
Son son, "Hadi sen kumda biraz oyna!.." demişler.
Yâhû, sorunuz bir: Bakalım tâkati var mı?
Kaynarken insan oynamak ister mi, sarar mı?"**

Âkif, hiç bir zaman aradığını bulamamış; dâima bir ahlâk ve fazilet âbidesi olarak, fakat her zaman mahzun ve mükedder yaşamış bir insan. Günümüzde çoğu gençler ne Safahat'ı okuyor, ne de Âkif'i tanıyor. Onun hakkında yazılan en güzel eserler Midhat Cemâl'in, Eşref Edib'inkiler. Ama, hiç birinin yeni baskısına ihtiyaç duyulmamış olması ne kadar acı. Âkif mi bahtsız, yoksa biz mi bilemiyoruz. "Gül devrinde gelsem ne olurdu", deyişi bundan belki. "Yaşayıp köhnemek hazin..."

Bütün bu duygu ve düşüncelerin ağırlığı altında ezilmiş olarak dışarı çıktık. Bir ağacın altında, iğde kokuları ile kendimize gelinceye kadar oturduk. Tâceddin Dergâhı'nın hiç ziyaretçisi yoktu, hem de kocaman üniversite sınırları içinde. Gençlik başka yerlerde...

Halistin KUKUL

Mehmed Âkif ve Gençlik

Bir milletin geleceği, onun gençliğidir. Gençliğini, imlen, bedenlen ve ahlâken bir gâyeye yönelik olarak yetiştiremeyen milletler, er veya geç hüsrânla karşılaşma durumunda kalacaklardır. Bunun içindir ki; her devirde, her millet, bu ciddî ve mühim meseleye büyük masraflar yaparak hazırlık yapmaktadır.

Akif "Halkın içinde, Hakk'la birlikte, Hakk için" ilkesiyle izân etmektedir.

Akif, bilhassa okumuş gençliğe hitap etmekte, onu uyarmakta, ona hakikat yolunun ışıklı çehresini göstermektedir.

"Fransızın nesi var? Fuşu, bir de ilhâdı;

**Kapıştı bunları yirminci asrın evlâdı!
Ya Almanın nesi var? Zevki okşayan birası**

Unuttu ayrıntı ma'tühe döndü kahr olası!

"Heriflerin hani, dünya kadar bedâyi'i var:

**Ulümü var, edebiyatı var, sanayi'i var:
Giden, birer avuç olsun getirse memlekete;**

Döner muhitimiz elbet muhit-i mârifete.

**Kucak kucak taşıyor olmadık mesâviyi;
Beğenmesen, "medeniyet" diyor;
inandık, iyi!**

"Ne var, biraz da ma'rifet getirmiş ol-sa..." desek;

Emin olun, size "hamallık etmedim? diyecek.

Büyük şairimizin, bu güzel ve realizmi en ince noktalarıyla gözlerimizin önüne seren mısraları, içinde yaşadığı-miz devir için de geçerliliğini muhafaza

etmektedir. İçimizdeki "tezat-ın", kopukluğun, en büyük müsebbibi de bu değil mi? İlmî, ictimai yaşayışımızdaki dengesizlik, sanat sahamızdaki hercümerç bundan değil mi? Gencimizi ve yaşlimızı, nefslerinin esiri hâline getiren bu gariplik değil mi?

Akif'in genci, sevgi doludur. O, dürüst, dindar, vatansever, insanseverdir. O, milletine bağlı, bayrağına bağlıdır. Yaşarken, hizmet etmenin saadetini, ölünce ebedî saadeti aramaktadır.

Akif'in genci, ahlâkî üstünlük yanında, ilmî üstünlüğü de haizdir:

"Bu cihetten, hani, hiç yılmasın oğlum gözünüz;

Sade Garbın yalnız ilmîne dönsün yüzünüz.

O çocuklarla beraber, gece gündüz, didinin;

Giden üç yüz senelik ilmi tez elden edinin!

Fen diyarında sızan nâ-mütenahi pınarı,

Hem için, hem getirin yurda o nâfi suları."

Akif, sadece ilim edinmeyi değil, kaybettığımız senelerin de yeni nesiller tarafından telâfisini istemekte, bunu hasretle arzû etmektedir. Zaman mefhumunu ortadan kaldırarak çalışmalı, daima çalışmalıyız! "İlim mü'minin kaybolmuş malıdır." hadisi şerifinin ilham ettiği ilim için çalışmalıyız.

Akif'in genci, alelâde fikirli ve davranışlı bir genç değil; olgun, bilgili, fedakâr, sevgi dolu bir gençtir:

"Kaplamiş yurdumun âfâkını mâdem, şühedâ...

Varsın olsun kalanın uğruna Asım da fedâ.

Hem gazâ, hem de şehâdet, ne saadet bu, derim;

Çiğirim yansa da söndürmek için azmederim."

Türk Gençliği büyük şairimizi bu muhabbet ve bu tefekkür şuuruyla hatırlamalı ve daima O'nun azmiyle dolu olarak çalışmalıdır.

M.İlyas SUBAŞI

Âkifte İslâm ve Batı

Osmanlı İmparatorluğunun çözülme-ye yüz tuttuğu dönemde doğan, Kurtuluş savaşıyla müstevlilere karşı verilen ölüm/kalım mücadelesinde olgunluk dönemini yaşayan ve yeni rejimin ilk yıllarında yaşanan Mehmet Âkif, bu dönemlerin sosyal karakterini, oluşum ve neticelerini çok yakından yaşamış aydınlarımızdan birisidir.

Dindar bir aile ruhâniyetinin verdiği İslâmî duygu ve disiplin, çocukluk ve gençlik çağında oluşan kişiliğinin ana hatlarını ortaya koyduğu için, aldığı bu maya üzerine inşa edilen psiko/sosyal şahsiyet, ölümüne kadar değişmeden devam etmiştir. Mehmet Âkif'i yakından tanıyanlar, ondaki sadâkatı, vefâyı, merhameti çok iyi bilirler. Ona bu mistik disiplini kazandıran menşeyi 'İslâm'dır. 20 yaşında Türk-Rus harbinin gören, 35 yaşında İkinci Meşrûtiyet'in siyasi mâceralarına şahit olan, 40 yaşlarında 1. Dünya Savaşının, hemen arkasından Çanakkale harbi ve Anadolu'nun işgali acılarıyla sarsılan 45 yaşında Kurtuluş savaşımızın sıkıntıları altına giren bu genç aydın, bu yaşa kadar hayatın hep mahrûmiyetlerine, acılarına "kader" demiş ve arkasından ülkenin istilâsına başkaldıran Anadolu insanıyla birlikte cepheye koşmuştur... Bütün bunlara rağmen, düzenli bir gelişme, birincilikle biten bir mektep hayatı...

HER FİKİR AYRI BİR DOKTRİN OLURKEN

Osmanlı İmparatorluğunun çözülme döneminde, tanzimat tortusu üzerine oturtulmak istenen yeni devlet için, o dönemin aydını, kendi şahsî tecrübe ve görüşünü bir fikir çerçevesinde, ama mutlaka değişik bir doktrin olarak takdim etmek sevdiğidir. İmparatorluğun gidişinin arayış telâsına kaydığı günlerde, bundan başkası da söz konusu olamazdı. Herkesin hevesi, yeni düzenlemede kendi sistemini benimsetip, otoritenin başına geçmekti. Artık, yenilenme mukadderdi. Zâten 1839

Dindar bir aile ruhâniyetinin verdiği İslâmî duygu ve disiplin, çocukluk ve gençlik çağında oluşan kişiliğinin ana hatlarını ortaya koyduğu için, aldığı bu maya üzerine inşa edilen psiko/sosyal şahsiyet, ölümüne kadar değişmeden devam etmiştir. Mehmet Âkif'i yakından tanıyanlar, ondaki sadâkatı, vefâyı, merhameti çok iyi bilirler.

fermanıyla, devletin sistemi delinmişti. Su alan gemiden kurtulanlar, yeni bir gemi inşa için teorisyen ve teknisyenlikte yarış hâlindeydiler. Kimin modeli kazanırsa, söz onundu. Âkif, bu mücadelede kendisini "İslâm"dan hareket eden ekibin arasına koydu. O da, yenilenmenin gereğine inanıyor ama, bunun oturtulacağı temeli İslâma bağlamak istiyordu. "**Sırat-ı Müstakim**" dergisini bunun için çıkarmışlardı. Onlara göre, Osmanlı, İslâm ahlâk ve disiplininden uzaklaştığı için battı. Yeni arayışlar, bunun dışında teşekkül ederse etkili olamayacaktır. **Tâceddin Dergahî'nin** da bu mânâda yeri önemlidir. Orası, onun husûsi mektebidir. Kendi dünyasını orada muhafaza ederken, topluma yeni dünyayı da buradan arzetmek istemektedir. "**Vatan namına yatan kabristanının**" yeniden diriltilmesi ve hareket noktasına dönüş için, "**Medeniyet denilen vahşete lânetler**" etmektedir. "**Diş bile-yen, parçalayıp yutmak isteyen bu medeniyet**" için onun yaklaşımında bundan başkasını düşünmekte mühal-di. Çünkü, ona göre Batı, medeniyetini kendi emelleri için kullanmaktadır. Sanâyi devrimi, insanlığa refahattan önce savaşların zulmünü getirmişti. İşte bundan ötürü bu dönemin sistemler mücadelesi içerisinde, Âkif ve arkadaş-

ları özel bir yere sahiptiler. Onlar, geçmişin diriltilmesini, toplumun selâmete çıkarılması olarak görüyor ve düzlükte de ona şemsiye olarak İslâmî uzatıyorlardı...

NASIL BİR İSLÂM?

Evet, Âkif İslâmî istiyordu ama, nasıl bir İslâmî?.. Bugüne kadar çok tartışılan bu hususta, söylenecek son söz onundur. Âkif, hangi anlamda ele alırsa alsınlar, tavrını oldukça net bir şekilde ortaya koymuştu: "**İnmemiştir hele Kur'an, bunu açıkça bilin, /Ne mezarlıkta okunmak, ne de fal bakmak için!**" Din, temelde uhrevi bir sistemdir. Onun hükümlerinin ilâhî tecelliye dayanağı, insanı Yaratanla husûsi bir münasebete götürür. Dolayısıyla le de sürekli dünya/ahiret ilişkisi arasında dengeli olmaya zorlar. Osmanlı'nın çöküşünü İslâma fatura edenler, Kur'anı tahfif etmenin ötesinde, dinî ve tezyif ederek insanlığın bu çıkmazdan kurtarılması gerektiğini savunuyorlardı. Belki tamamı için böyle denemeyebilir. Ama, hemen hepsinde İslâm, bir "özel değer" değil, sadece bir renktir, bir çeşniydi, bir tamamlayıcı ek unsurdur. İşte Âkif buna karşı olmanın gereği üzerinde duruyor ve İslâmîni kuşatıcı, sıcak ikliminin insanlığı huzura çıkaracağına inanıyordu. Bunun içinde, İslâmî bir kenara itmek isteyenlere onun bir "dualar manzumesi" olmadığını savunuyordu. Cemiyetin dinamiklerinin hareket noktası olarak İslâmî almanları hâlinde, daha ilerilere gidebileceğimizi izaha çalışıyordu. Hatta, öyle bir savunuş ki, saf İslâmî hassasiyetin zedelenmesi yüzünden, "**Kaç hakiki müslüman gördümse, hep makberdir, /Müslümanlık, bilmem amma galiba göklerde!**" demekten de geri durmuyordu. O, işte makberde olan hakiki müslümanın vecdini, yenisinden insanımıza aktaracak ve göklerden İslâmî yere indirecek kahramanları bekliyordu. Vaki, "**Enbiya yurdu bu top**

rak, şühedâ burcu bu yer,/Bir yıkık türbesinin üstünde Mevlâ titrer!./Böyle bir yurdu elinden çıkaran nesl-i sefil,/Yerin üstüne muhakkar, yerin altında rezill.." dir. Asr ı Saadet'in özlemi içinde kalan ve öyle bir müslümanlık isteyen Âkif, bizim insanımızın inandığını yaşayan samimi teslimiyetini zedeleyen aydına karşı keskin tavırlı olurken, ortaya getirdiği gerekçe açıklı; "**Namaz, oruç gibi şeylerle yok alış veriş;/Mukaddesat ile eğlenmek en birinci işi.**"

Bir ömür boyu, ızdıraplı realitenin şoku altında kalan Âkif, Tarihin verdiği geniş tecrübeden hareket ederek günümüze gelen ve burada "**Mâkus tâlihi**" yenerek, geleceği kuacıklamak ister. Milletimizin ıztıraplarla dolu savaş günlüğünü hüzünlü bir tirad hâlinde verip kazanılan zaferin getirdiği bedele, milletin katlandığı sıkıntılar oranında ortak olmasını benimser. Karşısına konulan "**çağın gerekleri**" bahanesine karşı çıkar ve şöyle der: "**Asrın idrakine söyletmeliyiz İslâmı.**" İşte, onun İslâmî budur ve ideolojisi de buna göre şeklini bulmuş olur...

AMA BİR DE BATI VARI!.

Ne varki, onun böyle bir tavrını belirleyici ince, derin, hassas duygusu, aydınımızın başka kapılara yönelmesi yüzünden zedelenmiştir. Karşısında olan ekibin çoğu, yeni rejim için Batıyı teminat olarak görmektedir. Mektepleri, kiliseleri, dernekleri, diğer resmi teşri, kilitleriyle toprağımıza yerleşen bu insanların hareket kabiliyetini sağlayan tek malzemeleri Medeniyet"leriydi. Onlara göre, 'medeniyet' bir imtiyazdı ve topları kendi ellerindeydi. Buna da insanlık muhtaçtı. O halde, Batılının bu feyzinden herkes gibi Türklerde faydalanmalıydı. Ancak, bunun için bir de "bedel" olmalıydı. Bu bedel ise, siyâsi nüfuzla sağlanacak ekonomik imtiyazlardı. Çünkü dünya birgün gelecek, kana ve baruta doycaktı. İnsanlık yeniden zevine dönerken, karnını doyurma meselesi yine ön plana çıkıyordu. Anadolu'nun eşsiz tarım alanları, uçsuz bucaksız ovaları, birgünde yaşanan dört ayrı iklimi kaçırılacak gibi değildi. Bu, Batı için eşsiz bir sera idi. Kim

AKİF'TEN VECİZELER

iyilerin tembelliği, kötülerin faaliyetidir. İngilizlerin dünyaya hâkim oluşlarının sebebi: Fenâlar fenâlık yapınca iyiler derhal önüne geçerler, bir kenara çekilip yan gelmezler. İnsan iki şey bilmelidir: Biri haddini, diğeri de hesabını. Ben haddimi bilirim ama hesabımı bilmem.

İyilik mefhumu, bizde menfidir, müsbet değil. Meselâ bir adam iyidir, dediğimiz zaman şunu yapmaz, bunu yapmaz, kimseye bir fenâlıkta bulunmaz ma'nâsını kasederiz. Yoksa şunu yapar, bunu yapar, böyle iyiliklerde bulunur mânâsını düşünmeyiz.

Allahın en çok sevdiği emek, zâlime doğruyu söylemektir.

Allahtan utanmak ilm ile olur.

köşebaşını tutarsa, turfandayı yeme hakkı onun olacaktı.

Batı'daki bu işlihanın farkına varanların başında Âkif gelir. Ona göre, "müstevli"nin topraklarımızdan sökülüp atılması yetmemektedir. Onun birdaha gelmeyecek şekilde kovulması, kendi topraklarına sürgün edilmesi icabetmektedir. İngiliz'e "Emperyalist", Fransız'a "Fuhuş ve İlhad" müptelâsı, Alman'a "Sarhoş" deyişindeki esprî işte buradan geliyordu. Buna rağmen, "**Heriflerin, hani dünya kadar bedâyiî var,/Ulûmu var, edebiyâtı var, sanâyî var./Giden birer avuç olsun getirse memlekete;/Döner muhitimiz elbet muhit-i ma'rifete.**" demekten de edemiyordu. Ne var ki, giden bunlara talip olmaz, "Sefâhat"ını alır gelir memlekete.

Mehmet Âkif, "Ehli Sâlib"ın medeniyet çıkarmasıyla elde etmek istediği imtiyazlara direnir ve "**Medeniyet denilen maskara mahluka tükürün.**" der. Bunun gerekçesini de açık ve net bir şekilde gösterir: "**Müslüman belasıyla zebun bir kavmi,/Medeni Avrupa üç lokma edip yutmaz mı?**" Çünkü bu medeni Avrupa, daha dün kadar "gayz" hâlinde üzerimize saldırmamış mıydı? Bu, "**Tek dişi kalmış canavar**" fırsat bulsa, damağıyla dahi kanımızı emmeyecek miydi? Âkif, "Boğaz harbi"ni unutmamıştı, onun için de, "**Medeniyet denilen kahpe, hakikat, yüzsüz**" ü tanıyordu. İstiyor- duki, bu millî direnişi herkes gösterebil- sin. Bunu yapmadıkça, bir tarafımızı

günün birinde hiçte ummadığımız zamanda, onlara kaptırmak işten bile değildi. Bunun acısını asırlarca çektik. Artık kendimiz olarak kalmalıydık. Yoksa asla teknolojiye karşı değildi. Yeniliklere sırtını dönmüyordu. Batı'yı ve onun emperyalist emellerini bu yanıyla kapatanlara karşıydı. Oralara gidilmesini, fenninin, tekniğinin öğrenilmesini arzu ediyordu. Geri kalışımızın bizi bizden ettiğinin farkındaydı. Onların "Seyyie"lerinin gümrüklerde çürütülmesini, insanlığın malı olan ilmin ve tekniğin ise, bütün insanlığın hizmetine sunulmasını istiyordu.

Düşünen şiiri, feryâd eden bir üslûpla yazan, hayatın zaruretlerini İslâm'da görebek bizi ona çağırın Merhum, halkımıza inanmış ve bağlanmış, aydınımıza karşı ise haklı olarak hep tereddütlerle bakmıştır. Onu bu endişeye sevkeden sebep ve saikler ise, okuyacağımızın kendinde birşeyler bırakmama pahasına da olsa, Batı'ya teslimiyetiydi. Bizi, Batıya karşı koruyacak tek zırhımız ise imanımızdı. Bu bakımdan, Âkifte İslâm tez, Batı antitez olarak kalmıştır. Aydınımız ise, bu ikisi arasında gell/git yapan bir şaşkınlık içindedir. Umarız, onun bu yargısı kendisinde sınırlanmış olsun ve özellikle entellektüelimiz kendisini anlayan ve hatta aşan bir halitaya ulaşsın... Kurtuluşumuz, bu terkinin içerisinde saklıdır. Keşfettiğimiz gün, yarınımız bize ait kalacak ve Âkifin ruhunu da böylece şâd etmiş olacağız!...

Yrd.Doç.Dr. Necat BİRİNCİ

Âkif'in Hayatı ve Eserleri

Mehmet Âkif 1873 yılında doğdu. Doğum yerini, şairin kendisi de dahil olmak üzere, bütün kaynaklar, İstanbul'un Fatih semtindeki Sarıgül mahallesi olarak gösterir. Prof.Dr. M.Kaya Bilgegil'in Başbakanlık Arşivi, Sicill-i Ahval Defteri kayıtlarından çıkarıp neşrettiği bilgilere göre Âkif, Sarıgül'de değil, "Kal'a-i Sultaniye sancağına mülhâk Bayramiç kasabası"nda doğmuştur. Sicill-i Ahval Defteri'ndeki kayıt aynen şöyledir:

"Mehmed Âkif Efendi Fatih dersiâmlarından İpekli Müteveffâ Tahir Efendi'nin Mahdûmudur.

Binikiyüzdoksan sene-i hicriyesinde, sene-i mâliyye 1289 Kal'a-i Sultaniyye sancağına mülhak Bayramiç kasabasının da tevellüd ettiği Tezkire-i Osmaniyeye sûret-i musaddakasında muharrerdir.

Mehmet Âkif'in babası Kosova vilâyetinin İpek kasabasına bağlı Susısa köyünden Mehmet Tahir Efendi'dir. Onun babası ise çiftçilikle uğraşan Nurettin Ağa isimli bir zattır. Temizlik konusunda son derece hassas olmasından dolayı Temiz Tahir Efendi diye anılan Âkif'in babası, İpek'te pek az tahsil gördükten sonra, câhil, ancak okumaya ve okumalara hayran babası Nurettin Ağa tarafından tahsil için İstanbul'a gönderildi.

Mehmet Tahir Efendi İstanbul'da Yozgatlı Hoca Mahmut Efendi'nin derslerine devam etti. Hoca'nın gözde talebelerinden olarak icazet aldı. Nakşî şeyhlerinden Feyzullah Efendi'ye mürid oldu."

Mehmet Âkif, **Âsım** adlı eserinde dedesi ve babası hakkında, Köse İmam'ın ağzından şunları söylemektedir:

Kimin oğluydu baban? Kimdi unuttun mu deden? İpek'in köylüsü ümmî, yarı vahşî bir adam...

— *Bâri yamyam de! Ne mâni ki evet ak yamyam!*

Bir şey öğrenmedi elbette o ümmî babadan. İşte baban, Ne kazanmışsa, bütün kendi kazanmış kendi.

İbnülemin Mahmut Kemal, Temiz Tahir Efendi, "sâlih, fâzil, vefî, sahî, âlicenap, mürüvvekâr, mustakîm bir üstâd-ı kâmil idi." demektedir.

Mehmet Âkif'in annesi Emine Şerife Hanım ise Buharalı bir aileye mensuptur. Bilinen ilk atası, iki asır kadar önce Buhara'dan Anadolu'ya göç eden Hekim Hacı Baba nâmında bir zâttır. Boyabat'a yerleşen Hekim Hacı Baba burada evlendi. Daha sonra Tokat'a gitti. Emine Şerife Hanım'ın büyük annesi burada dünyaya geldi. Bu hanım, yine Buhara'dan gelen tacir Mehmed Efendi ile evlendi.

Âkif'in annesi Emine Şerife Hanım bu evliliğin mahsulü olarak Tokat'ta dünyaya geldi.

Emine Şerife Hanım, Tokat'ta Şirvanlı Derviş Efendi ile evlendi. Bir müddet Amasya'da yaşayan aile daha sonra İstanbul'a geldi. Emine Şerife Hanım, İstanbul'da önce iki çocuğunu, daha sonra da kocasını kaybetti.

Ömer Rıza Doğrul, Emine Şerife Hanım hakkında şu bilgiyi vermektedir:

"*Tam mânası ile İslâm-Türk kadını idi. Sağlam bünyeli, sağlam seciyeli, anlayışlı, tecrübeli ve derin görüşlü bir kadındı. İtikadı bütün bir müslümandı. Beş vakit namazını ihmal etmez, ibadetlerinden haz duyar, itikatlarını yaşar, feragat ruhunu canlandırır, iyilik etmekten, iyilik etmek için koşmaktan bahtiyarlık duyar, ince, hisli, yüksek ruhlul bir insandı."*

Tahir Efendi, Fatih semtinde, Sarıgül mahallesinin Sarı Nasuh sokağında, ölen kocasından kalma "yedi, sekiz odalı ve beşyüz arşın bahçeli konakçık"ta yaşayan genç dul Emine Şerife Hanım'a talip oldu ve onunla evlendi.

İşte Mehmet Âkif bu evlenmenin mahsulü olarak dünyaya geldi. Mehmet Tahir Efendi, oğluna, ebced hesabına göre hicrî 1290 (1873) tarihine tekabül eden Ragîf ismini verdi. Ancak **gerde** denilen bir çeşit ekmek mânâsına gelen kelimeyi ne annesi, ne mahalleli, ne de mektep çevresi kullanmadı. İsim zamanla Âkif'e çevrildi. Nüfus kaydına da bu isim geçti. Ancak bazı kaynaklar, babasının Ragîf ismini daima kullandığını kaydeder.

Âkif dört yaşında, Fatih'teki Emir Buhârî mahalle mektebine, burayı bitirince de, yine Fatih'te Muvakkıthane İbtidâî mektebine gitti. Maarif Nezareti'ne bağlı bu mektepte düzenli bir tahsil görmeye başladı. Üç sene devam ettiği bu mektepten sonra Otluççu Yokuşu'ndaki Fatih Merkez Rüştiyesi'ne geçti. Âkif Efendi, Muallim Mustafa Efendi, Hafız Osman Efendi gibi hocalardan ders gördüğünü kaydeder. Şair, bilhassa Türkçe dersi okuduğu Hoca Kadri Efendi'nin lisan itibarıyla üzerinde ayrı bir tesiri olduğunu belirtir.

Rüştiye sıralarında, daha ibtidâî mektebinde iken babasından öğrenmeye başladığı Arapça'yı iyice ilerletti. Seviyesi mektebin üstünde idi. İlgisi lisan sahasına iyice uyan Âkif, okuldaki Farsça ile de yetinmeyip, ikindiden sonra, Fatih Camii'nde, Mesnevî, Hâfız Divânı, Gülistan gibi temel eserleri okutan Selânikli Esad Dede'nin derslerine devam etti. Aynı camînin baş imamı Arap Hoca'dan hıfzâ çalıştı, kavaîd dersi aldı. Türkçe, Farsça, Arapça ve Fransızca

sızca'da sınıfının birincisi idi. Şiire de ilk ilgisi bu sıralarda başladı.

Fatih Merkez Rüştiyesi'ni bitirdikten sonra, tamamiyle kendi iradesine uyarak seçtiği Mülkiye'nin idari kısmına geçti. Daha birinci sınıfta iken, sonraları şiirine

Beyaz sarıklı, temiz, yaşça ellibeş ancak

Vücudu zinde, fakat saç sakal ziyade ak

mısraları ile de akseden babası Temiz Tahir Efendi vefat etti (H. 1305/1887-1888). Evleri de, aynı sene meydana gelen Fatih yangınından kurtulamadı. Kısa aralıklarla iki felâketi üst üste yiyen aile geçim sıkıntısı içine düştü. Ailenin yükü Akif'in çocuk omuzlarına yüklendi. Ailenin geçimini temin etmek için bir ara Beyazid Camii avlusunda tespih sattığı rivayet edilir. Ancak Akif ticaret yapacak mizaçta değildi. O sırada Halkalı'da yeni açılan Mülkiye Baytar Mektebi şair için bir kurtuluş, kısa yoldan hayata atılmak fırsatı sağlayan bir imkân kapısı oldu. Birkaç arkadaşı ile birlikte bu okula geçtiler. Bu devrede dil ve özellikle şiir çalışmaları daha da ilerledi. Bilhassa okulun son iki yılı için şair, "çok manzum parçalar" yazdığını ve "sonra bunların hepsini" imha ettiğini söylüyor.

Akif, Mülkiye Baytar Mektebi'nde de çok başarılı bir talebe olarak karşımıza çıktı. Mithat Cemal'in neşrettiği not cedvellerinde görüldüğü üzere, 1893 yılında okulu birinci olarak bitirdi.

Mehmet Akif, resmî öğrenimi yanında, babasından hussusî tahsil de gördü. Onun dinî ve manevî hayata ilk uyanışı Temiz Tahir Efendi'nin rolü ile oldu. Dersiâm olan Tahir Efendi, dinî ilimleri ve Arapça'yı çok iyi biliyordu. Akif'in elinden tutup onu Fatih Camii'ne götürün, ona ilk önce Arapça ve akaid öğreten hep babasıdır. Bu çocukluk günleri, Akif'in şiirinde şöyle akis buldu:

"Sekiz yaşında kadardım. Babam gelir: "Bu gece,

Sizle câmîe gitsek çocuklar erkence.

Giderseniz gelin amma namazda uslu durun;

Merâmınız yaramazlıksa işte ev, oturun!"

Deyip alırdı beraber benimle kardeşimi.

Namaza durdu mu, hâliyle koyverir peşimi,

Dalar giderdi. Ben artık kalınca âzâde,

Ne âşikaane koşardım hasırlar üstünde!

Hayâl otuz sene evvelki hâli peşimden

Geçirdi, başladım artık yanımda görmeye ben:

Beyaz sarıklı, temiz, yaşça elli beş ancak;

Vücudu zinde, fakat saç, sakal ziyâdece ak;

Mehib yüzlü bir âdem: Kılar edeble namaz

Yanımda bir küçücük kızcağızla pek yaramaz

Yeşil sarıklı bir oğlan ki, başta püskül yok.

İmâmesinde fesin bağlı sâde bir boncuk!

Sarık hemen bozulur, sonra şöyle bir dolanır;

Biraz geçer, yine râyet misâli dalgalanır!

Koşar koşar duramaz... Akibet denir "âmin"

Namaz biter. O zaman kalkarak o pîr-i güzîn,

Ahr çocukları, oğlan fener çeker önde.

Gelir düşer eve yorgun, dalar pek âsûde

Derin bir uykuya..."

Mehmet Akif Mülkiye Baytar Mektebi'ni birincilikle bitirdikten sonra 14 Kânunievvel, 1309 (27 Aralık, 1893) tarihinde yediyüzelli kuruşa maaşla Orman ve Maâdin ve Ziraat Nezareti Beşinci Şube Baytar Müfettiş Muavinliği'ne tayin olundu. Bir yıl sonra da, 1894'te Tophâne-i Ami-

re veznedarı Emin Bey'in kızı İsmet Hanım ile evlendi.

Nevzat Ayas'ın Mehmet Akif'ten naklen verdiği ve Eşref Edib'in de kitabına aldığı bilgiye göre şair, vazife merkezi Nezaret olmakla beraber üç-dört sene kadar Rumeli'de, Anadolu'da, Arabistan'da sârî hayvan hastalıkları işi üzerinde çalıştı.

Prof.Dr. M.Kaya Bilgegil'in yayınladığı Sicill-i Ahval defteri kayıtlarında, Akif'in baytar müfettiş muavini olarak vazife gördüğü yerler zikrolunmamış, ancak maaşında görülen artış ve eksilmelerin kaydedilmiş olduğunu görüyoruz. Ancak Halkalı Ziraat Mektebi Kitabet-i Resmîye hocalığına tayini ve daha sonraki memuriyetleri zikredilmektedir. Ancak biz, yine Bilgegil'in neşrettiği birkaç mektupta ve Edirne Mebusu Şeref Aykut'un söylediklerinden Akif'in 1893-1896 yılları arasında Edirne'de olduğunu öğreniyoruz. Akif'in Mart 1896 tarihinde Edirne'den ayrıldığı ve İstanbul'a dönmüş olduğu bilgisini bu mektuplardan alıyoruz. 12 Mayıs 1935 tarihinde Prenses Emine Abbas Halim'e Mısır'dan gönderdiği mektupta Akif Edirne günlerinden şu şekilde bahseder:

"Edirne'de yirmi ay kadar kaldım. Ancak pek toy, pek gençtim. Heyhât! Edirne'ye bir daha dönebilsem, lâkin böyle altmış iki yaşından sonra değil, hiç olmazsa onbeş seneyi tarhederek dönebilsem!"

Memleketin insanlardan meydana geldiğine, coğrafyanın, üzerinde yaşayanlarla mâna kazandığına inanan şair, Edirne'den başlayan memuriyeti ile insanımızı tanımayı fırsat buldu. O, Edirne'de gördüğü vatandaşını şöyle anlatıyor:

Köylünün bir şeyi yok, sıhhati, ahlâkı bitik;

Bak o sırtındaki mintan bile tiftik tiftik.

Bir kemik, bir deridir ölmedi kaldıysa diri;

Nerde evvelki refahın acaba onda biri?

Dam çökük, arsa rehin, bahçeyi "icra" ister,

Bir kalem borca bedel, faizi defter defter!

Hiç bakım görmediğinden mi nedendir, toprak,

Verilen tohumu da inkâr edecek, öyle çorak.

Bire dört aldığı yıl köylü, emin ol kudurur:

Har vurur bitmeyecekmiş gibi, harman savurur.

Uğramaz, gün kavuşur, çiftine, yahut evine;

Sabah iskambil atar kahvede, akşam domine.

Akif Edirne'den sonra, orduya alınacak atları seçmek için teşkil olunan heyetle, vazifeli olarak Şam, Halep ve Adana vilayetlerine gitti. Bu seyahatler Akif'e çok erken yaşta memleketi içinden tanıma imkânını verdi.

Sicill-i Ahval Defteri kayıtlarına göre Akif'in maaşı, yapılan umumî kesintiye bağlı olarak 13 Mart 1897'de altıyüzyetmişbeş kuruşa inmiştir. Aynı yıl, 20 Ağustos 1897 tarihinde maaşı ikiyüzyirmibeş kuruş, üç sene sonra, 1900 yılında Aralık ayında da yüzelli beş kuruş ilâve ile binelli-beş kuruş olmuştur. Maaşı, 13 Mart 1906'dan itibaren Orman ve Maâdin bütçesinden Ziraat sandığına aktarıldı ve artık bundan böyle maaşını Ziraat sandığından aldı.

1906 yılından itibaren Akif'in memuriyet hayatına, hocalık hayatının ilâve edildiğini görüyoruz. Nitekim 17 Ekim 1906'da maaşına üçyüz kuruş ilâve ile Halkalı Ziraat Mektebi Kitabet-i Resmîye Muallimliği uhdesine verildi. 13 Ekim 1908'de maaşı binsekizyüz kuruş oldu. Aynı yılın 5 Kasım'ında yediyüzelli kuruş ilâve ücretli Mülkiye Baytar Mektebi Harita Sıhhiye ve Kitabet-i Baytariye ve Hukuk-

Ticarî ve Kanun-ı Tıbb muallimliği uhdesine verildi. 24 Kasım 1908'de altıyüz kuruş maaş ilâve ile Darülfünun Edebiyat şubesi Edebiyat-ı Osmanîye muallimliğine getirildi.

O sırada Darülfünun'un birinci sınıfında öğrenci olan Reşat Nuri Güntekin, Âkif'in ilk dersine ait intibalarını şöyle anlatıyor:

"Derken kapı açılıyor; İçeriye orta boylu, kara top sakallı kalender bir zat giriyor. Şemsiyesiyle lâstiklerini kapının arkasına bıraktıktan sonra talebe sıralarına gideceği yerde muallim kürsüsüne doğruluyor. O zaman yanımdaki arkadaşta öğreniyorum ki, bu zât edebiyat muallimimiz Mehmet Âkif'tir."

Bu karşılaşmadan sonra Güntekin, Âkif'in ders anlatışı hakkında bilgi veriyor. Âkif, derslerinde manzumeler yazdırıp açıklamış, metinden hareket ederek öğrencilere dili ve edebiyatı öğretmeye çalışmıştır. O sıralarda Darülfünun için bu metodu basit bulan Reşat Nuri Güntekin, Maarif Vekâleti Müfettişi iken yazdığı bir makalede Âkif'i haklı bulduğunu şu şekilde kaydediyor:

"Aradan geçmiş bunca seneden sonra anlıyorum ki Âkif o zaman bizim için yapılacak şeylerin en iyisini yapmıştır."

Bunun sağlam mantığı, samimî ve pratik zekâsı çürük temel üzerine kurulacak nazariyelerin boşluğunu anlamış, bir hoca için en iyi usûlün -planı, programı bir tarafa bırakarak talebeyi hangi seviyede bulursa oradan alıp yürütmek olduğunu gayet iyi takdir etmiştir" (Tan, 21.1.1939).

Âkif üniversite ve Halkalı Ziraat Mektebi'ndeki hocalığına devam ederken, 7 Eylül 1909'da ikibin kuruş aylık maaşla Umûr-ı Baytariye Müdür Muavinliğine getirildi. Dört sene bu vazifede kalan Mehmet Âkif, Umûr-ı Baytariye müdürü, arkadaşı Abdullah Efendi'nin haksız yere azli üzerine, 11 Mayıs 1913'te istifa etti. I. Dünya Harbi sırasında gösterdiği yayın faaliyeti dolayısıyla Darülfünun'dan ayrılmaya zorlandı. Ancak Halkalı Ziraat Mektebi'ndeki vazifesi uhdesinde kaldı.

Âkif Balkan Harbi sonlarına doğru kurulan Müdafaa-i Millîye Hey'et-i Neşriyat Şubesi'ne aza tayin edildi. 1913 yılında Mısır'a, oradan da Hicaz'a gitti. Medine'yi ziyaretten sonra aynı yıl İstanbul'a döndü.

Almanlar, I. Dünya Harbi sırasında, İngilizlerden aldıkları müslüman esirlere ne derece iyi davrandıklarını göstermek için Türkiye'den bir hey'eti davet ettiler. Teşkilât-

Mahsusa tarafından tertip edilen heyette Mehmet Âkif de yer aldı.

Bu yolla Almanya'ya tanındı. Bu seyahat dönüşü yine Teşkilât-ı Mahsusa tarafından, bu defa Necit'e gönderildi. Necit'ten Medine'ye geçti. Peygamber'in kabrini ziyaret etti. Çok istediği halde Mekke'ye geçemedi.

I. Dünya Harbi'nin son senesinde dostu İsmail Hakkı (İzmirli) ile Lübnan'a, oradan da Mekke Emiri Şerfi Ali Haydar Paşa'nın daveti üzerine Âliye'ye gitti. Âliye'de iken İstanbul'da Darü'l-Hikmeti'l-İslâmiye isimli bir cemiyet kuruldu. Bu cemiyetin başkâtipliğine getirildi. Seyahatten dönen şâir, bu yeni işinde çalışmaya başladı.

I. Dünya Harbi sonunda dahil bulunduğumuz taraf mağlup oldu ve dört yıl, Çanakkale, Galiçya, Filistin ve Kafkasya cephelerinde askerî varlığı yanında, daralan sınırlar içindeki maddî imkânlarını da kaybeden devletimizin hükümeti 30 Ekim 1918 tarihinde Mondros Mütarekesi'ni imzalamak zorunda kaldı.

Bu mütareke galip devletlere, Türkiye üzerinde her türlü hareket serbestliğini sağlayacak şekilde hazırlandı. İstanbul ve Boğazlar onların eline geçti. Türk ordusunun silâhları elinden alınacak ve ordu terhis edilecekti. Müttefik kuvvetler, vatanın istedikleri her yerini, her an işgal edebileceklerdi. En kötüsü ateşkesin coğrafi sınırları tespit edilmemişti.

Mütarekenin hemen ardından itilaf devletleri fiilî ateşkes sınırına tecavüz ederek işgal hareketine başladılar. 13 Kasım günü 55 parça gemiden meydana gelen bir müttefik donanma İstanbul Limanı'na demirledi. Ardından İngilizler, Urfa, Maraş ve Batum'u, Fransızlar Dörtüyol, Mersin ve Adana'yı, İtalyanlar Antalya ve Konya'ya kadar olan bölgeyi, Yunanlılar da Hadımköy'e kadar uzanan hattı işgal ettiler.

15 Mayıs 1919'da Yunanlıların İzmir'e asker çıkarması, milletimizin uğradığı felâketi dayanılmaz hale getirdi. Bu hadisenin hemen ardından başta İstanbul olmak üzere, yurdun çeşitli yerlerinde protesto mitingleri tertiplendi.

Mehmet Âkif, devletin ve milletin üstüne bir kâbus gibi çöken ilk mütareke yılının, yukarıda belirtmeye çalıştığımız havası içinde, istiklâlin temini için milletçe mücadele vermek gerektiği fikrine yürekte inandı. Sebilürreşad'da yayımladığı yazılarla "Türklerin yirmibeş asırdan beri istiklâllerini muhafaza etmiş bir millet oldukları tarihen müsbit bir hakikattir. Türkler istiklâlsiz yaşayamaz" diye feryat etti.

Ayvalık ve Balıkesir çevresinde beliren ilk mukavemet hareketlerinin mutlaka büyüyeceğine ve bütün yurda yayılacağına inanıyordu. Bir avuç kahramanın, Batı Anadolu'da başlattığı direniş hareketi, onu fevkalade heyecanlandırdı. "Zafer yolu bu yoldur" diyerek Şubat 1920'de Balıkesir'e gitti. Âkif'in gelişi şehirde bir bayram havası yarattı. Halk Zağnos Paşa Camii'nde toplandı.

Mehmet Âkif, irad ettiği mevzası ile Balıkesir halkının şahsında bütün Anadolu halkına seslendi. Millî mukavemetin sadece bir bölgede değil, bütün Anadolu'da başlatılmasını ve bunun için de "her alından ter boşanmasını" ye'se ve bedbinliğe dönüşülmemesini, ye'sin imansızlıktan başka bir şey olamayacağını anlattı. Milletlin içine serpilmek istenen ayrılık tohumlarına hücum etti. Başarının, birlik sağlandığı takdirde elde edilebileceği üzerinde ısrarla durdu.

Balıkesir'den İstanbul'a döndükten sonra Millî Mücadele ruhunun bütün yurda yayılması için yoğun bir neşir faaliyetine girişti. Hint müslümanlarından, ilmî ve siyâsî yazıları ile şöhret bulan Şeyh Müşir Hüseyin Kıdvay'ın Anadolu Millî mukavemet hareketini öven ve İngilizlere hücum eden eserinin tercümesini Sebilürreşad'ta yayımladı. Ömer Rıza'nın bu tercümesinin basıldığı sayılar el altından Anadolu'ya gönderiliyordu.

Bir yandan İngilizler, diğer yandan Ferit Paşa hükümeti, bu faaliyetlerden ve neşriyattan vazgeçmesi için Mehmet Âkif'in üzerinde bir baskı kurdular. Dar-ül-Hikem'deki vazifesine son verildi.

Anadolu'daki gelişmeler ve İstanbul'da gördüğü tazyik ve takip üzerine Âkif artık burada kalamayacağını anlattı. Karadeniz yolu ile İnebolu üzerinden Ankara'ya gitti.

Eşref Edib, Âkif'in Ankara'ya gidiş kararını, kendisine şu şekilde anlattığını söylemektedir:

— "Artık burada duracak zaman değildir, gidip çalışmak lâzım. Bizim tarafımızdan halkı tenvire ihtiyaç varmış. Çağırıyorlar. Mutlaka gitmeliyiz. Ben yarın Ankara'ya hareket ediyorum. Hiç kimsenin haberi olmasın. Sen de idarehanenin işlerini derle topla *Sebilürreşad* klişesini al, arkandan gel. Meşihattakilerle de temas et, *Harekât-ı Milliye* aleyhinde bir halt etmesinler."

Bu ifade bize, Mehmet Âkif'in Ankara'dakilerce ısrarla davet edildiğini göstermektedir.

Mehmet Âkif'in Ankara'ya varışı, bu çevrede büyük bir memnuniyetle karşılandı. Basın olaya geniş yer verdi. Millî Mücadele'nin resmî organı durumundaki Hakimiyet-i Milliye Gazetesi Âkif'in Ankara'ya varışı haberini şu şekilde verdi:

"İSLÂM ŞÂİRİ ÂKİF BEY"

Pek hassas ve ulvî İslâm şâiri Mehmet Âkif Bey dahi İstanbul'dan çıkarak birkaç gün evvel Ankara'ya muvasalat eylemiştir. İlhâmât-ı şâriyesinin menba-ı asîli bilhassa hakimiyet-i dîniyye ve gayret-i vataniyyesinde olan bu güzide İslâm şâiri bir şahsiyet-i mümtazdır. Milletin giriştiği mücadele-i vatanperverâne İslâm şâiri Mehmet Âkif Bey'in himmet-i hamîyyetkârından pek çok feyiz ve kuvvet olacaktır. Şâir-i hakîm-i İslâm'ın önmüzdeki cuma günü halka bir mev'ıza irad buyuracağını memnuniyetle haber aldık."

(Hakimiyet-i Milliye, nr, 25, 28 Nisan 1336/1920)

Gazetenin haberine göre Mehmet Âkif 28 Nisan 1920'den birkaç gün önce Ankara'ya geldi. Bu ifadeden, itiyatla 20 Nisan 1920 gününden sonraki herhangi bir günde şâirin Ankara'ya varmış olduğunu söyleyebiliriz.

Yine gazete haberinden öğrendiğimize göre Âkif, hiç vakit geçirmeden kendisinden beklenen hizmeti yerine getirmeye, mev'izalarla halkı aydınlatmaya başladı. Onları Millî Mücadele etrafında toplanmaya çağırırdı.

Akıf, bu vazifeyi sadece Ankara'da değil, Ankara merkez olmak üzere bütün İç Anadolu illerinde yerine getirdi. Bilhassa Konya'da başlayan isyanın bastırılmasında büyük hizmeti oldu. Konya camilerinde irad ettiği mev'izalar halka sükûnet getirdi, nifakın yayılmasını önledi.

Bu arada Âkif Burdur mebusu olarak birinci meclise girdi. Bundan sonra onu sadece halkı aydınlatan, onu Millî

Mücadele etrafında kenetlenmeye davet eden güçlü bir ses olarak değil, bu mücadeleye yön verenlerin önünü aydınlatan bir ışık olarak B.M.M.'nde buluruz.

Mehmet Âkif'in bilhassa Kastamonu'da ve kazalarında okuduğu hutbeler çok önemlidir. Hele bir cuma günü Nasrullah Camii kürsüsünden okuduğu, 25 Kasım 1920 tarih ve 464 sayılı Sebilürreşad'da neşrolunan mev'izası, muhtevası itibarı ile devrin tam bir tahlilidir. Bu hutbede şair Sevr muahedesinin kabul edilemez oluşunu, İngilizlerin İslâm âlemi ve son olarak da Türk devleti üzerinde oynadıkları oyunları ince bir dikkatle ele aldı, inceledi, durumu tespit etti ve kurtuluşun yollarını gösterdi.

Bu hutbeler hakkında bir fikir edinebilmek için Nasrullah kürsüsünden irad ettiği mev'izanın bir bölümünü alıyoruz:

"Milletler topla, tüfekle, zırhlı ile, ordularla, teyyarelerle yıkılmaz. Milletler ancak aralarındaki rabitalar çözümlenerek, herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatine, kendi menfaatini temin etme kaygusuna düştüğü zaman yıkılır.

Bizi mahv için tertip edilen muahede-i sulhiye paçavrasını mücahitlerimiz şark tarafından yırtmaya başladılar; şimdi beri taraftaki düşmanları Anadolu'muzun diğer cihetlerindeki düşmanları denize dökerek o murdar paçavrayı büsbütün parçalamaktır. Zira o parçalanmadıkça İslâm için bu diyarda beka imkânı yoktur.

Ey Cemaat-i Müslimin! Düşmanlarımızın bugün bizden istedikleri ne filân vilâyet, ne filân sancaktır; doğrudan doğruya başımızdır, boynumuzdur, hayatımızdır.

Ey Cemaat-i Müslimin! Ağyar eline geçen müslüman yurtlarının hâli bizim için en müessir bir levha-i ibrettir. İslâmın son mültecası olan bu güzel toprakları düşman istilası altında bırakmayalım. Ye'si, meskeneti, ihtirası, tefrikayı büsbütün atarak azme, mücadeleye, vahdete sarılahım. Cenâb-ı Kibriya hak yolunda mücadele için meydana atılan azim ve iman sahipleri ile beraberdir."

Mehmet Âkif'in arkasından Sebilürreşad klişesini de alıp Anadolu'ya gelen ve Kastamonu'da Sebilürreşad'ı çıkaran Eşref Edib, bu hutbeyi dinleyen cemaati şöyle aydınlatıyor:

"Cemaat ağlıyordu, ortalığı müdhîş bir heyecan kaplamıştı. Üstad da kendinden geçecek derecelere gelmişti. Onun, o kadar heyecanlı bir zamanını görmemişim. Artık sesi kesiliyordu. Çok yorulmuştu. Heyecanından kalbi duracak diye korkuyordum. Bir âyet okuduktan sonra biraz durdu. Ellerini kaldırdı, duaya başladı. Üstad duayı bitirdi, kürsüden indi. Cemaat üstadın etrafından ayrılmıyordu. Bir müddet istirahatın sonra üstad camiden çıktı. Büyük bir cemaat da beraber, Kastamonu caddelerini doldurdu. O heyecan bütün şehre yayıldı."

Mehmet Âkif'in Kastamonu'da okuduğu mev'izalar ve özellikle Nasrullah Camii kürsüsünden irad ettiği, bütün yurttan büyük akisler uyandırdı. Ankara hükümetinin emri ile Kastamonu vilâyet matbaasında binlerce nüsha basılarak, Garp Cephesi başta olmak üzere, bütün cephelere, valiliklere, mutasarrıflıklara, kaymakamlıklara ve müftülüklerle gönderildi. Vatanın her köşesindeki camilerde, toplantı yerlerinde, kıraathânelerde, askerî birliklerde yüksek sesle okundu. Her bölgedeki gazeteler tarafından yeniden yayımlanıp yaygınlaştırıldı.

Bu hutbenin tesirini göstermesi bakımından dikkate değer olan bir telgrafı, Elcezire Kumandanı Nihad Paşa'mın Âkif'e çektiği telgrafı aynen alıyoruz:

"Nasrullah Camii-i Şerifinde irad buyurduğunuz mev'izayı hâvi mecmuanızın ancak bir nüshası elde edilebilmiştir. Diyarbekir'in Câmî-i kebirinde cuma namazından sonra kıraat edilerek mü'minin-i hâzıra envâr-ı mâneviyesinden hisseyâb-ı tenevvür ve tefeyyüz olmuşlardır. Fakat bu istifade pek mahdut kalacağından cephe muntıkasını teşkil eden Elaziz, Diyarbekir, Bitlis ve Van vilâyetleri ile civar müstakim mutasarrıflıklar halkı da nasibedar edilmiş ve şerefîyle hukuku doğrudan doğruya zât-ı âlinize ait olmak üzere Diyarbekir vilâyet matbaasında teksir edilerek cepheye tevzi olunmuştur. Cenâb-ı Hak mesâi-i diniyye ve vatanperverânedenizi meş-kûr eylemesi temennisiyle ihtiramâtımtakdim eylerim.

Elcezire Kumandanı
Nihad"

Mehmet Âkif, Kastamonu'da sadece halkı Millî Mücadele etrafında toplamak için faaliyet göstermedi. O sıralarda Anadolu'nun birçok yerinde, bir anda bolşeviklik faaliyetlerini de sindirme ve söndürmede büyük gayret gösterdi. İnsan yaradılışına aykırı gördüğü bu sistemi temelden reddetmesi, ona inanan ve güvenen halkın da bolşevik faaliyetler karşısındaki taviz vermez tavrını tayin etti.

Ankara'ya dönen Âkif, Tacettin dergâhına yerleşti. Bu yıllar onun hayatında yeni bir devre teşkil eder. Bu safhada da şiirle pek meşgul olmadığını görüyoruz. Onun Ankara günlerini daha ziyade meclis çalışmaları, sabahlara kadar devam eden, Ankara eşrafı ile mebusların ve İstanbul'dan Ankara'ya, Millî Mücadele'ye katılmak üzere gelenlerin moral gücünü yüksek tutma gayesi taşıyan sohbetler, aydınlatma ve onlara sarsılmaz bir iman aşılama kasdıyla irad edilen mev'izalar doldurdu.

Âkif'in çok az sayıdaki Ankara şiirlerinin başında İstiklâl Marşı gelir. Onu sırası ile, Süleyman Nazif'in "Son Neşesinde Hasbihal" isimli şiirinin verdiği ilhamla ve ona cevap olarak yazdığı "Süleyman Nazif'e", "Bülbul", bir mev'izanın sonunda irad ettiği "Âmin", "Sessiz Feryâd" ve "Leylâ" takip etti.

İstiklâl Marşı, Ankara'nın o toplanma, millete ve onun istiklâl aşkına inanmış bir avuç insanın bir araya gelme devirlerinin iman ve inancını dalga dalga bütün vatan sathına yayan bir şiirdir.

Girişilen mukaddes mücadelenin devrinin tabiri ile "Millî Mücadele"nin büyüklüğünü, yüce heyecanını dile getirecek, onu gelecek asırlara taşıyacak ve her Türk nesline duyuracak bir Millî Marşın yazılması için Ankara hükümetince bir müsabaka açıldı. Müsabakaya 724 şiir katıldı. Âkif, şiirini bitirmiş olduğu halde birinci gelene mükâfat verileceği haberi üzerine yarışmaya katılmadı. Devrin maarif vekili Hamdullah Suphi Âkif'in yazdığı şiirden haberdardır. Vekil, müsabaka şartları ile kayıtlı olmayacağını bildirerek, Âkif'ten şiirini yarışmaya sokmasını yazılı olarak rica etti. Bu şartla İstiklâl Marşı, millî marş yarışmasına girdi. Eser 17 Şubat 1921'de Sebilürreşad'da yayımlandı. Meclisin 1 Mart 1921 tarihli, Mustafa Kemal Paşa başkanlığındaki toplantısında, Hamdullah Suphi tarafından okundu.

Şiir, meclis tarafından büyük bir alkış tufanı ile karşı-

landı. Nihayet 12 Mart 1921 Cumartesi günü Millî Marş olarak ilân olundu. Aynı gün, eser, yine Hamdullah Suphi tarafından dört defa üst üste okundu ve her mısraı meclis üyeleri tarafından ayakta alkışlandı:

“İstiklâl Marşı” sadece yazıldığı devre ümit ve îman aşıl原因 bir eser değildir. O, aynı zamanda taşıdığı ve dile getirdiği yüce değerler vasıtasıyla da bütün Türk nesillerinin millî ruhunu besleyip geliştirebilecek en ulvî bir rehberdir.

Âkif eserine “İstiklâl Marşı” ismini tesadüfen koymamıştır. O, İstiklâl ve vatan sevdası ile her şeyini fedaya hazır bir milletin millî marşında da istiklâl kelimesinin, hem lâfzen, hem de mânâ olarak bulunmasını şuurlu olarak istemiştir. Eserde, bir milleti ayakta tutacak bütün değerler dokuz kıt’a boyunca, tek tek işlenmiş ve en son kıt’ada da bir hükmeye varılmıştır. Bütün kıt’alar, bu son kıt’ada varılan sonuca ulaşmak için aşılması gereken birer merhale teşkil ederler.”

1922 yılında Şer’iyye vekâleti Tevkifat ve Te’lifât-i İslâmiyye hey’etine seçilen Mehmet Âkif’in, bu devrede şiir sahasında olduğu gibi, diğer sahalarında da neşriyatı çok azdır. Said Halim Paşa’nın İslâm’da Teşkilât-ı Siyasiye, Abdülâziz Çavuş’un İçkinin Hayat-ı Beşerde Açtığı Rahneler ile Anglikan Kilisesi’ne Cevap gibi tercümelemlerle karşılaşırız. Bu arada Hasan Basri Çantay’ın verdiği bilgiye göre, Maarif Vekâleti adına Samih Rifat’la birlikte Divanü Lügat-it Türk’ü tercüme etti. Ancak Âkif’in Ankara ve daha sonraki yıllarını en çok işgal eden çalışma Kur’ân-ı Kerim tercümesidir.

Birinci meclis, zaferi kazanmak ve yurdu düşmandan temizlemekle yüklenildiği büyük vazifeyi yerine getirdi. 1 Nisan 1923’te B.M.M.’nin yeni seçimlerle değiştirilmesi kararlaştırıldı. Birinci mecliste yer alan pekçok mebus ikinci meclise girmede.

Şair 1923’te İstanbul’a döndü. Aynı yıl Abbas Halim Paşa ile birlikte Mısır’a gitti. Kış orada geçirdi. 1923-1925 yılları arasında, kış Mısır’da, yazı ise İstanbul’da geçirdi.

Başlangıçtan beri seyahatler onun hayatının bir parçası olmuştu. Bütün bu seyahatler yanında çok arzu ettiği, rüyasını gördüğü iki seyahat düşüncesi vardı: Hindistan ile İspanya’yı görmek. Bu arzusunu, sebepleri ile birlikte bir mektubunda şöyle dile getiriyor:

“Nasib olursa Nisan içinde İspanya’ya giderek *Elhamra* harabesini görmek, sonra İstanbul’a gelmek gibi tasavvurlarda bulunuyorum. Zannederim çok iyi bir şey olacak. Meşhudatımı yazar, bir manzume vücuda getiririm. Bir müslüman şairi için o havaliyi, o âsârı ziyaret etmemek doğru değil. Mamafih bu niyetimden kimseyi haberdar etme, anlıyor musun? *Elhamra*’yı bizde yalnız Mithat Cemal yazdı, o da görmeyerek. Tabii görüldükten sonra yazılırsa daha etraflı olur. Hayırlısı ile bu seyahat tahakkuk eder, sonra ihtisasetimi nazma da muvaffak olursam çok sevineceğim. Ümid ne tatlı şey! Cenab-ı Hakk’ın beşere indirdiği nimetlerin en büyüğü değilse de, en büyüklerinden biri olduğunda şüphe yok. Onsuz geçen hayat bir silsile-i hüsrandan başka ne olabilir? Bahar’da *Elhamra*’yı temaşa edip, yazın tasvire çalışacağım; gelecek kışa Himalaya Dağları’na çıkarak, Ganj Nehri vadisinde dolaşarak öbür bahara Hind şiirleri yazacağım!” (25 Aralık 1926)

Âkif İstanbul’da zor durumda idi. İstiklâl Marşı şairimiz ne bir evi, ne memuriyeti, ne de emekli maaşı vardı.

Geçim sıkıntısı içindeydi. Arap Birliği sekreteri Abdurrahman Azzam Bey’in (sonra paşa), Mısır’da El-Cemâatü’l-Mısrıyye Dârülfünûnu’nda Türk Dili ve Edebiyatı dersleri okutması teklifini kabul etti. 1926’da Mısır’a gitti ve oraya yerleşti. Derslere başladı. Abbas Halim Paşa Kahire yakınlarında, Hilvan’daki konağını Âkif’e tahsis etti.

Âkif’in Mısır’daki hayatını, dostlarına yazdığı mektuplardan takip edebiliyoruz. Bilhassa Mahir İz’e yazdığı her mektupta Kur’ân-ı Kerim tercümesine devam ettiğini, tercümenin aldığı şekli bildiriyordu. 1926 tarihli bir mektubunda şunları kaleme almıştı.

“Tercümeden de çok üzülyorum. Açık Türkçe olmak, asıldan ayrılmamak, şiveler arasındaki ayrılık bâriz suretle belli olmamak gibi nâmütenâhi kuyûd, adamın elini kolunu bağlıyor. İşin içinden asgarî vebâl ile yakayı kurtarabilirsek Allah’ın bahtiyar kuluyuz.”

Bu arada yazdığı şiirleri de yine mektupları ile İstanbul’daki dostlarına gönderiyordu. Gece, Hicran, Secde bunlar arasındadır. Bu şiirler Âkif’in Mısır’a yerleştiği ilk seneye rastlar.

1 Eylül 1928 tarihli bir mektupta Kur’ân tercümesini “Vedduha” sûresine kadar getirdiğini, çalışmaya bir ay ara verip, sonra temize çekeceğini yazdı. Bu kayıttan Âkif’in Kur’ân-ı Kerim tercümesini bitirmiş olduğunu öğreniyoruz. Ancak Âkif yaptığı tercümenin basılması konusunda tereddüt içindedir. Nihayet bu çalışma için kendisine devletçe verilen bin lira avansı geri göndermesinden, eseri bastırmaya niyetli olmadığını anlıyoruz. Bitirdikten sonra eseri “ölümünden sonra ister başkasına ver, ister yok” vasiyetiyle dostu Yozgatlı Müderris İhsan Efendi’ye teslim etmiş olduğunu Mahir İz’den öğreniyoruz. Tercümenin akıbeti hakkında bugün kesin bilgi sahibi değiliz.

Âkif’in Mısır yılları pek verimli olmadı. Yazmayı düşündüğü Millî Mücadele Destanı’nı kaleme alamadı. Esasen birkaç şiirin dışında şiirle pek uğraşmadı. Bilhassa 1930’dan sonra yazı hayatından iyice uzaklaştı. Zaman zaman, Prenses Emine Abbas Halim’e yazdığı gibi “Artık ye’şimdeki hatayı anlıyorum. Artık îman yeniler gibi tecdid-i ümit edeceğim. Artık titrek ellerimden düşen kaleme tekrar sarılmak isteyeceğim” diyorsa da bir türlü yazmak istediklerini yazamıyordu. Şihhati de bozulmuştu. 1935 yılı Temmuz ayında hava değişikliği için Âliye yakınındaki Sûku’l Garb köyüne gitti. Buradan yazdığı mektuplardan sıtmaya tutulduğunu öğreniyoruz. Zaten karaciğeri de rahatsızdı.

Âliye’den Antakya’ya geçen ve oradan da Mısır’a dönen Âkif’in vatan hasreti de yüreğinde dayanılmaz bir hal almıştı. Nihayet 1936 yılı yaz başlarında İstanbul’a geldi. Sihatî iyice bozulmuştu. Birkaç gün Prenses Emine Abbas Halim’in Maçka’daki apartmanında misafir oldu. Sonra Nişantaşı Sağlık Yurdu’na yatırıldı. Hastalığının siroz olduğu anlaşıldı.

Bir ay kadar sağlık yurdunda kaldı. Daha sonra Mısır apartmanında ağırlandı. Burada Profesör Burhaneddin Tugan tarafından tedavi edildi. Durumu iyiye gitmiyordu. Daha sonra tedavisine, Prens Halim Bey’in Alemdağı’ndaki Baltacı Çiftliği’nde devam edildi. 27 Aralık 1936’da burada vefat etti.

Devrin hükümeti, Türk milletine İstiklâl Marşı’nı kazandıran bu büyük şaire hiç ilgi gösterme-

di. Resmî hiçbir merasim yapılmadı. Tabutu, bir garip cenazesi gibi Bayezid Camii'ne getirildi. Ancak Türk Milleti ve onun asil gençliği, Âkif'i büyük bir cemâat halinde Edirnekapı Mezarlığı'nda ebediyete uğurladı.

Fatih Gökmen Âkif'in ölümü üzerine şu tarih kıt'asını yazdı.

*Mum gibi yandı چراغ, çünkü vatan türküsünü
Hep geçen kapkara günlerde terennüm etti.
Çıktı "Kırklar" bir ağızdan dediler tarihin
İçimizden vatanın şairi Âkif gitti.*

Mehmet Âkif nesir sahasında içtimaî, dini ve edebî konularda makaleler yazmış, tercümeleler yapmıştır. Ancak onun asıl şöhreti şiir sahasındadır.

Şairlerimiz arasında nasıl şiir yazdıkları hakkında bilgi verenler azdır. Âkif'in nesildaşlarından Cenap Şahabettin, Tevfik Fikret gibi şairler bazı yazı ve şiirlerinde eserlerini yazış şekilleri hakkında bize ipuçları vermişlerdir. Âkif bu konuda oldukça cömert davranmış, bir şiiri nasıl meydana getirdiği hakkında gerek yazılarında, gerek sohbetlerinde bizi aydınlatıcı bilgiler vermiştir.

Âkif'e göre şiir, ilhamı az olan bir sahadır. Onun nazârında şiir, çalışmakla, uğraşmakla olur. O, bu konuda şöyle diyor:

"Zannederler ki şair tabiat karşısında oturur, ilhamlarını toplar, hemen kalemi eline alarak şiirini yazar. Hiç de öyle değil. Odaya kapanıp ter dökerek, düşünecek, yorulacak, uğraşacak. Yüz ter dökerek bir beyit meydana gelir. Ben manzaraları odama getiririm. Orada kafa yorarım. Ter döker, dört duvar arasında şiir yazarım."

Âkif şiir yazmaya başlamadan önce konuyu bir mühendis gibi, bir mimar gibi düşündüğünü söyler. Konuya tıpkı bir binanın yapılışı, ortaya konuluşu şeklinde yaklaşır. Nasıl mimar, binanın planını, odaların, salonların, merdivenin, balkonların yerini önceden tayin ederse, şair de şiirine nasıl gireceğini, nasıl geliştireceğini, nelerden, nereden, ne ölçüde söz edeceğini önceden düşündüğünü, hazırladığını söyler.

Mehmed Âkif'in şiir yazış şekli hakkında canlı bir hatırayı Mahir İz'de görüyoruz. İz, şöyle diyor:

"Bir gün sade kahvesini götürmeye gitmiştim. Dönüşte elinde tashih edilmekten beyazı kalmamış bir sahifeye baktığımı gördüm. Kahvesini verdikten sonra, ben de dikkatle baktım. Bir de ne göreyim? Âsım'ın bir tashih sahifesi. Ben birden bire hayrette kaldım. Safahat'i okurken bize öyle gelirdi ki, üstâd sanihalarını hiç düzeltmeden sahifelere geçiyor, çünkü ifadeler o kadar tabii ve selis ki, mısraların bir düşüncü mahsulü olduğu kat'iyen hatıra getirilmiyor. Kendisine bu hususu söyleyince: "Sen ne diyorsun? Bir kelime için bir hafta düşündüğüm olur" diye cevap verdi, donup kaldım."

Âkif, üzerinde uzun müddet düşünülmüş, planı yapılmış şiirlerin tesirli olabileceği kanaatindeydi. O, şiirin dağınık kelimeleri bir araya toplayan bir yapısı olduğu kanaatindeydi. Ve tesirinin de buradan geldiğine inanır. O, şiiri bir pertavsıza benzetir.

"Güneşin dağınık huzmeleri yakmaz. Fakat bu huzmeler, mihrak noktasına gelir de orada teraküm ederse yakar. İşte o noktayı bulmaktır. Bütün mukaddemat o noktada tecemmü ederse, şiir ancak o zaman müessir olur."

Şiir hakkında kanaatlerini bu şekilde ifade eden Mehmed

Âkif'in, bu sanat dalı ile çok küçük yaştan itibaren meşgul olduğunu biliyoruz. Daha Rüştîye sıralarında iken ilk şiirlerini karalamaya başladı. Baytar Mektebi sıralarında bu faaliyetini daha da arttırdı.

Mehmet Âkif'in bilinen matbu ilk şiiri, **Mektep** mecmuasının 14 Mart 1985 tarihli 26. sayısında yer alan "Kur'ân'a Hitap"dır. Ancak Âkif'in ilk şiirinin bu olduğunu söyleyemeyiz. Baytar Müfettişi Muavini olarak Edirne'de bulunduğu sırada, aynı şehirde kitapçılık eden Rize'li Taşçıoğlu Süleyman Efendi'ye ait iki defterde Âkif'e ait şiirlerin varlığını yine Prof.Dr. Kaya Bilgegil'in araştırmasından öğreniyoruz.

Bu ilk şiirler Âkif'in hangi yollardan geçtikten sonra **Safahât'a** ulaştığını göstermesi bakımından önemlidir.

Mehmet Âkif, 1898 yılında, **Resimli Gazete**'de arka arkaya şiir yayımlamaya başladı. Bu mecmuada çıkan şiirler şekil ve muhteva bakımından geleneğe bağlıdır. Herhangi bir yenilik göstermezler. Bunlarda Acem edebiyatında temayülün varlığı da hissolunur. Ancak, hangi Acem şairlerine yöneldiğini gösterir.

Mehmet Âkif, bu ilk devrede Muallim Naci ve Abdülhak Hâmid'in tesirinde kalmıştır. Bilhassa dil üzerindeki hassasiyeti onun Naci'ye olan ilgisine bağlanabilir.

Âkif 1898 yılında neşrettiği yirmiye yakın şiirden sonra 1908'e kadar adeta susar. Eşref Edib'in 14 Ağustos 1908'de çıkarmaya başladığı **Sırât-ı Mustakîm** (daha sonra **Sebilürreşad**) Âkif için önemli bir neşir vasıtası oldu. Âkif'in şiirleri, **Sırât-ı Mustakîm**'in sayfalarını âdeta doldurdu.

Mehmet Âkif şiirlerini yedi kitap halinde bir araya getirdi. İlk şiir kitabı olan **Safahat**, daha sonra Âkif'in yedi kitaptan meydana gelen şiir külliyyatının umumî ismi oldu. **Safahat**'te yer alan yedi kitap sıra ile şöyledir:

1. Safahat: 1908-1910 yılları arasında **Sırât-ı Mustakîm**'de çıkmış şiirlerden dördü dışında hepsi bu eserde yer aldı. **Safahat**, safhalar, devreler demektir. Sadece bu isim bile Âkif'in dikkat sahasının genişliği hakkında bize açık bir fikir verebilir. Bu genişlik içinde, toplumumuzun sosyal ve siyasi sarsıntılarını, bu sarsıntılar karşısında insanımızın tavırını, çöküntü sebeplerini, günün olayları ile birlikte ele alınmış, son derece mükemmel bir şiir yapısı içinde işlenmiş buluruz. Küfe, Mahalle Kahvesi, Meyhane, Kocakarı ile Ömer, Hasta, Seyfi Baba bu kitapta yer alır.

2. Süleymaniye Kürsüsünde: Eser, İslâm dünyasını doluşmuş bir vâizin, şahsî dostu, Abdürreşid İbrahim Efendi'nin ağız ile yazıldı. 1912 yılında basıldı.

Âkif cemaat adamıdır. Daima topluluklara hitap etti. Hitap ettiği toplulukları İslâmî iman esas olmak üzere, millî değerler etrafında toplamaya çalıştı.

Süleymaniye Kürsüsünde: Âkif sadece ülkemizin değil, bütün İslâm âleminin durumunu dile getirdi. Eserde, Rusya müslümanları üzerinde şiddetli tazyik olduğuna işaret etti. Türkistan'da, bir zamanlar ilim ve irfan merkezi olan Taşkent, Buhara, Semerkant'ın cehalet ve zilletin kol gezdiği yerler haline geldiğini belirtti. Çin ve Mançurya müslümanlarının da aynı durumda bulunduğunu üzülen ifade etti. İstanbul'un da söylediği yerlerden pek farklı olmadığına dikkati çekti.

Eserinin sonunda İslâmî bir inkılâbın mutlaka gerçekleşirilmesi üzerinde ısrarla durdu.

3. **Hakk'ın Sesleri:** Bu eserdeki 8 âyet bir hadisin açıklaması ile millete düştüğü felâket girdabından kurtulma yollarını göstermeye çalıştı. Eser 1913'te basıldı. Âyetlerden ve bir hadisten hareket eden Âkif, tembelleğe, hissizliğe, yeise, akılsızlıklara, cehalete ve milletin içine serpilen ayrılık tohumlarına saldırıyor, milleti uyandırmaya çalışıyor.

4. **Fatih Kürsüsünde:** 1914 yılında neşrolunan eser, vaaz şeklinde tek şiirdir. Muhteva olarak **Hakk'ın Sesleri**'ne benzer. Şair aynı konuları dile getiriyor. Dış âlemden, onun perişan hâlinde hareket ederek, kendi iç ızdıraplarını da ifade eder.

5. **Hatıralar:** Âkif bu eserinde I. Cihan Harbi sırasında yaptığı seyahatlerdeki müşahadelerini anlatır. 1917 yılında basıldı.

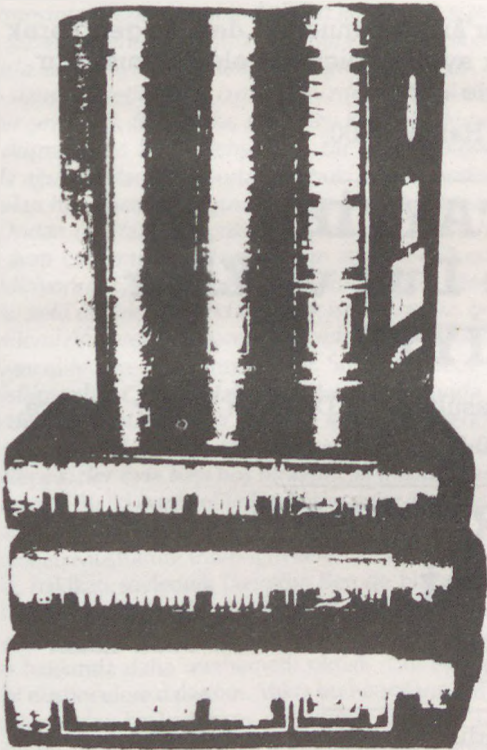
6. **Asım:** Hakk'ın Sesleri, Fatih Kürsüsünde ve Hatıralar'ın feryâdlı ifadesinden sonra **Asım**'a gelinir. Eser 1924'te basıldı. Ateşli bir müridin sukunet bulmuş, durulmuş, yeni istikametler gösterecek olgunluğa ulaşmış halini dile getirir. Muhavere şeklinde yazılmış tek bir manzum hikâyedir.

7. **Gölgeler:** 1933'te Mısır'da basıldı. Bu eserde daha öncekilerde görülmeyen bir lirizmle karşılaşırız. İstiklâl mücadelesinin o felâketleri "ateşten gömlek" gibi giydiğimiz günlerinde, milli varlığımızı, çöküntüden kurtaran, millete

ümit ve imân aşıl原因an şiirleri ile Mısır'da yazdıklarını bir araya getiren eserdir.

Tercümelere: 1. Müslüman Kadını (Ferid Vecdi'den, 1909), Hanoto'nun İslâmiyete Hücumuna Karşı Şeyh Muhammed Abduh'un Müdafası (1915), İslamlaşmak (Sait Halim Paşa'dan, 1919), İslâm'da Teşkilat-ı Siyasiye (Sait Halim Paşa'dan, 1922. Tefriki halinde Sebilürreşat'tadır.) İçkinin Hayat-ı Beşer'de Açtığı Rahneler (Abdülaziz Çaviş'ten, 1923), Anglikan Kilisesi'ne Cevap (Abdülaziz Çaviş'ten 1924).

Eserlerinin çoğunu yirminci yüzyılın ilk çeyreğinin felâketli yılları içinde veren, şiir ve nesirlerinde, devrinin millet ve devlet hayatının bütün özelliklerini işleyen, milletimize sadece İstiklâl Marşı kazandırmakla değil, felâketleri "ateşten gömlek" gibi giydiğimiz, kan ve barut kokusu içinde geçen yıllarda, milli varlığımızı, gösterdiği yüksek moral ve imân örneği ile çökmekten kurtaran, milletimize ümit ve yeni bir ruh aşıl原因an, tereddüt göstermeden İstiklâl harbimizin mânevî mimarı olarak kabul edebileceğimiz, şiirleri ile de edebiyatımızda erişilmesi zor, müstesna bir yere ulaşan Mehmet Âkif, üzerinde yeniden ve daima durulması, yeni nesillere tanıtılması, örnek insan olarak gösterilmesi gereken şahsiyetlerin başında gelir.

Ahmet Kabaklı'nın Dev Eseri TÜRK EDEBİYATI

● Başlangıçtan bugüne Türk edebiyatının tarihi. Üç büyük cilt.

- Destanlar çağından günümüze Türk edebiyatının geçirdiği devirler.
- Nesir ve nazım türleri,
- Nazım şekilleri,
- Başlangıçtan bugüne yazarlar, şairler ve verdikleri eserler,
- Yazar ve şairlerden seçilmiş örnek metinler.

**İndirimli olarak 8.000-TL'na
vaktimizden temin edebilirsiniz.**

NASIL ALACAKSINIZ ?..

8.000- TL'nı posta havalesiyle "Ahmet Kabaklı, P.K.2 Sirkeci / İST" adresine gönderin. Makbuz elimize geçince kitaplar adresinize postalanacaktır.
(Makbuza açık adresinizi yazmayı unutmayınız.)

FIKHU'S SÜNNE

Ayet ve Hadislerle

İslâm İlmihali ve İslam Hukuku

SEYYİD SABIK

Namaz'dan cihad'a kadar, kadın-erkek bir müslümanın hayatında gerekli olan bilgileri açık, anlaşılır ve net bir üslûpla ortaya koyan bir eser. Dört cilt halinde yayınlanacak olan eser, şu konuları ihtiva etmektedir.

Birinci Cilt
Taharet
Abdest
Namaz
Ezan
Cum'a
Hac
Umre
Zikir
Dua

İkinci Cilt
Zekât
Fitre
Oruç
İtikâf
Mehir
Kadın Hakları
Nafaka

Üçüncü Cilt
Cezalar
Zina
İçki
İftira
Hırsızlık
Kıyas
Diyet
Cihad
Ganimetler

Dördüncü Cilt
Yeminler
Adak
Alışveriş
Faiz
Borçlanma
İcare
Muzarea
Mudarebe
Vekalet
Vasiyet
Feraiz.

Ana başlıklar halinde belirtilen bu konular, Kur'an ve Sünnetten deliller getirilerek ve o konuda imamların içtihadları da belirtilerek ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Birinci cilt Şehid Hasan El Bennâ'nın takdimiyle çıktı.

Birinci Hamur 4500 Üçüncü Hamur 3500

KELİMU'T TAYYİB

Kur'an ve Sünnette Dua ve Zikir

İBN TEYMIYYE

Dua ve Zikir Nedir. Dua ve Zikrin Faydaları. Rasûlüllah'ın Dilinden Dualar. Arapça Metinli Fiatı: 450 TL.

İSLÂMİ KAVRAMLAR

MEVDÛDİ

Mevdudî'nin İbadet, içtihad, icma, kıyas ve benzeri kavramları ihtiva eden kitabı Fiatı: 1000 TL.

Toplu isteklerde %35 indirim yapılır.

PINAR YAYINLARI

İsteme Adresi:

Beyazsaray, Zemin Kat No. 31 Beyazıt/İST. Tel: 528 40 03

Hacıbayram Caddesi Meydan Sokak Hacıbayram/Ankara Tel: 11 02 10

Kitaplarımız ayrıca Birleşik, Derya, Tuğra Neşriyat ve Dağıtım'dan temin edilebilir.

Vaazları'ndan

Nasrullah Kürsüsü'nden Türk Milletine Hitap

Aşağıdaki vaaz, 19 Kasım 1920 (1336) günü Kastamonu Nasrullah Camiinde, büyük halk külesine dinî-millî heyecanlı bir hava içinde verilmiştir.

Bismillâhî'r-Rahmâni'r-Rahîm

Yâ eyyühe'llezîne âmenû lâ tettehzü bitaneten min dünü-küm lâ ye'lunekum habâlen veddü mâ anittum, kadbedeti'l-bağdâu min efvâhihim ve mâ tufi sudûruhum ekber, kad beyyennâ lekümül-âyâti in küntüm ta'kilûn.

ÂL-İ İMRÂN SÜRESİ. Âyet: 118

Cenab-ı Hak buyuruyor ki:

— Ey müminler, size ellerinden gelen fenalığı yapmaktan çekinmeyen, bu hususta hiç bir fırsatı kaçırmayan, dininize yabancı kimseleri kendinize mahrem-i esrâr dost, arkadaş itti haz etmeyiniz. Bunların sureti hakdan görünerek size güler yüz göstermelerine, hayrınızı ister gibi tavırlar takınmalarına asla kapılmayınız. Onların gece gündüz isteyip, durdukları sizin felâketinizden izmihlâlinizden, esaretinizden başka bir şey değil. Baksanıza, size karşı kalplerinde besledikleri düşmanlık o kadar dehşetli ki, bir türlü zaptedemiyorlar da ağızlarından kaçırıyorlar. Halbuki yüreklerinde kök salmış olan husumet, ağızlarından taşan ile kabili kıyas değildir. Ondandır çok fazladır, çok şiddetlidir. İşte bütün hakikatleri, âyatı celilemizle sizlere açıktan açığa tebliğ ediyoruz, bildiriyoruz. Eğer akli başında insanlarsanız, eğer (iki dünyada) zelif olmak, hüsranda kalmak istemezseniz, bizim âyatı celilemizin gereğince hareket ederek felâh bulursunuz.

Bu âyatı celile sure-i Âl-i İmrândadır. Süre-i Tövbede de: **"Ey müslümanlar, Cenabı Hak içinizden hak yolunda mücahede'de bulunanları, Allah ile onun Resuli Muhteremin-den, bir de müminlerden kendisine dost itti haz eyleyenleri görmedikçe sizler öyle başı boş bırakılacak mısınız zannediyorsunuz?"** Bu iki âyeti celileden başka diğer âyatı kerime daha vardır ki hep aynı ruhtadır.

Ey Cemaati Müslümin! İnsan için kendi aleyhine bile çıkarsa hakkı, hakikatı söylemek lâzımdır. Ben de bir zamanlar Kitabullahı tilâvet ederken bu gibi âyatı celileye geldikçe "acaba sair milletlere karşı bir az şiddetli davranılmıyor mu? Yabancılar hakkında daha merhametli olmak icab etmez mi idi?" gibi düşüncelere daldım. Vakia bu hatıraların sırf şeytani vesveselerden başka bir şey olmadığını bildirdim. Lâkin velev şeytânî olsun, o düşünceleri içimden söküp atıncaya kadar hayli müdahalelere mecbur kaldım. Acaba bu vesvesenin menşei ne idi? Burasını araştırarak olursak işi biraz tabii görürüz. Öyle ya, gözümüzü açtık, Avrupa medeniyeti,

ti, Avrupa irfanı, Avrupa adaleti, Avrupa efkârı umumiyesi nakaratından başka bir şey işitmedik. Kiminin adaleti, kiminin hamiyeti, kiminin dehası, kiminin terakkiyatı kulaklarımızı doldurdu. Lisan bilenlerimiz doğrudan doğruya bu he-riflerin eserlerini, bilmeyenlerimiz tercümelerini okuduk.

Edebiyatları, hele edebiyatlarının ahlâkî, insanî, içtimaî mevzuları pek hoşumuza gitti. Müelliflerinin kıymeti ahlâkiye ve insaniyelerini eseriyle ölçmeye kalkıştık. İşte bu mukayeseden itibaren aldanmaya, hatadan hataya düşmeye başladık. Bu adamların sözleriyle özleri arasında asla münasebet, müşabehet olamayacağını bir türlü düşünemedik. İşte okuyup yazarlarımızın çoğuna ârız olan bu hata bir zamanlar bana da musallat oldu. Bereket versin ki yaşım ilerledi, tecrübem arttı; hususile Avrupa'yı, Asya'yı, Afrika'yı dolaşarak Avrupalı dediğimiz milletlerin esaret altına, tahakküm altına aldıkları biçare insanlara karşı reva gördükleri zulmü, gadrı, hakareti gözümle görünce artık aklımı başıma aldım. Demin söylediğimi şeytânî vesveselere kapılmış olduğumdan dolayı Cenabı Hakka tövbeler ettim.

Dünyada Avrupalıları bîhakkın anlayan ve anladığını da iki cümle ile hülâsa edebilen bir Müslüman varsa o da ümetin büyüklerinden faziletli ve bağışlanmış **Hersekli Hoca Kadri Efendi** merhumdur. Âlemi İslâmın en faziletli erkânından **Mısırlı Prens Abbas Halim Paşa** bir gün sohbet esnasında demiş ki;

"Hoca Kadri efendiye zaten Mısır'dan tanırım. İrfanına, âlicenaplığına, keremine hayran olurdum. Bir aralık Fransa'ya uğramıştım. Paris'te ilk işim bu muhterem Müslümanı ziyaret oldu. Kendisiyle biraz hoş beşten sonra dedim ki:

— Hocam, senelerdenberi burada oturuyorsun. Şarkın, garbin ilim ve fenlerine cidden vakıf nadir yaratılmış kimselerdensin. Yakinen gördüğün şeyler tabiidir ki tecrübeyi, görgünü arttırmıştır. Öğrenmek isterim. Avrupalıları nasıl buldun?

— Paşa! Bu adamların güzel şeyleri vardır. Evet pek çok güzel şeyleri vardır. Lâkin şunu bilmelidir ki o güzel şeylerin hepsi, evet hepsi, yalnız kitaplarındaadır."

Hakikat, Hoca merhumun dediği gibi Avrupalıların ilimleri, irfanları, medeniyetleri, sanayideki terakkileri inkâr olunur şey değildir. Ancak insaniyetlerini insanlara karşı olan muamelelerini kendilerinin maddi sahadaki bu gelişmeleriyle ölçmek kat'iyen doğru değildir. Heriflerin ilimlerini, fenlerini almalı; fakat kendilerine asla inanmamalı, asla kapılmamalıdır.

Bunların bütün insanlara, bilhassa müslümanlara karşı öyle kinleri, öyle husumetleri vardır ki, hiç bir suretle teskin edilmek imkânı yoktur. Görünüşte dinsiz geçirirler. "Vicdan hürriyeti" diye kâinatı aldatıp dururlar. Hele müslümanları, biz şarklıları taassubla itham ederler dururlar! Heyhat. Dünyada bir müteassib millet varsa Avrupalılardır, Amerikalılardır. Taassubdan hiç haberi olmayan bir millet isterseniz o da bizleriz.

Ey Cemaati Müslimin! Bilirim ki bu sözlerim sizin senelerdenberi avutulmuş, uyutulmuş fikirlerinize, biraz aykırı gelecektir. Onun için bir iki misâl getirmek icab ediyor:

Bilirsiniz ki bizim Harbi Umumiye girmemizden en çok istifade eden bir millet varsa o da Almanlardı. Biz Almanlarla birlikte olarak harbe girdik. Yüzbinlerce şehit verdik. Yüzbinlerce hanüman söndü. Milyonlarca sâ mân kaynadı gitti. Şimdi Almanlar için ne lâzım geliyordu. Ne yapacaklardı? Şüphesiz bütün dünyadaki milletlerin kendilerine ilânı harp ettikleri bir zamanda böyle yegâne müttefikleri olan bizleri sinelerine basacaklar, bütün gazeteleriyle, kitaplarıyla, ediplerile, bütün muharrirleriyle bizi alkış, teşekkür tufanına boğacaklardı. Heyhat!... Bu Umumi Harbin ilk senesinde ben

mühim bir vazife ile Berlin'e gitmişim. O aralık Almanya hükümeti bize dedi ki;

— Bizim meclisi meb'usanımızdaki bilhassa katolik meb'uslar kıyamet koparıyorlar: Almanlar gibi medeni ve fen sahibi, mütefennin bir millet nasıl oluyor da Müslümanlar gibi, Türkler gibi vahşilerle ittifak ediyorlar? Bu, bizim için zül değil midir?... diyorlar. Alman, makaleler yazınız, eserler yazınız, biz onları Almancaya tercüme ettirelim. Ta ki, müslümanlığın da bir din, Müslümanların da insan olduğu, bunların nazarında belirsin.

Almanya hükümeti haklı idi. Çünkü Alman milleti nazarında Müslümanlık vahşetten, Müslümanlarsa vahşilerden başka bir şey değildi. Onların gazetecileri, romancıları; hele **müsteşrik** denilip de şark (doğu) lisanlarına, şark ilim ve tenlerine, şark ahlâk ve âdatına vakıf geçinen adamları, mensup oldukları milletin efkârını asırlardan beri bizim aleyhimize o kadar müthiş bir surette zehirlemişlerdi ki, arada bir anlaşma, bir barışma olmasına imkân yoktu. Biz o sırada kendimizi onlara tanıtmak için tabii elden geldiği kadar çalıştık. Lâkin tamamiye muvaffak olduğumuzu asla iddia edemem. Heriflerin taassubu yaman! Kökleşmiş bir takım kanatlar hakkı görmelerine mani oluyor.

Harb esnasında bilirsiniz ki Almanya imparatoru İstanbul'a gelmişti. Biz safderun Müslümanlar, Halife'nin müttefiki sıfatı ile o misafire karşı nasıl hürmette, nasıl ikramda bulunacağımızı şaşırдық. Bu şaşkınlıkta o kadar ileri gittik ki darül-hilâfenin, yani İstanbul'un minarelerini kandil gecesi imiş gibi kandillerle donattık. Alman dosluk yurdu binası kurulacak denildi, bol keseden bir camimizi heriflere peşkeş çektik. Ha! Gelelim bizim bu gibi fedakârlıklarımıza karşı gördüğümüz mukabeleye! Düşmanlar Kudüs'ü bizim elimizden gaspettikleri zaman bu felâket Harbi Umumi üzerine büyük bir tesir ika etmişti. Yani Filistin cephesinin bozulması muharebe tezisini düşmanlarımızın tarafına epeyce eğdirmişti. Binaenaleyh müttefikimiz olan Almanlarla yine Almandan başka bir şey olmayan Avusturyalıların bu işten bizim kadar müteessir olmaları icab ederdi. Ey Cemaati Müslimin! İşte bakın ki Kudüs, vevlki İngilizlerin eline geçmiş olsun, vevlki bu memleketin düşman eline geçmesi, bu cephenin bozulması yüzünden muharebe bizim hesabımıza kaybol-sun, tek Müslümanların elinde, Türklerin elinde kalması da hasmımız da olsa dindaşımız olan İngilizlerin eline geçsin, diyerek Viyanalılar şehriyân (şenlikler) yaptılar. Evlerini donattılar. Bu maskaralığı men edip yakılan elektrik fenerlerini söndürünceye kadar Avusturya hükümetinin göbeği çatladı. Artık taassubun hangi tarafta, hürriyet ve müsamaha-kârlığın hangi tarafta olduğunu bu misâllerle de anlamazsanız kıyamete kadar anlayacağınız yoktur.

Avrupalılara, Amerikalılara dinsiz derler. Size bir hakikat daha söyleyeyim mi? Dünyada din ile en az bağılılığı olan bir memleket varsa o da bizim memleketimizdir. Dünyanın en mamur, en yeni memleketi olan Berlin'de pazar günü büyük kiliseler hıncahınç dolar. Hem kiliseleri dolduran cemaati avamdan ibaret zannetmeyiniz. Bütün zenginler, milletin münevver dediğimiz tabakasına mensup adamlar, temiz giymiş halk bu cemaati teşkil eder. İngiltere'ye gittiğiniz takdirde şayet cumartesi gününden etinizi, ekmeğinizi tedarik etmezseniz pazar günü aç kalırsınız. Çünkü kıyamet kopsa dinî bir gün olan pazar günü hiç bir dükkânı sofradan kalkmazlar. İngilizler duasız sofraya oturmazlar, duasız sofradan kalkmazlar.

Rümeli zenginlerinden bir adam tanırım ki ziraat tahsili için bir oğlunu Amerika'ya göndermişti. Çocuğun kendi ağzından işittim. Diyor ki:

— Memleketin acemisiyim. Lisanlarını lâyikeyle bilmiyorum. Nev-York'ta bir otelde bulunuyorum. Gece canım sıkkındı. Oturduğum odada bir piyano vardı. Azıcık tıngırtayım dedim. Sazın perdeleri üzerinde parmaklarımı hafifçe gezdiriyordum. Aradan iki üç dakika henüz geçmemişti ki odanın kapısına yumruk inmeye başladı. Ne oluyoruz diye kapıyı açtım. Bir de baktım ki otelcinin karısı hiddetinden ateş kesilmiş, bana alabildiğine söğüyordu. Karı benim ne barbarlığımı, ne saygısızlığımı, ne ahlâksızlığımı, hülâsa hiç tutar bir yerimi bırakmadı. Meğer o gece Hıristiyanların azizesinden, yani velilerinden birisinin gecesi imiş. Geceyi o veliye hürmeten ibadetle geçirmek icab edermiş! Piyano çalmak maazallah küfür derecesinde günahmış! Artık kariya memleketin acemisi olduğumu, bu hatanın benden kastım olmaksızın sadır olduğunu anlatıncaya kadar akla karayı seçtim.

Ey Cemaati Müslimin! Bizim diyarda cuma namazı kılınırken tavla şakırtıları, sarhoş naraları duyulduğu nadir vakı alardan değildir, zannederim.

Görüyorsunuz herifler dinlerine nasıl sarılmışlar, asabiye-ti diniye meselesinde ne kadar ileri gitmişler! Bu da sebebsiz değil. Çünkü onların doğar doğmaz beşikte, biraz büyü-yünce eşikte dinî, millî telkinat ile kulakları dolar. Yabancı-lara karşı husumet, düşmanlık hisleri her fırsattan bilistifade kendilerine verilir. Kendi cinslerinden, kendi dinlerinden, kendi renklerinden olmayan Allah kullarının, insan sayıla-mayaacağı, bunların kafalarına iyice yerleştirilir.

O sebepten bunların, bir şarklıyı, hele bir Müslümanı sevmesine imkân yoktur. Res-samları, meydana getirdikleri türlü türlü resimlerle, şairleri şiirleri, hikâyecileri gayet maharetle yazılmış romanlarla, si-yasileri gazetelerde hep onların bu hislerini canlandırır du-rurlar.

Anlıyorsunuz ya, biz nasıl yetişiyoruz, onlar nasıl yetiştirili-yor? Bu heriflere karşı olan duygumuzu hiçbir vakit onla-rın ilimlerine, san'atlarına sıçratmamalıyız. Çünkü medeni-yetin bu kısımlarında onlara uymazsak, yaşamamıza, mille-timizi yaşatmamıza imkân yok.

Biz müslümanlar bin tarihinden itibaren çalışmayı bırak-tık. Tembelleğe, ahlâksızlığa döküldük. Avrupalılar ise, göz-lerini açtılar, alabildiğine terakki ettiler. Havalarda ordularını dolaştırıyorlar. Madem ki vatanın müdafaası farzı ayındır, bu farzın bağlı bulunduğu sebepleri elde etmek farzdır; O halde onların kuvvet namına neleri varsa hepsini elde etmek için çalışmak farzı ayındır. Ne hacet: **(Ve e'iddü lehüm mes-teta'tum min kuvvetin = Düşmanlara karşı ne kadar kuv-vet tedarik etmeye, hazırlanmaya imkân bulursanız derhal hazırlayınız)** Emri ilâhisi sarihtir. Şüpheye, düşünmeye, ta-şınmaya mahal yoktur. O halde ne yapacağız! Aramıza so-kulan fitneleri, fesadları, fırkacılıkları, komitecilikleri, daha bin türlü ayrılık gayrılık sebeplerini ebediyen çiğneyerek el ele, baş başa vereceğiz. Birden çalışacağız. Çünkü bugün dünyanın, dünyadaki hayatın tarzı büsbütün değişmiş. Yal-nız başına çalışmakla bir şey yapamazsın. Toplar, tüfekler, zırhlılar, şimendüferler, limanlar, yollar, teyyareler, vapurlar elhasıl düşmanları bize üstün çıkaran, yarım milyar Müslü-manın birkaç milyon frenge esir olmasını temin eden sebep-

lerle vasıtalar ancak cemiyetler, şirketler tarafından meyda-na getirilebilir. Demek müslümanlar Allahın, Kitabullahın, Resulullahın emrettiği, tasvip ettiği vahdete, birliğe, cemaate sarılmadıkça âhiretlerini olduğu gibi dünyalarını da kur-tamazlar. Her şeyden evvel **birlik, topluluk, yardımlaşma**. Bir kere bunu elde edelim, alt tarafı Allahın inayetiyle kolaylaşır.

Bununla beraber icabında Avrupalılarla birleşebiliriz. An-cak bu birleşmek bize hiç bir vakit onların iç yüzünü unu-turmamalıdır. Yani vatanımızın, dinimizin menfaati, ticare-timizin, servetimiz, refahımızın terakkisinamına icab ederse, mümkün olursa karşılıklı müşterek menfaatler üzerine bunlarla çekişe çekişe pazarlık ederek ittifak ederiz. Ancak bu pazarlıklarda son derece açık gözlü bulunmamız lâzım gelir.

Biz Müslümanlar ise maalesef gerek içimizdeki, gerek dı-şımızdaki yabancıların sözüne kanıyoruz da birbirimize it-i mad etmiyoruz. Onlardan giydiğimiz külâhı kendi dindaş-larımıza, kendi kardeşlerimize giydirmek için uğraşıyoruz. Cenabi Hak, **(İnneme'l-mü'minüne ihvetun = Müminler, bir-birlerinin kardeşlerinden başka bir şey değildir)** buyuruyor-ken, yazıklar olsun ki biz, o kardeşlikten çok uzakta bulu-nuyoruz. Ancak, ayda, âlemde bir kere camiye geliyoruz. Hu-zuru ilâhîde birleşiyoruz. Fakat namazı bitirip pabuçlarımızı koltuklayarak dışarıya fırlayınca birbirimize karşı derhal ya hasım, yahut hiç olmazsa yabancı kesiliyoruz. Âyeti kerime var, bitmez tükenmez hadîs-i şerifler var. Bunlara göre; Müslümanlardan biri diğer dindaşlarını kendi öz kardeşi bil-medikçe, onların neşesiyle sevinçli, keder ve matemile mah-zun olmadıkça tam Müslüman olamaz. İmanın kemali Cemaati Müslümine sınıksız sarılmakla kaimdir. **"Müslüman-ların derdini kendine dert etmeyen Müslüman değildir"** bu-yuran **Resûl-i Hakim** (Sallallâhü Aleyhi Vesellem Efendimiz Hazretleri) diğer hâdisi şeriflerinde buyuruyor ki: **"Dünya-nın öbür ucundaki bir müslümanın ayağına bir diken bata-cak olsa ben onun acısını kendimde duyarım. Bütün müs-lümanlar bir araya gelerek tek bir vücudu meydana geti-ren muhtelif uzuvlara benzerler, insanın bir uzvuna bir has-talık, bir acı isabet etse diğer uzuvların kâffesi o hasta uz-vun elemine ortak oldukları gibi bir Müslüman da diğer din-daşlarının acısına, musibetine, matemine kabil değil bigâ-ne kalamaz. Kalabiliyorsa demek ki Müslüman değil."**

Ey Cemaati Müslimin! Milletler topla, tüfikle, zırhlı ordu-larla, tayyarelerle yıkılmıyor ve yıkılmaz. Milletler ancak ara-larındaki rabitalar çözülerek herkes kendi başının derdine, kendi havasına, kendi menfaatini temin etmek sevdasına düş-tüğü zaman yıkılır. Atalarımızın **"kale içinden alınır"** sözü kadar büyük söz söylenmemiştir, evet, dünyada bu kadar sağ-lam, bu kadar şaşmaz bir düstur yoktur. İslâm tarihini şöyle bir gözümüzün önünden geçirecek olursak, cenupta, şark-ta, şimalde, garpta yetişen ne kadar, Müslüman hükümetleri varsa hepsinin tefrika yüzünden istiklâllerine veda ettikleri-ni, başka milletlerin esareti altına girdiklerini görürüz. **Eme-viler, Abbasiler, Fatımiler, Etdülüşler, Gazneliler, Moğol-lar, Selçukiler, Mağribiler, İraniler, Farslılar, Tunuslular, Ce-zayirliiler...** hep bu ayrılık gayrılık hislerine kapıldıkları için saltanatlarını kaybettiler. Biz Türkiye Müslümanları dünya-nın üç büyük kıtasına hâkimdik. Koca Akdeniz, koca Kara-deniz hükmümüz altında bulunan cesim cesim memleket-lerin ortasında birer göl gibi kalmıştı. Ordularımız Viyana

önlere gezerdi. Donanmalarımız Hind Okyanuslarında yüzerdi. Müslümanlık rabitası, ırkı iklimi, lisanı, âdatı, ahlâkı büsbütün başka olan birçok milletleri yekdiğerine sımsıkı bağlamıştı. Boşnak Slavlığını, Arnavut Latinliğini, Pomak Bulgarlığını... elhasıl her kavim kendi kavmiyetini bir tarafa atarak İslâm camiası etrafında toplanmış, Kelimetullahı iyâ için canını, kanını, bütün varını güle güle, koşa koşa feda etmişti. Fakat sonraları aramıza Avrupalılar tarafından türlü türlü şekiller, türlü türlü isimler altında ekilen fitne, tefrika, fesad tohumları bizim haberimiz bile olmadan filizlenmeğe, dallanmağa, budaklanmağa başladı. O demin söylediğim (bağlılık) gevşedi. Artık eski kuvveti, eski tesiri kalmadı. Kalemizin içinden sarsılmaya yüz tuttuğunu gören düşmanlar kendi aralarında birleşerek, yani biz Müslümanların memur olduğumuz vahdeti onlar vücuda getirerek birer hücumda yurdumuzun birer büyük parçasını elimizden aliverdiler. Bugün bizi Asya'nın bir ufak parçasında bile yaşayamayacak hale getirdiler.

Size bir vak'a anlatayım: Mısır Ülyada dolaşıyordum. Orada akıllı başında bir müslümanla görüştim. Bahsimiz siyasete intikal etti. Dedim ki:

— Şaşıyorum. Onbeş milyonluk koca Mısır'da yabancı asker olarak az kuvvet gördüm. Nasıl olur da bu kadcarcık kuvvetle koca bir iklim muhafaza edilebiliyor?

Bu sualim üzerine o zat dedi ki:

— O yabancı devletin ricalinden birile samimi görüştüm. Sizin aklınıza geleni ben de düşünmüş de demiştim ki: "Günün, yahut senenin birinde meselâ Osmanlı hükümeti kırk elli bin kişilik bir ordu hazırlayarak Mısır'a sevk edecek olursa siz ne yaparsınız?" Hiç birşey yapmayız. Müdafaa imkânı olmadığı için Mısırlarını kendilerine teslim eder çıkarız. Yalnız şurasını iyi biliniz ki biz hiç bir zaman Osmanlıların Mısır'a kırkbin kişi değil, kırk kişi sevk edecek derecede yakalarını, paçalarını toplamalarına meydan bırakmayız. Memleketlerinde bitmez tükenmez meseleler çıkarırız. Onlar birbirleriyle uğraşmaktan göz açamazlar ki bir kere olsun Mısır'a dönüp bakmaya vakit bulabilsinler."

Ey Cemaati Müslimin! Gözünüzü açınız, ibret alınız. Bizim hani senelerdenberi kanımızı, iliğimizi kurutan dahili meseleler yok mu, **Havran** meselesi, **Yemen** meselesi, **Şam** meselesi, **Arnavutluk** meselesi, bilmem ne meselesi... Bunların hepsi düşman parmağıle çıkarılmış meselelerdir. Onlar öyle olduğu gibi **bugünkü Adapazarı, Düzce, Yozgat, Bozkır, Biga, Gönen, Konya isyanları** da hep o mel'un düşmanlar işidir. Artık kime hizmet ettiğimiz, kimin hesabına birbirimizin gırtlığına sarıldığımızı anlamak zamanı zannediyorum ki gelmiştir. Allah rızası için olsun aklımızı başımıza topalayalım. Çünkü böyle düşman hesabına çalışarak elimizde kalan şu bir avuç toprağı da verecek olursak, çekilip gitmek için arka tarafta bir karış yerimiz yoktur. Şimdiye kadar düşmana kapırdığımız koca koca memleketlerin halkı hicret edecek yer bulabilmişlerdi. Neuzübillah biz öyle bir akibete mahkûm olursak başımızı sokacak bir delik bulamayız.

SEVR MUAHEDESİ

Zaten düşmanlarımızın tertip ettikleri sulh şartları bizim için dünya yüzünde hayat hakkı, hayat imkânı bırakmıyor. Bu sefer Anadolu'nun bir hayli kısmını yeniden dolaştım, halkın fikrini yokladım. Baktım ki zavallıların bir şeyden haberi

yok. Vakıa nisbetle havas (seçkinler) geçinen takım, bu şartların pek ağır olduğunu biliyor, lâkin ilimler son derecede icmalî Avam ise hiç bir şeyden haberdar değil. Zannediyorlar ki, memleketin kenarları, yani Hicaz gibi, Bağdad gibi, bir iki yer elimizden çıkmakla iş olup bitecek; Rumeli, İstanbul, Anadolu, Suriye yine bizde kalacak, artık çiftçi çiftile çubuğıle, esnaf san'atıle, dükkânile; ülema medresesile, mektebile; tüccar alışile verişile meşgul olacak! Heyhat! Düşmanlarımız bizi ne hale getirmek için geceli gündüzlü çalışıyorlar, biz ise hâlâ ne gibi hülyalarla kendimizi avutuyoruz!... Allah rızası için olsun, şu muahedenamenin bizim hakkımızdaki maddelerini okuyunuz. Okumak bilmiyorsanız birisine okutunuz da dinleyiniz.

Maazallah onu kabul ettiğimiz gün acaba nemiz kalıyor? Bir kere Rumelinde hiç bir alâkamız kalmıyor. Çatalca istihkâmatı da dahil olduğu halde denizin öbür yakasındaki memleketler kâmilen gidiyor. Halife diye İstanbul'da bir şeyler bırakılıyor. Lâkin kendisine yalnız — tıpkı Roma'daki Papa gibi — yediüz asker bulundurmak hakkı veriliyor. Vakıa Müslümanlar İstanbul'dan bu sefer koğulmuyor. Fakat Yunanlılar Çatalca istihkâmatına sahip olacakları için tabiidir ki, Çekmece civarında istedikleri kadar asker yığarlar, Avrupa'da bir karışıklık zuhur ettiği gibi İstanbul'u aliverirler.

Şimdi bir sual varid olacak:

— Neden İngilizler İstanbul'u doğrudan doğruya kendisine almasın da Yunanlılara versin?

İngilizlerin bu kadar büyümesi, mütteliklerinin işine gelmiyor. Binaenaleyh payitahtımızı da alacak olursa araları büsbütün açılacak. Ancak hem Rumeli'yi, hem Aydın vilâyetini elinde tutabilmek için Yunanlılar kuvvetli bir donanmaya muhtaçtır. Bunu ise çaresiz İngilizlerden tedarik edecek. Anlaşıldı ya, İstanbul'un Yunan elinde bulunması demek, daima donanmasına muhtaç olduğu İngilizlerin elinde bulunmak demektir. Rumelinin, İstanbul'un, Aydın vilâyetinin Yunanlılar elinde bulunması ne demektir, biliyor musunuz? Oralarda tek bir Türk Müslüman kalmaması demektir. Vaktile eski Yunanistan'la Mora'daki halkın yarısı Rum ise yarısı da Müslümandı. Bugün o havalide tek bir dindaşımız kalmamıştır. Bu antlaşma mucibince verilecek memleketlerde de bir müddet sonra aynı hal zuhura gelecektir. Evet, Müslüman ahali katliam ile korkutulacak, hicrete mecbur edilecektir.

Bu muahedenin takib ettiği maksat şudur: Düşmanlar, bizden mümkün olduğu kadar fazla adam öldürtmek, kendisinden son derece az insan harc etmek istiyorlar. O sebepten, bir taraftan Rum, Ermeni çeteleri teşkil edecek; bunlara para, silâh dağıtarak, Türkler arasında para ile, yahut işğâl ile adamlar bularak, bizi birbirimize doğratacak; ki bu zaten olup duruyor. İşte düşmanın, Anadolu'nun iç taraflarında çıkarttığı isyanları bastırmak için biz İzmir, Balıkesir cephelelerindeki kuvvetimizi azaltmağa mecbur olduk da Yunanlılar burnumuzun dibine kadar sokuldular.

Neuzübillâh muahedeyi kabul etmeğe mecbur olduk mu, Anadolu'da asker besleyemeyeceğiz. Yalnız bir miktar jandarma kuvveti bulundurabileceğiz. Bu jandarmalar içinde külliyetli miktarda Rum, Ermeni, Yahudi bulunacak. Zabıtların yüzde onbeşi, ki tabii hep yüksek rütbeliler olacaktır, ecnebiden gelecektir. Anadolu mıntıka mıntıka ayrılıp her mıntıka bir ecnebi zabıtın eline verilecektir.

Meselâ Karadeniz kıyıları mıntıkasındaki İngiliz zabiti bütün inzibat kuvvetlerine kumanda edecek; o zaman istediği

gibi Rum, Ermeni çeteleri vücuda getirerek Müslümanların üzerine saldıracaktır. Nitekim, bu usulü İngilizler Kars'da, Ardahan'da; Fransızlar Adana'da, Maraş'da pek güzel tatbik ettiler.

Bilirsiniz ki Anadolu'nun iki mühim iskelesi vardır: Biri İstanbul, biri İzmir. Elimizdeki üç buçuk şimendifer hattı bu iki limanda nihayet buluyor. Şimdi İstanbul sözde bize bırakılıyorsa da oranın idaresi, gümrükleri, vergileri zabıtası kâmilen başka ellerde, yani bizim dahil olmadığımız bir komisyon elinde bulunuyor. Bu komisyonda tabii, düşmanlar hâkim olduğundan bizim ihracatımıza, ithâlâtımıza istediği gibi müşkülât çıkaracak Gümrük tarifesini, şimendifer tarifesini, liman tarifesini ona göre tertip ederek Anadolu'daki Müslüman tüccarı tamamen iflâs ettirecek. Zaten mütarekeden beri İstanbul'daki Müslümanların ticaretine el altından hep böyle güçlükler çıkarılmıştır. Bundan maksat ise Müslümanları fakir, sefil bırakmaktır.

Bu muahede mucibinde devletimizin bütçesi İngiliz, Fransız, İtalyan murahhaslarından (delege) mürekkep bir komisyon tarafından tertip olunacaktır. Bu komisyonda bizden bir adam bulunacaksa da rey sahibi olamayacaktır, yâni düşman bu komisyonda istediğini yapacaktır. O halde verdiğimiz vergiler hep Rumların, Ermenilerin menfaatine sarf olunacaktır. Onların çocukları bizim paramızla mektepler açıp okuyacaklar, adam olacaklar, Sanatı, ticareti, ziraati kâmilen ellerine alacaklar. Bizden yalnız ırgad yetişebilecek.

Gelelim **ahidler** (anlaşmalar) meselesine: Ey Cemaati Müslimin; Frenkçe bir kelime var. **Kapitülasyon!** Mânası: bizim bilerek bilmiyerek, keyfi yahut sıkışarak, ecnebilere verdiğimiz eski imtiyazlardır. Bunların bir kısmı adliyyeye aittir. Meselâ içimizde yaşayan ecnebî tab'asından biri ne yaparsa yapsın, hükümetimiz tarafından tevkif olunamaz. Caniyyi yakalamak için mutlaka mensup olduğu sefaretin adamı hazır olmalı. Tevkif olunduktan sonra sefaretine teslim edilmeli. Binaenaleyh ecnebilere bu muahedenen evvel bizim içimizde alıkıran kesilmişti. Adam dövrler, adam vururlar, adam öldürürler, ötekinin berikinin emlâk ve arazisini gasbederler. Bütün yaptıkları yanlarına kalırdı. Biz bu imtiyazları harbin başlangıcında kaldırmıştık. Şimdi sulh şartlarını kabul ettiğimiz gibi bunlar yine gelecek. Hem nasıl avdet edecek biliyor musunuz? Avrupa devletleri teb'asına ait ve mahsus olan o imtiyazlar şimdi Rumlara, Ermenilere, Yahudilere de verilecek. Artık bunun ne demek olduğunu bunaklar bile anlar.

Gelelim bu imtiyazların iktisadî kısmına: Ecnebi tabası temettü, belediye ve saire gibi vergilerden müstesnadırlar (muaf tutulmuş). Şimdi Rumlar, Yahudiler, Ermeniler de müstesna olacaktır. Açıkça bütün parayı Müslümanlar verecekler bütün parsayı içimizdeki gayri müslimler toplayacak!

Ya gümrükler meselesi... O da bir âfet! Biz başka memleketler gibi gümrüklerimize sahip değiliz. Memleketimize sokulan eşyadan istediğimiz gümrüğü alamayız. Halkımızın fakir düşmesine en birinci sebep budur. Bunu biraz izah edelim. Evvelâ ziraatimizi ele alalım. Rusya gibi, Romanya gibi, Amerika gibi toprağı zengin memleketlerde ekin pek ucuza mal oluyor. Heriflerin vapurları, şimendiferleri de çok olduğundan dünyanın her tarafına kolaylıkla arpa, buğday gönderiyorlar. Binaenaleyh bu memleketler İstanbul piyasasına döktükleri ekini bizden, yani Anadolu'dan daha ucuza mal edebilirler. Bizim çiftçilerimiz ise malını İzmir, İstanbul gibi büyük şehirlerde kurtarabilecek para ile satamaya-

cağından hem ekmez, hem fakir düşer. Buna karşı ne çare olabilir? Evet, çare hariçten gelecek ekin ve sair yiyecek şeylere öyle bir gümrük koymaktır ki, bu gümrüğü verecek ecnebî tücar piyasada malını Anadolu'dan gidecek maldan daha pahalya satmak mecburiyetinde kalsın. İşte Fransız gibi, Almanya gibi toprağı çok zengin olmayan hükümetler kendi köylerini hep bu usul sayesinde kurtarabilmiştir. Bizde bu çareye müracaat kabul olamayacağından müdahaleyi kabul ettiğimiz gibi çiftçimiz bitecektir.

Gelelim sanayiye: Bilirsiniz ki memleketimizde bir çok ham eşya yetişir: Keten, kenevir, pamuk, yün, tiftik, deri, sonra türlü türlü madenler. Biz bunlardan istifade edemiyoruz. Meselâ bir dokuma fabrikası yahut demir fabrikası açmaya kalkışsak, Avrupa'nın, Amerikanın fabrikalarıyla başa çıkmayız. O halde ne yapmalıyız. Bizim sanayimiz de onların sanayii derecesini buluncaya kadar hariçten gelecek mamulât üzerine münasip bir gümrük koyabilmeliyiz. Koyamadığımız gibi hiç bir müessesemiz, hiç bir fabrikamız bir şene bile yaşayamaz. Bilirsiniz ki kendimize mahsus tezgâhlarımız, bezlerimiz vardı. Bunlar memleketimizin her tarafında satılıyordu. Ahalimize de bir çok menfaat temin ediyordu. Halbuki ecnebî fabrikaları ile rekabet edemediğinden dolayı ezildi gitti. Şu halde halkımızın ziraatini, sanayiini ileri götüremez, ticaretini de gayri müslümlerin vergi vermeme si yüzünden başa çıkaramazsa tabiidir ki sefil olur, perişan olur. Haydutluktan başka yapacak bir iş bulmaz.

Şimdi bir mühim mesele var. Onu tetkik edelim: Neden düşmanlar bizim mahvımızı temin için bu kadar uğraşıyorlar? Evet, bunlar Harb-i Umuminin bidayetinde "**biz bütün milletlerin istiklâli için harbediyoruz!**"tekerlemesini boyuna tekrar edip durdukları için mahkûmiyetleri altında bulunan yüz milyon Müslümana da istiklâl sevdası geldi. **Mısır'da, Hind'de** birbiri ardınca isyanlar başladı. Vakia onlar bu isyanları kendilerine mahsus olan müthiş bir vahşetle bastırdı. Lâkin bunların bir daha baş kaldırmamaları için dünyada hiç bir müslüman memleketin müstakil kalmaması lâzımdı. Mütakereden sonra ise müstakil olarak iki Müslüman hükümet kalmıştı ki biri bizdik. Diğeri de İran idi. Biliyorsunuz ki İran Hükümeti İslâmiyesinin icabına baktılar. Himayelerini lânet halkası gibi Acemlerin boynuna geçirdiler. O halde yalnız biz kaldık. Ey Cemaati Müslimin! Biz ise asırlardan beri Âlemi İslâmın başında olarak ehli salible (Haçlılar) çarpışıyoruz. Dünyanın bütün Müslümanları selâmetlerini, necatlarını (kurtuluş), yıllardanberi hasret oldukları istiklâllerini kurtarmak için bizden örnek alıyorlar. "**Yüzlerce milyon Müslümana nisbetle bizim bir avuç mesabesinde olan halkımızın ne ehemmiyeti vardır?**" demeyiniz.....

Kuvvetleri kudretleri pek büyük iki müthiş tehlike varmış: Biri onların kendi tabiri veçhile **İslâm** tehlikesi, diğeri **komünistlik** tehlikesi! İslâm tehlikesini herifler çoktanberi hesaba almışlardır da ona göre ellerinden gelen tedbirî tatbikten geri durmamışlardır. Lâkin altı yedi senedenberi devam eden bu harb bir çok hesapları alt üst etti. Bir çok tahminler yanlış çıktı. Bugün düşmanlar artık müstemleketlerindeki insanlardan eskisi gibi emin olamıyorlar. Beşeriyetin gözü açıldı. **Mahkûm** milletler kendilerinin hâkim milletler elinde ne büyük bir kuvvet olduğunu bu sefer gözlemleri gördüler. Karlarını, canlarını kimlerin hesabına döktüklerini anladılar. Harbin her türlü safhalarında bulundular. Hücum nedir, müdafaa nasıl olur? En son icad olunmuş si-

lâhlar, bombalar nasıl kullanılır? Hepsini bilfiil öğrendiler. Hele tahakkümleri, esaretleri altında yaşadıkları Avrupalıların kendilerini harbe sürüklerken verdikleri vaadlerin hiç birinin aslı faslı olmadığına bu gidişle kıyamete kadar kendileri için hürriyet, refah, rahat yüzü görmek nasip olacağına iyice inandılar. Bugün cihan eski cihan değil. Hele Asya hiç o bildiğimiz halde bulunmuyor. Bilumum şarkta bilhassa Müslümanlarda büyük bir intibah, bir uyanıklık mevcut. Asya'nın kuzey kısmında yaşayan dindaşlarımız büsbütün denilecek derecede silâhlı, kalanlar da bir taraftan silâhlanıyor, fikirler gittikçe değişiyor. İstiklâl sevdaları her yerde uyanıyor. İşte bütün bu hareketler İslâm tehlikesi namı altında toplanarak düşmanlarımızı titretiyor.

İkinci tehlikeye gelince: Komünistlik denilen bu hareket Avrupanın doğrudan doğruya kalbine çevrilmiş bir silâhtır. Senelerdenberi sosyalistlik namı altında için için kaynarak Avrupa hükümetlerini ürkütüp duran bu hareket bugün artık yanar dağlar gibi alevler saçmaya başladı. Bu yangının kıvılcıkları Paris, Londra, Roma ufuklarına dağılır, oralarda yer yer yangınlar çıkarır oldu. Çünkü hükümetleri ne kadar uğraşsa, ne kadar çabalasa buna karşı gelemiyor. Zaten böyle bir yangın için Avrupanın her tarafında istidad vardı, hazırlık vardı. Sermaye sahipleriyle (işçiler) arasında gerginlik son senelerde bilhassa bu muharebe esnasında son dereceyi bulmuştu. Bu adamlar diyor ki:

— Bu harp, bu yedi senedenberi devam eden âfet kırk, elli milyon beşerin doğrudan doğruya harp meydanlarında helâkine sebep oldu. Bir o kadar insanı da bu sönen hayatların arkasında kimsesiz, perişan bir halde bıraktı, mânevî bir ölüme mahkûm etti. Netice ne oldu? Bir kaç zalim hükümet istibdadını artırdı. Milyarlarca servet sahibi bir kaç muhtekirin hazinelerini, kasalarını doldurdu. Fukara tabakasının, işçi tabakasının sefaletini artık tahammül edilmeyecek derecelere getirdi. Ahlâk namına, haya namına, ırz namına, haysiyet namına insaf namına bir şey bırakmadı. Hepsini sildi süpürdü. Kimsenin kimseye emniyeti, itimadı kalmadı. Âlemi beşeriyet her türlü insanlık duygularından sıyrılarak yırtıcı hayvanlar derekesine indi. O halde biz kimin için çarpışmış, hangi gayeye hizmet etmiş olduk? Bununla beraber sulh şartları diye ortaya atılan hezeyannameler bundan böyle milletlere asla rahat huzur temin etmeyecektir. Bilâkis bunların aralarındaki uyuşmazlıkları, husumetleri, rekabetleri, kinleri, intikam hislerini büsbütün körükleyecektir. Artık beşeriyet buna tahammül edemez. Artık sefil mahiyetleri bütün çıplaklığı ile meydana çıkan bütün bu teşkilâtı, bütün bu müesseseleri yıkmalı, yerine venilerini koymalıdır.

Ey Cemaati Müslimin! Sakın bu sözlerimden benim ilim düşmanı, maarif düşmanı, terakki düşmanı olduğuma zâhip olmayınız. Benim bütün insanlar hesabına bilhassa dindaşlarım namına istediğim bir medeniyet varsa, o da her mânasile pek yüksek, medeniyet dir. Garp medeniyeti maddiyattaki terakkisini maneviyyat sahasında kat'iyen gösteremedi. Bilâkis o ciheti büsbütün ihmal etti. Hayır ihmal etmedi; bile bile çiğnedi. Avrupalıların ne mal olduklarını anlayamayanlar zannederim ki bu sefer artık gözleri hataharını tashih etmişlerdir.

.....
.....
Bizi mahv için tertip edilen muâhede-i sulhiye paçavrasını mücahitlerimiz şark tarafından yırtmaya başladılar.

Şimdi beri taraftaki dindaşlarımıza, kardeşlerimize düşen vazife Anadolumuzun diğer cihetlerindeki düşmanları denize dökerek o murdar paçavrayı büsbütün parçalamaktır. Zira o parçalanmadıkça İslâm için, Türk için bu diyarda beka imkânı yoktur.

Ey Cemaati Müslimin! Hepiniz bilirsiniz ki buhranlar içinde çirpiniyor duran bu dini mübin, bu mübarek yurt bizlere Allahın emanetidir. Kahraman ecdadımız bu ilâhî emaneti korumak uğrunda canlarını feda etmişler, kanlarını seller gibi akıtmışlar, muharebe meydanlarında şehit düşmüşler Rayeti İslâmî (İslâm bayrağı) yerlere düşürmemişler. Mübarek naaşlarını çiğnetmişler, yurdun harimi pakine yabancı ayak bastırmamışlar. Babadan evlâda asırdan asıra intikal ede ede bize kadar gelen bu çok büyük emanete hiyanet kadar zillet (bayağılık) tasavvur olunabilir mi? Yoksa bizler o muazzam ecdadın ahfadı değil miyiz? Ağyar (yabancı) eline geçen Müslüman yurtlarının hali bizim için en tesirli bir levhâ-i ibrettir. Endülüs diyarını gözünüzün önüne getirin. Cihanın bu en mamur, en medenî, en mütefennin iklimi, vaktile sinesinde on milyon Müslüman barındırırken, bugün baştan başa dolaşsanız, tek dindaşımıza rast gelemesiniz. Allahın birliğini garbin ufuklarına yetiştiren o binlerce minarenin yerlerinde çan sesleri var. İrfanın, ümrânın son ucuna varmışken birbirlerine düşerek vatanlarını üç buçuk İspanyola karşı müdafaadan âciz kalan bu zavallı dindaşlarımızdan olsun ibret alalım da İslâmın son sığınağı olan bu güzel toprakları düşman istilâsı altında bırakmayalım. Ye'si, meskeneti, ihtirası, ayrılığı büsbütün atalım, azme, mücahedeye, vahdete sarılalım. Cenabı Kibriya, hak yolunda mücahede (din uğrunda savaş) için meydana atılan azim ve iman sahipleriyle beraberdir.

Ya ilâhi bize tevfikini gönder!

— Amin!

Doğru yol hangisidir, millete göster!

—Amin!

**Ruhi İslâmî şedaid sıkıyor, öldürecek
Zulmü tedib ise maksudi mehibin gerçek,
Nare yansın mı beraber bu kadar mazlumin?
Bigünahız çoğumuz, yakma ilâhi!**

—Amin!

**Boğuyor Âlemi İslâmî bir azgın fitne;
Kıt'alar kaynarak gitti o girdap içine
Mahvolan aileler bir sürü masumundur;
Kalan âvarelerin hali de malûmundur.
Nasıl olmaz ki tezelzül veriyor arşa emin?
Dinsin artık bu hazin velvele yarab!**

—Amin!

**Müslüman yurdunu her yerde felâket vurdu;
Bir bu toprak kalıyor dinimizin son yurdu.
O da çiğnendi mi, çiğnendi demek dini mübin;
Hakisâr eyleme yarab, onu olsun.**

—Amin!

V'elhamdü'llilâhi'r-Rabbilâlemin

Kelimeler:

Tevfik: yardım, uygunluk; **Şedaid:** belâlar, musibetler; **Tedib:** cezalandırma; **Mehib:** heybetli, büyük; **Mazlûmin:** mazlûmlar; **Tezelzül:** zelzele ugrama, alt üst olma; **En in:** inilti, feryat; **Hakisâr:** ayak altı, dümdüz.

Vaazları'ndan

Âkif'in Balkan Harbi'nde verdiği vaaz

Bismi'llâhi'r-Rahmâni'r-Rahîm*Yâ eyyühe'llezine âmenü 'aleyküm enfüseküm.....[1]***MEÂLİ***Ey iman edenler, başkalarının hesabını sizden sormazlar; siz kendinize bakınız.**[1] MAİDE SÜRESİ. (V). Âyet 105 (Bir kısım)*

Meâlîni naklettığımız hitabı İlahî doğrudan doğruya biz Müslümanlara ait iken, yazıklar olsun ki, hiç birimiz o emri yerine getirmiyor; en kıymetli zamanlarımızı, o nefsimizi murakabe altında bulundurmamakla geçecek saatlerimiz, günlerimiz, hatta ömürlerimiz hep başkalarının hatasını araştırmakla, başkalarının fenalığını sayıp dökmekle heder olup gidiyor.

Gerek İslâm cemiyetinin, gerek o cemiyetten bir ferдин hayri için teklif edilen işlere karşı: (Neme lâzım! ne üstüme vazife!) cevabı miskinanesini atalar sözü gibi aynen tekrar ediyoruz; cennetlik vücudumuzu azıcık yormak şöyle dursun, ağzımızı bile açmıyoruz da mesele Zeyd'in. Amr'ın hareketlerini muahezeye gelince olanca faaliyetimizi, olanca talâkatimizi sarf etmekten asla geri durmuyoruz!

Yer yüzünün dörtte üç bölümünü kaplıyan Müslümanların yine dörtte üç bölümü hiç bir eseri hayat göstermiyor. Bu biçarelerin hayat âlemine, şüunu âleme (dünya işlerine) afal afal bakan gözleri (Ne gelenden haberim var, ne gidenden haberim!) mealini ne açık bir beyan ile anlatıp duruyor. Geride kalan azlığın fırlırlı dönen nazarları ise başkalarının nekaisile (kusurlarıyla, eksiklikleriyle) uğraşmaktan baş alıp da bir kerecik olsun kendi muhitine, kendi şahsına, dönmüyor! Hülâsa, ekseriyet tefritin, ekalliyet ifratın kurbanı olup gidiyor.

Müslümanlık fitri din, İlahî din. hem en son İlahî din olmak itibarile bir i'tidal dini iken nasıl oluyor da bizler hiç mu'tedil bir hattı hareket takip edemiyoruz? Bunun cevabı pek kolavdır: Çünkü Müslüman namı altındaki cemaatin çoğu İslâmın aslından ve dosdoğru şeklini alabildiğine gafil. Dünyada, ukbada bizi insanların en mes'udu sırasına geçirmeyi kâfil olan böyle bir dini cehlimize kurban ettik; hâlâ da ediyoruz. Yazıklar olsun.

İslâmiyeti şimdiki haline getirince artık hiç birimizde uyanıklıktan eser kalmadı; Ahlâkı fazılanın (değeri yüksek ahlâkın) ismini bile unutmak derecelerine düşüktük. Evet, haydi maziden ibret almıyoruz; çünkü gözü-

müzle görmedik. Haydi zamanımızda, fakat başka iklimlerde yaşayan dindaşlarımızın felâketine bakarak kendimize gelmiyoruz; çünkü zavallıların kaynayıp gittiği adem girdapları bizim denizlerimizden uzakta bulunuyor. Lâkin şu bizim kendi gözümüzün önünde geçen, kendi başımızın üstünde dönen facialardan olsun ibret almak yok mu?

Müslümanlar pek iyi bilmelidirler ki, bizi dört taraftan çeviren felâkette her ferдин, evet, bilâ istisna her ferдин bir mes'uliyet hissesi vardır. Eğer herkes gerek kendi nefesine, gerek Halıkına, gerek dindaşlarına, vatan-daşlarına karşı ifa ile mükellef bulunduğu vazifeleri ihmal etmiş olmasaydı bu musibetler, bu belâlar, kabil değil başımıza gelmeyecekti.

Başkalarını muahaze edivermekle kimse vicdanı huzurunda mes'ul olmaktan, mahkûm olmaktan kurtulamaz. Biz dört sene evvele gelinciye kadar zamanı susup oturmakla; şu dört seneyi de oturup muttasıl söylemekle heder ettik. Efradının bütün azası ataletle mahkûm kalarak yalnız çenesi işliyen bir millet elbette yaşayamaz.

Biz sair milletlerden o kadar geri kalmışız ki, aradaki mesafeyi tay edebilmek için her fert uhdesindeki vazifeden başka bir de fedakârlık hissile mütehassis olacak idi. Heyhat, bizler o vazifeyi bile külliyyen ihmal ettik. Büyük, küçük bütün efradın vazifesi muahezeye, intikada münhasır kaldı.

Memleketin en hamiyetli, en dirayetli, en doğru düşünen, en doğru söyleyen mahdut bir kaç evlâdına münhasır kalmak şartile muahaze ve intikad milli selâmetin yegâne çaresi olabilirsede bu hak taammüm ettiği (umumileştiği) gibi o deva salgın bir hastalık kadar büyük rahneler açar. Nitekim açtı. Şimdi hayatı milleti kökünden sarsan içtimaî hastalıklardan içinde en dehşetlisi, musap olduğumuz intikad hastalığıdır. Eslâf "Söz ayağa düşmesin" derler. hem bu sukûtta pek korkarlarmış. Ancak onlar bir çok mütefekkir kafaları da ayak sırasında görürlermiş. O şiddet pek fazla idi; lâkin hiffetin (hafifliğin) bu kadarı da aynı akibeti husule getirir. Nitekim getirdi. Şimdi yapılacak şey bundan böyle olsun, ağzımızı değil, gözümüzü açarak, kusurlarımızı yakından görerek onları ikmâle; Allaha, ibadullaha (Allahın kullarına) karşı mükellef olduğumuz vazifelerimizi hak-kile ifaya çalışmaktır. Ye'sin manası yoktur. (*)

(*) Tarihini tespit edemediğimiz bu mev'izenin metninde 2'nci Meşrutiyet kastedilerek, dört sene sonra konuşmanın yapıldığı açıklığına göre Balkan Harbi sıralarına ait olması gerekir.

Prof. Dr. Muharrem Ergin'in

Bütün üniversitelerde ve yüksek okullardaki Türk Dili dersleri için
YÖK müfredatına göre yazdığı

TÜRK DİLİ

576 sahife • 2.000 TL

(2. Baskı)

Prof. Dr. Muharrem ERGİN'in diğer eserleri:

- OSMANLICA DERSLERİ • 1.800 TL**
- ORHUN ABİDELERİ • 750 TL**
- DEDE KORKUT KİTABI • 800 TL**

Bu seneki iftihar listemiz:

- **MİLLÎ KÜLTÜR DÂVÂMIZ / Prof. Dr. Emin BİLGİÇ • 900 TL**
- **MAÂRİF MESELEMİZ / Prof. Dr. Emin BİLGİÇ • 900 TL**
- **TÜRK MİLLÎ KÜLTÜRÜ (Dördüncü Baskı) / Prof. Dr. İbrahim KAFESOĞLU • 2.000 TL**
- **İslâmlıktan Önce TÜRKLERDE TEK TANRI İNANCI / Prof. Dr. Hikmet TANYU • 1.400 TL**
- **OSMANLI TOPRAK DÜZENİ ve BU DÜZENİN BOZULMASI (2. Baskı) / Prof. Dr. Halil CİN • 1.800 TL**
- **İSLÂMİN AVRUPA'YA TESİRİ / Prof. Dr. Montgomery WATT / Çeviren: Doç. Dr Hulûsi YAVUZ • 900 TL**
- **Bulgaristan Türklerinin Bitmeyen Çilesi: ÇANLAR VE ZİNDANLAR / Refik ÖZDEK • 800 TL**
- **HZ. PEYGAMBER VE İLK MÜSLÜMANLAR / Yılmaz BOYUNAĞA • 800 TL**

Toplu alımlarda öğrenci gruplarına özel indirim yapılır.

Sipariş adresi: BOĞAZIÇI YAYINLARI / P.K. 1397 • İstanbul
Banka havalesi: Yapı ve Kredi Bankası Çemberlitaş Şb. 2059 hs.
Posta Çeki: 135143
Telefon: 522 27 23

C. KUTAY'DAN

Destanı Kafiyeleştiren Adamın Gözyaşları

Öğleye doğru, gözleri ufukta olan Eşref Bey, kendi Sudanî Hecininin muttarit ayak sesleriyle, nârin silüetini ufukta gördü: Kum'un hususiyetlerinden birisi de, **ses nakletme hassası** idi. Alışık kulaklar için, yeri dinleme gözümlerini görmediklerini anlatırdı.

Biraz sonra, Reşid El-Huteymi'nin Bedevî nezaketinin tecellisi olarak, Sudanî Hecinden Mehmet Akif, çevik bir hareketle atladı: Göçebe Arab, Eşref Beyin memnun olacağını tahmin ettiği için, cins deveyi, aziz dostu Mehmet Akif'in altına çekmişti.

Akif, Eşref Beyi gördüğü anda "**bir şeyler...**" olduğunu anlamıştı... Hem de, her halde hayırlı **bir şeyler...** Hayatı çöllerde geçmiş Hecinsüvarların kolaylığı ve itiyadı içinde Sudan'ın cins hecin'inden yere atladı ve bir Teşkilât-ı Mahsusa **kaptan**'ının disiplin şuru içinde bir de "**Hazırol!**..." vaziyetine geçti:

"— **Kafilemiz Allaha şükürler, tam ve arızasız gelmişlerdir.**" dedi. Eşref Bey, şüphesiz kı vorgun ve dinlenmeye muhtaç olan Şair'in, hâdiseleri daima ümit ve tevekkülle kucaklayan mizâcına hayran, onu bağrına bastı:

"— **Üstad... Aziz üstad... Size hayatımın en büyük müjdesini vereceğim. Bana bu saadeti bahşeden Cenab-ı Hakka nasıl şükredeceğimi bilemiyorum: Çanakkale'de muhteşem bir zafer kazandık. Sizin duanız kabul oldu: Düşman, o muazzam donanmasını da beraberine alarak, mağlûp ve makhur Boğazı terketti. İstanbul kurtuldu, vatanın şeref ve haysiyeti halâs oldu.**"

Eşref Bey konuştuğu Mehmet Akif'ten ne bir ses, hatâ ne bir nefes duyulmuyordu. Adeta, donmuş, kalmıştı. Eşref Bey, bu bâl karşısında, ruhi bir ihtiyaçla, bu güç inanılır müjdeyi bu gerçekleşmesi için ömürler adanan, kanla beslenmiş ve kahramanlıkla inşa edilmiş rüya'nın **HAKİKAT** olduğunu teyit etmek ihtiyacını duydu:

"— **Müjdeyi bizzat Enver Paşadan aldım.**"

Dedi. Acaba Mehmet Akif bu son teyidi duydu mu? Bilinmez... Zaten O, karşısındaki insanı derinliğine ve bütünlüğüne tanıyordu. Hey koca Tanrı!... Demek — kendi tâbiriyle — "**ilâ-yı kelimetullâh — Allahın kutsal adını yüceltmek**" için asırlarca, dünyanın dört bucağında cömerçe kan dökmüş olan bu merd, kahraman, büyük Milletin ne **feth-i mübîn** beldesinin, ne haysiyetinin ezilmesine, Allah, müsaade etmemişti. Bu netice, Eşref Bey söze başladığı zamandan şu **hüküm ânı**'na kadar heykelleşmiş duran Mehmet Akif'i birden coşturdu: Dostunun boynuna atıldı... O sâkin, o gavrimin heyecan ve fevrandan ayaklanacağı hâdiseler karşısında sükûn ve vekarını bozmayan, o tevekkül ve kadere rızanın nesli içinde örneği, o bu büyük duygu ile edebiyatımıza **SAFAHAT** adı altında ö'mez eserini ihdâ et-

"Oğlunu Kafkaslara, Sinâlara, Galicyalara gönderip, kendisi, tüyü bitmedik torununu yanına alıp tarlasında didinen ninenin çektikleri neden di? Hepsi vatan denen ve her şeyden aziz büyük varlığın devamı ve bekâsı için değil mi idi?"

miş koca adam, şimdi başı Eşref Beyin kendisi için ve fa ve kadirşinaslık duygusu dolu omuzunda, mâsum bir çocuk gibi hıçkırma hıçkırma, sarsıla sarsıla ağlıyordu: Bu göz yaşları, Çanakkale'de Mehmetçğin oluk gibi döktüğü kan kadar cömert ve temizdi. Mehmet Akif'in tuğvanı ne kadar sürdü? Eşref Bey, bu coşkunluğun zaman ve mekân payını hâlâ hatırlamıyor: Çünkü O da, bu ilâhî cezbenin tesirinde, başı omuzunda dayalı olanın heyecanına kapılmış, o da gözyaşlarını tutamaz olmuştu: Hepsi, Çanakkale'de kanını verenle, burada kızgın kumlar içinde hayatını vermeye gelenlerin dâvası aynı değil miydi? Oğlunu Kafkaslara, Sinâlara, Galicyalara gönderip, kendisi, tüyü bitmedik torununu yanına alıp tarlasında didinen ninenin çektikleri neden di? Hepsi vatan denen ve her şeyden aziz büyük varlığın devamı ve bekâsı için değil mi idi? Biraz ötede, artık göremiyen tek gözünü eliyle kapatmış Mümtaz Beyin erkek ve dik hıçkırıkları, haberi öğrenen Teşkilât-ı Mahsusa'nın sadık ve emektar "**kaptan**" larının sesine karışıyordu. O küçücük El-Muazzam istasyonu, kurulduğundan beri, acaba böyle bir heyecan günü yaşamış mıydı, bir daha yaşayabilecek miydi?

Heyecan fırtınası dindikten sonra, şimdi, mes'ut tefsirler ve tahminler başlamıştı: Artık Rusya çökerdi... Asırlardır Türklüğün ve bütün beşeriyetin baş belâsı olan Moksofluk, rejimiyle, istibdad metodlarıyla çökerdi. Bu çöküş, dünya için bir intibah olabilir miydi? (4). Artık, tefsirler ve tahminler, yorgun cöl kafilesine dinlenme mefhumunu unutturmuştu. Eşref Bey, Mehmet Akif'in ısrarıyla, Medine yolunu yine açtırdı ve bizzat kumandan Fahri Paşa ile görüştü: Fahri Paşa, zaferin haşmeti ve kat'îği üzerinde **cöl yolcuları**na öyle ferahlatıcı izah vermişti ki, El-Muhazzam istasyon memurunun küçücük odasındaki reseptör'ün çevresinde kümelenen başların sahiplerinin saadet dolu kalblerinin atışları, reseptör'ün muttarit seslerine karışıyordu.

Ve, bu mutluluk, Reşid El-Huteymi'nin, parasını ödiyerek aldığına Eşref Beyi binbir yeminle inandırdığı, Teyme'den getirilmiş iki keçi yavrusunun zafer şerefine kurban edilmesiyle kutlandı!

ÂKİF'TEN HÂTİRÂLAR

Âkif'in Mısır'daki Yaşayışı

Hâlvandaki inzivagâhı

Mısır'da, Kahire'den uzak bir köye, Hâlvana çekilmişti. Orda münzevî denecek bir tarzda yaşıyordu. Haftada iki gün Kahire'ye iner, Darülfünundaki (1) dersini okutur, dersten çıkar çıkmaz hemen trene atlar, Hâlvana dönerdi.

Bazen Prens Halim beyin dairesine uğrar, İmameddin beyi ziyaret eder; bazen de Ezhere gider, orada pek sevdiği Yozgathî İhsan efendinin odasında oturur. Türk talebe ile birlikte çay içer, sohbet eder, geç kalmış gibi hemen koşa koşa Hâlvana dönerdi.

Kışın Abbas Halim paşa Hâlvana gelince daima onunla görüşür. Kahire'de prens Halim beyi ziyaret eder, onların sohbetinden büyük zevk alırdı. Bir de Hâlvanda onun çok sevdiği bir dostu vardı: Abdülvehhab Azzam. Ahlakî da irfanî gibi yüksek olan bu aziz dost da onun için büyük bir varlıktı.

Fakat yaz geldi mi, artık görüşecek kimse kalmaz büsbütün inzivagâhına çekilirdi. Ara sıra Ezherdeki bir kaç Türk talebe onu ziyaret eder, onlarla hoş vakitler geçirirdi.

Yalnız son zamanlarda bir yaz İskenderiye'ye, bir yaz Antakya'ya, hastalığında da Lübnan ve Antakya'ya bir kaç aylık seyahat yapabildi.

Şehirde bunalması

Şehirde dolaşmaktan, kalabalıktan, insanlardan çok sıkılırdı, ben 932 de ilk Mısır'a gittiğim zaman Kahire'nin görülecek yerlerini bana göstermek için bir kaç saat şehirde kalışı onu adeta bunaltıyordu.

Büyük bir ızaz olmak üzere, birlikte Ezheri, müzeyi, Darülfünunu, Hayvanat bahçesini, büyük camileri gezdik, ehramları gördük.

Bir cuma günü de Mısır'ın, belki de İslâm aleminin en mümtaz, en güzel okuyan hafızı, Şeyh Muhammed Rıfatı dinledik.

— Bir de buranın en meşhur muganniyesi Ümmü Gülüsum var, onu da bir gece sen gider, dinlersin, dedi.

Görüyordum ki üstad şehirde bunalıyordu. Kahirede biraz faz'a kaldık mı, çok sıkılıyordu. Geçirdiği münzevî hayat onu büsbütün şehirden uzaklaştırmıştı. O muazzam şehrin hiç bir şeyi onu eğlendirmez, cezbetmezdi.

O, yalnız inzivagâhında düşünmekle, yazmakla, okumakla vakit geçirir, başka şeyde zevk bulamazdı.

Bizim oğlan (Tahir) cemaat oluyor, ben imam, beraber kılıyoruz. Birkaç rekât sonra bakıyorum Tahir arkamda yok, o kadar dayanabilmiş. Artık ben hem imam, hem cemaat oluyorum.

İbadet hususunda tekâmülü

Eve döner dönmez hemen entarisini giyer, abdest alır, namaz vakti ise namazını kılardı. İnziva hayatı, senelerce Kur'an tercümesile meşguliyet, onu takva sahibi yapmıştı. Kur'anı su gibi ezber okurdu.

— Allaha hamdolsun, demir hafız oldum derdi. Şimdi Ramazanları teravihi hatimle kıldırıyorum.

— Hangi camide?

— Camide değil, evde. Bizim oğlan (Tahir) cemaat oluyor, ben imam, beraber kılıyoruz. Birkaç rekât sonra, bakıyorum. Tahir arkamda yok. O kadar dayanabilmiş. Artık ben hem imam, hem cemaat oluyorum.

Dayanıklı Müslüman

Müderri İhsan efendi anlatıyor: Bazı Ramazan geceleri biz de üstada cemaat oluyorduk. Yanlızsız okuyorduk.

— Üstad, hakikaten siz demir Hafız olmuştunuz, derdik.

— Evet, derdi, ben bunu Hocama da yazdım. Dedim ki: "Ben Kur'anı himmetinizle takviye ettim. Şimdi hatimle teravih kıldırıyorum. Bana dayanıklı Müslüman gönder."

Sükûnetli geçen zamanları

Üstad Mısır'a hicret ettiği zaman iki sene kadar Abbas Halim Paşanın misafiri oldular. Paşanın Hâlvandaki büyük sarayının karşısında küçük bir köşk var. Orası üstada tahsis olunmuştu. Üstad orada çok sakin, müsterih bir hayat geçirdi. (Firavunla yüz yüze) şiirini orada yazdı. Bu şiirini Abbas Halim Paşanın refikai muhteremleri Prenses "Fahrünnisa Hatice Hanım Efendi Hazretlerine" ithaf etti.

Burada geçirdiği senelerin havatının en sükûnetli zamanları olduğunu üstad daima söylerdi.

Sonra ailesini de Mısır'a götürünce ayrı bir ev kiraladı. Hâlvanın bir köşesinde, sahra yanında bir evceğiz.

Hazırlayan: Zeki GEZER

13. CİLDİMİZİN İÇİNDEKİLER

NESİR

- Açıköz Halil** : Ufkumuzu Genişleten Tespitler 149/56, Şiirini Bulmak 154/38 Bir Romancının Roman Telâkkisi 153/38
- Ağabegüm Ayla** : Gençlerimiz Boslukta 148/13, M. Kaplan İçin 149/28 Bazı Yanlışlıklar 150/41, Türk Edebiyatının Yüzeği Sayısı 151/6, Öğretmenin Günlüğü 152/25, 153/28, Gülmesini Bilmek 154/20, Gençlerin Düşündükleri 155/15 Düşünceler 156/50, Çiçeklerde Ağlar 157/15
- Akçalı Hüseyin** : Sinema Günleri 86'nın Ardından 151/59, Yeni Mevsimde Türk Sineması 156/62.
- Akdoğan Yaşar** : İki Kaplan Tanıdım 149/57, Bir Azeri Şiiri: Mahfî 151/49.
- Akmut Akdemir** : İnsan 151/49
- Aktaş Şerif** : Her Dem Taze İdi 149/38
- Akyol Taha** : Müstehcen Yayınlar Üzerine 148/12
- Arai Masami** : Japonya'da Son Yıllarda Osmanlı Arastırmaları 153/15
- Aren Kemal Y.** : Coban Dede Köprüsü ve Menkibeleri 152/61
- Aren Kemal Y.** : Alt Yapı İnsandır 155/40, Kişi Hürriyeti ve Sartre 157/56
- Aslanapa Oktay** : Mehmet Kaplan 149/24
- Aşıcı M.** : Kültür Köprüsü 156/51
- Aşkın Ş.** : Fikir Hareketlerinde Fikir Önemli midir? 155/31
- Atsız'dan** : Gök Sultan Abdülhamit Han 150/7
- Ayaşlı Münevver** : Celâl Beyefendi İş Bankası Umum Müdürü 156/19, Aya İrini'de Bir Konser 157/9
- Ayvazoğlu Beşir** : Tanpınar'da Müsiki, Mimari ve Şehir 150/26, Haldun Taner'in Ardından 153/53
- Ayverdi Sâmihâ** : Eğitim Üzerine Bir Sohbet 155/8, Eğitim Meselelerimiz 157/23
- Banguoğlu Tahsin** : Bizim Türlürümüz 155/6
- Bayar Celâl'in Sohbeti** : Milli Mücadele Yılları 156/8
- Beğenç Cahit** : Torobolyom Ayini ve Güzellik Kraliceliği 150/71
- Bilgiç Emin** : Kaplan'ı Anış 149/19
- Birinci Necat** : Mehmet Kaplan'ın Hayatı ve Eserleri 149/63
- Bozdağ İsmet** : Cumhuriyetten Önce Celâl Bayar 156/21, Cumhuriyetle Birlikte Celâl Bayar 157/7
- Bozyl İbrahim** : Arzuların Zirvesine Doğru 152/59
- Cavuşoğlu Semiramis** : Veliler ve Nefsini Bilmek 156/35
- Çelebi Evliya** : Hareket-i Tayyare Eskiya-yı Sad-para 156/61
- Celikkol Hüseyin** : Bir Gelse Yetecek 156/78
- Çınarlı Mehmet** : Almanya Hâtıraları 148/49, Kaplan'ı da Kaybettik 149/17
- Çiğdemoğlu Sema** : Gustave Flaubert'in Dervişler Hakkındaki İntibaları 157/52
- Cokyiğit Coşkun** : Biz Onun Gözlerini Yitirdik 149/40
- Çokum Sevinç** : Bahar Örtüsü 149/33, Sevindirici Bir Haber 150/51, Umurbey'de Bir Gün 156/24

- Danişment İsmail H.** : Sultan Hamid'in Milliyetçiliği 150/19
- Deliorman Altan** : Ülküye Kurban III "Güle Güle Oğlum" 148/30, "Kurtulus" Baska Alemde 157/34
- Demir Yavuz** : Toprakla Gelen Dört Sifat 156/40
- Demirci Mustafa** : Süleymaniye'yi Gezerken 156/69
- Devlet Nadir** : Abdullah Tukay 151/54
- Dilmen Naci** : En Eski Türk Kitabı ve Yazısı 157/41
- Diriöz Meserret** : Ali Nihat Tarlan'ı Anarken 156/56
- Doğan Nuri** : Lise III Tarih Kitabı 155/77
- Donuk Abdülkadir** : Ağustos Ayı ve Zaferlerimiz 154/149
- Ebüzziya Ziyad** : Sultan Hamid'in Avrupa'da Oynanmasını Yasaklattığı Tiyatro Eserleri 150/6
- Ekici Nihat** : Tarihimizde Öğretmenin Yeri 157/69
- Elbir Vahap** : Kültür Emperyalizmi 153/69
- Elçin** : Abbas Zamanov'un Hayat Aşkı (Aktaran: Y. Bülent Bakiler) 148/52
- Elçin Sükrü** : Mehmet Kaplan 149/25
- Emil Birol** : Y. Kemal Beyatlı 148/32, Prof. Dr. Mehmet Kaplan 149/20, İstiklâl Marşımızın Kabulünün 65. Yıldönümü 153/18
- Emir Sabahat** : Kaplan Hoca 149/37
- Ercilasun Ahmet B.** : Hocam Mehmet Kaplan 150/50
- Ercilasun Bilge** : Hocam Mehmet Kaplan'ın Ardından 149/79
- Erdem Ali Naili** : Mektup 149/34, Hangisi 153/23, Medeniyetçilik 156/59
- Ergüzel Mehdi** : Yıldızların Söneceği Güne 149/47
- Erer Tekin** : Hüsnü Söylemezoğlu 152/31, Orhon Seyfi Orhon 154/28, Orhan Cemal Fersoy 155/48, Hakkı Tarık Us 156/31, Şair Eşref'in İki Mektubu 151/31, Halide Hocamız 148/46
- Ergin Muharrem** : Bir Tel Daha Koptu 149/7
- Erik Nazik** : Hayat Felsefemiz Var mı? 153/48, Medeni miyiz? 156/47, Kolay ve Ucuzun Arkasındakiler 157/29
- Erkişi Saadettin** : Kutatgu Biliğ'in Yazılısının 916. Yılı 148/74
- Esendal Dâniş** : Eğitimde Arayış 156/76
- Fazlağaoğlu Saliha** : Umre 153/52
- Felek Burhan** : Nasrettin Hoca ve Fıkraları 154/10
- Gedikli Yusuf** : Yahya Seyda'nın "Edebiyat Ocağı" 153/64
- Göçgün Onder** : Bu Alemde Öte Alem Bir Adım 149/39, Prof. Dr. Erol Güngör 152/15
- Gökalp Mehmet** : Kadriyi Seng-i Musallada Bilüp. 149/36, Ne Durursunuz Be Kızanlar 155/32, Edebiyat ve Aksiyon 157/27
- Gökalp Ömer** : Mahiri İle Mâhitâbân Hikâyesi 154/69
- Gökalp Türükoğlu** : Etrüsk Bilmecesinin Çözümü 153/21
- Gönüllü A. Rıza** : Şiirle Selâm 156/74
- Görken İsmail** : Bir Şiirin Düşündürdükleri 151/39, Gençliğimiz 152/58
- Günay Umay** : Kaplan Hocanın Ardından 149/34
- Güner Ağah Oktay** : Anadoluyu Vatan Kılan Asık Paşa 155/21
- Güngör Hidayet** : Erol Güngör'ün Hayatı, İlmî ve Fikir Şahsiyeti 154/36
- Güngör Semih** : Asaf Hâlet Celebi 154/70
- Gülensoy Hatice** : Harput 151/65

- Halıcı Feyzi** : Kaplan Hoca'nın Ardından 149/22, Ramazan Duyguları 152/6
- Halman Talat** : Türk Kültürünün Ruhu: Mehmet Kaplar 149/43
- Hatemi Hüsrev** : Tokadizâde Sekip 148/59, Prof. Dr. M. Kaplan 149/30, İnsafın O Yerde Nâm Yok Mu? 151/14, Tahsin Nahit 156/30, İ. Alâettin Gövsa 157/21
- Hekim Rıza** : Alman Şairlerinin Prensi "Türk Edebiyatında" 157/39
- Işık Emin** : Haya İmandan Gelir 148/8
- İşinsu Emine** : Selâm 155/5
- İbrahimhakkıoğlu Belkis** : Sir 152/18
- Kabahasanoğlu Vahap** : A. Muhip Diranas'ta "Kelime" 150/64, Türk Edebiyatında Orhon Veli Kanık 151/33, Gülnâme Üzerine 155/73, Mallarme ve Estetik Trans 157/26
- Kabaklı Ahmet** : Şiir ve Müstehcen 148/4, "Her Dem Yeni Doğarız" 149/4, Sultan Hamit En Büyük Osmanlı Padişahlarından Birisidir 150/4, 150 Sayı üzerine 151/4, Mevlânalı Günler 152/4, NAsrettin Hoca Ölçüsü 154/4, Mi zahli Anlatım, Ciddi Anlatım 154/4, Eğitimde Üçlü Düstur 155/4, İdamdan Kurtulan İki Adam 156/5, Tezakir'i Okurken 157/5
- Kalkan Emir** : Hor Göründü Vatan Bana 154/72
- Kaplan Mehmet** : Üç Büyük Akım: Millîleşmek, Demokratikleşmek, Sanayileşmek 149/68, Hâmit Kendi Yaşantısını Şiire Geçiren Bir İnsandır 149/69, Türk ve İslâm Ülküsü 149/73, Türk ve İslâm Kültürü Üzerine 150/46
- Kaplan Mustafa** : Yıkılan Hayal 155/80
- Kaplan Sadettin** : 150 Sayıdaki Şiirler 151/10, Şevket Bulut ve Dostluğa Vefa 155/59
- Karaer Cem** : Nereden Nereye 148/65, Haklar ve Ödevler 155/65
- Karahan A.Kadir** : Nâbi'nin Dünya ve Hayat Görüşü Üzerine 152/22
- Kocakaplan İsa** : 150 Sayıdaki Mülâkatlar 151/12, Dede Korkut'ta Şenlik Savaş ve Yas 155/37, Çocuk ve Dua 156/75
- Koçar Çağatay** : Çağdas Türkistan Şiirinde Tarihi Temalar 151/56
- Kukul Halistin** : İyi İnsan Büyük Âlim 149/51
- Kurt İhsan** : Huzuru Farketmek 151/64, Edebiyatçı İbni Sina 154/39
- Kutay Cemal** : Celâl Bayar Üzerine 156/15
- Makal T. Kutsi** : Avanos Türküleri 150/33
- Meriç Ümit** : Kimsenin Görmediği Bir Kitaptan Sahifeler Okurdu 149/51, Cemil Meriç'e Dair 152/54
- Miyasoğlu Mustafa** : Kaplan Hocanın Ardından 149/45, Elhân-ı Şita ve Cenap Sahabettin 151/51
- Muallimoğlu Nejat** : New York'dan Bir Dost Mektubu 154/9
- Nurbaki Hâlûk** : İnfakın Sırrı 151/15
- Oğuzbaşaran Bekir** : Mehmet Kaplan'a Dair 149/53
- Okay Orhan** : Büyük Hocanın Hatırasına 149/31, Fırat Köprüsü 152/8
- Okurer Cahit** : Millî Eğitim Üzerine 155/10
- Onk Nizamettin** : "Sabir Bugün" ve Abbas Zamanı 157/36
- Oral Ünver** : Türk Halk Tiyatrosu Meslek Lisesi 153/60
- Osmanoğlu Ayşe** : Balkan Harbi ve Babamın İstanbul'a Gelişi 150/20
- Öksüz İskender** : Gençliğin Sesine Kulak Verelim 152/24
- Onder Mehmet** : Kaplan Hocanın Son Mektubu 149/23, Ziya Gökalp'da Kültür 152/29, Bir "Yaman Dede" Vardı 153/45, Nasrettin Hoca Gerçeği 154/8, Mevlâna Türbesinde Nef'i'ye Mezar İkbâl'e Yer 157/10
- Özakupınar Yılmaz** : Erol Güngör'ün İlmî ve Fikrî Şahsiyeti 152/12
- Özcan A.Osman** : Gençlik ve Uyuşturucu Maddeler 148/64
- Özdemir Hasan** : Muharrem Yazıcı İçin 156/72
- Özkan Nevzat** : Okullarda Türkçe ve Edebiyat Eğitimi 155/11
- Özkan Senail** : Gothe'nin Divanı 153/30
- Özkan Zülfikar** : Müstehcen Yayın Talebinin Psiko-Sosyal Dinamikleri 148/15
- Özmen Kemal** : Yalancılar Mahallesi 150/60
- Öztop Şener** : Ömer Bedrettin Uşaklı 148/70
- Pekin Nermin S.** : "Elbet Sefil Olursa Kadın Alçalır Beşer" 148/11, M. Kaplan'dan Hatıralar 149/27, Köprüsü ve Batı Türkolojisi 152/10, A. Nihat Tarlan Hoca'yı Anarken 155/47
- Saakaoğlu Saim** : Halk Edebiyatımız ve Prof. Kaplan 149/35
- Salgar Fatih** : Çok Seslilik ve Tek Sesli Türk Müziği 150/29
- Sarpıtr Sadri** : Prof. Dr. Mehmet Kaplan 149/26, Şöhretli Avanak 151/37, Leon Trocki 152/34, Tenkide Dair Düşünceler 157/32
- Schmiede Ahmet** : Girilti Ali Aziz Ef. 153/57, Girilti Ali Aziz Ef. 11 154/64, Tolstoy'un Müslümanlık Hakkında Bir Mektubu 155/35, Sinemede Çağlayan Öz Bulağıdır 157/17
- Seren Necmi** : 4 Nesir 156/55, Esirler Kampında 157/46
- Seryücel A.** : Bar Kelimesi Ermenice Mi? 152/40
- Sılay Mehmet** : Çerağ ve Bir Şair 156/74
- Silleli M.Doğan** : Eğitimde Aksayan Yönler ve Çareler 155/19
- Songar Ayhan** : Müstehcen Neşriyat Pornografisi Nedir 148/6, Mehmet Kaplan da Gitti 149/6, Müsiki Psikolojisi 150/24, Gülmek Üzerine 154/6
- Subaşı M.İlyas** : Prof. Kaplan'ın İslâm'a Yaklaşımı 149/49, Şiirimizin derinliği niçin kayboluyor? 154/55
- Sen Abdurrahman** : Bir Nalınca Daha 157/79
- Şihli İsmail** : Edebi Dostluğun Poetik Terennümü 154/58
- Şirin M.Ruhi** : Çocuk Edebiyatı Yada Arafta Kalmış Bir Edebiyat 151/7, Çocuklar İçin Zeka Edebiyatı 154/23
- Tan Nail** : Halk Edebiyatımız Hakkında 156/53
- Temizkan Alaaddin** : Nurettin Topçu 153/53
- Tukay Abdullah** : İttifak Hakkında 151/55
- Tuncer Hüseyin** : Küçük Ağa 155/66
- Tunceroğlu A. Zuhal** : MAdalyonun Öteki Yüzleri 148/36, Gidenlerin Ardından 150/48, Rochester'da Bir Hafta Sonu 151/35, Onüçüncü Cadde Yahut Küçük Mavi Kutu 154/32, Hürriyet ve Heykel 157/12
- Turalı Sadık K.** : Kaplan Hocaya Mersiye Yahut Seranot 149/77
- Türkkan R.Oğuz** : Bugünü Dün Tahmin Etmeye Çalışanlar 151/16, Yarım Asır Dolusu Güzellik Hatıraları 153/24, Etrüsk-Sümer-Aztek Bize Çok Mu Lazım? 154/25, Yapmak veya Yapmamak 156/58
- Uçar Nail** : Hatıralarla Sultan II. Abdülhamid 148/56, 150/22, Merasıl Fevzi Çakmak 151/58, Şıpka Geçidi 153/66, Muhtelif Yazarlardan Sararya Meydanı Muharebesi 154/51, Balkan Harbinden Hatıralar 155/52,
- Uçman Abdullah** : Hocam Mehmet Kaplan 149/41

- Uslu Mustafa** : Ahmet Yesevi 156/37, Kırat ve Koroğlu 157/58
Ülker Muammer Ünver Süheyl : Süheyl Ünver'in Ardından 150/57
 : Birbirimizi Yetiştirmeye Mecburuz 150/58
Üsküplü Coşkun Veyseloğlu Yalvaç : Önemli Bir Kitap "Siyaset" 148/60
 : "Yabancılar Vurmuş Telli Turnamı 155/20
Yazgan Turhan Yelten Muhammet Yetiş Kâzım : Mehmet Eröz 155/33
 : Rehber Hocamız 149/54
 : Hocam Kaplan Bey'den Hatıralar 149/44
Yiğiter Kemalettin Zeyrek Yunus : Alexander Pope 151/63
 : Posoflu Zülâli ile Hicrâninin Karşılaşması 155/50, Aşık Zülâli ile Hicrani Karşılaşması 157/48

HIKÂYE

- Ayaşlı Münevver Çataloluk Suzan Emir Sabahat Hekim Rıza İşinsu Emine** : Muharrir Hasan Fehmi Bey 151/22
 : Bitiş Çizgisi 150/52, Vurgun 153/26
 : Martı Kanadında Doğmak 150/66
 : Batum Türküsü 154/62
 : Bir Gece Yıldızlarla 148/35, Kayısı Kurusu 152/19, Koca Cadı 156/26
 : Deprem ve Kelebekler 157/61
İnce Ayşe Kutlu Mustafa : Bahtımın Yıldızı 148/42, Süleymanın Seçimi 151/47
Seren Necmi : Mateo Falcone 152/41, Güvercinler 154/53
Şirin M.Ruhi : Kuş Oyunu 153/34, Yaprakları Kuş Olan Ağaç 156/63
Türkkan R.Oğuz Yalsızuanlar Sadık : Hayâl 157/24
 : KAsabada Yeni Bir Martı Çizgisi 155/60

MULAKAT

- Akçalı Hüseyin** : Dokuzuncu Hariciye Koşusu Üzerine 148/62
Arslan Mehmet Bingöl Nuri : Lütfi Doğan İle Sohbet 151/52
 : Tarık Buğra İle Sanat ve Sanat Dünyası Üzerine 157/53
Burak Sadi : Ömer Hatiboğlu İle "Medeniyetimizin Kökleri" Üzerine 148/54
Çatalbaş Özdemir : Osmançık Dizisi Üzerine Y. Çakmaklı İle Konuşma 153/42
Elibol Sadettin Ergüzel Mehdi : Rasim Özdenören'le Konuşma 153/49
 : Ünver Oral ile Karagöz Üzerine 150/42, M. Necati Sepetçioğlu ile Sohbet 155/42, M. Necati Karaer ile Sohbet 156/42
Ergüzel Mehdi-Kocakaplan İsa : Ö. Faruk Akün'le Kaplan Üzerinde Konuşma 149/9, 151/41, Gültekin Samanoğlu ile Şiir Üzerine Sohbet 154/42
İbrahimbakkıoğlu Belkıs : Mehmet Taşdiken'le Konuşma 150/63
Karabay Muhsin Kızıltuğ Fırat : Z.Ömer Defne ile Şiir Üzerine 155/28
 : Walter Feldmann ile Türk Müziği Üzerine 150/35
Kocakaplan İsa : Sevinç Çokum ile "Hilal Görününce" Üzerine 148/39, M. Kemal Öke ile II. Abdülhamit Üzerine Sohbet 150/12
Öztop Şener : Munire Dıranas'la A. Mühip Dıranas Üzerine 157/63
Subaşı M. İlyas-Bekir Oğuzbaşaran-Erkan Kâmil : Necip Fazıl'ın Şiiri Üzerine Sohbet 151/19
Sen Abdurrahman Şirin M.Ruhi : Rauf Altıntak ile Sohbet 152/37
 : Turan Oflazoğlu ile M.Kaplan Üzerine Konuşma 149/59
Türk Edebiyatı : Mustafa Erkal - Müstehcen Yayınlar Üzerine 148/10, Müstenceh Yayın Anketi 148/17, Ali Saydam - Playboy Der-

gisinin Yayın Politikası Üzerine 148/22, Fehmi Ketenci - Gözde Kadın Dergisinin Yayın Politikası Üzerine 148/24, Mehmet Yılmaz - Playmen'in Yayın Politikası Üzerine 148/25, Müstehcen Yayınlar Üzerine Soruşturma 148/26, Rahmi Turan - Sabah Gazetesinin Yayın Politikası Üzerine 148/26, Dokuzuncu Hariciye Koşusu İçin Ne Dediler?, M. Ruhi Şirin'le Konuşma 151/66, Ramazan Bakkal ve Ahmet Çelik'le Konuşma 151/67, Yedi Büyükler Günü, TRT Genel Müdürleri Açık Oturumu 152/42, Ahmet Kabaklı ile Japonya Üzerine Sohbet 153/4

ŞİİR

- Akay Hasan** : Gölgele 149/75, Boş Adamlar (Çev.) 154/57
Akengin Yahya Akmut Akdemir : Gemide 150/34, Ötelerden 155/39
 : Rubaî 148/53, İnce Minerali Medrese 154/61, Çağrı 157/62
Albayrak Nurettin Aşık Müdâm? Atasoy Cahit Ateşoğlu Mehmet Aymutlu Ahmet Bâkiler Y.Bülent : Ferman 154/63
 : Ani Harabeleri 155/36
 : Çok Özledim 155/6
 : Tanrı Dağı Hıra Dağı 157/47
 : Yaşamak İstiyorum 151/34
 : Anamın Türküleri 151/9, Demedim Mi? 156/16
Banguoğlu Tahsin Bilkan A.Fuat Cebeci Dilâver Çatalbaş Özdemir : Kit'alar 156/7, Rübailer 154/5
 : Ve Yusuf'un Zindanı Gözleri 151/38
 : Geceler 148/55, Kadir Gecesi 152/28
 : Geri Gelmeyecek Olana 149/32, Ölüm 154/60, Öğretmenime 156/60
Celebioğlu Amil Çelikkol Hüseyin Çınarlı Mehmet Çırağı Nuri : Gazel 155/26, Neden 156/50
 : Kul Olmak Güzel 157/25
 : Bir Ay Doğacak 154/27
 : Oğul 156/46
Çokyiğit Coşkun : Büyük Yalnızlığa Doğru 148/41, Çağalıyor 157/38
Defne Z.Ömer : Büyük Çağrı 148/34, İhtiyarlar 150/18, Sonsuz Sema 154/30, Şimdi Uzak Bir İskelede 157/8
Demirçelik Hikmet Dıranas Münire Emre Yunus Er Rahim Erdoğan B.Sıtkı : İstiyorum 151/55
 : Atomyum 157/63
 : Cıktım Erik Dalına 154/7
 : Haydi, 154/79, Yankı 157/57
 : Rüzgar Saatleri 150/25, Ezel Aşıkları 154/30
Erman Nüzhet Geçer İlhan : Ağulu Çiçekler Hurufi 156/52
 : Bıçak Sırtı 151/30, Yaşlılık Duyguları 153/59, Bozuk Düzen 156/34, Özlemimizde Tüten 157/11
Gencosmanoğlu N.Yıldırım : Hazır Mısın? 148/5, Kaplan Hocanın Ardından 149/8, Geçmişten Geleceğe Doğru Güzellemeler 151/5, Ağıt 153/6, Edirne-Selimiyesi 154/15
Halıcı Feyzi : Mevlânadın Rübailer 148/38, Nereye 150/21, Yirmi Yaş Şiiri 151/11, Konya Güzellemesi 154/31, Mesneviden Bir Kısma 157/22
Halman T. Sait Hekim Rıza İsmail Mehmet : Rübailer 154/50
 : Yokuş 148/66, Ben 152/67
 : Veten 152/9, Hele Yaşamaya Değer 157/60
Kabaklı Serhat Kaplan Sadettin : Gelirsen 150/36, Demem 153/47
 : Sabahı Dinlerken 150/68, Üç Çeyrek Var Sabaha 153/51, Akşam 157/45
Karabacaklar Mehmet : Dilek 152/15

- Karabulut Halil** : Sen 148/7, Sevelim Sevelelim 153/63, Yarattılış 154/19, Gün Bugün 155/51, Kuşlar Destanı 157/31
- Karaer M.Necati** : Şevki Bey 156/43, İsmail Dede Fendi 156/45
- Karakoç Bahattin** : Arakesit 151/32, Yine Mendil Sallıyorum 148/61
- Kaya Durmuş** : Korkut Yüreğimden Sayıklamalar 156/70
- Kayabek Mustafa** : Yar Gülümsemesi Ol Dudaklarda 150/72, Bir Gün Bağrımdaki Ağrılar Diner 153/65, Toprak Kokar Umutlardan 155/56
- Keçeoğlu M.Kadir Kırdar Ayhan** : Dahilek Ya Rasülallah 156/36 : Alkol 148/67, Paradoks 150/49, Düşman 153/71
- Kocaoğlu Timur Körüklü Refet Kul Ozan** : Tarak (Erkin Vahit) 157/16 : Öyle Bir Tekbir Ki Bu 150/41 : Senin Üreğin Menim Üreğim 153/41, Ussak 155/46
- Oral Hamit Onaçan Sait Özdemir Kaya Özkan Senail Özmel İsmail Samanoğlu Gültekin Sarıvelli Osman Sertoğlu Mithat** : Bakü'de Olmak 156/65 : Sadi Çavuş Destanı 156/73 : İstanbul 154/66 : Ruhi Hasret (Çev.) 151/36 : Hece Taşları 155/63 : Huzuru Arayış 156/28 : Yaşama Esgi 157/18 : Veda 148/7, Hamamizâ de İsmail Dede için 152/39, Süleymaniye 155/41, Esfehan Beste-i Zencir 156/20
- Sezal İhsan Sıvacı Ahmet Soyuer Yılmaz Subaşı M.İlyas** : Toprağa Düşen Kan 154/54 : Zühreler Dönmeyecekler 157/70 : Gazel 156/23 : Yeni Bir Dünyayı Koyun Yüreğimiz Yerine 151/24, Balkan Acısı 157/33
- Şehriyar** : Aga Mir Sadık'ın Hayratı (Akt. Yusuf Gedikli) 148/44
- Senol Sümer Şimşek Tacettin Şirin M.Ruhi Şirin Seyfi Taşiova Şeref** : Yahya Kemal'den Bize 157/35 : Ve Ben Böyle Münzevi 155/34 : Kafdağının Kuşu 152/33 : Geride Kalanlara 156/68 : Kağızmanlı Cemal Hocadan Bir Muamma 157/55

- Umran Sedat** : Şiir 148/58, Kız Kulesi Gece Sularında 156/49
- Vabahzâde Bahtiyar** : İkilik 151/40, Yunus İmre 152/5, Hakikatı Yaşatan 153/20, Ana Dili 156/29
- Yiğiter Kemalettin** : İnsan Üzerine Bir Deneme (A.Pope) 151/63

GENÇ KALEMLER

- Akkoyun Ahmet Andaç Gazi Aslangöz Gani Balıkcıoğlu Cumali** : Ay Dolandı Yürüdü 150/79 : Boğuluyorum 155/78 : Gözlerin 150/79 : Vahiy Çiçeğim 150/79, Soylu Cihadın Kutlu Mücahitlerine 153/75, Bir Gurup Vakti 154/78, Yine Akşam Oluyor Süleymaniye'de 153/75, Utanırım 154/79
- Berber İbrahim Bilir Beria Çelikkol Hüseyin** : Alın Yazımız 152/75 : Seneler 157/76 : Akşam Yine Sensiz Oluyor 152/75, Tılsım Bozulur Bir Gün 156/77
- Demir Necdet Koroğlu Erdal Özdemirel Meriç Sahin H.Ahmet Şirin Seyfi** : Yalnızlık 153/75 : Mutluluk Kumarı 153/75 : Bir Veda Demi 155/78 : Ümit Ettikçe 155/78 : Ne Zaman Gözgöze Gelsek Cınarda 154/78

Öğretmenler, öğrenciler, edebiyat meraklıları Divan şiiri ile ilgili bütün sorularınıza cevap verecek olan; (liselerin bütün sınıfları için yardımcı)

açıklamalı

DİVAN ŞİİRİ

mehmet zeren

ÇIKTI

zafer
İLİM ARAŞTIRMA DERGİSİ

İşçisiniz, Memursunuz, Öğrencisiniz İşleriniz başınızdan aşkın

ZAFER İlim-Araştırma Dergisine

Abone Olmak istiyorsunuz

Ama yanımıza uğrayıp abone olacak kadar zamanınız yok

Hatta posta çeki doldurmaya bile vakit bulamıyorsunuz

İŞTE SİZE FIRSAT

Şimdi size bir telefon kadar yakınız

Tele abone servisimize bir telefon edin

Hemen sizi abone yapalım.

Tel: 5229495

ZAFER: Adres: Yerebatan Cad. No: 45/2

Baytan Han No: 45/2 CAGALOĞLU/İst.

Fiati: 1100 TL.

• **Ödemeli**

İsteme adresi

Mehmet Zeren

Piyerloti Cad.

Dağhan Sok. No: 20/4

Kadırğa/İST.

10 adet isteyene ve kitapçılara % 35 indirim yapılır.

MEHMED ÂKİF ŞİİR TAHLİLİ VE RESİM YARIŞMASI

ŞİİR TAHLİLİ YARIŞMASI ÖDÜLLERİ

ÖĞRETİM ÜYELERİ

- I. 100.000.—TL
II. 75.000.—TL
III. 50.000.—TL

ÖĞRETMENLER

- I. 100.000.—TL.
II. 75.000.—TL
III. 50.000.—TL

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ

- I. 50.000.—TL
II. 40.000.—TL
III. 30.000.—TL

LİSE ÖĞRENCİLERİ

- I. 50.000.—TL.
II. 40.000.—TL.
III. 30.000.—TL.

ÂKİF ARMAĞANI'NA GİRECEK DİĞER TAHLİLLERE: 20.000.—TL.

YARIŞMA ŞARTLARI

- 1- Yarışma;
a) Üniversite Öğretim Üyeleri,
b) Her derecedeki öğretmenler,
c) Üniversite öğrencileri,
d) Lise öğrencileri olmak üzere dört bölümde düzenlenmiştir.
- 2- Yarışmanın konusu "Mehmed Âkif'in herhangi bir şiirinin tahlili"dir.
- 3- Tahliller daktilo ile aralıklı ve üç nüsha yazılmış olacaktır.
- 4- Tahlil sahipleri başka bir zarfla hayat hikâyelerini de göndereceklerdir.
- 5- Her grupta ilk üçe giren tahliller ile yayınlanmaya değer bulunan tahlillere ödül verilecektir.
- 6- Yarışmada derece alan ve uygun görülen tah-

- liller "ÂKİF ARMAĞANI"nda toplanacaktır.
- 7- Tahliller daha önce hiç bir yerde yayınlanmamış olacaktır.
- 8- Yarışmaya gönderilen eserler iade edilmeyecektir.
- 9- Yarışmaya son katıma tarihi 1 Şubat 1987'dir.
- 10- Derece alan eserlere ödüller İstiklâl Marşı'nın kabul yıldönümü olan 12 Mart 1987 tarihinde verilecektir.
- 11- Eserler "Türk Edebiyatı Vakfı Cevri Kalfa Medresesi Divanyolu Cad. No: 14 Sultanahmet/İST." adresine posta ile veya elden gönderilebilir.
- 12- Jüri üyeleri Ocak-1987 tarihli sayımızda ilân edilecektir.

RESİM YARIŞMASI ÖDÜLLERİ

- Birinci esere:** 300.000.—TL.
İkinci esere: 200.000.—TL.
Üçüncü esere: 100.000.—TL.

- İlk üçten sonraki yedi esere:
75.000'er TL. Albüme
girecek diğer eserlere: 50'şer bin TL.

YARIŞMA ŞARTLARI

- 1- Yarışmaya herkes katılabilir.
- 2- Resimler Mehmed Âkif'in şiirleri ilham alınarak yapılacaktır.
- 3- Tablolar renkli çalışılacaktır.
- 4- Tablo ile birlikte ilham alınan şiir veya mısra dergimize gönderilecektir.
- 5- Derece alan ve uygun görülen tablolar bir albümde toplanacaktır.
- 8- Yarışmaya gönderilen eserler iade edilmeyecektir.

- 9- Yarışmaya son katıma tarihi 1 Şubat 1987'dir.
- 10- Derece alan eserlere ödüller İstiklâl Marşı'nın kabul yıldönümü olan 12 Mart 1987 tarihinde verilecektir.
- 11- Eserler "Türk Edebiyatı Vakfı Cevri Kalfa Medresesi Divanyolu Cad. No: 14 Sultanahmet/İST." adresine posta ile veya elden gönderilebilir.
- 12- Jüri üyeleri Ocak-1987 tarihli sayımızda ilân edilecektir.

SON
30
GÜN...

HEDİYELİ VE İNDİRİMLİ ABONE KAMPANYASI

Aziz Okuyucular,

Yayın hayatına girdiğimizden bu güne kadar siz değerli okuyucularımızın yakın desteği ve Allah rızası dışında hiçbir menfaat beklemeden gösterdiğiniz gayretler sayesinde **Türk Edebiyatı** derginiz başlangıçtaki çizgisini muhafaza etmiş ve devamlılığı çeyrek asra yaklaşmıştır. Derginiz bu yıl sonunda 13. cildini tamamlayacaktır.

Geçen yılki abone kampanyasında "**Türk Edebiyatı milli kültür ve sanatın bayrağıdır.**" demiştik. Siz vefalı okuyucularımızın desteği ile bayrak yere inmeyecek, daima daha yücelere gidecektir. Bu işin nirengi noktası da abone bakımından güçlü olmaktadır. **Gayemiz hem dergimizi abone bakımından güçlü kılmak, hem de abonelerimizi çeşitli sebeplerle meydana gelebilecek fiyat artışlarından uzak tutmaktır.**

Bu yılki abone kampanyamız 31 Aralık 1986 tarihine kadar sürecektir. **Kampanya boyunca Türk Edebiyatı'nın bir yıllık abone ücreti 4.000.-TL. sıdır. Ayrıca abone olan her okuyucumuza aşağıdaki listeden seçecekleri birer kitap, toplu abone bulan okuyucularımıza da yine listemizden seçecekleri çeşitli kitaplar hediye edilecektir.**

Okuyucularımızdan abone bulmak konusundaki hertürlü takdirin üzerindeki gayretlerinden başka bir ricamız daha var: Lütfen bulunduğunuz yerdeki gazete bayilerini sık sık ziyaret ediniz ve Türk Edebiyatı'nı görülecek şekilde sergilemelerini sağlamak hususunda bize yardımcı olunuz. Derginizi sergilemekte ısrar eden bayileri bize bildirirseniz GAMEDA nezdinde teşebbüse geçilecek ve söz konusu bayi hakkında gerekli işlemler yapılacaktır. İlgilerinize şimdiden teşekkür ediyoruz. Allah'a emanet olunuz...

NASIL ABONE OLACAKSINIZ?

A) yurt içi:

Abone bulan okuyucularımız **4.000.-TL. sını Türk Edebiyatı Vakfı-Türk Edebiyatı Dergisi'nin 124540 numaralı posta çeki hesabına yatırmalıdır.** Birden fazla abone için tek posta çeki kullanılabilir. Toplu abone bulan okuyucularımız abone adreslerini ve çekin fotokopisini veya aslını bir mektupla dergimize bildirirlerse, işlem çabuklaşacak ve mektup elimize geçince, dergi ve hediyeler adreslere gönderilecektir.

B) Yurt dışı:

Kampanyamız yurt dışındaki okuyucularımız için de geçerlidir. **70 DM olan yıllık abone ücreti 31 Aralık tarihine kadar 50 DM' tir.**

Yurt dışındaki okuyucularımız 50 DM veya bunun karşılığı dövizli **Türk Edebiyatı Vakfı 78 79 VDS Döviz hesabı T.C. Ziraat Bankası Çağaloğlu Şubesi - İst.** adresine herhangi bir banka kanalıyla yatırıp, makbuzun fotokopisini adresimize gönderirlerse gerekli işlem hemen yapılacaktır.

HEDİYELERİMİZ

- I- Abone olan her okuyucumuza: Masal Mehtaplar (M. Ruhi Şirin) / Hüzün Gezegeni (Suzan Çataloluk) / Çocuklar Vatanında Büyüsün (Olca Yazıcı) kitaplarından istedikleri birisi,
- II- Üç abone bulan okuyucumuza: Mehmed Akif, Mevlânâ, Ejderha Taşı (Ahmet Kabaklı) / Zor, Makina (Sevinç Çokum) / Üsküpten Kosovaya (Yavuz Bülent Bâkiler) / Alpler Geçit Vermiyor (Rız Hekim) kitaplarından birisi,
- III- Altı abone bulan okuyucumuza: Türk Edebiyatı Dergisi'nin yıllık ciltlerinden birisi: 4. cilt (1977 yılı), 5. cilt (1978 yılı), 6. cilt (1979 yılı), 7. cilt (1980 yılı), 8. cildin mevcudu yok., 9. cilt (1982 yılı), 10. cilt (1983 yılı), 11. cilt (1984 yılı), 12. cilt (1985 yılı).
- IV- On abone bulan okuyucumuza: Bir yıllık parasız abonelik hakkı,
- V- Yirmibeş abone bulan okuyucumuza: Ahmet Kabaklı Hocamızın üç ciltlik Türk Edebiyatı Tarihi (Büyük boy, ciltli, 12.000 TL) hediye edilecektir.

